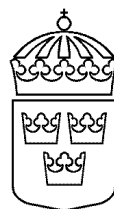


Riksdagens protokoll 1996/97:106

Onsdagen den 21 maj



Protokoll
1996/97:106

Kl. 9.00 – 18.00

19.00 – 21.34

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 15 maj.

2 § Svar på interpellation 1996/97:320 om åtgärder mot rasism och främlingsfientlighet

Svar på interpellation

Anf. 1 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Hans Andersson har frågat statsrådet Blomberg vilka åtgärder regeringen vidtar för att främja ett klimat av tolerans och en bred rörelse mot främlingsfientlighet och rasism. Andersson frågar också efter åtgärder för att skapa ett Sverige där människor från olika kulturer och etnisk bakgrund kan integreras och samverka.

Då statsrådet Blomberg inte har haft möjlighet att ändra planerade aktiviteter och besvara interpellationen den här veckan har den överlämnats till mig. Interpellationen ställdes dagen före pingsthelgen.

Fru talman! I den allmänna debatten om invandring och integration har på nytt främlingsfientliga röster höjts.

Regeringen välkomnar därför det här tillfället att tillsammans med partierna i riksdagen på nytt slå fast att främlingsfientlighet och rasism inte har någon plats i vårt samhälle.

Vi vill att vårt samhälle skall präglas av demokrati och jämlikhet. Dessa ledstjärnor för den allmänna politiken ger också den nödvändiga vägledningen när regeringen nu intensifierar insatserna för integration.

Till demokratins värderingar hör respekten för alla människors lika värde, den enskilda människans frihet och värdighet liksom tolerans, humanism och rättvisa.

Det är länge sedan invandring var en marginell företeelse i vårt samhälle som kunde hanteras genom särskilda insatser och projekt för integration. En tiondel av dem som bor i vårt land är födda utomlands. Även om asylinvandringen just nu inte är så stor leder de ökade ekonomiska, kulturella och individuella kontakterna över gränserna till att vi får ett tillskott av nya människor till vårt land varje år. På samma sätt sker en utvandring från Sverige som förra året var nästan lika stor som invandringen. Det är viktigt att vi alla tar till oss att Sverige befinner sig i ett globalt grannskap och att vårt samhälle redan präglas av etnisk och kultu

rell mångfald. Denna insikt måste genomsyra våra värderingar och den praktiska politiken på alla samhällsområden.

Erfarenheten visar att den effektivaste enskilda åtgärden mot rasism och främlingsfientlighet är en framgångsrik integration.

När människor, infödda såväl som invandrade, kan skapa sig en hygglig tillvaro genom utbildning och arbete, klara omsorgen om familjen genom egna ansträngningar men också med stöd från och delaktighet i samhället läggs grunden för gemenskapen och solidariteten i samhället. I ett klassamhälle hotas sammanhållningen när klyftorna får vidgas och när människor i praktiken värderas olika. På samma sätt som vi bekämpat de sociala orättvisorna måste vi nu bekämpa orättvisa kopplad till etnisk och kulturell bakgrund. De som bor i vårt land måste oavsett bakgrund ha samma rätt till utveckling, delaktighet och inflytande. Det är en fråga om demokrati och människovärde.

Regeringen arbetar nu intensivt med integrationsfrågorna och ger dem en större tyngd än vad tidigare regeringar gjort. En särskild proposition kommer att läggas på riksdagens bord i höst. Frågor om segregation kontra integration blir också viktiga i den kommande bostadspolitiska propositionen.

Det kanske viktigaste för en lyckad integration är möjligheterna till sysselsättning och egen försörjning. De goda möjligheterna på arbetsmarknaden i Sverige till i början av 90-talet gjorde också att vi hade relativt sett mindre problem med integrationen i vårt land än vad många andra hade. Samtidigt som arbetslösheten sköt i höjden under krisåren hade vi en rekordstor flyktinginvandring, särskilt från Bosnien och Jugoslavien. En stor del av de senaste årens nyanlända invandrare står nu utanför arbetsmarknaden, och även andra med utländsk bakgrund har fått det svårare. För dessa liksom för andra grupper som haft svårt att ta sig in på arbetsmarknaden under de senaste åren av ekonomiska svårigheter behövs insatser för att inte utanförskapet skall permanentas och för att Sverige som välfärdsland skall fortsätta att utvecklas. Grunden för sådana satsningar och för att nya jobb skall skapas i näringslivet har nu lagts genom att balans har återupprättats i ekonomin.

Fru talman! Moderaterna har genom sitt manifest *Land för hoppfulla* manat fram en ny debatt om invandringen och invandrarna. Skriften har ett annat synsätt på integration och invandring än det regeringen står för. För författarna till skriften är välfärdsstaten roten till de flesta problemen. Invandrarna lockas hit till sysselslöshet för att få bidrag, och deras initiativ kvävs genom att skatterna hindrar företagande. Skriften är ovederhäftig och olycklig på många sätt. Den är slarvig i avsnitten som handlar om asylrätten och om vilka som skall beredas skydd i vårt land. I avsnitten om hur nyanländas egna resurser och initiativ skall tas till vara slår man in öppna dörrar när man betonar hur viktigt invandrarnas eget företagande är. Vi har fått bekräftelse på att vi inte har något dåligt klimat i Sverige för nyföretagande, och bland dem som startar eget och utvecklar sina företag finns många invandrare. Att detta är viktigt för både ekonomin och sysselsättningen kommer att betonas i den kommande propositionen.

I flera fall fiskar moderaterna i grumliga vatten av missnöje med förment höga kostnader för bidrag till invandrare. Här har man givit legitimitet åt grupper som dess bättre har haft problem med att komma ut med

sitt främlingsfientliga budskap sedan Ny demokrati kollapsade. I debatten om invandring är det ett kärt tema att påstå att en moralisk elit har åsiktsmonopol och att andra åsiktsyttringar förkvävs. Jag invänder mot det resonemanget. Vi har åsikts- och yttrandefrihet i Sverige, men det innebär ju inte att den som uttrycker sig negativt om invandring och invandrare skall få stå oemotsagd. Nu när också några forskare och akademiker ställer upp bland de främlingsfientliga är det än angelägnare att i debatten slå hål på myterna och bemöta förenklade och felaktiga påståenden. I historien finns tyvärr alltför många exempel på att god utbildning inte är något säkert vaccin mot fördomar och ondska. Jag har också med glädje noterat att flera forskare givit sin in i debatten och med fakta och vetenskapliga teorier om samlevnad och demokrati i ett mångkulturellt samhälle sagt emot kolleger som fastnat i trängsynthet.

Den senaste tidens debatt bekräftar för mig hur viktigt det är att vi som är ansvariga för politiken behandlar frågor kring invandring varsamt. Vi är ense om att vi liksom andra länder i vår omvärld måste reglera invandringen. Samtidigt vill vi att alla som får rätt att bo i Sverige skall känna sig välkomna. I detta ligger ett dilemma. När de häftiga debatterna blossar upp är det många enskilda människor som bott här i flera år som känner sig utpekade. Det skapar oro och motsättningar. I arbetet med den nya utlänningslagen och i de fortsatta reformerna har regeringen varit mån om att skapa en bred parlamentarisk enighet kring en invandringspolitik som är human, trovärdig och tydlig. Moderaterna har varit med i det arbetet, och det är rimligt att riksdagen och allmänheten nu får besked om partiet står fast vid besluten om utlänningslagen som antogs nyligen eller om manifestet *Land för hoppfulla* signalerar ett uppbrott från strävan efter samsyn i dessa centrala frågor som vi alla är angelägna att ha enighet om.

Integration är inte liktydigt med assimilering eller anpassning. Av dem som kommer hit förväntar vi oss att de lär sig svenska och att de respekterar lagen och våra grundläggande demokratiska värderingar. Dessa som också står i samklang med de universella mänskliga rättigheterna kan samtidigt förenas med en stor kulturell mångfald, som nu finns representerad också i Sverige. Det är det nya för oss, och det skapar en ny dynamik i vårt samhälle. Den kan leda till osäkerhet inför det som är obekant och också motsättningar. Men utmaningen är just att ta till vara det berikande i mångfalden och låta vår kulturmosaik utvecklas. Som politiker och opinionsbildare har vi ett ansvar för vilket klimat som skapas för den processen. Vi måste visa att vi inser och ser positivt på att Sverige är och kommer att förbli ett öppet samhälle där olika kulturer, språk, traditioner och religioner finns representerade. Vår framtid är beroende av hur vi förmår förvalta och tillvarata de möjligheter och lösa de problem som detta innebär. Aldrig mera kommer Sverige att bli ett slutet och isolerat land med ett inre liv som är oberoende av världen utanför.

Samtidigt som kampen mot rasism och främlingsfientlighet bäst bedrivs genom åtgärder för integration, måste samhället också genom lagar och andra åtgärder garantera skydd mot kränkningar och diskriminering. Inte minst skolan och folkrörelserna är engagerade i olika projekt och kampanjer mot rasismen och för allas delaktighet. Inom ramen för Europaåret mot rasism arbetar en särskild delegation med Mona Sahlin som

ordförande med stöd bl.a. till lokala initiativ för bättre samverkan i ett mångkulturellt och mångetniskt samhälle.

I regeringsformen garanteras alla medborgare grundläggande fri- och rättigheter. Utlänningar här i riket är – med vissa undantag – likställda med svenska medborgare i detta hänseende. Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna gäller som svensk lag. Vi har en särskild lagstiftning om etnisk diskriminering som nu ses över för att man skall kunna avgöra om den behöver ändras för att bli ett effektivare instrument. I brottsbalken kriminaliseras hets mot folkgrupp, och denna bestämmelse har på senare tid aktiverats i flera uppmärksammade fall. Jag skulle kunna ge flera exempel på hur vår nuvarande lagstiftning kan användas för att man skall kunna komma åt diskriminering och bekämpa rasism. Som justitieministern framfört skall nu möjligheten övervägas att gå längre i lagstiftningen för att brott som begås av organiserade maffialiknande sammanslutningar som vissa mc-gång och rasistiska organisationer skall kunna bekämpas effektivare. Hur möjligheterna kan förbättras för att man skall kunna förhindra spridning av rasistisk propaganda till andra länder från Sverige utreds också.

Till slut vill jag nämna att regeringen ser över myndighetsstrukturen på invandrings- och integrationsområdet med syfte att samhällets insatser för integration och mot rasism och främlingsfientlighet skall ges större tyngd och kontinuitet.

Anf. 2 ANDRE VICE TALMANNEN:

Förutom interpellanten Hans Andersson deltar i denna debatt Juan Fonseca, Marianne Andersson, Lennart Rohdin, Yvonne Ruwaida, Rose-Marie Frebran, Anders Ygeman och Per Unckel.

Anf. 3 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Jag får tacka för ett ganska utförligt svar, åtminstone det skriftliga som jag läste i natt. Det är viktiga punkter som tas upp. Men det finns en del luckor, och luckorna handlar framför allt om integrationsfrågor och om möjligheten till arbete och en del annat.

Jag är också kritisk mot – vilket inte är någon överraskning för Pierre Schori – stora delar av den asylpolitik som Moderaterna faktiskt stödde relativt väl i höstas. Men det grunduttryck för solidaritet och mänskliga rättigheter som Pierre Schori ger uttryck för delar jag.

Jag hade hoppats på en aktuell debatt. Jag hade hoppats att alla partier skulle ges chansen att uttrycka sig i dessa oerhört viktiga frågor. Såvitt jag kan se kommer moderaterna inte att delta, detta trots att moderaternas manifest *Land för hoppfulla* är en viktig motivering för åtminstone mig att ställa den här interpellationen.

Det finns uppseendeväckande formuleringar i detta manifest. Där finns nästan allt det som man brukar möta hos rasister. Vem är det som säger något i manifestet? Är det en gentleman i fina kläder och med paraply och hatt? Är det en arbetslös ingenjör från Västerås? Är det en kvinna i Norrland som står på sin balkong och har problem med hyran? Är det Per Unckel? Vem är det? Fördomarna hopas i denna skrift. Man talar om kultureliten som tycker att det är vackert att tala om solidaritet och skickar notan till andra att betala. Man talar om att välfärdsstaten kollapsar

under massinvandringens tryck. Men som Pierre Schori sade har vi inte haft någon massinvandring under senare år – tvärtom. Under de senaste månaderna har vi faktiskt haft en nettoutvandring ur landet.

Folkviljan och massinvandringen – ett slags nätverk eller en organisation, det är litet oklart för mig, men som tydligen attraherar akademiker – är också något obehagligt.

Den artikel från en biträdande professor som jag läste i Dagens Nyheter var fylld av floskler och vad jag tycker rasistiska fördomar. Men jag är den siste som skulle vilja förbjuda henne att yttra sig. Jag är den siste som skulle vilja avsätta henne från hennes akademiska post. Jag förstår Röda korsets ungdomar. Men det är det öppna samtalet och möjligheten till dialog som är så viktigt. Det är det som jag hoppas att den här interpellationsdebatten skall vara ett led i.

Jag har varit mycket förvånad över att Carl Bildt över huvud taget inte velat kommentera vad Moderaterna ställt till med. Jag är ännu mera förvånad över att Moderaterna inte är med här i dag. Jag är förvånad över att höra och se en av våra riksdagskolleger yttra sig, en medlem av Moderata samlingspartiet. Det har varit mycket svaga reaktioner och mycket dåligt från Moderaterna när det gäller att hålla rent i den kanske alldeles avgörande frågan. Jag är förvånad över de svaga reaktionerna från Folkpartiet och Kristdemokraterna, som med kraft brukar försvara invandrarnas rättigheter, asylrätten osv. Jag hoppas på en bättring här i dag.

Regeringen har faktiskt bidragit med en hårdare asylpolitik. Utlänningsnämnden har under en följd av år fattat, enligt vår uppfattning, groteska beslut som har kränkt mänskliga rättigheter. Invandrarverket har på ett fulmligt sätt agerat så att svenska folket egentligen fått uppfattningen att det finns horder av människor här som egentligen inte har rätt att vara här; därför har man fått kasta in efterhandsbeslut.

Enligt min uppfattning handlar det i de här frågorna om mänskliga rättigheter, den svenska demokratins grunder och regeringsformens rättigheter – inte om en specialfråga. Det är *mitt* Sverige som är kränkt av den debatt och de övergrepp mot mänskliga rättigheter som pågår.

I mitt andra inlägg tänker jag ta upp frågor om vad diskrimineringen innebär. Framför allt handlar det om arbetslivets område.

Anf. 4 ANDRE VICE TALMANNEN:

För ordningens skull vill jag tala om att jag tidigare nämnde att Per Unckel hade anmält sig till debatten.

Anf. 5 JUAN FONSECA (s):

Fru talman! I 25 av 37 europeiska länder finns högerextrema grupper representerade i parlamentet. Sju partier sitter i EU-parlamentet. I sex länder har extremhögern inflytande i regeringsarbetet. Extremhögern i Europa är i dag minst lika stark som på 30-talet. I Sverige finns sedan flera år tillbaka ganska starka kommunala partier representerade i olika fullmäktigeförsamlingar. I Skåne-regionen bildades för några veckor sedan en valsamverkan mellan ett femtontal invandrarfientliga eller öppet rasistiska organisationer. En ny organisation, Folkviljan och massinvandringen, har bildats i Skåne. I riksdagen har organisationen ett språkrör i form av riksdagsmannen Sten Andersson.

Organisationens argument är följande: Sverige har varit ett konsensus-samhälle där man har kunnat samtala med varandra, identifiera problem samt utforska och åtgärda dessa. Invandringen skapar konflikter och kommunikationssammanbrott. Etniska krig och etnisk rensning kan också vara möjligt i vårt land. Invandrare som kommit till Sverige är olika och kommer från främmande kulturer. Just därför kan dessa inte anpassa sig i Sverige. Man inriktar sig i första hand på utomnordiska invandrare. Att vara olik är synonymt med att det handlar om något som är farligt. Alla skall vara lika för att samhället över huvud taget skall kunna fungera.

Månetniciteten är förödande för den sociala solidariteten, påstår man i organisationen – och Sten Andersson. Alltså: Det går inte att bygga upp ett solidariskt samhälle om det finns för många människor i vårt land som är olika. Med "Folkviljan" vill man säga att det handlar om folkets verkliga representanter. Det politiska Sverige har fel. Man pratar om etablissemangen, eliten m.m. Man säger att svenskarna inte behöver någon diktator därför att det finns en diktator inom varje svensk. Därför behöver svenskarna starka svenska företrädare som kan föra deras talan. Demokratin är alltså inte representativ. Folkviljan och massinvandringen legitimeras direkt av riksdagsledamöter, t.ex. Sten Andersson, av några professorer, av en del krönikörer i kvällstidningar och, indirekt, av Moderaterna som parti genom deras manifest *Land för hoppfulla*.

Detta ger utrymme för grupper till höger om Moderaterna att bedriva ett invandrarfientligt opinionsarbete. Genom att inte ta avstånd från Sten Anderssons åsikter och från hans arbete som språkrör för Folkviljan och massinvandringen ställer sig också Moderaterna bakom organisationens politik. Såvitt jag förstår är Moderaterna beredda att dra till sig invandrarfientliga röster för att vinna valet 1998. Man legitimeras också bland vanliga människor genom att ordföranden kommer från Vänsterpartiet, inte från höger. Bland dem som styr organisationen finns det också, vilket jag beklagar, en del socialdemokrater med kontakter inom arbetarrörelsen. Strategin är att påverka det politiska Sverige genom att få enskilda riksdagsmän och fullmäktigeledamöter att ställa sig bakom de åsikter som de här personerna har. Om det inte går får dessa ställa upp i valet 1998.

Anf. 6 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Varje möte mellan människor är på sätt och vis ett äventyr utan facit. Vem som är främling och hur länge man är det beror på vad som händer i mötet. Uppbrott och förändring behöver inte handla om att korsa nationsgränser. Det ingår i varje människas liv att söka balans mellan då och nu samt mellan här och där. Hur mycket olikheter vågar vi tillåta oss själva och hur mycket känner vi igen oss i varandras liv och erfarenheter? Det här är några ord som tjänar till eftertanke och som är hämtade från en utställningskatalog, *50 år i Sverige – vägen till det mångkulturella samhället*.

Det är bra att vi får den här debatten i riksdagen. Jag skulle önska att vi hade mera tid till förfogande, men vill tacka för det svar som vi fått på interpellationen. Detta är viktigt. Försvaret av mänskliga rättigheter och humanism får aldrig avstanna. Martin Luther King sade en gång: Det är inte de onda människornas ondska som är den största faran utan de goda människornas likgiltighet. Det gäller i hög grad i Sverige i dag. Det gäller för alla människor i vardagen och också för politiken.

I det svar som vi nyss fick finns det många vackra ord om integration, om respekten för alla människors lika värde, om frihet och värdighet samt om tolerans, humanism och rättvisa. Det är bra, men det får inte stanna vid ord. Problemet med den bristande integrationen i det svenska samhället och med den växande främlingsfientligheten och rasismen är ingenting nytt. Detta har ju pågått i många år. Vi har debatterat detta i riksdagen vid flera tillfällen. Flera kampanjer och projekt har dragits i gång, men det räcker inte med kampanjer och projekt. Det räcker inte med att vi här i riksdagens talarstol slår fast att alla människors värde och integrering i det svenska samhället är viktigt.

Handlingen har ofta talat ett annat språk genom en bostadspolitik som skapat segregerade förorter, genom en valhänthet i mötet med de människor som kommit till vårt land och som i stor utsträckning tagit sig uttryck i kravlöshet, i omhändertagande och i en ta-hand-om- och uppifrån-attityd, genom en svenskundervisning där analfabeter och akademiker blandats i samma grupper och som inte följts av praktik och möten mellan svenskar och invandrare, genom en kulturpolitik som inte riktigt orkar skapa naturliga mötesplatser mellan nya och gamla svenskar utan det blir vissa punktinsatser och risken finns att det blir fråga om en mötesplats för invandrare, inte *mellan* svenskar och invandrare, samt genom en valhant inställning till den svenska kulturen som ibland tagit sig uttryck i att man inte vill använda svenska flaggan osv.

Att förneka den svenska kulturen och vår kulturella identitet löser inte problemen i vårt mångkulturella samhälle – tvärtom, menar jag. Den som har en fast grund i sin egen kultur och i sina egna rötter har mycket större möjligheter att möta det nya med tolerans och förståelse och kan därmed ta till sig dynamiken i möten med det nya. Det gäller både i arbetslivet och i vardagslivet i övrigt. Jag är övertygad om att detta är en av orsakerna till att vi svenskar är så dåliga på att ha personliga kontakter med de nya svenskarna. Personliga möten är det viktigaste instrumentet för att underlätta integrering, skapa förståelse och utveckla det mångkulturella samhälle som vi har, men som inte fungerar.

Genom att fortsätta att utestänga flyktingar och invandrare från den svenska vardagen lägger vi grunden för ett samhälle som präglas av våld och frustrationer. Vad som behövs är naturliga och enkla möten mellan svenskar och invandrare. Då kan man stoppa den marginalisering av vissa grupper som pågår.

Det allra största hindret är naturligtvis den stora arbetslösheten. Alltför många människor med utländskt ursprung stängs ute från arbetsmarknaden, inte på grund av bristande kompetens utan just därför att de är främmande. Då missar man den kunskap som visar att just ett mångkulturellt arbetsliv skapar dynamik och främjar kreativitet och nyskapande, vilket faktiskt är lönsamt. Det finns i dag flera exempel på företag som medvetet, och med stor framgång, satsar på medarbetare från andra länder.

Tyvärr visar regeringen en olycklig saktfärdighet när det gäller åtgärder för att öka möjligheterna till integrering i det svenska samhället. Det finns en rad förslag från Invandrarpolitiska kommittén, men det tar alltför lång tid innan vi får se dem förverkligade.

Fru talman! Massarbetslöshet och de sociala trygghetssystemens sårbarhet har skapat djupa sprickor i det svenska välfärdssamhället. Det medför oro och otrygghet. Det gör vardagen mycket svår för många människor i vårt land – alldeles oavsett deras härkomst. Det svenska samhället har blivit hårdare att leva i. Då har också den öppna främlingsfientligheten blivit tydligare. Folkpartiet liberalerna välkomnar därför detta tillfälle att i riksdagen gemensamt kunna slå vakt om alla människors lika värde och rätt i vårt samhälle.

En debatt om rasism och främlingsfientlighet måste vara både tydlig och varsam. Det handlar inte om att förbjuda eller tysta kritik eller åsikter utan om att bemöta rasism och främlingsfientlighet i en saklig och rättfram debatt. Människors oro inför en mer otrygg vardag vänder sig mot globalisering och ett alltmer mångkulturellt samhälle. Oron är en verklighet som vi måste ta på allvar. Det är vår skyldighet som politiker att bemöta och reda ut förklaringar som bygger på missförstånd och felaktiga orsakssammanhang.

Fru talman! All debatt och kritik mot invandring, flyktingpolitik eller det mångkulturella samhället är inte rasism. Undfallenhet är kanske farligare än öppen rasism. Vi är fortfarande ganska valhänta inför dessa företeelser som vi länge trodde var något som förekom på andra håll men som vårt land var förskonat från. Det är en debatt och en kritik som vi varken skall tiga ihjäl och sopa under mattan eller tysta genom att ropa rasism.

Tidigare vilja att undvika en öppen debatt om invandrings- och flyktingpolitiken har förbytts till att ducka eller rent av stryka opinionen medhårs. Alltsedan luciabeslutet i december 1989 har politiker i vårt land mer eller mindre öppet instämt i bilden att det kommer bara fler och fler flyktingar och att allt färre är riktiga flyktingar. Vilka är det som avses?

I december manifesterades detta i den nya flyktingpolitik som socialdemokrater och moderater gemensamt drev igenom. Den debatt som nyligen ägde rum mellan dessa två partier kan på intet sätt förta den samsyn som de visat i politisk handling och som fullt förklarligt bidragit till att bekräfta många människors förvrängda bild av verkligheten.

Motsättningarna ligger i stället i att invandrings- och flyktingpolitiken används som vapen i en mer allmänpolitisk konfrontation dem emellan. Socialdemokraterna skärper flyktingpolitiken därför att vi med det svenska välfärdssamhällets regelsystem inte anses ha råd med fler flyktingar. Välfärdens enhetliga och stelbenta regelverk är viktigare att försvara än en human flyktingpolitik. Moderaterna däremot tar invandrings- och flyktingpolitiken till intäkt för sin vilja att bryta ned delar av välfärdsbygget. Däri ligger skillnaderna mellan socialdemokrater och moderater. Flyktingpolitiken är de överens om.

Den nya flyktingpolitiken bygger underförstått på att det kommit för många och dessutom fel flyktingar till vårt land. Skillnader mellan invandrare och flyktingar suddas ut. Så stryker man opinionen medhårs.

I moderaternas programskrift är man öppnare. Där pekar man på att 50- och 60-talets arbetskraftsinvandring ersattes av flyktinginvandring på 70-talet. ”Men”, skriver man, ”invandrarnas skäl för att flytta hit har egentligen inte förändrats så mycket, även om de använder andra motiv för att bli insläppta.”

Är det de tiotusentals flyktingarna från militärjuntorna i Brasilien, Uruguay, Argentina och Chile som avses? Man skriver vidare: ”Många

av de flyktingar som anlände i början av 70-talet kom från Grekland, Jugoslavien och Turkiet, länder som många arbetssökande invandrare kom från på 60-talet.” Kan möjligen den grekiska militärjuntan åren 1967–1974 ha spelat någon roll? Kan möjligen Titos brutala krossande av den liberala och nationella oppositionen i Jugoslavien i slutet av 60-talet haft någon betydelse? Vad kan den turkiska militärens statskupp 1970 ha betytt?

Fru talman! Rasism och främlingsfientlighet skall bekämpas med all kraft i en öppen och fri debatt – en debatt där vi politiker orkar förklara också det som är svårare än det ser ut att vara.

Anf. 8 YVONNE RUWAIDA (mp):

Fru talman! Vi har tyvärr i hela Europa i dag en ökande rasism och främlingsfientlighet. Fler och fler nationella partier är – precis som Juan Fonseca berättade – på plats i olika parlament i hela Europa. Vi har bakom oss en ökande social orättvisa och en ökande arbetslöshet i Europa. I Sverige har vi också en ökande social orättvisa och en ökande arbetslöshet som inte borde vara nödvändig om man förde en annan politik.

I ett sådant klimat väcks mycket oro bland människor. Det kan uppstå beteenden där man försöker att hitta syndabockar. Dagens syndabockar är ofta invandrare eller de som synligt skiljer sig, de som avviker och har mörk hy eller mörka ögon.

Det här är ingen allmänpolitisk debatt. Jag är ledsen för att det inte blev en särskild debatt, därför att detta är en viktig fråga.

Den debatt som har förts i Sverige om rasism och främlingsfientlighet har sin bakgrund i regeringens agerande. Regeringen har prioriterat flyktingpolitiken. Man har gjort flyktingpolitiken hårdare och mindre human, och den gör t.o.m. människor rättslösa. Det har förekommit flera fall där människor borde ha fått stanna i Sverige, men som hotas av utvisning. Jag kan nämna några namn: Mulgeta Gerzghes från Eritrea och den adopterade flickan Kirsy Mård som Utlänningsnämnden vill utvisa.

Man har i Sverige prioriterat flyktingpolitiken. Men en av de viktigaste frågorna har inte ens Pierre Schori tagit tag i, och det gäller den diskriminering som vi ser i dag här i Sverige, en diskriminering som drabbar de flesta som på något sätt skiljer sig och som inte är lika. Här vill jag läsa upp en mening ur socialdemokraternas program *Strategi för integration*. I inledningen citerar man Per Albin Hansson, och han säger så här: ”I det goda hemmet råder likhet, omtanke, samarbete, hjälpsamhet.” Vad menar socialdemokraterna med likhet? Skall vi alla vara lika för att platsa in på arbetsmarknaden? Skall vi vara lika för att platsa in på bostadsmarknaden och för att kunna få ett lån? Tyvärr har detta tidigare varit socialdemokraternas strategi. Hur kommer det att se ut i framtiden?

Varför har man varit så tyst när det har kommit fram signaler som säger att ett mångkulturellt samhälle skulle leda till sönderfall – som om ett mångkulturellt samhälle vore någonting nytt? Varför har man inte gått ut och sagt nej? Det gör ni inte. Det är kanske sociala orättvisor som leder till sönderfall. Det är kanske diskriminering och orättvis behandling som kan leda till sönderfall i ett samhälle. Varför har Pierre Schori, som är ansvarig för biståndspolitik och flyktingpolitik, inte gått ut och bemött påståendet om att det sker en massinvandring till Sverige? Varför har

man inte sagt att det inte har funnits massinvandring och att det inte heller finns någon sådan i dag? Varför har man inte gått ut och sagt detta tydligt?

Jag tror att den tystnad som regeringen har visat är väldigt farlig. Den handlingsförlamning som regeringen visar är också farlig. Efter tre års tid vid makten har man ännu inte presenterat ett enda förslag som kan påskynda integrationen i Sverige och som kan motverka diskrimineringen.

Att säga att alla människor är lika värda är en sak, men att instifta en lag som bestraffar diskriminering av människor av etniska orsaker lika hårt som när det gäller diskriminering av kvinnor vore en självklarhet. Men det har vi inte sett till, och detta efter tre år! Jag skulle vilja att regeringen visade mer handlingskraft och att den inte är så tyst.

Anf. 9 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! I många länder jorden runt spirar en osund nationalism som ger upphov till olika former av förakt för principen om alla människors lika värde. Den grund som dessa tankar vilar på är – som jag ser det – 1800-talets nationalstatsidé: ett land, ett folk, ett språk, en kultur. Det är också detta som ligger till grund för vad vi nu kan se ett påtagligt uttryck för i Sverige genom t.ex. paraplyorganisationen Folkviljan och massinvandringen och genom en biträdande professor i Lund som brukar uttala sig. Man idealiserar och förespråkar det homogena samhället.

Vad man glömmer bort är att Sverige under de gångna århundradena huvudsakligen har varit ett invandrarland. Undantaget är en ungefär tre kvarts sekel lång period som inleddes på 1850-talet då drygt 1,2 miljoner svenskar utvandrade.

Under denna utvandringsperiod upplevdes Sverige som ett alltmer homogent land. De tidigare invandrargrupperna hade integrerats i det svenska samhället, och de bidrag som de hade lämnat till den kultur som var sammansatt av skilda element kom alltmer att uppfattas som svenska. Sverige upplevdes inte, i alla fall av majoritetsbefolkningen, som ett mångkulturellt land, trots att stora delar av det svenska språket, svenska seder och bruk hade en bakgrund i det kulturella bagage som tidigare invandrargrupper hade fört med sig och, för den delen, också hemvändande svenska soldater från de många europeiska krigen.

Sverige har i en, som jag menar, sann mening genom århundraden faktiskt präglats av en mångkulturell bakgrund som man ofta glömmer bort. Dessutom har flera minoritetsgrupper en åtskilliga sekel lång historia inom det svenska rikets gränser. Men majoritetsbefolkningens helt dominerande storlek gjorde att dessa minoritetsgrupper i stort sett försvann ur majoritetsgruppens medvetande.

I den svenska historien, som bibringas oss alla i den svenska skolan, har det varit mycket tunt med fakta om minoriteterna och bidrag från de olika invandrargrupperna.

Till den upplevda homogeniseringen bidrog också den nationella samlingen, som de båda världskrigen skapade. När sedan, efter andra världskriget, invandringen till vårt land nystartade upplevdes de många nyinvandrade människorna som ett hot mot det homogena Sverige, i synnerhet invandringen under de senaste årtiondena.

Men historien borde ha lärt oss att vi har rötter från många olika håll, som har bidragit till vår tradition. Vi behöver faktiskt en ny beskrivning

Anf. 10 ANDERS YGEMAN (s):

Fru talman! Det har under en tid rått enighet om grundvalarna för den svenska flyktingpolitiken. De demokratiska krafterna har försvarat en human flyktingpolitik mot extremhögerns rasistiska och främlingsfientliga angrepp. Denna enighet har moderaterna raserat med sitt program *Land för hoppfulla*. Där snävas flyktingproblemet in, och det handlar endast om kvotflyktingar. I övrigt skall endast ekonomiskt starka ges möjlighet till uppehållstillstånd.

1996 tog Sverige emot 31 664 invandrare. Av dessa var 1 629 kvotflyktingar. Det är alltså ett allvarligt trendbrott som Moderaterna föreslår i sitt program. Människor som faller offer för tortyr, flyr undan miljökatastrofer eller förföljelse för sin religion eller sexualitet skall inte längre ges möjlighet att söka skydd i Sverige. Programmet ger därmed luft under vingarna åt de ljusskygga och främlingsfientliga kritikerna till en human flyktingpolitik. Det är ingen tillfällighet att det finns moderata riksdagsmän som hellre talar på främlingsfientliga möten än att här i kammaren diskutera åtgärder mot rasism och främlingsfientlighet.

Jag citerar ordagrant ur Moderaternas program: "Man kan inte samtidigt hamra skatter ur ett lands invånare, suga ut dem som har någon slags hemortsrätt i landet in på bara benen och med andra handen räkna in otaliga skaror."

Om flyktingmottagandets kostnader står att läsa i Moderaternas program: "Human är den som skriver på uppropan om en human och generös flyktingpolitik. Att han senare skickar den inhumana räkningen vidare till den hårt pressade allmänheten brukar sällan nämnas."

Jag vill fråga statsrådet Schori om han här i kammaren kan ta avstånd från den i Moderaternas program beskrivna inhumana flyktingpolitiken.

Jag vill också ge Rose-Marie Frebran, Lennart Rohdin och Marianne Andersson chansen att ta avstånd från moderaternas flört med extremhögern och att för svenska folket och kammaren visa att det fortfarande finns ett starkt parlamentariskt stöd för en human flyktingpolitik.

Anf. 11 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Jag tycker att Pierre Schoris svar på Hans Anderssons frågor var dåligt. Regeringen talar, men den gör mycket litet. I gengäld säger Pierre Schori att moderaterna slår in öppna dörrar. Tänk om det hade varit så!

Enligt min mening är det problem som vi diskuterar i dag tvåfaldigt.

För det första: I Sverige är det svårt att komma till sin rätt. Många, många får inte arbeta, trots att de vill. Företag är det svårt att starta och ännu svårare att driva, trots Pierre Schoris självhävdelse över det goda svenska företagsklimatet. En miljon människor utan jobb borde få t.o.m. den socialdemokratiska regeringen att förstå.

För det andra: Som om detta inte räckte, är det svårt att pressa in Sveriges nya medborgare med deras mångkulturella bakgrund i den svenska enhetsstatens kultur. Den varierar inom skolan och förjagas i vården eller

omsorgen. Det är den homogena välfärdsstaten som gäller i den socialdemokratiska filosofin.

Detta, fru talman, försvårar för flyktingar och invandrare. Det skapar tvekan, oro och ibland fientlighet. Främlingsfientlighet finns inte som ett naturligt tillstånd, men det kan skapas och det har skapats i Sverige.

Pierre Schori erbjuder kommunala integrationsplaner. Vi säger: Det duger inte. Sådant tal blir lätt till ursäkter för att undvika den förnyelse som Sverige behöver för att göra vårt samhället till det öppna och toleranta välkomnande samhälle för den som vill komma hit som Sverige borde vara.

Pierre Schori frågar: Står moderaterna fast vid det beslut som riksdagen sedan fattade om invandrings- och flyktingpolitiken för något halvår sedan? Javisst, gör vi det. Men vi fortsätter samtalet, därför att det är det enda sättet att värna den öppenhet och den tolerans som moderaterna vill bidra till. *Land för hoppfulla* är en del av detta samtal.

I Schoris ställe skulle jag ha svarat någonting helt annat på Hans Anderssons frågor. Jag skulle ha svarat ungefär så här.

För det första: Vi skall sluta att se på flyktingar och invandrare som en grupp, för att i stället se var och en av dem som en människa, som en individ med förmåga och ambitioner som vi vill ta till vara. Flyktingar och invandrare skall inte behöva bli välfärdsstatens klienter, utan de skall vara en del av det moderna Sveriges nybyggare.

För det andra: Nu skall vi släppa loss jobben och företagandet. Det går om man bara vill. Men då krävs det mer än bara det prat som regeringen för stunden omger sin sysselsättningspolitik med. De som därigenom skulle ges de största nya chanserna är vårt lands nya medborgare. Att de inte får jobb i dag är bokstavligen Pierre Schoris regerings fel. Regeringens katastrof i fråga om jobben blir därmed också till en katastrof i fråga om flykting- och invandringspolitiken.

För det tredje: Nu skall vi liberalisera välfärdsstaten. Det är rätt att låta kulturella variationer få sina egna uttryck i skolor, i vård och i omsorg såsom i de finska skolorna, som så väl har lyckats förena det mångkulturella och finska med det svenska och nya i det nya hemlandet.

Så, fru talman, vill vi bidra till att Sverige skall bli ett öppet och tolerant samhälle, där människor som kommer till oss gradvis blir en del av det samhälle där de har valt att bygga sig sin nya framtid.

Anf. 12 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Jag lyssnade på mitt rum till Juan FONSECAS vanliga konspirationsteorier. De är inte värda att offra någon verbal kraft på.

Jag tror att det är överdrivet att säga att vi har någon betydande rasism eller främlingsfientlighet i Sverige. Däremot är det helt klart att det finns en bristande folklig förankring när det gäller den av riksdagen beslutade flyktingpolitiken.

Här i Sverige har vi sedan lång tid tillbaka framgångsrikt bekämpat alla extrema rörelser. Nazister finns i stort sett inte. Vi har även lyckats få kommunisterna att glömma både ursprung och historia, och det utan demonstrationer, utan talkörer och utan attacker mot banker eller fysiska attacker mot dem som har en åsikt man inte gillar. Den svenska politiken i det fallet har varit mycket framgångsrik.

Man pratar här i dag mycket om invandring. Låt mig då påminna kammarens ledamöter om att en enig riksdag 1968 beslutade att den globala invandringen till Sverige skulle upphöra. Skälet var att trycket på arbetsmarknaden riskerade att bli för hårt. Det var en enig riksdag. Då hade vi problem avseende arbetslösheten som var mycket mindre än de vi upplever i dag. 1995 fick vi möjligheter till en europeisk arbetskraftsinvandring, men däremellan har vi alltså i stort sett inte haft någon som helst invandringspolitik.

Sedan måste jag säga att jag är förvånad över den debatt som nu har uppstått. Ett parti som säger att man vill närma sig den politik som bedrivs av samtliga länder i hela Europa, blir beskyllt för att gynna nynazism eller lägga grunder för sådant. Har ni, framför allt ni socialdemokrater, någon gång anklagat era partibröder och partisysstrar i samtliga europeiska länder för att de bedriver den flyktingpolitik de gör? Jag har aldrig hört det någon gång. Men när Moderaterna vill få i gång en debatt, då kommer plötsligt den stora verbala trumman fram.

Fru talman! Jag vill tala om yttrandefriheten i Sverige. En professor i Lund deltog i ett sammanträde den 27 april. Hon sade efteråt att hon inte längre tänkte delta i debatten – inte för att det hon hade sagt var fel enligt hennes uppfattning, utan det var reaktionerna, fördömandena från etablissemangen, som gjorde att hon inte längre ville delta. Detta är alltså Sverige 1997!

Jag vill också ta upp de här informatörerna som förekommer och som förmedlar information till medierna. Jag vet om personer som i dag betraktas med hög trovärdighet, men som har ett register, t.o.m. ett kriminellt sådant. Det får jag dock inte lov att vidareförmedla, trots att det är sant. Men dessa personer betraktas som trovärdiga. Jag tycker att Sverige har nått långt – men åt fel håll.

Anf. 13 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag beklagar att tidens tvångströja förhindrar oss att ha en stor debatt om dessa ödesfrågor. Samtidigt är jag glad för att Unckel har Canossavandrat hit nu på sluttampen. Genom Sten Anderssons uppträdande här, har vi fått bilden av det kluvna janusansikte som moderaterna uppvisar i debatten.

Yvonne Ruwaida ställde viktiga frågor, liksom de andra. Det är riktigt att Per Albin Hanssons folkhem inte är detsamma i dag. Men Per Albin Hanssons folkhem var ett sätt att krossa klassamhället. I dag, i globaliseringens tidevarv, behöver vi naturligtvis en ny definition. Då talar jag också om integrationen. Det berör också Hans Anderssons andra fråga.

Integration är inte liktydigt med assimilering eller anpassning. Av de som kommer hit, förväntar vi oss att de lär sig svenska, att de respekterar lagen och att de respekterar våra grundläggande demokratiska värderingar. Dessa står ju också i samklang med de universella mänskliga rättigheterna och förenas med stor kulturell mångfald. Vi måste visa att vi inser, och ser positivt på, att Sverige är och kommer att förbli ett öppet samhälle där olika kulturer, språk, traditioner och religioner finns representerade. Aldrig mer kommer Sverige, lika litet som något annat land, att bli slutet eller isolerat med ett inre liv som är oberoende av världen utanför.

Men samtidigt som kampen mot rasism och främlingsfientlighet bäst bedrivs genom åtgärder för integration, måste samhället också genom lagar och andra åtgärder garantera skydd mot kränkningar och diskriminering. Jag håller med Rose-Marie Frebran; det behövs en ny historiedokumentation. Vi behöver en ny ansats i utbildningen i skolorna om integrationen, flyktingskapets orsaker och globaliseringens konsekvenser. Inom ramen för Europaåret mot rasism arbetar också nu en särskild delegation under Mona Sahlin med stöd för bl.a. lokala initiativ. Det behövs också. Vi behöver åtgärder uppifrån; från myndigheter, regering, riksdag och folkrörelser. Vi behöver också åtgärder på det lokala planet, och vi behöver åtgärder inifrån – jag kommer till det strax.

I regeringsformen garanteras alla medborgare grundläggande fri- och rättigheter. Europakonventionen angående skydd för mänskliga rättigheter gäller som svensk lag. Vi har en särskild lagstiftning mot etnisk diskriminering som nu ses över för att man skall se om den kan bli ännu effektivare. I brottsbalken kriminaliseras hets mot folkgrupp, och denna bestämmelse har på senare tid aktiverats i flera uppmärksammade fall. Som justitieministern har sagt skall nu möjligheten övervägas att gå längre i lagstiftningen för att brott som begås av organiserade, maffialiknande, sammanslutningar, som vissa mc-gäng och rasistiska organisationer, skall kunna bekämpas effektivare. Hur möjligheterna att förhindra spridning av rasistisk propaganda från Sverige till andra länder kan förbättras utreds också. Regeringen ser också över myndighetsstrukturen på invandrings- och integrationsområdet, med syfte att samhällets insatser för integration och mot rasism och främlingsfientlighet skall ges större tyngd och kontinuitet.

Vidare har regeringen, för att stärka invandrarnas kompetens, bidra till god social utveckling och förhindra utanförskap, avsatt 125 miljoner kronor för insatser i åtta invandrartäta bostadsområden. I vårpropositionen föreslår regeringen en höjning av detta bidrag till 300 miljoner kronor för 1998 och 200 miljoner kronor för 1999.

Anf. 14 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Det var bra att representanter för Moderaterna trots allt kom upp. Det Sten Andersson sade var ju fullständigt osannolikt. Det enda han reagerade på var Juan Fonseca. Han förväntade sig inte att höra annat än strunt därför. Beror det på namnet? Beror det på dialekten? Varför kom inga angrepp på mig? Jag har spanskt blod i mina ådror. Jag har också tyskt och vallonskt blod, även om den bondska potatisnäsan från Mjödvattnet kanske är det som syns. Sten Andersson frågar: Var kommer anklagelsen om rasism från? Sten Andersson kan ju se sig i spegeln och lyssna på vad han själv säger på bandspelaren.

Per Unckel försöker säga att han står för ett öppet land. Tag ansvar för manifestet, Per Unckel! Det är det mest demagogiska jag har läst. Ni försöker utnyttja massarbetslöshet, klassklyftor och svåra ekonomiska problem till att peka finger och säga: Det är nog de. Där har vi bördan. Per Unckel borde inte dra sig undan sitt ansvar. Han borde stå upp och försöka försvara vad han faktiskt själv har ansvar för.

Jag vill kort ta upp några saker. Det handlar, sade jag, om brist på respekt för mänskliga rättigheter. Det handlar faktiskt om grundläggande regler i vårt samhälle. Det är inte så att det är invandrarna som är ett

problem i sådana här sammanhang. Titta på Sydafrika. Vem var invandrare, och vem fick problemen? Jag bodde själv i Guatemala, ett land med en majoritet av indianer. Indianderna var förtryckta och förvägrade mänskliga rättigheter. Det var massarbetslöshet osv. Det handlar om makt och social skiktning. Det är en del av det vi annars brukar tala om som klassklyftor. De som framför allt inte brukar bry sig om den typen av sociala klyftor, moderaterna, har heller inte mycket att säga i den här frågan.

Integration. Assimilering. Likheter skall vi inte kräva. Jämlikhet skall vi ha. Lika värde skall vi ha. Men vi skall inte vara lika. Det är självklart att kontraster kan ge upphov till rädsla och oro. Det är lätt att peka ut den som är främmande. Det är lätt att peka ut den som talar litet annorlunda och har en annan hudfärg. Visst är det så.

Just därför är integrationspolitik i den meningen att vi skall ha lika rättigheter och inte vara utsatta för diskriminering så avgörande. Vi har haft rasistiska mord under senare år här i Sverige. Vi har dagliga exempel på rasistiskt beteende, förnedrande beteende och brist på respekt. Det är klart att vi är för religionsfrihet, men skall man bygga en moské vill vi inte ha den i vår stad. Det strider mot regeringsformen. Där talas det uttryckligen om behovet och rätten för människor att uttrycka sin egen kultur och sin egen religion.

Pierre Schori säger i sitt svar att arbete är det viktigaste. Men vi har 50 % av de utomnordiska invandrarna i arbetskraften. Vi har 35 % som är sysselsatta. Vi har 40 % som är öppet arbetslösa eller i åtgärder. Det är 50 000 personer – utomnordiska invandrare. Det är ett totalt misslyckande, och det är en väldigt stor brist på åtgärder. Så har det varit under en följd av år. Jag har lagt fram mängder med förslag som skulle bidra till en positiv behandling och överkomma de diskriminerande tendenser som finns i samhället. Men det har inte varit intressant.

Låt oss nu titta på vårbudgeten, Pierre Schori. Förklara för mig varför det utbildningsbidrag som AMS har som särskilt går till invandrare för att underlätta deras praktik och introduktion på arbetsmarknaden först sänktes från 338 kr till 230 kr! Det var 230 kr fr.o.m. den 1 januari i år. Men det räckte inte. Nu gällde det att spara för att klara av a-kassan. Då åkte det ned i 100 kr. Det är 13 kr per timme och ett års praktik för i många fall väl utbildade människor som får sin introduktion på arbetsplatserna. Varför kommer man med ett sådant förslag? Och hur kan ni övriga partier acceptera detta? Det saknas tydligen påtryckargrupper.

Det är i den praktiska politiken som diskriminering faktiskt uppkommer. Det är i den praktiska politiken som integration faktiskt får stora problem. Jag har mängder med exempel på den typen av brister på vår arbetsmarknad. Får inte människor möjlighet att försörja sig och har möjlighet att ta ett reguljärt arbete, kommer vi att ha kvar de klyftor som genererar rasism och främlingsfientlighet, och detta kan Per Unckel försöka slå mynt av.

Anf. 15 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Först vill jag säga till Anders Ygeman att det borde väl vara mycket klart att det finns ett starkt parlamentariskt stöd för en human flyktingpolitik. Vi har i själva verket kritiserat regeringen ifrån andra

hållet så att säga, t.ex. när det gäller att ta hänsyn till barnkonventionen i fråga om barnfamiljer och annat.

Men flyktingpolitiken måste också följas av en integrationspolitik, och där finns det stora brister. Jag är fortfarande kritisk till att regeringen tar så lång tid på sig innan den lägger fram några förslag. Det fanns en utredning som för ett år sedan lade fram en mängd förslag, och för närmare två år sedan lade den fram en mängd förslag som handlade om invandrarnas situation på arbetsmarknaden för att ge dem större möjligheter att försörja sig själva osv. Ännu har ingenting egentligen hänt på det här området.

För mig är ansvar och delaktighet viktiga ledord för att man skall kunna bli integrerad. Utan ansvar blir man inte delaktig i det svenska samhället, och det har vi försummat väldigt mycket.

Det finns en fråga som jag skulle vilja ta upp. Vi i Centerpartiet anser att mycket större makt och ansvar för den lokala verksamheten, för bostäderna, för servicen osv., i de invandrantäta områdena måste läggas på dem som bor där. Det är ett sätt att bryta vanmakt och passivitet och få dem som bor där att känna delaktighet och lära sig att ta ansvar. Det är också en utbildning i demokrati bland mycket annat. Jag vill fråga Pierre Schori om regeringen är villig att ge den möjligheten till dem som bor i de invandrantäta områdena runt våra storstäder. Jag tror att det skulle vara en mycket bra sak.

Sedan handlar det väldigt mycket om vårt ansvar som enskilda människor att möta de människor som kommer till vårt land. Det ansvaret måste vi som svenskar ta på alla nivåer. Jag tror absolut att det är det allra viktigaste.

Anf. 16 ROSE-MARIE FREBRAN (kd):

Fru talman! Det känns litet märkligt att få uppmaningen att intyga att vi verkligen står för en human flyktingpolitik, Anders Ygeman. Tillsammans med Folkpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet i huvudsak reserverade vi oss på flera punkter här i riksdagen i december förra året när den nya utlänningslagen antogs. Då var Socialdemokraterna och Moderaterna överens om det mesta i regeringens politik när man stramade upp flyktingpolitiken.

Som kommentar till Moderaternas manifest, *Land för hoppfulla*, vill jag säga att de åtta sidorna text under mellanrubriken Frustration är ett oerhört olyckligt avsnitt. Jag delar till fullo den åsikt som Mauricio Rojas har fört fram i en artikel i det senaste numret av Moderna Tider om just det avsnittet. De sakförslag som läggs fram kan väl diskuteras utan en massa starka känslor och övertoner, men just det avsnittet, som är så fullt av värderingar och känslor, är oerhört olyckligt. Han säger också att empatin för den här mannen som skriker åt de mörkhyade blir till sist så total att texten urartar fullständigt vad gäller såväl språkbruk som innehåll. Det är alltså djupt olyckligt att något sådant över huvud taget har producerats av ett politiskt parti i Sverige.

Anf. 17 LENNART ROHDIN (fp):

Fru talman! Folkpartiet ser med stort intresse fram emot de förslag regeringen avser att komma med. Ökad integration är viktig.

Men hur bemöter vi gemensamt uppfattningen att de som kommit är för många, och dessutom fel? Låt oss göra upp med den missuppfattningen! Den utgör en mycket viktig grogrund för ökad främlingsfientlighet.

Vilka är de felaktiga flyktingarna, Per Unckel och Pierre Schori?

Fru talman! Den svenska invandrings- och flyktingpolitiken var hårt ansatt under den borgerliga fyrpartiregeringen, inte minst här i riksdagen. Folkpartiet liberalerna visade då i praktiskt handling att vi inte medverkar till en hårdare politik på det här området alldeles oavsett vad moderater eller andra partier kan tänkas vilja.

En skärpt flyktingpolitik förverkligades med moderaternas stöd av en socialdemokratisk minoritetsregeringen. Det är en minoritetsregering som sitter tryggt med Vänsterpartiets goda, men tydligen villkorlösa, vilja.

Hur röstade Anders Ygeman den 5 december när det gällde den nya restriktiva flyktingpolitik som Bert Karlsson karakteriserade som att: vi har fått igenom allt?

Fru talman! Rasism och främlingsfientlighet skall bekämpas med all kraft i en öppen och fri debatt, sade jag i mitt tidigare inlägg. Ett samhälle där vi alla kan leva tillsammans i trygghet kräver att kampen mot massarbetslöshet och utslagning sätts överst på dagordningen. Men politiker får inte ducka. De måste våga förklara skälen för en fortsatt human flyktingpolitik. Människor kan behöva skydd oavsett om arbetslösheten ökar eller minskar i vårt land.

Anf. 18 JUAN FONSECA (s):

Fru talman! Per Unckel hade chansen att här i dag ta avstånd från det invandrarfientliga program som bl.a hans partikamrat Sten Andersson står för i det program som Folkviljan och massinvandringen företräder. De säger i sina pamfletter att vi kommer från främmande kulturer och detta kommer att skapa stora problem för landet Sverige. Det kan t.o.m. förekomma krig i det här landet. De säger att vi som kommer hit i dag har förtur till utbildningar och arbete och att vi lämnar etniska svenskar utan jobb.

De frågar människor med sina pamfletter om de vill offra sin sociala trygghet därför att jag finns här och därför att mina barn finns här.

De frågar allt detta. Och Per Unckel tar inte avstånd från det. Passa på! Du har chansen! Gör det i dag!

Till Sten Andersson vill jag säga: Så fort man pratar om Folkviljan och massinvandringen säger Sten Andersson att det rör sig om konspirationsteorier. När jag påstår att Folkviljan och massinvandringen vill bilda en nationell front i Sverige tycker han att det är konspirationsteori. Läs själv, Sten Andersson! Sten Anderssons egen ordförande i Folkviljan och massinvandringen säger i en intervju i Aftonbladet den 13 maj: Det skulle inte förvåna mig om vi får 50 % av rösterna i valet 1998. Sten Andersson får prata med sin ordförande, så att Sten Andersson vet vad han pratar om.

Vad jag kan förstå är det också så att Sten Andersson är emot det program, det manifest, som hans eget parti har tagit fram. Han vill över huvud taget inte att fler människor som ser ut som jag kommer till det här landet. Det kan Sten Andersson också redovisa här i talarstolen, så att vi alla vet vad han egentligen tycker.

Anf. 19 YVONNE RUWAIDA (mp):

Fru talman! Jag tycker att det finns ord som används i den här debatten som är mycket olyckliga och som får mitt minne att gå bakåt i tiden. Det är ord som konspirationsteori. Var har vi hört det tidigare? Jag tror att vi alla vet var vi har hört det tidigare. Om man tycker att någon har fel kan man säga: Du har fel. Jag tycker inte att du har rätt. Ordvalet får i alla fall mig att minnas väldigt obehagliga saker.

Vad gäller moderaterna skulle jag önska en tydligare förklaring från Per Unckel av var man står. Jag tycker inte att Per Unckel har varit tydlig här i dag. Jag tycker att det vore önskvärt att man faktiskt sade vad man tycker om flyktingpolitiken, att man var mer konkret innehållsmässigt och att man också sade vad man tycker om Folkviljan och massinvandringen och dess åsikter.

Jag vill också ta upp en annan fråga. Vänstern tog upp frågan om makt. Mycket av det här handlar om makt. Invandrare som grupp har inga påtryckningsorganisationer. Hälften av dem som är födda i utlandet är inte heller svenska medborgare och har inte rösträtt till denna institution, riksdagen.

I framtiden vill socialdemokraterna skärpa kraven, ställa högre krav på medborgarskap. Dels skall man göra större skillnad på dem som är svenska medborgare och dem som inte är det, dels skall man försöka skärpa kraven för medborgarskap. Det är åtminstone något som man har manifesterat att man vill göra i socialdemokraternas integrationsprogram, men även i den utredning som pågår just nu.

Vad händer då? Då har vi svenska medborgare, som har flest rättigheter. Sedan har vi EU-medborgare, som har litet färre rättigheter. Och sedan har vi dem som inte är EU-medborgare. Då har vi tre klasser i det svenska samhället.

Är det här ett sätt att öka integrationen? Är det att öka integrationen att försvåra för människor att få svenskt medborgarskap? Det är redan i dag alldeles för svårt. Medborgarskap handlar om makt. Det handlar om demokrati. Det handlar om rättigheten att kunna delta, att kunna påverka. Vill vi att människor skall vara en del av samhället måste de få möjlighet att påverka.

Anf. 20 ANDERS YGEMAN (s):

Fru talman! Man häpnar! Sten Andersson konstaterar från talarstolen att vi på 25 år i praktiken inte har haft någon invandring. Det är samma Andersson som för bara några veckor sedan talade hos den främlingsfientliga organisationen Folkviljan och massinvandringen. Man kan ju undra varifrån den organisationen har fått sitt namn.

Jag vill tacka Marianne Andersson och Rose-Marie Frebran för det synnerligen tydliga avståndstagandet från Moderaternas programtexter och inhumana flyktingpolitik.

Från Lennart Rohdin och Folkpartiet kommer inget avståndstagande, inget svar på mina frågor, inga svar till kammaren och det svenska folket. I stället kommer retorik och floskler och frågor till mig om var jag står. Det är väl ganska självklart. Det är bara att läsa kammarens protokoll. Jag har röstat för och står bakom regeringens politik i den här frågan.

Jag vill för kammaren och för Lennart Rohdin påminna om vad det är jag vill att han skall ta avstånd från. Jag läser från s. 7 i Moderaternas

program *Land för hoppfulla*: Han kan inte undgå att se vad invandrarna får. De får socialbidrag, de har hyran betald, de har fria månadskort, så gott som fri barnomsorg. Med tre barn får de en levnadsnivå som motsvarar en inkomst före skatt på flera hundra tusen. Han kan inte låta bli att tänka på det. Varje gång han ser en svartskallefamilj tänker han på det.

Det undviker Lennart Rohdin att ta avstånd från. Väljarna svävar i okunskap om vilken flyktingpolitik som kommer att bedrivas vid en eventuell borgerlig regering. Det är djupt beklagligt.

Anf. 21 PER UNCKEL (m):

Fru talman! Pierre Schori ansåg att jag gjorde en Canossavandring till kammaren. Det är väl snarare så att kammarkansliet borde ha vandrat hit med min i går inlämnade ansökan om att få delta i debatten. Varför skulle inte jag vilja debattera detta, när det är det öppna samtalet jag efterlyser?

Hans Andersson sade att man inte får peka finger åt invandrarna och flyktingarna. Jag håller med om det. Det är exakt detta som vi har velat göra när vi tar upp diskussionen: peka finger åt dem som bär skuld. Det är inte invandrares och flyktingars fel att de inte har fått något arbete. Det är inte invandrares och flyktingars fel att deras mångfaldiga kultur inte kan komma till uttryck. Det är Hans Anderssons fel, det är Pierre Schoris fel – alla de som vägrar släppa fram de initiativ som behövs för att jobben skall bli fler och företagen fler, alla de som vägrar släppa fram de mångkulturella initiativ som skulle kunna blomstra i Sverige om de fick chansen. Det får de inte.

Därför riktar vi kritiken, inte mot en enda invandrare, inte mot en enda flykting, utan mot er som inte vidtar de mått och steg som krävs för att samhället också i verkligheten skall kunna bli det öppna och toleranta samhälle vi vill ha.

Juan Fonseca frågar mig om Folkviljans uppfattning om invandring. Jag delar inte den. Den anser att människor inte skall få komma hit. Jag tycker tvärtom. Människor skall få komma hit. Jag säger: Välkommen!

Men jag säger till Juan Fonseca som till Hans Andersson och till Pierre Schori: Men gör då det ni måste göra för att människor skall kunna komma hit och söka sig en framtid i det här landet. Klientifiera dem inte, förvägra dem inte deras mångfald, förvägra dem inte möjligheten att komma till sin rätt.

Jag pekar också finger. Jag pekar finger åt Anders Ygeman ärligt och uppriktigt, som i partipolitiskt nit inte vill delta i en seriös debatt om flykting- och invandrapolitiken, som läser skrifter fel, som säger att internationella konventioner är lika med kvotflyktingar trots att han borde veta motsatsen. Han förvränger och förtalar, precis som den organisation i vilken han är vice ordförande.

Fru talman! Den typen av debatt gör att svensk invandrar- och flyktingpolitik tar många steg tillbaka.

Anf. 22 STEN ANDERSSON (m):

Fru talman! Först en fråga till Juan Fonseca. Han pratar om min egen ordförande. Vem är det han avser? Jag är inte med i den förening som har fått så mycket reklam i dessa dagar. Jag har pratat på ett av föreningens möten. Det är en våldsam skillnad.

Hans Andersson uppträdde här som någon maskulin variant av prinsessan på ärten. Vi har 4 minuters inlägg. Att jag inte kunde bemöta Hans Andersson berodde på tidsbrist. Jag berättade att kommunismen i alla fall hade försvunnit i Sverige. Jag tycker att en f.d. kommunistis trovärdighet i de här frågorna, med tanke på vad det partiet har åstadkommit globalt, borde ligga under nollpunkten.

Jag hävdar att rasism i någon större omfattning inte finns i Sverige. Däremot finns det – det bryr sig ingen eller få om i den här kammaren – en omfattande kritik mot den förda flyktingpolitiken. Än en gång vill jag fråga: Vad är det för en naturlag som säger att Sverige är olikt alla andra länder i Europa? Jag frågade förra gången. Ingen svarade. Jag frågar nu. Nu är det bara Pierre Schori och Hans Andersson som kan svara.

Yttrandefriheten berörde ingen heller. En person vill inte delta i debatten, inte därför att hon har sagt fel enligt vad hon själv påstår utan på grund av reaktionerna.

Till sist, fru talman: Jag vet att medierna och alla andra har lusläst mina motioner och inlägg i riksdagen i den här frågan.

Man har aldrig kommit på att jag har kritiserat någon enskild invandrare eller något kollektiv, till skillnad, Lennart Rohdin, från ett statsråd som vid ett tillfälle sade i denna talarstol att en viss folkgrupp är mer tjuvaktig än andra. Sådant skall man passa sig för i debatten.

Pierre Schori lovade i går att lämna över en lista med namn till mig. Den listan kan jag få via internposten, tack.

Anf. 23 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag vill upprepa, Marianne Andersson, att det kommer en genomarbetad proposition i höst – den första i sitt slag. Dessutom kommer den bostadspolitiska propositionen att innehålla väsentliga delar integrationspolitik. Över huvud taget borde all vår lagstiftning som beslutas i denna kammare genomsyras av medvetenheten om betydelsen av integration.

Jag håller med om att det är viktigt att de boende får inflytande och makt över sin egen situation. Vi har haft många aktuella diskussioner. Det pågår också olika experiment, och utvärderingar, i Rosengård, Blåkulla-projektet osv., där invandrarorganisationer är med och styr och sköter förvaltningen av bostäder.

Vi skall inte heller glömma bort i sammanhanget att i de s.k. Blommanpengarna ingår att stimulera invandrare att utnyttja sin rösträtt.

Det är viktigt, Lennart Rohdin, att i alla sammanhang upplysa om att den allra största flyktingkaran går från ett fattigt u-land till ett annat fattigt u-land. Det är bara en bråkdel som kommer till Europa och Sverige.

Det kommer inga otaliga skaror hit, som det står i Moderaternas manifest! Vi kan se på några siffror. Totalt antal invandrade och utvandrade var 1994 75 000 in och 15 000 ut. År 1995 var det 36 000 in och 15 000 ut. I fjol var det praktiskt taget lika – 39 000 in och 33 000 ut. Det är alltså på ett par år en halvering av antalet invandrade alla kategorier och en fördubbling av antalet utvandrade. Det är nästan balans.

Vi kan notera ett kraftfullt avståndstagande från vissa delar – jag säger detta ärligt – av *Land för hoppfulla*. Vi väntar på ett avståndstagande också från Folkpartiet.

Jag är inte glad för den här typen av debatt. Men jag tycker samtidigt att den är nödvändig. Vi har gått från en ganska bred enighet i riksdagen i januari till att plötsligt få en upprivande debatt på grund av några ynka få sidor med en sådan sprängkraft som *Land för hoppfulla* har förorsakat. Det gläder mig inte.

Det citat som Anders Ygeman läste upp är hemskt. Unckel har själv sagt att han står för detta. Därför är det rimligt att partiledaren själv, som lusläser Socialdemokraternas motioner, skrifter och manifest, men som säger sig inte ha haft tid att läsa detta, åtminstone ägnar ett elektroniskt brev åt saken.

Jag har kritiserat detta. Men jag har varit ytterst noga att inte använda egna ord. Jag har använt ord, verb, adjektiv, som har använts av moderata och borgerliga tidningar – för att visa att det finns ett brett avståndstagande.

Skapa inte ett nytt brofäste i riksdagen eller hos folket, Per Unckel, som Ny demokrati försökte upprätta. Ta avstånd från detta. Säg att det var ett olycksfall. Det vore bra. Då kan vi komma ifrån den debatten och komma fram till de viktiga integrationsfrågorna.

Sedan var det medborgarskapet, Yvonne Ruwaida. I förslaget Från invandrarpolitik till integrationspolitik är syftet just att stärka statusen på medborgarskapet, inte att snäva in det. Man skall komma ifrån ”vi och dom”. Jag kan kalla mig andra generationens invandrare, eftersom jag har en position. Men vad är det för vits att upprepa för alla människor att de är andra generationens invandrare om de inte själva vill det? Är man svensk medborgare så är man svensk medborgare. Men man kan ha olika bakgrund. Det är det som är syftet med skriften.

Anf. 24 ANDRE VICE TALMANNEN:

Nu går ordet till Hans Andersson. På grund av gällande regler för interpellationsdebatter finns det inte några andra möjligheter att gå in och besvara frågor.

Anf. 25 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Per Unckel tänkte att anfall är bästa försvar, höjde rösten och pekade finger åt mig. Jag tror inte att han träffade målet. Det är så uppenbart att manifestet är något som aldrig borde ha skrivits. Det har väckt oerhört obehagliga associationer. Men jag skall ändå läsa något jag tycker är bra. Det står att alla människor har samma värde. Därför skall man reagera när kors brinner eller rykten om invandrare sprids.

Ja, Per Unckel. Jag tar dig på orden. Det är därför jag reagerar. Ni sprider unkna lögner, och ni sprider demagogiska rykten om invandrare.

Många frågor handlar om flykting- och asylpolitik. Vi är från Vänsterpartiet mycket kritiska. Det har vi fört fram ett stort antal gånger. Frågorna har inte utvecklats i generös riktning. Tvärtom. Jag vill i dag väcka en debatt om Sverige, det land där jag är medborgare, det land där jag arbetar och bor. Det finns en stor oro i det här landet. Det finns massarbetslöshet. Det finns ökade klassklyftor. Det finns social marginalisering

där den etniska positionen utnyttjas av de krafter som vill riva ned välfärdsstaten. Det är en av målsättningarna i manifestet från Moderaterna.

Jag reagerar mot detta på grundval av svenska regeringsformen om de mänskliga rättigheter och krav på respekt för de människor som finns här i landet och som jag menar att vi skall uppfylla.

Politiker har sin roll. Folkrörelser har sin roll. Men till syvende och sist är det du och jag, det är varje medborgare, som får använda sitt civilkurage och stå emot den typ av bred rasism och främlingsfientlighet som har fått stöd från eliten i samhället.

Tack för debatten.

Anf. 26 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Rasism och främlingsfientlighet skall kriminaliseras och jagas. Det går inte att i en demokrati hitta några ursäkter, t.ex. att det är fel på invandrar- och flyktingpolitiken.

Men vi måste självfallet gå djupare för att finna motgifter mot de tendenser som finns. Vi måste gå till oss själva. Det är först när vi erkänner att vi alla inom oss har ett frö till intolerans som bottenar i oro, rädsla för det okända, som vi verkligen kan nå resultat. Jag håller med Hans Andersson. Utan ett personligt engagemang, en inre överenskommelse med det egna jaget att stå emot fördomar, förtal och fördumning, brutaliserar vi oss själva och samhället. Därför är det hur vi här och utanför denna kammare hanterar detta intoleransens frö som vi bär inom oss som avgör vilka människor vi blir. Vi kan bekämpa detta med hjälp av upplysning och kunskaper. Hur vi hanterar detta kommer att betinga oss själva och vår omgivning.

Har vår egen grund skakats i sina grundvalar på grund av arbetslöshet, utanförskap eller andra former av social isolering, minskar också mottagligheten för förnuftsargument. I stället ökar grogrunden för enkla lösningar, hetspropaganda, gängbildning, subkultur. Där skiljer vi oss på ideologiska grunder mot Moderaterna. Därför blir en kraftfull och uthållig politik mot arbetslöshet, utslagning, för social solidaritet och sammanhållning, för upplysning och kunskap, odelbara och oundgängliga inslag i kampen mot intolerans, främlingsfientlighet och rasism.

Jag vill tacka alla som har deltagit i debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Meddelande om samlad votering

Andre vice talmannen meddelade att utrikesutskottets betänkanden UU15, UU7 och UU9 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Föredrags

Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU15

Internationellt utvecklingssamarbete (skr. 1996/97:2 delvis)

Internationellt utvecklingssamarbete

Anf. 27 BERTIL PERSSON (m):

Fru talman! U-världen har genomgått en demokratisk och marknadsekonomisk revolution. Det är en ny och annorlunda värld som vi har att hjälpa att ta sig ur fattigdomsfällan.

Socialdemokraterna har det inte lätt med sin trovärdighet. De satte upp enprocentsmålet och talade vitt och brett om det, men det var en borgerlig regering under Carl Bildts ledning som uppfyllde det. Efter det senaste valet skar så socialdemokraterna hårt i anslagen och började i stället tala om en "skammens gräns" – FN-rekommendationen på 7 % av bruttonationalinkomsten.

Men inte heller den uppfyller man. Med kreativ bokföring stoppar man in kostnader för invandrings- och flyktingpolitiken inom den gränsen. Och eftersom man inte uppfyllt tidigare åtaganden till u-världen har man till yttermera visso pengar över i form av reservationer på 3 miljarder som man tullar på och nu använder en gång till för att uppfylla sina promillemål. Det är verkligen återanvändning.

Andra verksamhetsområden har av statsministern utlovats att få 10 friska miljarder – som inte finns annat än i statsministerns förhoppningar – men så inte biståndet. Här finns inga nya friska s-miljarder. Ändå måste socialdemokraternas företrädare stå här och bekänna sig till ett enprocentsmål, ett mål som ingen tror att de kommer att uppfylla.

Det är faktiskt hög tid att efter 35 år av biståndsverksamhet göra en genomgripande analys av mål och metoder. Det gemensamma för världens fattiga länder är just fattigdomen. I övrigt skiljer de sig i mycket. Det är därför just fattigdomen vi skall koncentrera oss på att bekämpa. Det är det övergripande målet.

Mål som man enkelt kan uppfylla enbart genom att förbruka en viss summa pengar är ingen särskilt sofistikerad ledningsmetod. Speciellt inte i en verksamhet som pågått ända sedan 1962. Det är därför som vi från moderat sida rekommenderar en övergång från procentmål till effektivitetsmål i stället. Det är mål av typen antal flickor som har fått basal utbildning eller antal hushåll som har fått rent vatten. Vi tycker att man skall kunna mäta vad man gör.

Landramarna – fasta summor över flera år till ett visst land – bidrar till att biståndet blir mer av normala budgetintäkter än insatser på speciellt angelägna områden. Obundet s.k. importstöd – som t.ex. i Moçambique medgav bilinköp till parlamentsledamöterna – är ännu mera tveksamt. Vi tror att kontraktbundet projektbistånd tydligare markerar inriktningen på utvecklingsinsatser. I det sammanhanget vill jag också understryka att korruption och missbruk av biståndet aldrig kan accepteras. Sådant skadar på sikt allvarligt utvecklingen i våra samarbetsländer.

Det är angeläget att ha rejäla biståndsanslag i många år framöver. Men det är än viktigare att de används på ett riktigt sätt och att fattigdomen verkligen utrotas på ett hållbart sätt. Miljön måste skonas samtidigt som de i dag fattiga länderna på sikt måste bli självförsörjande och väl-

mående. Sedan behövs varken Sida eller procentmål. Vad vi skall nå är en värld av välmående demokratier, inte ett kontinuerligt biståndsberoende och ett evigt enprocentsmål.

Regeringens trosvisa påstående att ”en begynnande global offentlig sektor” håller på att växa fram genom biståndet är däremot enligt vår uppfattning ingen höjdare. Det vet man i öst, och det vet man i Argentina och Uruguay.

Det finns anledning till betydande optimism när det gäller utvecklingen i u-länderna. Socialistisk planekonomi har nu övergivits nästan överallt. Diktatur och förtryck förekommer visserligen fortfarande på en del håll, men diktaturena blir successivt allt färre. Åtskilliga länder i Stilla-havsasien har visat att de på bara en generation, 20–30 år, har kunnat gå från absolut fattigdom till relativt stort välstånd, och det även utan fördelen av stora naturresurser. Vi bör lära oss av hur de har agerat.

Sydasien är inne i en klar tillväxtfas, om den än får betraktas som något osäker. Stora delar av Latinamerika är likaså bra på gång. Nordafrika och Mellanöstern har stort bistånd och ofta stora oljeresurser och borde kunna utvecklas bättre än vad som nu sker. Men det stora problemet är södra Afrika, dvs. Afrika söder om Sahara. Det är här fattigdomen ökar, och det är hit världens resurser alltmer måste koncentreras.

Hur utrotar man fattigdomen? Vår främsta insats borde vara att öppna våra och EU:s marknader för u-världens produkter, inte minst på livsmedelsområdet. Dessa länders handel är redan i dag mer än tio gånger större än biståndet. Särskilt viktigt är det att vi inte accepterar alla de nya handelshinder som nu föreslås från olika oroad inhemska aktörer, inte minst på miljö- och arbetsmiljöområdet. Låt oss i stället använda biståndsmedel till att rätta till sådana bekymmer för de aktuella u-länderna.

Katastrofbistånd kommer vi alltid att vilja och behöva ställa upp med. Bland det övriga humanitära biståndet vill vi prioritera basal utbildning för alla barn, inte minst flickorna – det fattas fortfarande i väldigt många av de länder vi samarbetar med – basal hälso- och sjukvård och sådan infrastruktur som inte är direkt kommersiellt lönsam. Det ryms alltid inom 10 % av BNP i ett u-land, men det uppfylls sällan ens i länder med betydligt högre bistånd. Kraftverk och liknande lönsamma projekt tycker vi däremot att kommersiella krafter kan sköta på kommersiell bas. Vi anser att det bistånd som ges direkt till statsmakterna bör begränsas till en nivå på 10 % av BNP, så att regeringarna inte blir mer beroende av givarnationerna än av det egna folket. Sedan kan man mycket väl och mycket gärna ge mer bistånd till en rad länder. Men i så fall skall det kanaliseras via enskilda organisationer.

En hållbar tillväxt – det har vi lärt från Stilla-havsasien – kräver ett rättssamhälle med institutioner och respekt för mänskliga rättigheter. Det kräver en marknadsekonomi och dess institutioner – man behöver banker, börs, osv. – och det krävs en stabil demokrati med fria medier. Här kan vi göra viktiga insatser. Det är oacceptabelt att regeringen nu har dragit in den noggranna redovisning av situationen när det gäller mänskliga rättigheter i våra samarbetsländer som den borgerliga regeringen bifogade biståndsbudgeten. Riksdagen behöver den informationen inför ställningstagandena i budgethanteringen.

Kunskapsöverföring och kompetensutveckling är viktigt. I u-länderna spelar jordbruket en stor roll. Landreformer behövs ofta. En växande

småförtagsamhet – dessutom ofta i kvinnlig regi – behöver fasta spelregler och rimliga lånevillkor. Hela tiden måste man aktivt bevaka jämställdhetsaspekterna.

Skuldavskrivningar har diskuterats mycket. Det kan vara ett verksamt sätt att hjälpa en ny demokratisk regim att komma i gång med utvecklingen. Där bör det användas. Men det får inte vara ett sätt att möjliggöra för en korrupt regim att överleva. Är man osäker tror vi att ränte- och amorteringsfrihet under ett antal år kan vara en väg att följa utvecklingen och få bättre begrepp om framstegsvänligheten i den nya regimen.

Bretton Woods-institutionerna, Världsbanken, har blivit en dominerande aktör i biståndet. Deras sätt att byta fördelaktiga lån mot utvecklingsgarantier har onekligen varit mycket framgångsrikt – men så är det ju också deras asiatiska ekonomer som föreslagit det. Deras uppföljnings- och utvärderingsverksamhet är oersättlig. Vi tror att mer av det multilaterala biståndet bör kanaliseras den vägen.

EU håller på att se över Lomébiståndet, och Sverige kan med sin långa och breda erfarenhet spela en mycket viktig roll i det sammanhanget. Jag vill här ge biståndsministern en eloge för den öppenhet han visat riksdagen i det här avseendet, i varje fall så här långt.

I en globaliserad värld är det angeläget att ha en samlad politik gentemot varje samarbetsland. I andra sammanhang har jag understrukt betydelsen av att UD och ambassaderna har det övergripande ansvaret för handels- och investeringsfrågorna visavi andra länder. Lika viktigt är det att biståndet är en integrerad del av vår utrikespolitik, och jag menar att mycket av ansvaret därför bör föras tillbaka från Sida till UD. Däremot bör utvärderingarna av biståndet på nytt frigöras från dem som bedriver verksamheten. Sida må ha internrevisorer, men ett fristående utvärderingsinstitut är också en nödvändighet.

Statens egenregiverksamhet på biståndets område bör efter hand minskas. Det stora statliga ämbetsverket med sina många fast anställda specialister minskar allvarligt den flexibilitet som en u-värld i ständig förändring behöver. Ett kontraktbundet projektbistånd är i många fall mer effektivt. Dessutom tror vi att en betydande del av Sida bör finnas där de stora problemen finns, dvs. i södra Afrika. Att från Stockholms horisont leda en verksamhet på andra sidan jordklotet är inte något att sträva efter.

De enskilda organisationerna, Röda korset, Rädda Barnen, Lutherhjälpen, Diakonia, Forum syd och många andra, är ovärderliga för biståndet. De finns på platsen, de har mångårig erfarenhet, de är uppbyggda för att arbeta flexibelt, de har ett spontant engagemang och de bidrar i hög grad till att öka biståndsviljan här hemma. Vi vet att deras bistånd når fram till de fattiga i u-länderna, vilket bistånd via statsmakterna långt ifrån alltid gör.

Successivt bör alltmer av biståndet kanaliseras via frivilligorganisationerna. Deras mottagningskapacitet är i dag begränsad, men den kan säkert ökas samtidigt som den statliga egenregiverksamheten dras ned. Även det stiftelseanknutna demokratibiståndet behöver utvidgas.

Fru talman! En miljard människor vaknar varje dag hungrande. De lever i absolut fattigdom. Vi har ett ansvar för att medverka till fattigdomens avskaffande genom att stödja u-länderna på vägen till frihandel, marknadsekonomi, ekonomisk tillväxt, ett rättssamhälle, jämställdhet,

Prot. 1996/97:106
21 maj

*internationellt
utvecklingssamarbete*

demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Historien har visat att detta är vägen till välfärd.

Jag yrkar bifall till reservation 1 men står självfallet bakom våra övriga reservationer.

Anf. 28 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Jorden är vårt gemensamma hem. Vi delar alla samma biosfär – ingenting försvinner och allting sprider sig. Det finns ingen möjlighet att via isolering från resten av världen undkomma problemen. Från jorden finns ingen flyktväg, och inte heller finns det någon del som är möjlig att isolera från helheten. Vi är alla förpliktade att ta ansvar för helheten. Slutsatsen av denna grundläggande insikt kan bara vara en: För att vi skall kunna nå en hållbar utveckling på hela vår jord, lösa de allvarliga fattigdomsproblemen, överbefolkningen, miljöproblemen och hoten mot fred och säkerhet, behövs internationellt samarbete.

Trots att det finns människor också i vårt land som har ekonomiska svårigheter är Sverige i jämförelse med de flesta andra länder ett oerhört rikt och välmående land. Det internationella utvecklingssamarbetet hör till våra viktigaste och mest konkreta utrikespolitiska verksamheter. Förutom att det visar solidaritet med människor som har det svårt är det ett bidrag till lösningen av ett antal centrala internationella problem, som måste lösas om inte mänsklighetens livsbetingelser gradvis skall försämrast.

Det är således ett gemensamt ansvar att i grunden angripa gemensamma problem som annars hotar jordens överlevnad. Det är en självklarhet att Sverige skall ta på sig sin del av ansvaret också för de globala problemens lösning. Vi måste vara med och betala, antingen nu eller senare. Men om vi väljer att vänta, kommer kostnaderna att öka.

Den bild vi får av utvecklingen i vår omvärld är komplex. Allt fler länder formas till stabila demokratier. Allt fler länder förmår resa sig ur den djupaste fattigdomen, och för många människor på vår jord har 1990-talet inneburit förbättringar. Men vi ser också exempel på motsatsen: människor som far illa i länder som förtärs av inre konflikter och människor vilkas livsbetingelser föröds av miljöförstöring och rovdrift.

Fru talman! Centerpartiet har länge kritiserat den dominerande roll som landprogrammen haft för biståndsanslagens uppbyggnad. Den strikta uppdelningen på landprogram har resulterat i att den biståndspolitiska debatten och de biståndspolitiska prioriteringarna alltför mycket har handlat om vilka länder vi skall hjälpa och alltför litet om vilka globala problem vi vill medverka till att lösa.

En given biståndsnivå i ett visst land har lätt kommit att uppfattas som en rättighet för det landet och en sänkning av densamma som en ovänlig handling som svensk sida.

Centerpartiet anser att biståndsprioriteringarna skall göras problemorienterade och relaterade till de biståndspolitiska mål som riksdagen lagt fast. Centerpartiet har i konsekvens med detta förordat en mera ämnesinriktad uppdelning av anslagen. Under fyrpartiregeringen togs vissa steg i den riktningen, men någon konsekvent omläggning hanns inte med.

Vi föreslår för framtiden en anslagsstruktur byggd på anslagens ämnesvisa ändamål. Ur dessa anslag får sedan medel tas i anspråk för att skapa landprogram för olika länder. Jag vill i det här sammanhanget

betona att en sådan omläggning inte innebär att landprogrammen helt avskaffas. Men genom ett dubbelt system med anslag och program får politiker och allmänhet en betydligt bättre insyn i hur resurserna fördelas både ämnesmässigt och geografiskt.

Jag vill fråga Pierre Schori om han kan tänka sig att regeringen går i den här riktningen än mer framöver. Vi utvecklar detta i reservation 12.

Vi kan konstatera att man i svenska biståndsinsatser inte alltid gjort de bästa prioriteringarna. I stället bör riksdagen konstatera att tidigare biståndsstrategier haft allvarliga brister. I det svenska biståndet har man inte utnyttjat lokala resurser och lokalt kunnande, och detta har bl.a. bidragit till svårigheterna att nå de allra fattigaste. Vi i Centerpartiet noterar nu ett ökat gehör för våra synpunkter att Sverige behöver förändra inriktningen av biståndet. Det är positivt.

En avgörande förutsättning för hållbar utveckling är en fungerande demokrati. Utan en fri debatt är det svårt att förhindra ineffektivitet, korruption, nepotism och brott mot mänskliga rättigheter. Auktoritära diktatoriska system innebär också att en elit gynnas på de stora befolkningsgruppernas bekostnad. Detta gör demokrati till en av de nödvändiga förutsättningarna för utveckling.

En fungerande demokrati är en demokrati som också engagerar människorna på den lokala nivån och som ger kvinnor samma villkor som män. Misslyckas man att mobilisera människor på landsbygden och i storstädernas slumområden är risken stor att de sociala klyftorna ytterligare vidgas. Demokratin riskerar att bli något exklusivt för städernas medel- och överklass. Den lokala demokratin som även har stor betydelse för att i ett tidigt skede lösa konflikter riskeras om den inte kan expandera.

För att ge män och kvinnor i städer, såväl som på landsbygden, möjligheter till en självständig uppfattning i val av partier och kunskaper om hur en demokrati fungerar krävs omfattande folkbildningsinsatser. I flera länder är partiarbete fortfarande föraktat av många människor på grund av alla år med partidiktatur. Enskilda organisationer, folkrörelser och vuxenutbildningsorganisationer har en viktig funktion att fylla i denna process.

Ungefär tre fjärdedelar av jordens befolkning bor på landsbygden – huvudsakligen i fattiga länder. I många av de fattigaste länderna är landsbygdens produktion också helt avgörande för ekonomin. Det är i landsbygdsmiljön som större delen av världens ekonomiska misär, miljöproblem och sociala problem finns, även om de många gånger kan vara mer dramatiska i den snabbt växande storstadsslummen. Inflyttningen till städerna skapar nya problem för länderna i tredje världen. Arbetslösheten är enorm. Framväxande slumområden tär hårt på miljön, orsakar sjukdomar, föder brottslighet osv. Storstädernas tillväxt i u-länderna är i grunden också orsaken till svårigheterna att få en utkomst på landsbygden.

Därför är det naturligt att ställa landsbygdens utveckling i centrum för ansträngningarna att bekämpa fattigdomen och att åstadkomma en positiv utveckling. Landsbygdens utveckling måste sättas i centrum och större vikt måste läggas vid ett bistånd som stöttar ett miljömässigt hållbart samhälle, inte minst inom livsmedelsproduktionen. Ökad vikt skall ges åt sviktande livsmedelsproduktion och åt bristande tillgång till rent vatten. Genom att satsa på landsbygden når vi de fattigaste – fattigdomsinrikt-

ningen stärks – samtidigt som en sådan satsning innebär att inflyttningen till storstädernas slumområden bromsas.

Fru talman! Vi ser också att det har skett en ökad feminisering av fattigdomen. I dag lever ca 1,3 miljarder människor i fattigdom. Kvinnornas andel har ökat och utgör i dag omkring 70 % av dessa. Det är därför viktigt att bättre beakta kvinnornas ofta avgörande roll då stödinsatserna utformas.

I de flesta samhällen har kvinnor ett stort ansvar för sig och sina familjer. Däremot är det nästan alltid männen som har makten, både i det lokala samhället och i de beslutande församlingarna. Kvinnor har drabbats särskilt hårt av den ekonomiska åtstramning som skett under strukturanpassningsprogram, och dessutom av privatisering och ökad arbetslöshet.

Biståndet har hittills mest kommit männen till del. Även efter det att jämställdhet införts som ett mål för allt svenskt bistånd finns det ett stort behov av särskilda projekt vars syfte just är att förbättra kvinnornas situation. Av det svenska biståndet används i dag endast 1 % av Sidas medel till direktinsatser för jämställdhet. Därför är det av stor betydelse att man i det svenska biståndet uppmärksammar kvinnornas roll i utvecklingsprocessen.

Några kvinnor från Centerpartiet har skrivit en motion om kvinnornas roll i biståndet och särskilt riktade insatser till kvinnor. Vi ville ha en försöksverksamhet under ett par års tid där man satsade direkta, lika stora, summor dels på kvinnor, dels på män. Sedan ville vi ha detta utvärderat efter ett antal år. Jag har inte själv följt upp detta motionskrav i utskottet eftersom jag inte är riktigt färdig med tanken och idén. Men nu har jag väckt den, och jag diskuterade detta på Sida i går kväll. Möjligtvis skulle man kunna använda mikrolånen som ett sådant här jämförelseområde. Jag känner att det skulle vara intressant att göra en utvärdering av biståndet till kvinnor respektive män. Man skulle se vilken effekten blir och vilket resultat det hela får. Jag undrar om Pierre Schori kan tänka sig att ha någon åsikt om det här, som jag själv som sagt inte har drivit särskilt hårt i utskottet hitintills.

Förutom detta behövs insatser för att höja utbildningsnivån bland kvinnor. Det finns ett stort behov av stöd och lån till kvinnors företagande. Ökade möjligheter för kvinnor att klara sin försörjning är mycket viktigt, inte minst för att få kontroll på befolkningsutvecklingen. En utbildad kvinna med försörjningsmöjligheter föder inte fler barn än hon själv kan ta hand om.

Fru talman! Barn- och mödravård är en viktig del i det kvinnoinriktade biståndet. Primärvården bör prioriteras. I denna ingår mödra- och barnavård som en viktig del. Insatserna för att minska mödradödligheten bör förstärkas. Centerpartiet anser att dessa insatser skall förstärkas genom utbildning av barnmorskor i byarna. Detta har genomförts med gott resultat i Angola. Vi kan tänka oss tillbaka till den tiden när vi i Sverige utbildade våra barnmorskor, och vilken stor betydelse det hade för att minska mödradödligheten vid sekelskiftet. Det finns alltså stor anledning att dra nytta av de goda erfarenheterna från Angola. Barnmorskeutbildning bör därför prioriteras alltmör i fler programländer. Utskottet skriver också välmenande om detta område, men vi i Centerpartiet tycker inte att det är tillräckligt tydligt. Därför har vi en reservation på den punkten.

Centern står också bakom reservation 20. I den framhålls vikten av årliga rapporter om situationen och utvecklingen när det gäller mänskliga rättigheter och demokrati i mottagarländerna för svenskt bistånd. Detta skall ske i samband med budgetförslaget. Det skulle vara en viktig signal till mottagarländerna om svenska riksdagen noggrant följde och värderade utvecklingen av mänskliga rättigheter och demokrati i dessa, samtidigt som man inte kan utesluta att det också skulle kunna påverka utvecklingen i positiv riktning.

Slutligen vill jag bara understryka behovet och vikten av bistånd till de allra fattigaste; det enorma behov av bistånd och utveckling som finns och ökar i Afrika. I en flerpartimotion har särskilt den besvärliga situationen för de västsahariska flyktingarna tagits upp. Eftersom jag själv besökt flyktinglägren i Algeriet kan jag bara understryka vikten av att detta bistånd fortsätter och utökas. Vi hade en särskild samling här i riksdagen i går som gällde stöd till västsaharierna. En betoning av detta bistånd skulle vara viktig.

I en motion av Inger Koch och undertecknad framhålls vikten av ett utökat stöd till FN:s minröjningsprogram i Afghanistan, eftersom landet räknas som ett av världens mest minerade länder. Enligt FN:s beräkningar finns det minst 10 miljoner kvarlämnade minor i landet, vilket självfallet kommer att innebära stort lidande och nöd för dem som kommer att drabbas innan minröjning skett. Redan har över 400 000 människor, i många fall barn, blivit invalidiserade. Åtskilliga tusen har dödats. Självklart behövs också insatser i Afghanistan på utbildningsområdet. Särskilt viktigt är det att uppmärksamma att även flickor får utbildning.

Jag vill också nämna behoven av ökat humanitärt bistånd till de tibetanska flyktingarna i Dharmasala. Nyss hemkommen från Nordkorea kan jag inte låta bli att nämna de enorma behov av humanitära insatser som krävs för att förhindra den svältkatastrof som hotar där, även om detta inte berörs i betänkandet.

Med detta, fru talman, vill jag understryka att jag står bakom alla reservationer där Centern finns med, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 12.

Anf. 29 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Fru talman! Internationellt utvecklingssamarbete är rubriken på dagens betänkande. Det skiljer sig något från tidigare betänkanden i och med att det inte handlar om pengar. Det diskuterar vi numera i annan ordning. Trots det tog Bertil Persson upp pengarna och enprocentsmålet. Han sade att socialdemokraterna har bekymmer med enprocentsmålet. Det kan vi hålla med om.

Samtidigt har Bertil Persson sina egna bekymmer när det gäller medlen till biståndet. Bertil Persson säger att det behövs rejäla biståndsanslag. Det kan vi också skriva under på. Men vi vet att moderaterna i sin motion med anledning av vårpropositionen föreslår kraftiga nedskärningar. Det rimmar illa. Det är inte bara socialdemokraterna som har bekymmer med enprocentsmålet. Moderaterna har bekymmer med att få det att gå ihop, med rejäla biståndsanslag och kraftiga nedskärningar.

Jag tänker inte uppehålla mig vid enprocentsmålet och pengarna i dag. Vi har diskuterat det ganska mycket här. Det råder nog ingen okunnighet om var Folkpartiet står i denna fråga. Jag tänkte i stället gå in på innehåll-

let – hur skall vi använda de pengar som står till förfogande, antingen det är 0,7 %, 0,8 %, 0,9 % eller 1 %? Det är innehållet i biståndet vi nu skall försöka koncentrera oss på.

Vi får ganska mycket information om biståndet. FN-organ ger ut informationsskrifter. Undersökningar görs. Det kommer information från Sida. Enskilda organisationer berättar om vad de åstadkommer. Häromdagen fick jag på mitt bord Världsbankens atlas. Världsbanken ger också ut mycket bra informationsmaterial om biståndet. Det är mycket intressant läsning.

I Världsbankens atlas sägs bl.a. att levnadsstandarden har förbättrats över hela världen. Många utvecklingsländer har lyckats reducera fattigdomen. Barndödligheten har halverats sedan 1970. Då var barndödligheten 107 barn per 1 000 födda barn. År 1995 var barndödligheten 60 barn per 1 000 födda barn. Medellivslängden har ökat från 55 år till 64 år. Världens befolkning är i dag friskare, bättre utbildade och äter bättre än för 25 år sedan.

Men det råder stora olikheter. Det är det som är problemet. Det är därför vi talar om utvecklingsländer och industrialiserade länder, i-länder.

Mer än 1,3 miljarder människor lever i dag på mindre än 1 dollar om dagen, alltså mindre än 7–8 kr om dagen. Av dessa bor 60 % i Asien och Afrika söder om Sahara. Medellivslängden i Afrika söder om Sahara är 52 år, jämfört med över 60 år i andra utvecklingsländer.

Sådan statistik finns att tillgå. Den ligger till grund för våra bedömningar, när vi skall diskutera innehållet i biståndet.

Jag har gått tillbaka och tittat i den s.k. proposition 100, som skrevs 1962. Den är portalpropositionen för biståndet. Jag tror att det var Olof Palme som höll i pennan. Där skrev den dåvarande regeringen följande:

”Den växande känslan av solidaritet och ansvar över gränserna är ett uttryck för en fördjupad insikt om att fred, frihet och välstånd inte är exklusivt nationella angelägenheter utan alltmör universella och odelbart. De ideella motiven för biståndsgivningen är alltså samtidigt i hög grad realistiska.

Det svenska utvecklingsbiståndet kräver inte någon annan motivering än den här anförda.”

Ja, så står det i proposition 100 av årgång 1962. Det har gått 35 år sedan denna epokgörande proposition lades på riksdagens bord. Mycket har hänt inom biståndspolitikerna under dessa 35 år, såväl positivt som negativt. Vi har 35 år av erfarenhet att falla tillbaka på vad gäller det svenska biståndet.

Det kan vara värt att vid en biståndsdebatt som denna citera ytterligare några rader ur proposition 100 för att understryka hur förutseende och framåtsyftande Sveriges riksdag var i biståndsfrågan när den för första gången formulerade sig i frågan.

”Eftersom biståndet berör vårt förhållande till främmande stater och biståndsgivande internationella organisationer utgör det – – – en del av den svenska utrikespolitiken. Ett viktigt syfte för denna är att bidra till utjämning och större förståelse mellan folken och därigenom främja internationell solidaritet och en fredlig utveckling i världen. Vårt aktiva stöd åt FN är ett led i denna politik. Det svenska utvecklingsbiståndet bör stå i samklang med dessa strävanden – – – . En ekonomisk utjämning

mellan fattiga och rika folk kan på längre sikt bli ett villkor för fredliga internationella relationer.”

Litet längre fram i propositionen utvecklas demokratins betydelse för utvecklingen. Jag tänker ägna en del av mitt anförande i dag åt demokratins betydelse för utvecklingen i världen. Det står nämligen där att det kan ”vara rimligt att söka inrikta biståndsgivningen så att den, så långt man kan bedöma, medverkar till en samhällsutveckling i politiskt demokratisk och social utjämnande riktning. Det är inte i överensstämmelse vare sig med det svenska biståndets motiv eller med dess mål att den bidrager till att konservera en framstegsfientlig samhällsutveckling.”

Enligt mitt förmenande är det framför allt inom det senare området, demokratiutvecklingen, som biståndet till stora delar misslyckats. Alltför länge utgjorde demokratimålet enbart en dekoration och vackra ord utan substantiellt innehåll. Demokratimålets långsiktiga karaktär betonades så till den grad att några krav på praktiska resultat i form av ökad pluralism knappast ställdes. Krav på demokratiska reformer tonades ned med motiveringen att det rörde sig om inblandning i andra länders inre angelägenheter.

Afrikansk demokrati exempelvis skulle vara av något annat slag än det vi traditionellt menar med demokrati. Det ledde bl.a. till att enpartistater ursäktades och försvarades. Ja, det t.o.m. antydde i bistandsdebatter att politisk frihet inte hade någon vidare relevans för fattiga länders utveckling. Regleringar och centralstyrning i socialistisk och kommunistisk anda ansågs näst intill nödvändiga för den resursmobilisering som skulle lyfta u-länderna ur deras armod.

I dag, med facit i hand, vet vi bättre. Undfallenheten gentemot diktaturstater har på ett förödande sätt hindrat mänsklig och ekonomisk utveckling, och det har hänt att bistandsmedel har förbrukats på odugliga och korrupta regimer. Låt oss lära av misstagen.

I dag står vi inför en historisk chans, då land efter land söker sig mot stabil demokrati. Låt oss ta vara på den genom att klart och tydligt ge vårt stöd till demokratiutveckling. Demokrati är den enda styrelseform som garanterar att de flesta medborgarnas intressen tas till vara. 1960 talades det om att en förändringens vind skulle svepa över den afrikanska kontinenten. Det blev en förändringens vind, men resultatet blev inte vad man hade hoppats på. Land efter land blev fritt från sitt koloniala styre, men land efter land införde enpartisystem: Moçambique, Angola, Zambia, Zimbabwe, Kenya, Tanzania, Uganda, Zaire. Många fördröjde valen – länder i Syd- och Mellanamerika likaså.

Nu har denna utveckling brutits. Nu gäller det att ge understöd åt dessa svaga demokratier. Vi måste därför tala klartext vad gäller demokrati och mänskliga rättigheter i biståndet. Det är också därför som Folkpartiet i dagens betänkande föreslår att det skall övervägas om demokratimålet bör bli överordnat inom biståndspolitik. Jag utvecklar dessa tankegångar ytterligare i reservation nr 4 – Synpunkter på de biståndspolitiska målen – som jag härmed yrkar bifall till.

Som jag tidigare framhållit har det svenska demokratibiståndet varit alltför vagt och försiktigt. Demokratibistånd är inte enbart olika utbildningsprojekt och information om mänskliga rättigheter, som ofta på ett bra sätt bedrivs av enskilda organisationer, eller uppbyggnad av rättssystem, som ofta framgångsrikt drivs av Sida. Givetvis hör mänskliga rät-

tigheter och demokrati ihop, men demokrati är samtidigt något mer än att människor tillförsäkras grundläggande rättigheter.

Jag skall här ta några av de punkter som jag anser vara viktiga att föra fram i detta sammanhang.

1. Budskapet skall vara entydigt även till länder där vi har starka exportintressen.
2. Då demokratibistånd skall bedrivas i diktaturer skall detta endast kunna ske via enskilda organisationer – inte via korrupta diktatorer.
3. Vårt budskap skall fästa stort avseende vid rättsväsendets betydelse, vikten av yttrande- och organisationsfrihet samt kampen mot tortyr och dödsstraff.
4. Motståndet mot enpartisystem och förord för flerpartisystem skall vara entydigt.
5. Det måste stå klart för mottagarländerna att biståndets omfattning och inriktning kan påverkas av hur demokrati frågan hanteras. I denna mening skall inslaget av villkor i biståndet öka.
6. Insatser för uppbyggnad av oberoende rättsväsende och stöd till organisationer på detta område är av strategisk betydelse.
7. Stöd till uppbyggnad av andra demokratiska institutioner såsom lokalt självstyre, parlament och politiska regelsystem bör ha hög prioritet.

Vi tar sedan i vår reservation upp förslag om att man skall börja diskutera biståndsmålen. För 20 år sedan lade riksdagen fast fyra biståndsmål. Det var resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet – det s.k. oberoendemålet – och demokratisk samhällsutveckling. Sedan har det kommit till ytterligare två mål – miljömålet och jämställdhetsmålet.

Folkpartiet menar att det är dags att börja diskutera dessa mål förut-sättningslöst ur två synvinklar. Den ena har jag redan nämnt, nämligen att demokratimålet skall vara det övergripande målet. Utan demokrati får vi ingen utveckling, och det är det vi vill åstadkomma. Det andra är det s.k. oberoendemålet, som vi anser är något föråldrat. Oberoende kan låta bra, men det faller i stor utsträckning tillbaka på självtillitstanken, som man trodde sig kunna värna genom att länderna skulle klara sig själva. Men i den globaliserade värld vi nu lever i, där kontakter och handel är så viktiga, leder oberoendemålstanken fel. Det är inte oberoende gentemot andra länder som är viktigt, utan det är beroende genom handel och utveckling. Vi för ett resonemang om att man skulle kunna ta bort det målet.

Mina frågor till Socialdemokraternas företrädare här i dag, Pierre Schori och Berndt Ekholm, är följande: Är ni beredda att gå in i en förut-sättningslös diskussion om biståndsmålen? Kommer vi att få en utredning på detta område? Jag tror att biståndet skulle må väl av det, nu när det har gått 35 år sedan proposition 100 lades fram.

Anf. 30 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! När riksdagen i dag ånyo skall diskutera biståndet och biståndets innehåll sker det på ett sätt som vi från Vänsterpartiet inte riktigt tycker gagnar biståndet och internationellt utvecklingssamarbete. Vi har nämligen haft ett flertal debatter under hösten och tidigare under våren angående omfattningen av de ekonomiska satsningar vi gör på detta område. Vi har först diskuterat hur vi lägger fast taket – ramarna. Sedan

har vi haft ytterligare en debatt om hur vi fördelar pengarna mellan de olika anslagen. Så har vi då denna tredje debatt, där vi ser på innehållet i verksamheten.

Jag hävdar att detta inte är ett meningsfullt sätt, och att riksdagen måste se över frågan och hitta andra former. Vi måste diskutera pengarnas fördelning samtidigt som vi diskuterar hur vi vill fördela dessa pengar. Jag hoppas att andra partier och även regeringen välkomnar någonting sådant.

Jag vill understryka att det är betydelsefullt att se pengarna i sammanhanget. Vi har från Vänsterpartiet, liksom från flera andra partier, envist upprepat att vi vill ha kvar enprocentsmålet. Vi kräver att regeringen börjar en återgång till enprocentsmålet. Vi har haft full förståelse för att det ekonomiska läget är kärt, men vi tycker ändå att regeringen kunde ha presenterat en plan. Vi är klara över att man inte kan förändra det från ett år till ett annat, men det måste gå att påbörja den utvecklingen. Vänsterpartiet vill med kraft hävda att det måste finnas med.

Vi kommer att få en fjärde debatt om internationellt utvecklingssamarbete när vi behandlar vårbudgeten. Regeringen har gjort återställare och bra insatser vad gäller kommuner och andra områden, men man återställer inte förhållandena på biståndets område. Vi hävdar att man gör ett stort misstag. Jag hoppas att Pierre Schori kan deklarerat hur regeringen kommer att se på dessa frågor. Det går inte att isolera frågan om innehållet i biståndet från frågan om hur mycket vi satsar ekonomiskt. Självfallet gäller det i lika hög grad moderaterna, som ju vill anslå ännu mindre pengar i vårbudgeten.

Herr talman! Ämnet är internationellt utvecklingssamarbete. Det är ingen slump att vi inte kallar det bistånd. Det signalerar ett nytt sätt att se på samarbete. Vi vill få till stånd ett samarbete och inte dela ut allmosor. Därvid har det hänt mycket på biståndsområdet. Karl-Göran Biörsmark talade om när vi fastställde enprocentsmålet och när riksdagen lade fast ramarna. Mycket som är bra finns ju kvar – en satsning på hälsosektorn, på utbildning och på en rad andra områden. Men väldigt mycket av innehållet i biståndet har förändrats.

Nu i dagarna har vi avslutat satsningen på ett nytt kraftverk i Indien, som har varit en oerhört storskalig satsning. Den satsningen kan höra till de sista på ett område där biståndet mer och mer har inriktat sig på småskalig verksamhet. Det sker en övergång till satsningar på mänskliga rättigheter och demokrati, som andra har varit inne på, men också på att bygga upp fungerande förvaltning. Vem kunde tro att en satsning på ett fungerande skattesystem skulle vara en del av vårt internationella bistånd? I dag är det så, och det är en viktig del.

Vi har också andra nya delar som är väsentliga, såsom minröjning och satsning på kvinnors utbildning och jämställdhet.

Hur mycket vi än värnar biståndet – ”bistånd” är kortare än ”internationellt utvecklingssamarbete” – och hur mycket vi än vill driva på för att vi skall nå enprocentsmålet tror jag att vi måste understryka att biståndet ändå i förhållande till en rad andra insatser har en relativt liten betydelse. Handel, företagande och möjligheter för länderna att själva växa har minst lika stor eller större betydelse.

Några av oss var nyligen på resa i Mellanöstern, till de palestinska områdena. Vi fick då uppgiften att samtidigt som man har gett ett totalt

bistånd på knappt 3 miljarder – det är ett bistånd som går till de palestinska områdena, efter Osloavtalet 1993 – har Israels avstängningar av Västbanken och de palestinska områdena kostat dessa områden mer än det dubbla. Det visar alltså på att de politiska insatserna är ekonomiskt betydligt väsentligare i vissa lägen än själva biståndsinsatsen. Därför räcker det naturligtvis inte med bistånd för att man skall nå utveckling i världen och minska fattigdomen.

Det som gör att det är viktigt att vi tar upp frågorna om utvecklingssamarbete i riksdagen och som skiljer sig från handel och företagande är det faktum att vi här faktiskt kan påverka politiskt. Vi lägger fast ramarna, och vi gör det i demokratisk ordning. Det gäller hur vi vill se pengarna fördelade, hur mycket pengar vi vill satsa och vad vi tycker är väsentligt. Därför kan vi på ett helt annat sätt använda biståndet också som ett utrikespolitiskt instrument.

Jag inledde med att säga att det är många nya frågor i det utvecklingssamarbete som vi har i dag. Vi har miljöfrågorna. För 20–30 år sedan fanns det endast ett fåtal talare som tog upp dem på ett närmast väckelsemässigt sätt. I dag är de frågorna en integrerad och viktig del i vårt bistånd. Skuldsanering växer i betydelse. Jag konstaterar att det är mycket bra att regeringen har agerat och att finansministern har varit ute och talat om skuldsanering för de fattigaste länderna. Det är absolut nödvändigt. Men jag tror att den bild som finansministern har gett och som delvis också finns i utskottets text inte är tillräcklig. Det är en något idealiserad bild av verksamheten. I en debattartikel den 9 maj i Dagens Nyheter pekar ärkebiskopen på att de fattigaste länderna, som skulle bli föremål för skuldlättnader från Världsbankens sida, har krympt i antal. I dag handlar det om ett mycket litet antal. Om de länder som verkligen behöver dessa insatser inte får dem kommer de eventuellt att tvingas att ha kvar privatisering av skolor och skolavgifter, eftersom de inte kan genomföra de reformer som de vill.

Jag vill fråga Pierre Schori hur det står till med den kampanj som bl.a. kyrkorna driver. Man kallar den jubelprogrammet år 2000. Där finns tanken om en skuldfri start för runt en miljard människor år 2000. Man går tillbaka till den bibliska tanken om jubelår. Har regeringen ställt sig bakom den här kampanjen? Vill Pierre Schori personligen ge den sitt stöd? Det vore värdefullt om Sverige agerar klart och tydligt på detta område.

Herr talman! EU-biståndet är också ett nytt inslag i det svenska biståndet. Det är av stor betydelse. Eftersom EU är världens näst största biståndsgivare är det väsentligt att vi har klara uppfattningar och att Sverige agerar. Mitt intryck är att Sverige har agerat och gjort ett bra arbete, precis som Bertil Persson var inne på tidigare. Det är bra, men det är inte tillräckligt. Vi kan ju se hur det bistånd som EU ger fortfarande dominerar av en patriarkalisk inställning, hur de demokratiska möjligheterna för de länder som ingår i ACP-programmen fortfarande inte är så stora att påverka. Det handlar inte om något partnerskap. Det är också väsentligt att den del som går till de fattigaste länderna i södra Afrika relativt sett har minskat. Sverige måste agera i det avseendet.

Vi har i flera motioner krävt att riksdagen skall få mer redogörelser, att riksdagen skall få en mer aktiv roll och få möjlighet att väcka motioner och att ha särskilda debatter om detta. När det gäller IMF och Världs-

banken upprepar vi återigen från utskottets sida att vi vill ha en skriftlig redovisning från regeringen, gärna tillsammans med FN-skrivelsen och helst årligen. Då har riksdagen möjlighet att påverka på det här området.

I det här betänkandet finns också något med som jag ser som stora steg framåt. Det gäller barnperspektivet. Vi har från samtliga partier motionerat om och tagit upp att barnperspektivet och FN:s barnkonvention måste ligga till grund för allt utvecklingssamarbete. Jag är naturligtvis glad över att hela utskottet har ställt sig bakom de krav som vi har ställt i motionen. Men jag vill klart och tydligt fråga Pierre Schori: Är ni villiga att från regeringens sida stå som värd för en internationell konferens 1999, just för att följa upp barnkonventionen och dess tioårsjubileum? Är Sverige villigt att göra det? Formerna kan naturligtvis växla. Det behöver inte vara en jättelik FN-konferens. Men det är viktigt att markera detta tioårsjubileum på något sätt.

På jämställdhetsområdet är det väsentligt att lyfta fram kvinnors roll och att peka på kvinnors företagande men också på kvinnors hälsa, som Ingbritt Irhammar var inne på. Vi från Vänsterpartiet tycker precis som Centern att stöd till barnmorskor och den typen av verksamhet är av stor betydelse. Exemplet i Angola är bra, men man behöver inte exakt kopiera den modellen.

Herr talman! Jag vill understryka att vi från Vänsterpartiets sida naturligtvis står bakom samtliga de reservationer och de särskilda yttranden som vi har fogat till detta betänkande. Men jag vill särskilt lyfta fram några punkter.

Jag vill peka på betydelsen av en biståndspolitisk utredning och att man ser över de biståndspolitiska mål som finns. Vi instämmer då i reservationen från Folkpartiet och i en annan reservation som är gemensam med Folkpartiet och Moderaterna. Vi menar att de nuvarande biståndspolitiska målen har fungerat, men det är nu ett smörgåsbord. Det finns all anledning att se över dem, särskilt när vi nu har fått det sjätte jämställdhetsmålet. Det tycker vi är väsentligt.

Jag nämnde att miljöfrågorna är av stor betydelse. FN har arbetat aktivt, men jag vill anmäla att vi från Vänsterpartiets sida vill ställa oss bakom den reservation som Miljöpartiet har om att man även skall ta upp vattenfrågorna i säkerhetsrådet. Jag är själv litet oklar över om man verkligen inte kan ta upp dessa frågor i säkerhetsrådet. Vi menar att det på allvar måste prövas.

OECD har i våra ögon spelat ut sin roll som organisation. Det finns andra utvecklingsorgan. Exempelvis UNDP skulle kunna ta över många av OECD:s uppgifter. Därför föreslår vi det.

K-G Biörsmark var inne på biståndet till Kina. Vänsterpartiet hävdar också att det inte bör fortsätta. Så länge Kina kränker mänskliga rättigheter skall det inte förekomma några u-krediter dit. Däremot är det naturligtvis välkommet och bra med utbildningsprogram när det gäller mänskliga rättigheter som Wallenberginstitutet anordnar, där kinesiska deltagare kan vara med.

Angående stödet till Kuba – jag ställer mig inte bakom att det bör avbrytas – vill jag fråga Folkpartiet: Är det inte bra att svenska och latinamerikanska ekonomer deltar i ett utbildningsprogram i Kuba där man lär ut marknadsekonomi till studenter som tidigare inte har så mycket sådana

kunskaper? Är inte det ett bra sätt att föra in de frågorna i Kuba? Jag undrar om Folkpartiet inte välkomnar det.

Jag vill också peka på att Vänsterpartiet inte vill att man lägger ihop biståndet till u-länder och till Europa – det gäller f.d. Jugoslavien – i en klump. Vi menar att biståndet skall gå till de fattigaste länderna i världen, och det skall vara länder i tredje världen. Däremot anser vi självfallet att återuppbyggnadsstödet till f.d. Jugoslavien skall fortsätta oförminskat.

Jag vill också peka på några enskilda länder som behöver stöd. Ing-britt Irhammar var inne på Västsahara. De flyktingar som finns i Algeriet behöver allt stöd. Guatemala, Angola och ett flertal andra regioner vill vi särskilt uppmärksamma.

Slutligen vill jag ta upp frågan om partnerskap. Den svenska regeringen har gått ut väldigt hårt och lägger fram förslag om ett partnerskap när det gäller Afrika.

Det är bra och självklart att de som själva är berörda skall komma in och ha synpunkter på insatser som görs i deras egna länder. Annars vet vi att det inte fungerar, om man inte själv har inflytande över vad som görs. Men jag förstår inte varför regeringen inte har gått längre. Redan i debatten för ett år sedan lyfte vi fram exemplet Holland. Där har man gått ett steg längre och också inbjudit deltagare från biståndsländer att komma hit och bidra, ha synpunkter på vår samhällsutveckling och komma in på konkreta områden – ett direkt kontrakt med landet i fråga. Jag kan inte se några tecken, vare sig i regeringens propositioner eller någon annanstans, på hur man arbetat vidare med detta. Det holländska exemplet vore väl definitivt värt att ta upp också i Sverige. Jag undrar: Har Pierre Schori själv gjort någonting på det här området?

Herr talman! Jag vill ställa mig bakom reservationer och yttranden och yrka bifall till reservationerna 2 och 10.

Anf. 31 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Eva Zetterberg frågar mig varför vi inte ställer oss bakom biståndet till Kuba. Vi har där, Eva Zetterberg, samma resonemang som när det gäller Kina. Vi menar att det inte går, att det är bortkastade pengar, att slussa biståndsmedel via den statliga administrationen i Kuba. Det bistånd vi skall ge skall kunna gå direkt till de oppositionella via enskilda organisationer. Det är grunden. Jag har vid flera tillfällen här sagt att är det en diktaturstat är det till de enskilda organisationerna och till oppositionen som vi skall ge vårt stöd.

Jag lyssnade till ett radioreferat från ett av de seminarier som Eva Zetterberg nämnde där man diskuterade marknadsekonomi, och det är klart att jag blev litet bekymrad. Det jag helst skulle vilja se är att man ordnade seminarier för oppositionen – rena demokratiseminarier. I Kuba under Castros ledning är det omöjligt att bedriva sådan här verksamhet via den statliga organisationen.

Vi är inte emot detta, men det skall ske genom enskilda organisationer – det är vår poäng.

Anf. 32 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Karl-Göran Biörsmark och jag har samma uppfattning vad det gäller betydelsen av enskilda organisationer. De spelar en väldigt

viktig roll, framför allt i länder där det inte finns demokrati. Men jag menar att det är fel att jämföra Kina och Kuba på samma dag och att hävda att samma typ av diktatur råder i Kuba och i Kina.

Jag tror i Kubas fall att de öppningar och de kontakter som Kuba har med omvärlden har en väldigt stor betydelse. Vi får i nästa vecka besök av parlamentariker från Kuba. Jag välkomnar det. Jag tror att de behöver den här kontakten, att de behöver få träffa parlamentariker från andra länder. Jag menar också att exempelvis programmet med ekonomiutbildning i Kuba spelar en viktig roll både för studenter och för etablerade ekonomer – för att de skall få lära sig och bredda sina vyer vad det gäller ekonomiska frågor – och även för samhällslivet i stort.

Däremot tycker jag precis som Karl-Göran Biörsmark att det vore bra om den svenska oppositionen också inbjöds till detta. Men vi har andra sätt att stödja oppositionen på, och det skall också fortsätta.

Anf. 33 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Eva Zetterberg säger att det är skillnad mellan Kina och Kuba – nej, inte annat än storleken. De är stora diktaturstater båda två. Envetna diktatorer sitter kvar utan fria val och kväser oppositionen, både i Kuba och i Kina. Jag ser ingen skillnad därvidlag.

Därför är denna signal otroligt viktig. Det är oppositionen och dess möjlighet att verka – just det som jag har varit inne på tidigare här – och demokratiarbetet i biståndet som är så viktigt. Om vi då jobbar med diktatorerna själva i det arbetet tror jag att det ger fel signal. Signalen skall vara tydlig till enskilda organisationer och till opposition. Och mötet med människor är förstås jätteviktigt – absolut. Men biståndet skall gå – jag säger detta ännu en gång – till mottagare i opposition och via enskilda organisationer. Jag tror att detta är en signal som är otroligt viktig.

Anf. 34 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag hade inte uppfattat att Castro själv skulle vara med i det här utbildningsprogrammet, utan jag trodde att det riktade sig mot andra grupper – detta apropå att Karl-Göran Biörsmark nu talar om att man inte skall dra in diktatorerna själva.

Jag tycker att det blir fel om vi som hävdar och vill driva nödvändigheten av demokrati och insatser mot övergrepp mot mänskliga rättigheter säger att antingen är det diktatur eller demokrati i ett land. Det finns väldigt många steg däremellan. Jag ser inte Kuba som en fullfjädrad demokrati. Det finns oerhört stora problem och det sker övergrepp, men man kan inte bara jämföra storleken på olika länder.

Om man tar ett land som Kina, där varje år tusentals människor avrättas för sina politiska åsikter, där det sker övergrepp efter övergrepp och där barn spärras in på barnhem utan rätt att växa upp på ett normalt sätt – då måste man tala om väldigt grova övergrepp.

I Kubas fall finns det ingen flerpartidemokrati, vilket vi önskar och skall driva på för och försöka inspirera till, men man måste också se till det motstånd Kuba har. Kuba har utsatts för en blockad från USA som har pågått i mer än 30 år och som definitivt har påverkat i negativ riktning och förhindrat reformförsök. Någon liknande situation har Kina inte upplevt.

Jag menar att det blir sakligt fel att jämföra och jämföras Kuba och Kina på samma dag. Just därför tror jag i fallet Kuba att biståndsinstruktörerna behövs där vi öppnar upp såväl med enskilda organisationer som utbildningsprogram och andra insatser på olika nivåer för att få fram den förändring i Kuba som vi båda är angelägna om. Det borde Folkpartiet också välkomna.

Anf. 35 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Herr talman! Till det här betänkandet finns 150 yrkanden som har resulterat i 21 reservationer. Det tyder på en viss samsyn i utskottet vad gäller biståndspolitiken. Reservationerna handlar om biståndets målsättning, om hur man skall hantera biståndet praktiskt på det för alla parter effektivaste och bästa sättet, om Sidas organisation – över huvud taget om förändring och förnyelse av biståndets innehåll och former.

Ämnesinriktning av biståndet har Miljöpartiet alltid talat för. Vi har i våra biståndsmotioner under den här riksdagsperioden betonat speciella stora ämnesprioriteringar, t.ex. stöd och undervisning för kvinnor, förnybar energi, vattenresurser och global vattenförsörjning, decentraliserat ekologiskt jordbruk och småskalig teknik.

Vi har också talat om skuldavskrivning för fattiga länder och om solidarisk handel. Solidarisk handel tror vi är någonting som vi måste titta närmare på i fortsättningen.

För nästan ett år sedan införde vi i Sveriges utvecklingssamarbete ett sjätte mål – jämställdhet. Det påpekades då att inget av de sex målen står framför något av de andra, men redan då diskuterades de olika målen ivrigt, i synnerhet det övergripande: att målet för biståndsgivningen är att höja de fattiga folkens levnadsnivå. I Maastrichtavtalet slås också fast att fattigdomsbekämpningen skall vara det övergripande målet för EU-ländernas utvecklingssamarbete.

I förra månaden hade UNDP, dvs. Förenta nationernas utvecklingsprogram, en konferens i Stockholm där man diskuterade nya former för biståndet. En rubrik på en tidningsartikel jag läste om konferensen lydde: Nya former för bistånd efterlyses. Detta ligger tydligen i tiden; det är ingenting nytt. Tankarna om att förändra biståndet har funnits länge. En rad fattiga länder anses ha blivit biståndsberoende, vilket har kvävt både deras ekonomiska och politiska utveckling, och kampen mot fattigdomen i de länderna har misslyckats.

UNDP är alltså FN:s centrala organ för utvecklingssamarbete. Det är den största givaren av gävbistånd, som består av frivilliga bidrag från medlemsstaterna.

På konferensen konstaterade man att gapet mellan fattiga och rika länder hade fördubblats på 30 år. Man konstaterade också att de länder som går under benämningen OECD-länderna, dvs. länderna i Europa samt Japan, Nordamerika, Australien och Nya Zeeland, som inte är några fattiga länder precis, aldrig har gett så litet i utvecklingsbistånd som nu.

För ett år sedan chockade New York Times sina läsare med rubriken: Världsbanken satsar på kapitalism. Man citerade bankens verkställande direktör, som sade att kapitalism är ett bättre redskap när det gäller att bekämpa fattigdomen. Handel, inte bistånd, är nyckeln till globalt välstånd. Det låter mycket kontroversiellt, men det var egentligen bara rubriken som var sådan. När man hör hur han vidareutvecklar sina idéer

låter det inte på samma sätt. Han vill engagera den privata sektorn i de fattiga länderna hellre än att låta staten vara den som driver och äger företagen. Han nämner som exempel det mycket effektiva stöd som små lån till småföretagare ger. Det har vi sett svenska TV-program om. 100 dollar till kvinnlig verksamhet som utvecklats på ett utomordentligt bra sätt.

Konferensen i Stockholm gick ett steg längre än Världsbankens chef gjorde för ett år sedan. I Stockholm diskuterade man hur privata finansieringar på ett effektivt sätt skall motiveras att satsa i utvecklingsländerna. I en intervju som gjordes under konferensen med Anders Wijkman, som är chef för UNDP:s policy- och programavdelning, sade han någonting som är mycket viktigt om man talar i sådana här termer. Han sade att företag som tjänar stora pengar i tredje världen bör vara med och ta ansvar för den långsiktiga utvecklingen i de länderna.

De flesta länder som är med i WTO, världshandelsorganisationen, är just utvecklingsländer. Prognoserna för början av 2000-talet talar om stora ökande vinster. Men frågan är hur vinsterna fördelas. Man räknar redan nu i prognoserna med att de exporterande industriländerna tjänar mest och de fattigaste länderna tjänar minst. Några tjänar ingenting alls.

Miljöpartiet tar i sin biståndsmotion upp näringslivsutvecklingen i biståndsländerna. De nuvarande mönstren menar vi är en orsak till underutveckling i vissa länder. För överlevnad och utveckling är de flesta utvecklingsländer beroende av sin råvaruexport. Samtidigt som deras priser på råvaror sjunker, höjs priserna på de varor de måste importera. Det är därför av avgörande betydelse att börja i biståndspolitik och att påverka handelsavtal och näringslivsutveckling, globalt och nationellt, för att minska risken att man blir så beroende av råvaror och råvaruexport att det slår negativt i budgeten. Detta gäller såväl tillgången på naturresurser som sättet att ta fram råvaror och själva produktionen. Det gäller också de sociala aspekterna. Det räcker inte med bara miljökonsekvensbeskrivningar. Det behövs också sociala konsekvensbeskrivningar.

Man undrar: Hur för man kampen mot fattigdomen bäst? Det gäller ju ett lands utveckling. Med ökande ekonomisk tillväxt minskar fattigdomen, är ett vanligt svar. Ja, men det är alltid en fråga om, som jag sade nyligen, hur de nya resurserna fördelas, om de verkligen fördelas eller om bara en liten utvald skara av ett lands befolkning får en bit av kakan.

Miljöpartiet menar att utveckling och tillväxt inte är samma sak. De behöver inte ens hänga samman. Här skulle jag också kunna citera Human Right Watch, som är inne på samma idéer. Utveckling börjar inte med varor. Den börjar alltid med människor och deras utbildning, organisation och arbetsförmåga. Det är det mänskliga kapitalet man skall starta med. Det är det som förräntar sig snabbast. Utan människors utbildning, organisation och arbetsförmåga blir tillgångarna dåligt eller inte alls utnyttjade. Det första steget ur fattigdomen för en region kan vara att inrikta sig på t.ex. ett lokalt jordbruk och lokal konsumtion.

I det fallet kan det vara intressant att se på Sveriges nya biståndsavtal med Indien. Enligt indiska regeringen har siffran för andelen fattiga sjunkit. När man analyserar det förutvarande indiska biståndsprogrammet visar det sig att de fattigdomsinriktade sociala programmen för hälsa och undervisning som nått kvinnor och barn varit mycket framgångsrika. Ett av skälen är, det ser man tydligt i mönstret, att program på just delstats-

nivå, också ett centraliserat bistånd på delstatsnivå, har större genomslagskraft än det stöd som går till de landsomfattande programmen. Projekt som baseras på folkligt deltagande och som samtidigt har erhållit resurser från centralt håll har varit mycket framgångsrika. Sida ämnar att i framtiden speciellt prioritera utbildning och hälsovård för kvinnor och barn samt miljö som är inriktad på naturresurser och det man kallar den moderna sektorns miljöproblem, på miljöskydd och energiutnyttjande.

I många sammanhang här i kammaren har man talat om den nya hotbilden som präglar världen. Man har talat om att det inte längre är ett hot som består av mängden soldater och vapen. Hotet mot vår gemensamma säkerhet är kopplat till just fattigdomsproblematiken i världen, som i sin tur generellt är beroende av en snabb folkökning, knappheten på naturresurser och förstörelsen av miljö och natur.

I ett meddelande från EU-kommissionen till rådet och parlamentet om ett frågeformulär om samband mellan hjälpaktioner och utvecklingsinsatser i tredje land och EU:s medlemsstater, påpekar man att medlemsstaterna ännu inte har utformat särskilda politiska riktlinjer för sina hjälpaktioner. Men det står också att vid en förfrågan hos länderna tycks förebyggandet av konflikter vara ett område som medlemsstaterna varit snabbare att formalisera. De flesta av dem svarade att just förebyggande av konflikter betraktar man som sammanhängande med ländernas utvecklingspolitik. Det bör man tänka på, eftersom Europeiska unionen och dess medlemsländer tillsammans i dag står för mer än hälften av hela världens utvecklingsbistånd. Merparten av stödet utgörs av ländernas egna bistånd. Men det är viktigt med en gemensam politik, såväl när det gäller att samordna länderna som att samordna länderna inom EU.

Biståndet som ett säkerhetspolitiskt instrument har ofta nämnts som ett argument, speciellt i samband med neddragningen av biståndsanslagen när enprocentsmålet sjönk till 0,7 %. Här nämns det direkt som ett konfliktförebyggande instrument. Biståndet har nu fått en större dimension än att enbart handla om politisk, demokratisk och ekonomisk utveckling eller om naturresurser, rätten till en god miljö och om att utveckla det mänskliga kapitalet.

De två nya dimensioner som jag har tagit upp handlar om fred, alltså biståndet som ett säkerhetspolitiskt instrument och biståndet som ett konfliktförebyggande instrument. När man nu söker förändra biståndet, söker nya former, vill effektivisera det och även samordna givarinsatser, projekt och program, är kampen mot fattigdomen fortfarande ett huvudmål. Men det krävs fred, som i sin tur är beroende av de två nya dimensioner jag talade om, för att kampen mot fattigdomen skall bli framgångsrik. Riksdagen har fattat beslut om att det säkerhetspolitiska begreppet från att ha handlat enbart om militära hot också skall innebära det hot som miljöförstöring, vatten- och livsmedelsbrist innebär.

Jag skall till sist ta upp ett av Miljöpartiets yrkanden som gäller miljöfrågorna i FN-samarbetet. Vi menar att vattenfrågan i dag ingår som en säkerhetspolitisk faktor i den internationella politiken och att Sverige därför bör verka för att vattnet och den globala vattenförsörjningen blir en permanent dagordningspunkt för säkerhetsrådet.

Säkerhetsrådet har enligt FN-stadgan inte mandat att behandla miljöfrågor, eftersom miljöfrågor hittills har ansetts som mera generella frågor. Rådet har haft den möjligheten när det har gällt konkreta ländersi-

tuationer som rör internationell fred och säkerhet som t.ex. en miljöskada eller miljöförstöring som har bedömts som ett miljöhot. Men i dag är situationen annorlunda än den var när stadgarna skrevs. Brist på vatten betyder i dag brist på mat, och kampen mot fattigdomen hör ihop med ett lands förmåga att producera livsmedel till en befolkning som vi vet bara ökar i de allra flesta länder. Den globala vattenförsörjningen och de globala vattenresurserna är inte längre bara en långsiktig planeringsfråga som ligger utanför mandatet. Det är frågor som fordrar omedelbart akut ingripande på flera ställen på jorden.

Det finns bara en sak som kan driva Jordanien att frivilligt gå ut i krig, och det är vatten och brist på vatten. Det sade kung Hussein för ett par år sedan. I dag kan vi läsa i tidningarna om att Israel och Jordanien är i konflikt om fördelningen av vattnet från Jordanfloden, det som kommer genom bifloden Yarmuk. Det är ytterligare ett praktiskt exempel på vilken politisk betydelse vattenförsörjningen har. Vattnet finns redan i storpolitiken. Vattenproblem ligger i alla länders intresse att lösa – det är ingenting konfliktfyllt – och de löses bäst med samarbete.

Jag har en fråga till biståndsministern. Jag har varit i Vitryssland och har sett att situationen i de områden som har drabbats av Tjernobylnkatastrofen inte på något sätt har blivit bättre. Jag har också varit i Korea som står inför en smygande hungerkatastrof, och jag undrar: Hur länge varar ett katastrofbistånd? Finns det någon tidsram för det? Jag tycker att det fortfarande råder katastroftillstånd i Vitryssland i dessa områden, och vi står inför en katastrof i Korea, även om den inte har brutit ut ännu.

Till sist vill jag bara säga att jag naturligtvis stöder våra samtliga yrkanden och reservationer, men jag yrkar bifall till två, nämligen nr 7 och nr 18.

Anf. 36 INGRID NÄSLUND (kd):

Herr talman! När kristdemokraternas nyvalde ungdomsförbundsordförande intervjuades i Göteborgs-Posten häromdagen fick han några ord att associera till. Det är ju ett känt grepp av journalister när de vill ge en bild av en person nu för tiden. Ett av dessa ord var Zaire. Hans associationer var: Afrika–fattigdom–svält. Det kanske inte är så underligt om man tänker på den massmediebild som har följt oss ända sedan oktober förra året, och när man tänker på Afrika i allmänhet är detta ju den bild som vi har fått under långa tider: fattigdom, svält, svåra förhållanden, problem, problem och problem.

Det fick mig att fundera över mina egna associationer. Vilka skulle de spontant vara när det gällde Zaire? Afrika – så långt stämmer det, men sedan? Afrika–fattigdom–svält? Nej, för min del är faktiskt associationerna helt andra för Zaire: Afrika–rikedom–möjlighet. Det kan ju tyckas övermaga att få dessa associationer när man tänker på Zaire eller Demokratiska republiken Kongo just nu, men det var ändå den association som jag först fick.

Är detta en realistisk bild? Finns det någon realism i den bilden? Ja, det är faktiskt en bild som har präglats av min egen erfarenhet och viss kunskap. Zaire är ett stort vackert land mitt i Afrika med ovanligt stora naturliga rikedomar, ett land med resurser i form av jord, vatten och mineraler, framför allt ett land med unga, vetgiriga, kreativa och positiva människor och därför ett land med oändliga outnyttjade möjligheter.

Vi vet inte vad som kommer att hända med Demokratiska republiken Kongo nu, under ett nytt ledarskap. Vi vet att det har varit en tid då en diktator har styrt, då landet har utarmats och då vi har haft en person i spetsen som har berikat sig själv på sitt lands och sina medborgares bekostnad. Vi vet inte vad den nye ledaren kommer att föra med sig. Många säger att det inte kan bli sämre, och vi hoppas innerligt att det skall bli mycket bättre, att detta lands utnyttjade rikedomar, inte minst när det gäller humankapital, skall kunna få blomstra.

Det var i f.d. Belgiska Kongo som jag för 35 år sedan, när man i Zaire för precis ett år sedan hade upplevt sin *uhuru*, frihet, och då blev republiken Congo-Kinshasa, fick mina första direkta personliga intryck av ett u-land. Vilka var då mina intryck?

Jag kom dit som lärare för att utbilda kongolesiska lärare. Jag träffade vetgiriga, vakna ungdomar på ett internat där vi kom nära varandra och där vi över små *tea-parties*, till vilka man inbjöd några elever i taget, hade tillfälle att diskutera livet. Det man upptäckte då var att vi, trots många och stora olikheter i bakgrund och förutsättningar, som unga människor – jag var ju också ung på den tiden, och åldersskillnaden var inte alls stor – hade oerhört mycket gemensamt när det gällde förhoppningar om framtiden och att vilja utvecklas, utbildas och få vara med och se hur ett land växte fram. Man hade också hört talas om demokrati och diskuterade detta. Man var t.o.m. intresserad av världshändelserna. Under den perioden omkom Dag Hammarskjöld i dåvarande Katanga, som nu har återgått till detta namn. Det var eleverna som kom en morgon och berättade detta för mig.

Detta bestod också i en härlig respons och i förtroende och tillgivenhet som jag kanske aldrig har mött på samma sätt under min mer än trettioåriga lärarbana som jag gjorde under 1 ½ år när jag var i Kivuprovin-sen. Det fanns också en våltalighet som verkade vara en naturgåva som jag sällan har mött hos så unga människor senare i livet.

Någonting som också gjorde intryck på mig var hängivna biståndsarbetare. Man gjorde vad nöden krävde. Rwanda, som har varit på allas läppar under de senaste åren, var redan då en oroshärd. Vi fick runt om vårt seminarium ta emot ungefär 10 000 flyktingar, wanyarwandier, som egentligen är av samma släkt som de banyamulenge som började rebellrörelsen just i Kivu.

Man gjorde vad som behövdes för att ge dem mat, kläder, ett första utsäde och därmed möjlighet att på ett enkelt sätt börja en ny tillvaro.

Det var också någonting annat som gjorde intryck på mig, och det var känslan av att man ute i ett sådant här arbete skall tjäna de människor som är runt omkring en och föra den känslan vidare till de medarbetare som man engagerar från traktens befolkning. Det faktum att man kan lyckas med detta kom tillbaka till mig nu i februari.

Jag vill här nämna att det just på Lemera, där jag var på ett seminarium, senare blev ett sjukhus. En del av er som är minnesgoda kommer kanske ihåg att rebellrörelsen i oktober gjorde ett av sina första spektakulära dåd med anfallet på sjukhuset Lemera. Seminariet hade då flyttats till Bukavu. Där mördades 31 patienter och 3 sjukvårdare.

Jag träffade sedan i februari Mkegi, en ung infödd läkare, som var chefläkare på sjukhuset. Han råkade vara bortrest när överfallet skedde. Jag träffade honom sedan i Stockholm, och hans röst hördes också från

Tinqi-Tinqi, som var ett av de stora flyktingläger där många barn dog varje dag. Han tog sig naturligt till de flyktingläger dit han kunde komma för att göra en insats när han inte längre kunde vara på sitt eget sjukhus, och han kom hit för att vädja om hjälp. Jag upplevde då att han hade tagit med sig någonting från sin utbildning, nämligen att hans uppgift var att använda sin kunskap och sin utbildning där den allra bäst behövdes i en svår krissituation för hans land och hans folk. Det räckte till inte bara för hans eget folk utan också för de flyktingar från Rwanda som hade kommit in i hans del av Zaire och där utgjorde ett hot, genom att mycket mat och mycket av miljön förstördes och genom att mycket gick åt som hans eget folk skulle ha behövt. Han gjorde där en direkt insats för att komma dessa människor till hjälp, därför att de befann sig i en så svår humanitär situation.

Det här är ett av skälen till att jag tror på att bistånd lönar sig. Det är sett litet grand från mikronivån, från det perspektiv som Bodil Francke Ohlsson här förde fram, nämligen att det egentligen handlar mest om människor, vad människor kan åstadkomma om de har en vision och tror på att man kan uträtta någonting även om de yttre förhållandena är svåra, även om man tycker att det är bara en droppe i havet. Insatser lönar sig.

Jag hörde också om just det här sjukhuset när jag var i Burundi för några år sedan. Där träffade jag en rwandisk parlamentariker som på 70-talet hade kommit som flykting just till Lemera. Han berättade hur man där hade tagit till vara hans kunskaper och att han hade fått gå in i arbetet som sjukvårdare. En flykting kommer dit och har stora behov, men man kan också utnyttja hans kunskaper i det arbete som pågår. Jag träffade en ung dam som arbetade inom Unicef, och hon gav väldigt goda vitsord till just det här sjukhuset. Hon sade: Om jag, som arbetar i Uvira, i Bukavu osv., skulle bli sjuk skulle jag söka mig till det sjukhuset, därför att jag vet att det fungerar och att man hjälper alla som behöver hjälp.

Det här var en litet personlig syn på vad bistånd kan åstadkomma. Hur komplicerad situationen i ett utvecklingsland än kan vara lönar det sig att inte ge upp, att föra arbetet vidare, att se de nya behov och de nya möjligheter som finns i den svåraste krissituationen, att hjälpa alla som är beroende av hjälp oberoende av gruppstillhörighet samt att ta till vara människors resurser i alla situationer och att gå vidare och göra den insats man kan.

Det finns många skäl för utvecklingsarbete och bistånd. Det har vi hört gång på gång. Det är 1,3 miljarder människor som lever under existensminimum, medan vi som tillhör den rikaste miljarden tar åt oss 80 % av världens samlade BNP. Vi har ett gränslöst beroende av varandra. Utvecklingen är sned när det gäller miljö. När det gäller situationen i världen över huvud taget drabbas också vi som har en mer privilegierad situation.

Vår känsla av solidaritet är att vi har skrivit under barnkonventionen, att vi har lovat att till det yttersta av våra resurser söka förverkliga barnens rättigheter. Och vi vet att det hos barnen finns oerhörda behov.

Säkerhetspolitiska skäl har inte minst kommit i förgrunden under senare tid. Det handlar om människors livsvillkor. Ju mer vi kan främja en demokratisk, social och ekonomisk utveckling, desto mindre risk är det för väpnade konflikter. Det är ett sätt att förebygga konflikter på ett tidigt stadium. Utvecklingsarbete ger också oändligt mycket tillbaka.

Det är många saker i biståndet som vi är överens om. Mycket av den inriktning som det har kan vi ställa upp på. Några områden där vi kanske skulle vilja se ännu mer hända – vilket har kommit till uttryck också i våra reservationer, även om de inte är så många – gäller bl.a. att vi tycker att det är oerhört viktigt att det görs en extern, oberoende analys och utvärdering av det svenska biståndet. Det är angeläget, därför att det skall vara ställt utom allt tvivel att biståndsresurserna hanteras på ett effektivt och oklanderligt sätt och för att försäkra oss om att det svenska biståndet svarar mot högt ställda kvalitetskrav.

När man talar om att skärpa revisionen – det görs från statsministerhåll – när det gäller den offentliga sektorn, menar vi att en oberoende granskning, utvärdering och uppföljning av biståndet är någonting som borde ha fått fortsätta. Vi hade ett sådant utvärderingsinstitut under den förra regeringen, och vi menar att vi skulle ha en liknande extern inrättning även nu.

Jag vill fråga biståndsministern om han kan tänka sig att upprätta ett oberoende utvärderingsinstitut för att granska alla biståndets olika delar utifrån.

Vi har också tyckt att det är viktigt att lyfta fram vatten som en symbolfråga när det gäller miljön. Då har vi speciellt velat lyfta fram det faktum att vi tycker att det skall finnas en vattenkonvention. Vi vet att det görs ett väldigt bra arbete från svensk sida i bl.a. Global Water Partnership, som är ett nätverk som arbetar med den frågan. I Rio de Janeiro 1992 förband man sig att stå för särskilda kostnader som är förknippade med utvecklandet av resurssnåla tekniker och uthållig fysisk planering när det gäller vatten. Där kom också tanken fram att det borde finnas en global vattenkonvention.

Jag vill ställa en fråga till biståndsministern: Är man från svensk sida villig att driva den här frågan? Vi tror att det skulle vara bra för att kunna förhandla om hur man nyttjar de ändliga vattentillgångarna, för att skapa instrument för ett globalt samarbete och för att få till stånd spridning av tekniken. Det är också fråga om hållbara lösningar när det gäller dricksvattenförsörjningen men också saniteten, som blir en stor fråga när alltför utvecklingsländer går framåt.

Jag vill också lyfta fram flexibiliteten inom biståndet. Vi har vänt oss mot landamar med fleråriga samarbetsavtal.

Vi förstår att man tillsammans med samarbetspartner måste lägga upp en plan för det framtida samarbetet. Men samtidigt vill vi komma bort ifrån låsningar och ha en större flexibilitet. Vi vet att Sida har krävt detta och att det har börjat gå i den riktningen igen. Men vi menar att man skulle kunna göra mer i detta sammanhang. Jag vet att de stora reservationer som vi har delvis beror på att en del mottagarländer inte har kunnat ta emot så mycket bistånd som vi har velat ge dem. Men det finns ju oändligt stora behov på andra håll, och då skulle vi ha större flexibilitet att snabbare kunna flytta över detta bistånd till de områden där det för tillfället bättre behövs och där man kan tillgodogöra sig det.

Jag skulle också vilja ställa en fråga som rör skuldlättnader, som vi tror är ett effektivt medel att på ett bättre sätt få i gång länder. Är biståndsministern villig att verka för att arbetet med skuldlättnader fortsätter och att det blir ännu effektivare, så att man kan finna vägar att få detta att fungera bättre?

Jag vill också understryka att vi naturligtvis är varma förespråkare för att handelshinder gentemot utvecklingsländerna tas bort. Vi tror naturligtvis att detta betyder oerhört mycket för att länderna skall utvecklas på ett snabbare sätt.

Jag har här bara berört några av de områden som vi anser är väsentliga för ett bra bistånd. I mångt och mycket kan jag ställa mig bakom detta betänkande. Vi har inte några avvikande åsikter om alla de viktiga områden och de metoder för att nå framgång som lyfts fram.

Jag yrkar bifall till reservation 8 som rör en global vattenkonvention, reservation 13 som rör flexibilitet i samarbetet och reservation 15 som rör ett fristående utvärderingsinstitut.

Anf. 37 BERNDT EKHOLM (s):

Herr talman! Jag försökte under den gångna helgen hämta litet inspiration till den här dagen. Det borde ju gå bra, eftersom det är hänryckningens tid. Jag letade upp en bok som heter *Resten av världen – svenska brev röster om solidaritet*. Det är en brevantologi. Jag fastnade faktiskt för förordet, och det är ju synd om de författare som har skrivit i antologin. Det finns två avsnitt där som jag skulle vilja referera. Det första lyder:

Att vi betraktar oss själva som ett centrum är inte märkligt, även om vi skulle bli lyckligare om vi kunde lära oss att i stället placera centrum mellan oss och någon annan. Detta finner jag vara en grundläggande kristen tanke, att vi tillhör någon annan och inte oss själva. Men just för tillfället har tankar på andra svårt att få plats. I den meningen lever vi i en oförnuftig tid. Ty ett förnuft som bara tjänar vår självbevarelse utan att vidga oss är inget förnuft.

Förordet som är skrivet av Per-Arne Axelsson, som bl.a. gör TV-program från Örebro, avslutar sitt förord med att citera författaren John Berger om synen på vad som är centrum. Jag refererar detta:

Vill vi skapa en mittpunkt i dag är vårt enda hopp att göra hela jorden till en sådan. Bara en världsomspännande solidaritet kan överskrida den moderna hemlösheten.

Jag skall fortsätta att referera citatet av John Berger. Trots att jag är broderskapare, kan jag inte undanhålla er avslutningen, eftersom det är tänkvärt:

Broderskap är ett alltför lätt undfånget begrepp. Genom att glömma Kain och Abel utlovar de en lösning på alla problem. I verkligheten är många olösliga, därav det oändliga behovet av solidaritet.

Mot bakgrund av den tid som vi lever i vill jag också reflektera över Runebergs dikt om bonden Paavo. Han och hans familj hade det knapert bland Saarijärvis moar. Årets skörd slog fel. Måkan fick blanda till hälften bark i brödet. Också nästa års skörd slog fel. Kölden tog det sista. Måkan fick blanda dubbelt med bark i brödet. Tredje gången var det gillt. Då blev det god skörd, och måkan ”ville leva glada dagar” och ”kasta barken undan”. Men trots allt armod för familjen tog Paavo hustruns hand och sade: ”Kvinna, kvinna, den blott tål att prövas, som en nödställd nästa ej förskjuter. Blanda du till hälften bark i brödet, ty förfrusen står vår grannes åker!”

Vad har jag då velat förmedla till kammaren, men faktiskt även till svenska folket, med denna poesi, som för övrigt också kan passa i den föregående interpellationsdebatten om relationerna till våra invandrare?

Jo, att vi måste se längre än till oss själva. Vi har en relation till andra. Vi lever inte bara för vårt eget. Det är oförnuftigt. Att leva ut solidaritet, det är att vara i centrum. Ibland – och det är vi duktiga på i den här kammaren – hänvisar vi till lösningar på alla problem. Man skulle kanske kunna påstå att vi flyr in i det begreppet. Det finns lösningar på alla problem, och därför behöver vi inte ta ett vidare ansvar. Vi lämpar över ansvaret på någon annan. Men även om det skulle vara så att det kanske inte finns något problem som är olösligt, rymmer vägen till lösning ett oändligt behov av solidaritet.

Även om vi har det kärvt, finns det de som har det värre. Att ställa upp för grannen men att också ha beredskap att avstå går an när det finns överflöd. Då avstår man från något som man kan undvara. Men verklig solidaritet det innebär att man är beredd att avstå till någon annan något som man själv gärna vill ha. Det är verkligen att avstå.

Denna uppoffringens solidaritet har problem i dag. Det är arbetslöshetstider, och det är en bristande välfärd som naturligtvis frammanar andra sidor hos svenskarna. Det är förståeligt. Men hela tiden måste vi kämpa med att inte fastna i bara vårt eget utan att leva med perspektiv och inte glömma andras villkor.

Det finns också en internationell kris. I budgetpropositionen står det: ”Det är en volymkris som också är en moralkris, eftersom gjorda åtaganden inte honoreras längre av alla givarländer.” I propositionen står det att biståndet har sjunkit till totalt 59 miljarder dollar, vilket motsvarar 0,27 % av BNI 1995. I går fick jag lära mig att det nu är nere på 0,25 %. 1990 var det 0,33 %. USA:s snabbt sjunkande bistånd är nu nere på 0,1 % och hamnar först på fjärde plats, t.o.m. om man räknar i dollar. Nordens samlade bistånd är två tredjedelar av USA:s. Se vilken skev fördelning av bördorna vi har.

Vi skall inte debattera volymen i dag, utan det är innehållet vi skall debattera. Jag måste ändå säga att det är väldigt bra att Sverige nu i vår propositionen markerar en vändning.

Inställningen hos svenska folket enligt Sidas mätningar visar på en snabbt fallande biståndsvilja. Men om man tittar på överlevnadsfrågorna så ser man att de visar på motsatsen. Frågorna om fred och miljö, om livsmedelstillgång och vatten osv. får ett starkt stöd. Det är precis vad biståndet syftar till, vad man skall ta itu med. Ordet bistånd tycks vara förknippat med negativa saker som bristande funktion och korruption.

Man missar helt målet för vad biståndet skall användas till. Det är viktigt att vi tillsammans för ut just vad vi använder biståndet till. Men bistånd är inte enbart en fråga om solidaritet, utan bistånd är faktiskt också en fråga om ett egenintresse. Det är inte fel att lyfta fram båda sidorna.

Bistånd förhindrar krig och våld. Det motverkar flyktingströmmar och håller undan miljökatastrofer. Det skapar överlevnadsmöjligheter, bl.a. genom förstärkt handel. Det skapar ett kulturellt samspel. Ja, bistånd bygger helt enkelt en global säkerhet. Återigen: Alltför många glömmar biståndets uppgifter.

Samtidigt är bistånd inte den primära insats som vi kan göra, utan biståndet är kompletterande. Det primära är att vi får en fungerande världshandel och att vi får en frihandel som verkligen är fri sett ur u-ländernas perspektiv. Där kan EU spela en mycket viktig roll, och har mycket kvar att göra. Men också den förebyggande utrikes- och säkerhetspolitiken är

grundläggande. Vi kan se på misslyckandet i Bosnien, ett misslyckande av utrikes- och säkerhetspolitiken som leder till att vi får lägga ut stora pengar på flyktingkostnader och bistånd. Tänk om utrikes- och säkerhetspolitiken inom EU och globalt hade fungerat i det sammanhanget! Vad billigt det då hade blivit och vad bra för människorna det då hade blivit. Men utrikes- och säkerhetspolitiken fungerade inte. Vi var för sent ute, och detta är inte det enda exemplet. FN har här en oerhört viktig roll att spela och måste naturligtvis skärpa sig på det här området.

Också den globala miljöpolitiken är grundläggande för att undanröja konflikter. Först därefter skall vi tala om bistånd som komplement till bl.a. de tre nämnda områdena. Det är också väldigt viktigt att de olika politikområdena samverkar, för det är genom samstämmiga insatser som vi kan få en effekt. Här är Sverige, får man väl ändå säga, fungerar det väldigt bra. Men vårt samarbete i EU pekar på en organisation som vi är med i och som inte alls fungerar bra på det här området. Där är vi utmanade att göra en insats.

Vi måste självfallet också ha perspektiv på vad biståndet kan göra. Kvalitetsfrågorna är mycket viktiga. Biståndets innehåll är alltså mycket viktigt.

Därmed hamnar jag i det aktuella betänkandet UU15, som är en uppföljning av höstbehandlingen av budgetmedlen i UU2. Vi talar alltså nu om inriktning och innehåll. Vi talar om utvecklingsländerna, inte om Central- och Östeuropa. Jag skall inte uppta tid med att återge vad som sägs i de skrivelser som bl.a. ligger bakom dagens betänkande. Jag vill ändå peka på några punkter i budgetpropositionen, som ju är huvudskälet till vårt betänkande.

Målinriktningen slås först fast. Det gäller det överordnade målet, att höja de fattiga folkens levnadsnivå, och de underordnade målen, som handlar om att bidra till resurstillväxt, ekonomisk och politisk självständighet, ekonomisk och social utjämning, en demokratisk samhällsutveckling och en framsynt hushållning med naturresurser, omsorgen om miljön samt, givetvis, jämställdheten mellan kvinnor och män. Det talas om att vi går mot en tredje fas, ledd av globaliseringen, som bygger på ett minskat biståndsberoende och på ett stärkt eget ansvar i mottagarländerna och som bygger på mer av partnerskap och mer av en situation där de olika länderna klarar sig på egen hand.

I budgetpropositionen pekar man på nio viktiga punkter för inriktningen av biståndet – jag nämner dem bara rubrikmässigt: intensifiering av det multilaterala reformarbetet, fyra centrala områden där politiken behöver tydliggöras i särskilda handlingsprogram – fattigdomsinriktningen, demokrati, mänskliga rättigheter, jämställdhet, miljösamarbetet och den hållbara utvecklingen – prioritering av konfliktförebyggande insatser, nysatsning avseende en hållbar vattenanvändning, en förnyad Afrikapolitik byggd på partnerskap, en svensk EU-strategi som vi successivt kan bygga på, specialstudier för att skärpa politiken inom olika områden genom expertgruppen för studier i utvecklingsfrågor exempelvis när det gäller ett minskat biståndsberoende, en bättre erfarenhetsåterföring och skydd för barnen, förbättring av den strategiska styrningen av biståndet och, som sista och nionde punkt, budgetprioriteringar som vi diskuterat i föregående debattomgång. Det handlar då om NGO, miljö, demokrati, MR och FN.

Mot den bakgrunden skall jag litet grand kommentera några frågor i betänkandet. Framför allt gäller det några reservationer. Jag förutsätter att biståndsministern här fortsätter och utvecklar debatten i policyfrågorna. Agneta Brendt från utskottsmajoriteten kommer senare i debatten in på betänkandets avsnitt om demokrati, MR, jämställdhet och barnens situation samt på frågor om hälsovård och utbildning.

Innan jag kommer in på det yrkar jag bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande UU15, *Internationellt utvecklingssamarbete*, i alla delar som är föremål för beslut. Vidare yrkar jag avslag på samtliga reservationer.

Först vill jag göra några kommentarer till några få reservationer.

Beträffande den parlamentariska utredningen om de biståndspolitiska målen finns det en reservation från Moderaterna, Folkpartiet och Vänstern. Jag skulle vilja hävda att tidpunkten inte är den rätta för en sådan utredning. Det har ju gjorts en större översyn av det överordnade målet när det gäller fattigdomsbekämpningen. Vi har precis fått del av texten, som är ett första utkast och som vi dessutom får en chans att vara med och påverka. Vidare har vi översynen av målet om demokrati. Båda delarna kommer riksdagen att kunna behandla. Det finns också särskilda utredningar om samarbetet med Afrika och Asien. Dessutom handlar det om en omorganisation av UD och Sida. Jag har litet svårt att se att det nu skulle vara rätta tidpunkten för att göra en stor översyn av hela biståndspolitiken, men jag vill inte utesluta att en sådan kommer.

Sedan har vi det överordnade målet om fattigdomsbekämpningen. Det handlar om att höja de fattiga folkens levnadsnivå. Folkpartiet talar om två olika överordnade mål. Man talar dels om utvecklingsmål i samband med texterna, dels om demokratimål. Men att anta ett allmänt utvecklingsmål skulle innebära att vi frångick de mest behövande. Samma sak gäller demokratimålet, för fattigdomen är huvudorsaken just till bristen på demokrati. Jag skulle t.o.m. våga mig på att påstå att fattigdom driver fram diktatur. Rätta grogrunden för demokratin finns när vi kan trycka tillbaka fattigdomen. När människor får ork och tid att tänka, analysera och dra slutsatser får de också ork att ställa krav på inflytande. Detta med att klara miljöproblemen förutsätter också att fattigdomen trycks tillbaka. På samma sätt förhåller det sig när det gäller konflikter.

Moderaterna vill ha tillväxten som det överordnade målet, men det tycker jag är väldigt konstigt. Tillväxten är ju inget mål i sig, snarare ett medel. Bertil Persson talade här i talarstolen om något annat än det som faktiskt står i texterna.

Att rå på fattigdomen är alltså grundläggande. Den är stor som Kinas befolkning. Det vore fel att lämna den huvudinriktningen när vi fortfarande befinner oss så långt från målet.

Jag tycker att Folkpartiet i reservation 4 hårdrar vad oberoendemålet, ekonomisk och politisk självständighet, står för. För att vi skall klara av att vara beroende krävs det någon sorts bas av oberoende. Detta är inte bara en formell fråga, utan också en reell fråga. Oberoendemålet har ingenting med inåtvänd politik att göra. Vem har sagt att man skall tolka det så?

Folkpartiet talar i sin reservation om marknadsberoende, men inte ens marknaden underlättar alltid beroendet. Ibland utestänger den ju svaga länder så att de hamnar i ett påtvingat oberoende. Det gäller exempelvis

jordbrukspolitiken. Många svaga länder kan inte fungera på i-ländernas villkor. Oberoendemålet kan göra det lättare att klara globaliseringens beroendekrav. Jag tycker att det inte heller nu finns skäl att ändra på det målet.

Moderaterna tar upp frågan om ansvarsfördelningen mellan regeringen och Sida. Egentligen förstår jag inte vad det är i majoritetstexten som avviker från det som Moderaterna vill. Det är väl självklart att det skall vara samma ansvarsfördelning på detta område som på andra områden i statlig verksamhet. Eller vad vill Moderaterna egentligen med sin reservation? Jag förstår den inte.

Moderaterna talar om att man skall flytta ut en Sidaenhet. Men vad är det för poäng med att slå sönder Sida? Vilka logistiska problem skulle det innebära om en del av Sida förlades till Afrika? Vad vill egentligen moderaterna med sitt förslag? Vad är syftet bakom det?

Vidare tas frågan upp om man i säkerhetsrådet skall diskutera vattenproblemen. Säkerhetsrådet används faktiskt för andra frågor än vattenproblemen primärt, vilket motionären redan har varit inne på. När Bodil Francke Ohlsson säger att man inte alls kan behandla vattenfrågor i säkerhetsrådet har hon fel. Det är självklart att man kan göra det. I anslutning till olika konflikter kan vattenfrågan tas upp, men det som vi vänder oss emot är att man skall sätta upp vattenfrågan som en permanent punkt på säkerhetsrådets dagordning.

Den sista reservation som jag skall kommentera i mitt anförande – de resterande reservationerna får jag ta upp under debatten som följer – gäller moderaternas förslag om att biståndet skall begränsas till 10 % av BNP. Varför detta magiska tal? Det finns många problem knutna till det. Hur skall man definiera bruttonationalprodukten i dessa länder? Varför begränsa biståndet till just 10 %?

Sedan talar moderaterna om att biståndet för konsumtion borde begränsas. Jag tycker att det är helt feltänkt. Om det är någonting som biståndet skall användas till så är det väl till investeringar som ger en ökad möjlighet till ett bättre liv. Budskapet är helt enkelt otydligt.

För att inte uppta kammarens tid ytterligare förutsätter jag att en del av de andra reservationerna tas upp i den efterföljande debatten.

Jag vill avsluta med att mitt sammantagna intryck när jag har följt vår genomgång av biståndsbudgetens innehåll är att åsiktsskillnaderna är ganska små. Det är glädjande att vi har en så stor och bred samsyn kring dessa frågor. De flesta reservationer handlar mer om de marginella än om de stora och viktiga frågorna. Så tycker i alla fall jag.

Anf. 38 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Herr talman! Det är mycket i Berndt Ekholms anförande som jag helt och hållet ställer mig bakom. Det har varit intressant att lyssna till honom.

Men jag kunde inte låta bli att reagera när Berndt Ekholm kom in på biståndsnivån. Vi skall här i första hand inte diskutera nivåer. Men Berndt Ekholm uttryckte sig positivt om att man nu har påbörjat återgången. Jag skulle vilja se en riktigt arg socialdemokrat som är fruktansvärt förgrymmad över den misshandel som man har utsatt biståndsnivån för. Jag skulle gärna se att Berndt Ekholm uttryckte detta. Hur kan man vara det minsta nöjd när det talas om 0,72 % år 2000 eller 2001? Med

den takten skulle återgången till enprocentsnivån ta ca 40 år, och det kan väl Berndt Ekholm i all sin dar inte vara nöjd med.

Anf. 39 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Det vore väl fel om man alltid blev nöjd. Det vore väldigt illa om vi här i kammaren alltid vore nöjda. Då tror jag inte att man skulle se någon utveckling. Det är ju bra om vi pressar på i olika sammanhang. Det finns alltid mer som man kan göra.

Det är väldigt positivt att vi nu ser att regeringen har tagit till sig den kritik som har funnits mot biståndsnivån genom att det kom en vändning i vårpropositionen.

Vi skall också komma ihåg att Sverige tillsammans med några andra länder fortfarande är världsledande när det gäller biståndet. Om vi inte längre ligger i topp, så ligger vi alldeles strax under. Det är ytterligt få länder som kommer upp till vårt biståndsmål. Vi har anledning att vara mera förgrymmade över det sätt på vilket t.ex. USA behandlar biståndet. Med den starka ekonomi som man har där orkar man ändå inte ge mer än 0,1 %, dvs. en tiondel av vårt mål. Det är vad den stora rika nationen USA orkar med.

Nu har vi behandlat vårpropositionens förslag i utrikesutskottet. Utrikesutskottet vill att riksdagen skall göra ett tillkännagivande till regeringen om att man nu skall ta vara på markeringen av vändningen och öka takten, så att vi inte hamnar i den situation som Ingrid Näslund pekar på, att det skulle ta 40 år att uppnå enprocentsmålet. Det är naturligtvis inte tal om att det skall ta 40 år. Mot bakgrund av det tillkännagivandet har vi all anledning att förvänta oss att det kommer att gå betydligt fortare. Jag är helt övertygad om att detta självfallet också är Utrikesdepartementets mål.

Anf. 40 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Herr talman! Jag vill bara tillägga att jag tror att Berndt Ekholms missnöje borde vara litet starkare, om det inte skall ta väldigt lång tid med tanke på den takt som man här har förespeglat.

Jag håller med om vi inte alls kan vara nöjda med USA:s insats. Den är en ynkedom. Men jag hoppas i alla fall att Berndt Ekholm har litet större inflytande över vad som händer inom regeringspartiet än vad han kan förväntas ha över USA.

Anf. 41 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Jag vill bara ge detta korta svar: Det både hoppas jag och förutsätter jag.

Anf. 42 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag har stor respekt för Berndt Ekholms höga ambitioner i hänryckningens tid. Men jag vill ändå ställa en fråga till honom.

I dagens läge diskuterar man i hela Afrika hur man skall kunna avveckla biståndsberoendet. Har inte ni socialdemokrater funderat på hur mycket pengar som skall ges till en statsmakt? Man kan t.ex. se på Tanzania och Uganda. Det finns andra vägar som man kan ge stöd på än via

statsmakten. Har ni inte någon gång fört den diskussion som hela Afrika för?

Det andra som var intressant i anförandet var den tyngdpunkt som Berndt Ekholm lade vid fattigdomens bekämpande. Detta har tidigare diskuterats väldigt mycket i den här kammaren, men kanske snarare från vårt håll än från ert håll. Ni är mycket välkomna in i fattigdomsbekämpandeklubben.

Detta att fattigdomen är det gemensamma för u-världen och att den därför är det som skall bekämpas har vi talat om länge. Det är roligt att också ni nu börjar ställa upp på det överordnade målet.

Anf. 43 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! När det gäller pengar till statsmakter är det klart att det ligger någonting i det som Bertil Persson säger, att man inte kan ge hur mycket pengar som helst i bistånd. Då kan det bli kontraproduktivt. Det är alldeles uppenbart.

Det finns exempel på länder i Afrika som sammantaget har så stor andel av bistånd i sin ekonomi att det inte är bra. Det tycker jag att man kan erkänna. Jag tar för givet att regeringen i sin Afrikapolicy kommer att behandla sådana här frågor. Det är en grundläggande fråga om man skall få något samband mellan bistånd och andra aktiviteter.

Jag sade i mitt anförande att bistånd är kompletterande. Handel och utrikespolitik skall ju inte i första hand vara stödjande, utan det är biståndet som skall vara det. Sedan skall alla olika politikområden samverka.

Den expertgrupp som är en uppföljning av SAU-förslaget skall också behandla hur man kan minska biståndsberoendet.

Jag förstår inte riktigt Bertil Perssons fråga kring fattigdomsbekämpning och vad han är ute efter. Moderaterna föreslår att det inte längre är fattigdomsmålet utan tillväxten som skall vara det överordnande. Jag förstår inte hur ni har tänkt, men förklara gärna det.

Anf. 44 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Det bästa är att Berndt Ekholm ser efter vad som egentligen sades. Det kommer i riksdagsprotokollet. Utrotande av fattigdomen är för oss det överordnade målet.

Men, Berndt Ekholm, 10 % av BNP i alla u-länder räcker för att klara den grundläggande utbildningen, den grundläggande hälsovården och rättssamhället. Är det inte en nivå som det kan finnas anledning att fundera vidare på även för er när det gäller att bedöma hur stort bistånd som skall gå till ett land?

Varför säger ni nej till en total utredning? Det viktiga för all verksamhet är inte organisationen och formerna för denna. Det viktiga är den verksamhet man bedriver och vad man vill uppnå. Ni har utrett UD och ni har utrett ambassaderna. Men varför utreder ni inte verksamheten? Varför skall det vara detta ständiga nej till att göra en total utredning av hur biståndet skall utformas i en värld som är i ständig förändring och som har genomgått en revolution när det gäller både demokrati och marknads ekonomi?

Anf. 45 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att moderaterna uttrycker sig tydligare här i debatten. Det är i så fall bra om moderaterna helt entydigt och klart står bakom det överordnade målet om fattigdomen. Men jag tycker att man möjligen kan diskutera tillväxten som ett underordnat mål. Det finns ju också ett mål om resurstillväxt. Men om man diskuterar tillväxten i sig som överordnad har man missat poängen med vad man skall ha ett mål till.

När det gäller de tio procenten kan jag fortfarande inte förstå det rimliga i att man skall låsa sig vid ett procenttal. Det kan vara intressant att laborera med det i scenarior och studier. Men att vi från riksdagens sida skall slå fast att 10 % är en rimlig nivå har jag litet svårt att förstå. Dessutom är moderaterna oklara i diskussionerna om detta. De talar om att biståndet dels skulle kunna användas till konsumtion i form av hälsovård och utbildning, dels till kunskapsöverföring. Man kan ju tycka att pengarna i första hand borde gå till investeringar i stället för till konsumtion. Att diskutera vad pengarna skall användas till för att man skall få största möjliga utväxling är väl intressantare än att göra en sifferexersis om hur stor andelen skall vara, även om det inte är oviktigt.

I fråga om utredningen är det precis så, som Bertil Persson säger, att regeringen ser över verksamheten. Det gör man kontinuerligt. Det har man gjort under alla år och det fortsätter man att göra. Det är oerhört många verksamhetsutredningar om biståndet på gång. Dessutom är den förnämliga skillnaden numera att också riksdagen får delta, dels innan skrivelser eller propositioner läggs fram, dels när de kommer till riksdagens kammare. Det visar att vi faktiskt är intresserade av detta utredningsmaskineri. Däremot tror jag inte att det är rätt tidpunkt för en total utredning just nu.

Anf. 46 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Berndt Ekholm tar upp två punkter som han inte är riktigt nöjd med i mitt och Folkpartiets resonemang. Den ena rör demokratimålet och den andra oberoendemålet.

Berndt Ekholm säger att bistånd förhindrar krig. Jag är inte så säker på att bistånd förhindrar krig, Berndt Ekholm. Vi har pumpat in mycket bistånd i Angola, Zimbabwe, Moçambique, Zaire, Etiopien och alla dessa länder har förötts av krig, så jag tror inte att biståndet i sig förhindrar krig. Däremot förhindras krig med demokrati. Det har vi sett många exempel på. F.d. partiledaren Per Ahlmark har skrivit en hel bok på temat och med siffror visat på hur demokrati förhindrar krig.

Jag är litet förvånad över att Berndt Ekholm och Socialdemokraterna tövar så mycket med att lyfta upp demokratimålet som det allra viktigaste målet. Berndt Ekholm säger att folk får vänta på demokrati och utveckling av demokrati tills de har fått mat och utbildning och orkar att ta itu med demokratin. Det är ju ett resonemang som fördes på 60-talet, 70-talet och kanske en bit in på 80-talet, som är passé. Det är ju inte fråga om att man skall uppnå en viss nivå i utvecklingen för att kunna börja diskutera demokrati. Tvärtom skall man starta med demokrati. Det är detta som är poängen. Det är därför vi vill att både demokratimålet och oberoendemålet skall utredas och diskuteras.

Anf. 47 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Först till synpunkterna att bistånd skulle förhindra krig. Jag tror att också Biörsmark är av den uppfattningen att bistånd faktiskt kan medverka till att krig förhindras. Jag har aldrig sagt att bistånd ensamt kan göra det utan jag har verkligen velat stryka under samstämmigheten mellan olika politikområden. Det som är så fint med den svenska biståndspolitikerna är samspelet med andra områden, med handel, med utrikes- och säkerhetspolitik osv. Det är ju helt grundläggande. I och med detta samspel kan man förhindra krig.

Jag tycker att världssamfundet borde ha kunnat göra mer när det gäller Bosnien. Mycket av våldet där, om än inte allt, hade kunnat förhindras genom tidigare aktiviteter på utrikes- och säkerhetspolitiska området i kombination med biståndsaktiviteter. Båda aktiviteterna är förutsättningar för att bistånd skall kunna komma in i ett land. Jag tror att det är viktigt att hävda detta.

När det gäller demokratimålet tycker jag faktiskt att Biörsmark har fel. Han har helt enkelt fel insikt om verkligheten. Jag tror inte att svältande människor – vi talar ju faktiskt om svältande människor – bryr sig så särskilt mycket om demokrati. De bryr sig om att få mat för dagen, de bryr sig om att få en bostad och de bryr sig om sin egen överlevnad. Sådana är vi människor. Det är ganska rimligt att vi i första hand vill överleva för att vi sedan skall orka med att diskutera formerna för samspelet mellan människor.

Jag har väldigt svårt att förstå hur det kan vara rätt tänkt att sätta demokratimålet över fattigdomsbekämpningen, för verkligheten är ju att det är fattigdomen som driver fram en förfärlig massa elände på detta jordklot. Därmed har jag inte sagt att de andra målen, exempelvis demokratimålet, inte är viktiga. Det behövs faktiskt ett samspel mellan målen.

Anf. 48 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Berndt Ekholm om att bistånd förhindrar krig. Men då måste man också lägga till någonting. Vilket bistånd? Hur skall biståndet bedrivas för att det skall förhindra krig och bidra till utveckling? Grunden för detta är demokrati av den enkla anledningen att om folk får rösta fram sina ledare, röstar de fram ledare som inte för krig, för folk vill inte ha krig. De röstar fram ledare som driver på utvecklingen. Det är därför demokratin är fundamentet för utvecklingen. Det är dags att lämna resonemanget att man skall nå en viss nivå för att kunna ta itu med demokratifrågorna.

Visst, om folk svälter måste vi sätta in ett katastrofbistånd. Det är naturligt. Men vi resonerar ju i vidare bemärkelse än så i fråga om biståndsutvecklingen.

Jag tror att det är rätt typiskt att vi i dag ganska mycket resonerar om målet. Vi känner nog litet till mans att det är dags att ta itu med den frågan. Vi har de sex målen. Vi är litet osäkra på om det är rätt mix vi har. Därför är det litet förvånande att socialdemokraterna är så restriktiva när det gäller att diskutera en utredning. Jag tror att det är dags att ta den debatten och sätta alla de sex målen under lupp. Det skulle inte förvåna mig om vi kommer ur en sådan diskussion med att demokratimålet lyfts upp som ett övergripande mål.

Anf. 49 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Jag skulle kunna hitta ytterligare ett motiv för att det inte är rätt tidpunkt att diskutera alla målen på ett bräde. Det är att vi för tillfället onekligen befinner oss i en svacka när det gäller volymfrågorna i biståndet. Jag tror att denna svacka skulle kunna utnyttjas av den opinion i landet som är för att radikalt skära ned biståndet, och det vore olyckligt. Jag tycker att det är rätt tidpunkt att diskutera sådana frågor när vi är inne i en reell uppgång, vilket jag hoppas att vi skall vara rätt snart. I övrigt vill jag hänvisa till vad jag tidigare har sagt i den frågan.

När det gäller demokratifrågan undrar jag: Hur skall vi kunna få alla dessa fattiga människor, som i vissa områden inte ens har mat för dagen, att orka diskutera och hantera en demokrati? Det är ju ganska uppenbart att man först måste se till att människorna har mat för dagen, att de har så mycket av livets nödtröft att de kan göra en tolkning, en värdering av olika alternativ och analysera en situation. Därför måste vi naturligtvis också satsa mer på utbildning. Jag har väldigt svårt att förstå hur man kan hävda att fattigdomsbekämpning får komma efter det att man har enats om ett demokratimål. Däremot kan jag förstå att de två sakerna får gå hand i hand. Det är ju precis vad som sker i dag, men med det övergripande målet att vi måste trycka ned fattigdomen. Tyvärr är ju fattigdomen lika stor nu som den har varit länge. Ungefär 1,2–1,3 miljarder människor räknas som fattiga. Det är ungefär en fjärdedel till en femtedel av världens befolkning.

Anf. 50 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik:

Herr talman! I svaret på vattenmotionen står det att utskottet konstaterar att globala miljöproblem, däribland sötvattenfrågan, är av stor *långsiktig* säkerhetsbetydelse. Jag menar alltså att det här inte är fråga om långsiktighet, om långsiktiga strukturella säkerhetshot som alltså skall behandlas inom FN-systemets andra organ. Det är ett *akut* hot.

För några år sedan lär, efter vad jag har hört, Ukraina ha tagit upp att miljöfrågorna, alltså miljöfrågorna som helhet, skulle in som en permanent punkt på säkerhetsrådets dagordning. Det var i samband med Tjernobylkatastrofen. Jag har pratat med ett par FN-delegater om det här. De menade att miljön är en fråga som många utvecklingsländer är rädda för. Det kan föra med sig stora kostnader om man lägger fast väldigt stränga regler från säkerhetsrådets sida. Vatten, som är så absolut nödvändigt, är en helt annan sak. Eventuella kostnader för vatten ryggas man inte för på samma sätt som man gör för allmänna miljökostnader. Eventuella kostnader för vatten måste man prioritera, för det är nödvändigt att ha vatten.

Skillnaden är, tycker jag, att Berndt Ekholm menar att det här är ett långsiktigt hot, men jag menar att det är ett ständigt akut hot med tanke på att grundvattennivån sjunker här och var i världen.

Anf. 51 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Vattenfrågan är väl uppenbart ett långsiktigt hot, men det är tyvärr också ett kortsiktigt hot i många delar av världen. Det är viktigt att man hanterar frågeställningen så att man når resultat. Med vetskap om hur säkerhetsrådet arbetar har jag svårt att se att det skulle bli särskilt mycket utträttat om man där generellt sett skulle diskutera pro-

blemen med vatten – vattenbrist och rent vatten – på vårt klot. Säkerhetsrådet arbetar på ett helt annat sätt.

Att man däremot tar upp frågan inom ramen för konflikter som man diskuterar, exempelvis Mellanöstern, tycker jag är ganska givet. Däremot tror jag att det finns andra organ som är väldigt lämpade att diskutera vattenfrågan, som exempelvis UNDP, UNEP, Världshälsoorganisationen och kanske några till. De har mer kompetens. De har bättre möjligheter att förstå frågan. De har också mer tid för att diskutera frågan än vad säkerhetsrådet har. Jag tror helt enkelt att det skulle bli en ganska dålig diskussion, och ett dåligt resultat, om säkerhetsrådet, som det fungerar i dag i alla fall, skulle hantera de här frågorna. Där finns det helt enkelt inte tid att hantera detta på ett seriöst sätt.

Anf. 52 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik:

Herr talman! Tanken var inte att det ena skulle utesluta det andra. Det är ju givet att själva hanteringen och det praktiska arbetet med vattenfrågorna måste ligga i andra organ. Men att man skulle kunna ha en permanent punkt på dagordningen där man varje gång rapporterade om de olika hot som dyker upp i världen, är ju en helt annan sak. Det är det som är tanken.

Anf. 53 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Herr talman! Jag vill kort säga att det är viktigt att man observerar vattenproblemets betydelse för de konflikter som man har anledning att diskutera varje gång som säkerhetsrådet samlas. Det är viktigt att man inte glömmer att vattenproblemet faktiskt har kommit upp som en mycket större fråga än den var tidigare. Det måste man observera i de här konflikterna. Det kan vi väl önska av vår svenska FN-delegation; att man, när man behandlar olika konflikter runt om i världen, har vattenproblemet med i bilden och inte glömmer att det ofta är en viktig orsak till konflikter.

Anf. 54 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Herr talman! Sverige är ett av världens tre främsta biståndsgivarländer, detta trots att vi av statsfinansiella skäl under en kort period tvingades sänka biståndsnivån till 0,7 % av vår bruttonationalinkomst. Den nivån skall jämföras med genomsnittet för industriländerna, som i dag bara ligger på 0,25 % enligt färskas siffror. Sverige bryter nu denna trend. Från år 2000 påbörjar vi återgången till vårt mål att avsätta 1 % genom en ökning till 0,72 %. Jag menar att detta är en viktig signal och en viktig politik i en tid då de internationella biståndsflödena drastiskt minskar.

Biståndsviljan i vårt land har av tradition varit hög, men nu visar vissa opinionsundersökningar att den sviktar. Det beror ju på att arbetslöshet och nedskärningar tär på solidariteten. Det gäller både för biståndspolitik och för flyktingpolitiken. Det är måhända en mänsklig reaktion. Likväl kräver denna sorts respons att vi inser vilket stort ansvar vi har i denna kammare, vi som fastställer volymer, biståndsländer, flyktingkvoter och asylkriterier. Vi måste ta på oss uppgiften att bättre förklara det internationella utvecklingssamarbetets roll, dess innehåll, den miljö den har att verka i, våra mål och hur vi når dit. Om vi skulle fastna i upprepad

och steril konfrontation om procentsatser, ökar vi inte förståelsen för den internationella solidariteten och för det upplysta egenintresse som både biståndspolitiken och flyktingpolitiken är uttryck för.

Hur vi reagerar på orättvisor och förtryck, på fattigdom och förföljelse, säger något viktigt både om oss själva och om vårt land. Det handlar om humanismen i vårt land och om humanisten inom oss själva. Men det handlar kanske framför allt om de fattigas rätt till frihet, utveckling och fred. Konsekvenserna av globaliseringen undgår ingen. Globaliseringen är vår tids hot och möjlighet. Den internationaliserade ekonomin ökar klyftorna. Det drabbar de svagaste människorna i alla länder och de svagaste bland länder. Lika viktigt som det är att bistå socialt och ekonomiskt utsatta enskilda människor via nationell välfärdspolitik, är det därför att bistå socialt och ekonomiskt utsatta nationer via internationell välfärdspolitik. Där ingår just biståndet som en viktig del.

Nationellt och internationellt hör ihop. Därför måste också samma värderingar styra vår inrikespolitik och vår utrikespolitik. Är det en tillfällighet, frågar jag mig, att samma parti här i riksdagen, Moderaterna, som vill genomföra väldiga nedskärningar i den svenska välfärden, också vill skära ned med 8,5 miljarder kronor i biståndet och flyktingpolitiken under de kommande tre åren?

Fred, demokrati och utveckling hör ihop. Man får inte det ena utan det andra. Biståndet är därför ingen nådegåva i dagens sammanflätade värld. Det är både ett uttryck för solidaritet med svaga och utsatta och ett sätt att skapa säkerhet för alla. På samma sätt är en god flyktingpolitik ingen välgörenhet. Det handlar om förföljda medmänniskors rätt att söka och få skydd undan terror och tortyr.

Sverige har nu mer än 30 års erfarenhet av bistånd. Det är en god grund att stå på för att utveckla ett nytt, modernt och effektivt internationellt utvecklingssamarbete för 2000-talet. Vårt övergripande mål är just att bekämpa fattigdomen och fattigdomens orsaker, som många har sagt. Låt mig lyfta fram tre delar av den strategi som vi vill använda för 2000-talet.

För det första: I en sådan strategi måste alltid helhetssyn och långsiktighet finnas med. De komplexa katastroferna och de mänskliga tragedierna i f.d. Jugoslavien och Centralafrika borde med smärtsam tydlighet ha inskräpt hos oss alla nödvändigheten av att ingripa på ett tidigt stadium innan en konflikt bryter ut. Alltför ofta har världssamfundets olika aktörer tvekat och tövat inför de kostnader som sådana preventiva ingripanden skulle medföra för att efter katastrofen bara konstatera att både det mänskliga och materiella priset med bitter råge överskridit vad ett tidigt och resolut ingripande skulle ha kostat. FN har under de senaste åren spenderat fem gånger så stora resurser på humanitär hjälp och fredsbevarande operationer som på de långsiktiga utvecklingsprogrammen.

Vi har också fått lära oss att det inte räcker med att rycka ut med humanitärt bistånd den ena dagen, fredsbevarande styrkor den andra dagen, diplomati och politiska insatser den tredje dagen och återuppbyggnad och flyktingåtervändande på den fjärde dagen. Framväxten av regionalt samarbete är byggstenar för fred och utveckling. Vi ser det i många områden i dag, främst i Europa, i vår egen Östersjöregion, i södra Afrika, i Latinamerika och Karibien, kring Medelhavet och i Sydostasien.

Vi hoppas nu att de diplomatiska ansträngningar i Afrika, främst under Nelson Mandelas och Thabo Mbekis ledning, kring de stora sjöarna bidrar till att lägga grunden till en ny samarbets- och fredsordning i Afrika. Här vilar också ett stort ansvar på de gamla kolonialmakterna, utländska storföretag och andra som under årtionden skott sig på Afrikas naturtillgångar och stött korrupta regimer.

Lärdomarna för biståndsgivare och andra aktörer är just att vi behöver ett helhetsgrepp och en långsiktighet för att skapa slagkraft och hållbarhet. Det är samma politik som vi förordar som land inom EU i t.ex. Lomésamarbetet, där över 70 nationer ingår.

Herr talman! Jag har just kommit hem från Mellanöstern. Fredsprocessen där hade ju väldigt god styrfart under Jitzak Rabins och Shimon Peres ledning. Freden var så nära, och den hade också omvärldens samlade stöd. I dag är Israel mer splittrat och mindre säkert än någonsin, och Arafat får allt svårare att hålla militant missnöje i schack. Men även om vi just nu upplever en utveckling där dödläget i fredsprocessen motverkar också våra långsiktiga biståndsmål måste biståndet finnas där. Våra insatser lindrar lidande och nöd och understöder i bästa fall de pågående fredsansatserna och bidrar till att lägga grunden till det vi alla åsyftar, nämligen ett demokratiskt Palestina som kan leva i fredlig samexistens till ömsesidig nytta med staten Israel.

Ett sådant integrerat synsätt skall alltmör prägla den svenska politiken där vi väver samman bistånd och handel, diplomati och säkerhetspolitik. Det var ju också ett avgörande skäl till att regeringen integrerade flyktingfrågorna och handelspolitiken inom Utrikesdepartementet.

För det andra: I ett modernt och effektivt internationellt utvecklingsamarbete måste ett nytt partnerskap med Afrika finnas med. Huvuddelen av vårt bilaterala bistånd går till Afrika. Där finns också 40 % av världens flyktingar. Liksom Europa efter det kalla kriget nu söker sig en ny väg, gör Afrika det också efter kolonialismen och apartheid. Nu när den politiska friheten har uppnåtts gäller det att stödja den ekonomiska frigörelsen. Vi ser hur en ny generation av politiker och företagare banar väg för ett nytt Afrika. Det behövs nytt tänkande och nya insatser, inte bara från afrikanerna utan också från oss. Det är bakgrunden till den nya politik vi nu försöker utarbeta tillsammans med afrikanerna i Partnerskap Afrika.

Många länder i Afrika uppvisar nu glädjande nog betydande ekonomisk tillväxt. Men vad krävs då för att bibehålla och öka denna tillväxt? Vad krävs det för att den skall bidra till att verkligen förbättra de fattigas livsvillkor? Hur blir afrikanskt näringsliv en del av den internationella ekonomin? Dessa frågor och andra skall vi försöka besvara tillsammans med våra afrikanska vänner. Liksom befrielsen från apartheid var framför allt afrikanernas eget verk, måste också vägen till utveckling stakas ut av afrikanerna själva.

Med tanke på demokratibiståndets ökade betydelse inte bara för Afrika och det intresse som riksdagen har visat i dag och vid andra tillfällen, vill regeringen också få till stånd en fördjupad diskussion här i kammaren. Därför kommer vi i höst att överlämna en skrivelse till riksdagen med en politik för bistånd till demokratisering och för respekten för de mänskliga rättigheterna.

Afrikas folk har alltför länge drabbats av negativt inflytande utifrån. Det är hög tid att Afrika nu får ett positivt inflytande utifrån. Det mest

akuta läget är förstås situationen i f.d. Zaire och runt de stora sjöarna. Här drogs konstlade gränser upp mellan nationer och folk för 150 år sedan i Berlin. Detta måste nu överbryggas genom regionalt fredligt samarbete i vardagen mellan människor på alla sidor om gränserna.

Centralafrika är ett område som har sargats mycket svårt av krig och katastrofer. Trots detta är det ett område som kan bli Afrikas rikaste. Här finns råvaror, mineraler och mark och en kapacitet att inte bara föda den egna befolkningen utan att också bli en viktig exportör av mat för alla.

Sverige har bidragit med över 600 miljoner kronor till regionen kring de stora sjöarna sedan 1994. Vid regeringssammanträdet nu på torsdag kommer vi att fatta ett nytt beslut som vi också hoppas kan bidra till att få till stånd en riktig demokratisering i Kongo. Så skall alltså en ny svensk Afrikapolitik präglas av positivt inflytande, samarbete med partner och ett strategiskt och långsiktigt handlande. Vi kommer också att presentera en skrivelse till riksdagen om detta.

För det tredje: I ett modernt och effektivt utvecklingssamarbete måste kunskapen vara motorn. Det är lätt att fastna i ett slags förlamande konstaterande av att globaliseringen innebär så mycket negativt. Men globaliseringen bär inom sig också sina egna positiva motkrafter, och dem skall vi utnyttja. Kapital är i dag inte längre bara pengar. Kapital är också kunskap. Vi ser det i inrikespolitiken där regeringens kunskapslyft med stora satsningar på högskolor och informationsteknik för lågutbildade och arbetslösa är det viktigaste verktyget för att försvara och skapa en hållbar utveckling av vårt välfärdssamhälle. Den solidaritet som kunskapslyftet i vårt land ger uttryck för gäller också internationellt och globalt.

Ett viktigt mål måste därför vara att bidra till att de fattiga inte ytterligare marginaliseras. De som t.ex. inte har tillgång till IT-revolutionen riskerar att bli en del av en strukturell global underklass. Att göra den nya tekniken, med bl.a. informationstekniken, tillgänglig för de fattiga länderna är oerhört viktigt. Vi har många exempel på hur tekniken kan hjälpa både utvecklingen och demokratin.

När man demonstrerade i Belgrad i februari försökte Milosevicregimen att stoppa radiostationen B92 som stöds av Sverige. Man kopplade in störande brus. Men då kunde radion via telefonledning koppla upp sig på Internet. Det enda alternativet för regimen att stoppa detta var att lägga ned hela telefonnätet i Serbien.

Ett annat exempel på denna tekniks betydelse för utvecklingen är det stöd som Sverige tillsammans med Världsbanken nu ger för utbildning i palestinier i just IT. Det handlar om att göra kunskap tillgänglig om utveckling av mikroföretag, banker för fattiga, utbildningsreformer osv. En del av utbildningen är att skapa Internetprogram som är anpassade just för palestiniernas behov – detta folk som ännu inte har ett eget land.

Inom tio år kommer en och en halv miljard människor att vara sammanlänkade med hjälp av den nya informationstekniken. Med hjälp av detta nya verktyg kan långt fler än i dag få en inträdesbiljett till den globala kunskapsmarknaden.

Det är en ny möjlighet som kan bli en språngbräda för många för att komma ikapp utvecklingen och ta steget ut ur fattigdomen.

Därför kommer regeringen, herr talman, att öka satsningarna på kunskapsutveckling och utbildning i sin kommande proposition.

Anf. 55 BERTIL PERSSON (m) replik:

Herr talman! Det är ett sidospår, men jag vill erinra kammaren om att nedskärningarna i välfärden här i Sverige har sannerligen Pierre Schoris eget parti stått för.

Jag är ändå förvånad över att det anförande som Pierre Schori håller är så präglad av en i-landsdebatt snarare än en u-landsdebatt.

Vi hade i utskottet möjlighet att besöka Afrika för snart ett år sedan. Det är alldeles uppenbart att där förs en annan debatt än den som Pierre Schori speglar här. Speciellt den nya generationen politiker var mycket bekymrade över det biståndsberoende man hade hamnat i. Det var ett beroende inte av det egna folket utan av rader av biståndsgivare som kom med synpunkter och krav som man själv inte kände och som man skulle anpassa sig till.

Jag tror därför, vilket socialdemokraterna har motsatt sig, att vår idé om att ha en policyenhet inom Sida, som finns på plats i Afrika och som kan fänga upp debatten och synpunkterna och på det viset hålla den afrikanska debatten levande här i Sverige, skulle vara av mycket stor betydelse. När det gäller kontakten med fältet över huvud taget, tror jag att det skulle vara utomordentligt angeläget om man från departementet mer medvetet inriktade sig på att också kanalisera stödet via NGO, via enskilda organisationer.

Den afrikanska debatten om att 10 % via statsmakten är en lämplig gräns tror jag är riktig. Men NGO har möjligheter att gå vid sidan om och ge ett annat stöd, ett humanitärt stöd, som når fram till de fattigaste. Det finns det anledning, tror jag, att stödja kraftfullare.

Anf. 56 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Vi behöver inte skapa nya byråkratiska strukturer för att öka vår kunskap och vår dialog med exempelvis Afrika. Vi finns redan på plats i Afrika genom våra ambassader och biståndskontor. Vi har seminarier som ett led i den nya strategi vi har utvecklat. Vi har nyligen haft ett sådant med Abidjan, där vi har samlat ett nätverk av afrikanska politiker, forskare och intellektuella.

Vi kommer i sommar att ha ett stort seminarium där afrikanerna kommer att kraftigt dominera. De kommer att ge sin syn på hur de nu, inför 2000-talet, vill utveckla Afrika tillsammans med andra, framför allt för att själva ta makten över sitt eget öde. Då behövs det inga nya strukturer för att sätta upp kontor för Sida i Afrika.

Anf. 57 BERTIL PERSSON (m) replik:

Fru talman! Den debatt som här förs ger ändå på mig ett definitivt intryck av att vi diskuterar på i-ländernas villkor.

Vi har från vår sida faktiskt fört in en diskussion om att man skall skapa triangelbistånd. Ett u-land skapar ett samarbete med Sverige som biståndsgivare och med ett av de länder som har varit framgångsrika när det gäller att bekämpa sin fattigdom. Jag tror att det är ett alldeles utmärkt sätt att föra in idéer, synpunkter, utvecklingsmöjligheter i samarbetsdiskussionen. På det har vi fått blankt avslag.

Jag vill också, eftersom Pierre Schori tog upp globaliseringen, säga att jag tycker att det är den stora möjligheten för u-länderna. Jag tror att

den viktigaste insatsen Sverige kan göra, även om det inte hör till biståndspolitik, är att öppna våra marknader, att öppna EU:s marknader för produkterna från EU-länderna. Det gäller alldeles speciellt jordbruksprodukterna. Det gäller också att samtidigt hålla en rågång mot alla de krav på dolda handelshinder i form av miljö- och arbetsmiljöbegränsningar som vi har sett här. Det kan man lösa via biståndet i stället.

Anf. 58 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! När det gäller den senare delen är vi överens. Det är en politik vi verkar för, som nation och inom EU. Vi verkar för att undanröja handelshinder för bl.a. jordbruksprodukter. Motståndet är ganska stort från vissa länder i Sydeuropa.

När det gäller trepartssamarbete kan jag meddela att när jag var i Mellanöstern kunde jag konstatera *en* ljuspunkt. Det var just det trepartssamarbete som Shimon Peres och jag undertecknade ett avtal om, för ett och ett halvt år sedan. Det fungerar. Sverige, Israel och palestinier har ett trepartssamarbete som fungerar, trots att fredsprocessen i stort sett har upphört just nu.

Anf. 59 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis roligt att vi mellan partierna här i riksdagen är överens i stora drag. Det Pierre Schori redovisar om fattigdomsbekämpning, vikten av konfliktförebyggande insatser osv. – allt detta står samtliga partier bakom.

Jag beklagar att Pierre Schori inte hade tillfälle att svara på några av de frågor som flera av oss framställde i våra anföranden. Jag vill återkomma till några av dem.

Först frågan om de biståndspolitiska målen. Vad jag förstod utifrån den utredning som gällde jämställdhetsmålet fanns det redan där en hel del underlag och en vilja att gå vidare. Man konstaterade när man lade till ytterligare ett mål att man också borde göra en översyn, men det ledde inte fram till det i själva betänkandet. Därför vill jag fråga: Varför skulle det inte finnas förutsättningar för det?

Sedan till frågan om den sviktande biståndsviljan. Pierre Schori redovisade vissa orsaker: dålig ekonomi i Sverige, arbetslöshet osv. Men har man i regeringen själv gjort särskilt mycket för att motarbeta den bristande biståndsviljan?

Pierre Schori talar nu om en signal i vårpropositionen. Men det finns ju ingen tidsangivelse, det finns ju ingen plan. Precis som Inger Näslund tog upp: Följer man regeringens plan tar det mer än 40 år. Det kan väl ändå inte vara rimligt!

Till slut, Pierre Schori, fråga om skuldlättnader, som jag tog upp utifrån ärkebiskopens inlägg i Dagens Nyheter: Tänker regeringen gå vidare och stå bakom jubelaktionen år 2000? Tänker man gå längre än vad finansministern faktiskt har angett för att få till ett verkligt alternativ, för att få skuldlättnader som betyder någonting för de fattigaste länderna?

Anf. 60 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Vänsterpartiet behöver inte dra in mig i kyrkan. Jag är redan där.

När det gäller skuldlättnader tänker vi särskilt på det s.k. HIPC-initiativet, alltså initiativet för de mest skuldsatta fattiga länderna. Vi har nyligen upplevt hur olika nationella intressen har försinkat den process vi vill ha genom att efterskänka skulder till de allra fattigaste. Man försökte från en gammal kolonialmakt i Europa att föra in ytterligare ett land som hade tillhört den gamla kolonialkretsen, som inte platsade i den krets man redan var överens om.

Nåväl, nu har man brottat ned detta och kommit fram till det som är huvudsyftet med det initiativ som Sverige aktivt och ekonomiskt stöder, nämligen att ge de fattiga och skuldyngda länderna möjlighet till en permanent utgång från de ständiga resurskrävande skuldomförhandlingarna. Då kan i stället deras resurser frigöras för ekonomiska och sociala reformer. Det är det ärkebiskopen har tagit upp, och det är det vi stöder.

Jag tycker att ärkebiskopen har rätt i sin kritik i vissa delar. Vi tycker t.ex. också att det inte fanns behov av att kräva ytterligare ett års reformer av Uganda, som var aktuellt, liksom av Bolivia. Men nu går vi vidare och trycker på, tillsammans med likasinnade inom detta initiativ, tillsammans med Världsbankens president Wolfensohn.

Anf. 61 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Det är bra att Pierre Schori finns i kyrkan. Man har mycket att lära oss, särskilt på det här området, om utvecklingssamarbete.

Men jag vet av egen erfarenhet, Pierre Schori, att det är lätt att somna till i kyrkan. Så det gäller faktiskt att inte bara gå i kyrkan, utan att också lyssna och ta till sig vad man säger där. Jag är glad åt det besked jag fick av Pierre Schori nu.

Men jag tror att flera av de idéer man har framfört från Svenska kyrkan, frivilligorganisationer, frikyrkan är väl värda att gå vidare med. Man har inte nått tillräckligt långt vad gäller skuldavskrivningen. Den saken är helt klar.

Fru talman! Jag vill ta upp några ytterligare frågor. Pierre Schori tog upp frågan om partnerskap. Jag stöder till fullo idéerna. Men hur skall man gå vidare? Vad jag har förstått har man inte gjort något alls åt tanken att återföra kunskaper från Afrika till Sverige. Där har vi oerhört mycket att lära, just med tanke på de stora problem som finns i dag och som Pierre Schori diskuterade i morse, dvs. integration i vårt eget samhälle. Där har vi något att lära oss av Tanzania och andra länder som har tagit emot stora mängder flyktingar.

Fru talman! Så till frågan om en barnkonferens, Pierre Schori. Kan man inte tänka sig att svenska regeringen driver frågan att inrätta en barnkonferens i stor eller liten skala år 1999 för att uppmärksamma tioårsjubileet av barnkonventionen?

Anf. 62 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Vi är naturligtvis inte oberörda. Det är inte fråga om en ovilja att svara på alla frågor jag har fått. Men när det är tre timmars debatt som har föregått innan jag själv har kommit in i debatten, kan jag faktiskt inte svara på alla frågor på den tid som jag har.

Till skillnad från Eva Zetterberg somnar jag inte i kyrkan. Jag har inte erfarenhet av det. När jag är i kyrkan har jag en aktiv dialog och stor

respekt för erfarenheterna hos kyrkans kvinnor och män i Sverige och i omvärlden. Jag kan försäkra att vi har mycket nätverksbyggande, allianser och gemensamma aktioner på gång med kyrkans folk.

Vi är på gång med att utveckla partnerskapet. Jag har redan beskrivit det. Det finns så mycket spännande, berikande och nytt och viktigt i detta att vi vill fortsätta utvecklingen på det sätt jag har angivit vid konferensen i sommar, dit Eva Zetterberg är välkommen. Det holländska förslaget är intressant, men det är ett sidospår just nu.

Sedan var det barnkonventionen. Sverige drev tillkomsten av konventionen. Det finns en hel rad alternativ, internationella konferenser, seminarier. Det blir ett i Oslo i höst. Sverige kommer att representeras av flera statsråd. Tanken på att ha en särskild konferens 1999 är intressant. Låt oss arbeta med den frågan. Vi behöver ha ett partipolitiskt samråd.

Anf. 63 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Fru talman! Pierre Schori tog upp den fråga Eva Zetterberg var inne på, nämligen att biståndsviljan har sjunkit i vårt land. Vilka skäl kan vara anledningen? Det har nämnts arbetslöshet, problem med ekonomin och nedskärningar. Kan det inte bli legitimt, Pierre Schori, för människor att anse att biståndet kan sänkas, när regering och riksdag går i spetsen för nedskärningar? Har inte vi på ett negativt sätt påverkat attityderna när det gäller biståndsviljan? Vi kanske måste bidra till att öka viljan till att ge mer bistånd. Jag tror att det behövs en plan för att uppnå enprocentsmålet igen. Har regeringen några planer på att upprätta en sådan plan?

Det gäller att få ett mer effektivt bistånd. Det är oftast där det finns invändningar. Jag menar att det är effektivt att ge bistånd till kvinnor, bl.a. mikrolån, som jag nämnde tidigare.

Mot bakgrund av att endast 1 % av Sidas anslag i dag går direkt till insatser för kvinnor och jämställdhet, undrar jag om det inte går att öka andelen? Vore det inte intressant att försöka få fram jämställdhetsgrupper, så att effektiviteten i biståndet till kvinnor blir motsvarande för männen?

Vi i Centerpartiet anser att det blir mer effektivt om man lämnar inriktningen med landramar – som inriktar sig på vad mottagarländerna förväntar sig – och mer går över till ämnesindelad inriktning.

Anf. 64 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag tror att den sviktning vi har sett i biståndsviljan och i attityder till flyktingpolitiken har berott på ekonomiska och sociala förhållanden i vårt eget land. Arbetslösheten exploderade i början av 1990-talet, och den sammanföll med katastrofen i Jugoslavien. Det tär på solidariteten. Det krävs ett oerhört kraftfullt pedagogiskt, medmänskligt budskap från alla håll och kanter. Ny demokrati skapades i dessa sammanhang. Där tror jag att de grundläggande skälen finns.

När ekonomin börjar vända uppåt skall vi också vända procentsatserna, som är viktiga som en signal. Det viktiga är att bibehålla en trovärdighet, legitimitet, för flykting- och biståndspolitik. Vi skall visa att vi för samma politik, har samma värderingar och samma vilja i såväl inrikes- som utrikespolitiken.

Sedan var det biståndet till kvinnor och män. Sverige är ett av få länder som har jämställdhet som ett biståndsmål. Vi har gått vidare genom att ta denna fråga på allvar, fru talman. Vi har påbörjat utbildningsprogram inom Sida, UD och alla departement som berörs av internationellt utvecklingssamarbete. Det har en betydelse att det finns ansvariga personer som har genomgått en viss utbildning med jämställdhetskunskap. Vi har också gjort en utvärdering och kommer att gå vidare med de erfarenheterna.

Därefter kan vi ta en diskussion om nästa steg – kanske av den typ som Ingbritt Irhammar var inne på.

Anf. 65 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Fru talman! Det är glädjande att regering och riksdag ser en möjlighet att återgå till enprocentsmålet. Några av oss är mer otåliga och vill gå fram snabbare. Det behövs kanske påtryckningar.

När det gäller inriktningen på satsningen på kvinnor, vill jag påtala att vid en sittning i går med en genomgång av Loméavtalet i Centerns egen försvars- och utrikeskommitté, framgick det att i grönboken – framtagen med anledning av Loméavtalet – finns inget länderperspektiv. Det saknas i stort sett helt och hållet. Har regeringen några planer att få in något sådant i arbetet med det avtalet?

Anf. 66 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Ja, självfallet! Det ingår också som ett centralt element i den EU-strategi som jag har presenterat för riksdagen.

Anf. 67 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag skall inte ta upp frågan om enprocentsmålet. Vi har diskuterat det tidigare, bl.a. Berndt Ekholm och andra.

Jag vill i stället nämna något om den politik för demokratisering och mänskliga rättigheter som statsrådet Schori aviserade här. Det skulle vara intressant att höra några ord om inställningen till de frågor som har rests när det gäller betydelsen av en demokratisk process i ett land för att också tillgodogöra sig bistånd.

Vi har stor sympati för en del av de motioner och reservationer som finns som gäller demokratimålets stora betydelse. Samtidigt menar vi att det inte går att vara helt dogmatisk, dvs. att biståndet bara kan gå till oppositionen eller till enskilda organisationer.

Jag skulle vilja ta fram ett exempel. Vi vet alla hur svår situationen är i Nordkorea just nu. En delegation har varit där i dagarna. Jag undrar hur biståndsministern ställer sig till ökade insatser. Vi vet att människor som allra minst skulle behöva 600 gram ris om dagen nu får 100 gram. Katastrofen är redan ett faktum. Det har varit stora klimatkatastrofer tre år i rad. Det är verklig kris. Där menar jag att man måste ha överseende med hur fel ett land regeras och ge den humanitära hjälp som behövs.

Samtidigt menar jag att man i vanliga fall måste vara oerhört försiktig när man ser på vilket styre det finns i ett land, att man inte är naiv och att biståndet ges till rätt instanser. Hur ser biståndsministern på detta?

Anf. 68 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Vi anser att det är oerhört viktigt att få en nyanserad diskussion om demokrati och mänskliga rättigheter. Det är därför som regeringen skall presentera en sådan skrivelse till riksdagen. Det är inte så enkelt som att säga att inga demokratier för krig, t.ex. I Guatemala 1954 störtades en folkvald regering av USA. Det är inte heller så enkelt som att säga, att bara därför att det sker en demokratiförsämring i ett land skall vi skära ned ett viss bistånd, t.ex. till enskilda organisationer. Man kanske tvärtom skall ge bistånd. Det beror på hur man gör det.

Vi behöver en nyanserad diskussion om detta. Naturligtvis är grundbulten att vi skall stödja demokratiska organisationer och framväxten av det civila samhället. Det är grundbulten för att ett samhälle över huvud taget skall utvecklas, självfallet. Vi driver t.ex. inom EU inför Lomésamarbetet att det också skall skapas mekanism inom EU för att man skall kunna tillgripa sanktioner om ett samarbetsland skulle förgripa sig svårt mot sina medborgare vad gäller mänskliga rättigheter eller slå in på en odemokratisk väg. Vi har här ett sådant exempel som Nigeria.

Naturligtvis gäller samma saker för vårt eget bistånd. Man kan som exempel ta Allende och kuppen i Chile 1973. När vi då upplevde att vi inte kunde genomföra de biståndspolitiska målen avbröts givetvis samarbetet. Samtidigt kan man i andra sammanhang – i Kina, i Nordkorea och vi har här t.o.m. talat om Kuba – med ett sofistikerat bistånd stödja demokratins framväxt, bryta ned murar och verka systemöppnande.

Anf. 69 INGRID NÄSLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag ser fram emot den skrivelsen och den fördjupade debatt som vi kan ha i dessa frågor längre fram. Det är inte på något sätt en okomplicerad fråga, som bistandsministern redan har påpekat.

Samtidigt har vi uttryckt vår stora tvekan när det exempelvis gäller sanktionsinstrumentet. Jag vet att bistandsministern delar den uppfattningen. Det har jag förstått tidigare. Men ibland är det så extremt att man måste ta till det. Vi har också sett hur snett det kan slå ibland, även där man kanske inte ens har sett några andra medel att ta till. På samma gång vill jag säga att jag ibland har förundrats över hur man t.ex. i de nära kontakter med Kuba som Sverige ändå har haft inte mer har lyckats påverka regimen i positiv riktning.

Till sist vill jag ställa en fråga. Kan vi förvänta oss att Sverige gör en kraftigare insats i Nordkorea i detta katastrofala läge? Vi har ändå varit i ett land med vilket vi har uppehållit diplomatiska förbindelser trots att regimen har varit så oerhört diktatorisk. Jag vill gärna ha ett svar på den frågan.

Anf. 70 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Det är ogärna som jag svarar, eftersom jag alldeles strax efter debatten skall träffa den delegation från riksdagen som har varit där. Men så sent som i april anslog Sverige 15 miljoner kronor för katastrofinsatser. Sverige var redan då bland de fem största bidragsgivarna av humanitärt stöd till Nordkorea. Vi kommer dessutom från UD och Sida att skicka en delegation till Nordkorea i juni för att ytterligare se vad som

kan göras och ha samtal på platsen med bl.a. internationella hjälporganisationer.

Vi tycker att det är väldigt bra att riksdagsledamöter på detta sätt besöker olika katastrofområden och svårt utsatta länder. Det berikar vår kunskap. Jag ser fram mot samtalet strax efter den här debatten.

Prot. 1996/97:106

21 maj

*internationellt
utvecklingssamarbete*

Anf. 71 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Jag lyssnade på biståndsminister Pierre Schoris anförande, och jag kan hålla med om så gott som allting som Pierre Schori sade. Däremot undvek biståndsministern att ta upp en del av det som jag berörde i mitt anförande och ställde frågor om.

Men innan jag kommer in på detta vill jag säga någonting om biståndsviljan, eftersom den frågan har kommit upp igen. Den kopplas då till neddragningen av medlen. Om man tittar på de opinionsundersökningar som har gjorts där människor skall säga vad som är viktigt i politiken kommer bistånd väldigt långt ned på den listan. Så är det ju. Samtidigt kommer frågor som rör fred, miljö och ekonomisk utveckling väldigt högt upp på listan. Jag tror att det är väldigt viktigt för oss som arbetar med biståndsfrågor och vill lyfta fram de frågorna att koppla ihop detta och försöka att på ett pedagogiskt sätt förklara att det finns en koppling mellan fred och bistånd. Då kanske svaren skulle bli litet annorlunda.

Sedan till den fråga jag ställde. Det gäller utredning av biståndsmålen. Jag har utvecklat resonemanget om demokratimålet och oberoendemålet, men vi får nej på vår begäran. Jag tycker att argumenten är litet svaga. I betänkandet står att man eventuellt kan tänka sig en utredning men att den måste föregås av en bred diskussion bland folkrörelser och allmänhet. Javisst! Det ställer vi naturligtvis upp på. Det är inget bra argument i sammanhanget.

Det andra argumentet är att den förändrade målformuleringen kan bidra till att skapa missförstånd under en tid då biståndsanslagen av akuta statsfinansiella skäl flukturerar. Jag förstår inte riktigt det argumentet. Skulle man inte våga ta i detta därför att man diskuterar ekonomi? Man måste väl kunna göra både-och?

Anf. 72 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! En ståndpunkt blir inte starkare eller tydligare därför att man upprepar den. Vårt nej består. Vi är inte övertygade av Karl-Göran Biörsmarks argumentering för en sådan utredning.

När det gäller att koppla ihop bistånd och fred är detta ett signum för den socialdemokratiska regeringens politik. Solidaritet och säkerhet är enligt vår mening två sidor av samma mynt i dagens värld. Biståndet är inte bara en nådegåva, utan det har också att göra med säkerhet för oss alla. Solidaritet är inte bara för de svaga, utan det är bra för alla.

Därför har – som jag har utvecklat i mitt anförande – alla texter och propositioner som kommit från den socialdemokratiska regeringen detta nya synsätt och vidgade säkerhetsbegrepp. Vi har också förändrat organisationen på Utrikesdepartementet i den riktningen mot en helt integrerad verksamhet mellan det politiska, det humanitära och även det militära och handelspolitiken. Det är det nya synsätt som Socialdemokraterna har

kommit fram till. Jag är glad för att K-G Biörsmark är med på det, för det är en hedersman.

Anf. 73 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Fru talman! Jag håller helt med om det resonemanget. Som jag tidigare sade är det viktigt att vi nu försöker att på olika sätt hjälpa åt att föra ut den koppling som finns.

Jag vill slutligen ställa en fråga till statsrådet. Det gäller det resonemang jag hade med Berndt Ekholm här tidigare. Jag vill höra om också statsrådet ställer upp på samma resonemang som han har, nämligen att ett folk och ett land måste nå upp till den viss levnadsstandard innan man kan gripa sig an demokratifrågorna. Berndt Ekholm sade att man måste ha mat, kläder och utbildning för att förstå, osv. Ställer statsrådet verkligen upp på det resonemanget?

Jag menar att demokrati och sättet att välja sina ledare, att släppa fram opposition inte har den koppling som Berndt Ekholm förde till torgs.

Anf. 74 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Jag vill inte ta Berndt Ekholms debatt. Den för han själv med briljans. Det är också litet onyanserat från Karl-Göran Biörsmarks sida att tala om att demokrati är något som man vet exakt hur det kommer att bli och hur det skall vara i ett visst givet läge. Jag menar att man måste se till varje lands situation just då.

Man kan däremot i vissa situationer se en demokratiseringsprocess som man skall understödja snarare än att säga: Nu skall ni ha val omedelbart. Valen kanske kan skapa större splittring i ett viss läge, i en viss situation, just då. Det behövs en viss stabilitet. Kongo är ett sådant fall i dag. Vem vet om det är bra med val just nu, eller om man skall vänta ett tag tills man har fått en stabilare situation?

Däremot skall målet alltid finnas där; demokrati och stödjande av en demokratiseringsprocess. Och däremot skall man vara absolut fast när det gäller mänskliga rättigheter och respekten för dem. Där finns inga undantag, och det kommer med på en gång från början. Det har nämligen med individens rätt att göra.

Anf. 75 INGER KOCH (m):

Fru talman! Jag tänker koncentrera mig på ett område inom biståndspolitikerna där vi moderater vid flera tillfällen riktat kritik mot regeringen. Vi anser nämligen att inom ett område har Sverige ett särskilt ansvar för att respekten för mänskliga rättigheter och demokrati stärks och för att etablerade regler och principer efterlevs i praktiken. Det gäller de länder som tar emot ett betydande svenskt bistånd. Det borde vara självklart att Sverige genom bistånd till staten inte skall hjälpa länder där fysisk eller psykisk tortyr eller misshandel förekommer. Förödmjukelser av medborgarna för deras politiska eller religiösa övertygelses skull eller för att de tillhör en kulturell eller etnisk minoritet får inte heller förekomma.

Vi moderater anser att Sverige har ett direkt ansvar för att i programländerna systematiskt bidra till främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter. Vi anser också att Sveriges agerande hittills har varit för svagt. Bistånd har i vissa fall utbetalats utan några direkta krav på att

utvecklingen skall gå mot demokrati, med ökad respekt för mänskliga rättigheter. Regeringar som i decennier förtryckt sitt folk har kunnat räkna med svenskt bistånd. Sverige måste betydligt mer aktivt föra en dialog med mottagarländerna och driva på utvecklingen.

Zambia är t.ex. ett land som under många år tagit emot svenskt bistånd. Hur ser biståndsministern och regeringen på programlandet Zambia? Nuvarande biståndsavtal går ut under det här året, och skall omförhandlas. Det nuvarande avtalet bygger på en utveckling mot ökad demokrati och transparens. Verkligheten är tyvärr den motsatta. Den nya grundlagen begränsade på ett odemokratiskt sätt oppositionens möjligheter att kandidera i valet i höstas. De valobservatörer som inför valet klagade på bristfällig väljarregistrering, omfattande röstköp och partisk nyhetsbevakning sattes i fängelse. Vilka konsekvenser får denna negativa utveckling för inriktningen av vårt fortsatta samarbete med Zambia?

Vi moderater har alltid hävdad att demokratimålet och respekten för mänskliga rättigheter är av central betydelse i dialogen med de länder som tar emot svenskt bistånd. Vi har därför också i flera år begärt av regeringen att den årligen i samband med budgetförslaget ger riksdagen en utförlig rapport om situationen och utvecklingen när det gäller mänskliga rättigheter och demokrati i mottagarländerna. En sådan rapport skall utgöra ett solitt underlag för en utförlig debatt inför beslut om svenska biståndsinsatser. Vetskapen om att den svenska regeringen, och framför allt riksdagen i det här fallet, noggrant följer och värderar utvecklingen av mänskliga rättigheter och demokrati skulle vara en viktig signal till mottagarländerna. Tyvärr har regeringen hittills inte uppfyllt våra förväntningar och sitt löfte om att redovisa situationen för de mänskliga rättigheterna och demokratiutvecklingen i mottagarländerna.

Trots att utrikesutskottet redan i mars 1995 i sitt betänkande om internationellt utvecklingssamarbete uttalade sig positivt om vårt förslag till en sådan redovisning har den redovisning som därefter skett till riksdagen varit mycket rudimentär. Den har snarast försämrats. Jämfört med den redovisning som infördes under de borgerliga regeringsåren är den minimal. Det finns därför anledning att rikta kritik mot regeringens bristande intresse för hanteringen i detta avseende. Denna vår kritik delas för övrigt också av Riksdagens revisorer.

Även FN:s generalsekreterare Kofi Annan underströk i sitt tal inför FN:s kommission för mänskliga rättigheter det avgörande sambandet mellan mänskliga rättigheter och fredens upprätthållande och betecknade full respekt för de mänskliga rättigheterna som en förutsättning för verklig och varaktig utveckling. Annan lovade att i det pågående reformarbetet inom FN göra allt för att stärka och utveckla MR-maskineriets roll.

Fru talman! Det finns en irritation inom utrikesutskottet över att vi ännu inte fått en redogörelse för hur mänskliga rättigheter utvecklas i våra samarbetsländer. Detta är anledningen till att vi återigen upprepar vår reservation inom detta område, som nu stöds av fem partier.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 20, men jag stöder naturligtvis samtliga moderata reservationer.

Anf. 76 AGNETA BRENDT (s):

Fru talman! Som redan tidigare nämnts här i dag är ett av huvudmålen för det svenska utvecklingssamarbetet att främja en utveckling mot fördjupad demokrati och ökad respekt för de mänskliga rättigheterna.

Den stora utmaningen för de länder som genomfört sitt första val är att få till stånd framväxten av en demokratisk kultur och fungerande demokratiska institutioner. Att på olika sätt stödja detta arbete har blivit en allt viktigare del av det svenska utvecklingssamarbetet.

I många länder utgör en svag, ineffektiv och ibland korrumperad statsapparat ett allvarligt hinder för detta arbete. Det arbete som bedrivs inom Sida och UD för att förbättra och stärka biståndet på demokrati- och MR-området, liksom på området jämställdhet mellan kvinnor och män, anser vi från utskottets sida vara mycket positivt.

Vi lägger alla stor vikt vid biståndet till demokrati, mänskliga rättigheter och konfliktlösning och det är därför positivt att Sida på regeringens uppdrag utarbetat ett handlingsprogram för främjande av fred, demokrati och mänskliga rättigheter i biståndet. Som vi har hört här i dag från biståndsministern kommer regeringen också att presentera sin strategi för demokratistödet i en skrivelse till riksdagen.

I olika sammanhang har utskottet tidigare betonat demokratins stora betydelse för en positiv utveckling i ett land. Det finns en nära koppling mellan demokrati, rättsstat och marknadsekonomi, och från utskottets sida förväntar vi oss att dessa aspekter kommer att inta en central ställning i regeringens fattigdomsskrivelse.

FN:s världskonferens om de mänskliga rättigheterna år 1993 slog fast att kvinnors mänskliga rättigheter är oskiljbara från de universella mänskliga rättigheterna. Jämställdhet är en fråga om mänskliga rättigheter, och inte en särskild kvinnofråga.

Det sluddokument som presenterades efter Kvinnokonferensen i Peking var därför en viktig milstolpe i det internationella politiska och normgivande arbetet för jämställdhet. Insikten om jämställdhetsfrågornas betydelse för att uppnå en långsiktigt hållbar samhällsutveckling har således gradvis fördjupats.

Kvinnorna utgör hälften av jordens befolkning, men deras möjligheter att påverka, delta i och dra fördel av utvecklingen är i de flesta länder små. Kvinnornas och barnens rättigheter liksom kvinnornas deltagande i de demokratiska processerna behöver därför lyftas fram ännu tydligare.

Förra våren beslutade riksdagen att jämställdhet mellan kvinnor och män skulle vara ett nytt mål för utvecklingssamarbetet. Det innebär bl.a. att det multilaterala utvecklingssamarbetet och de analyser och insatser som genomförs av FN skall präglas av jämställdhetsperspektivet.

Inom UD arbetar man med att stärka kompetensen i jämställdhetsfrågor inom biståndsförvaltningen. Internationellt skall Sverige verka för att allt utvecklingssamarbete skall präglas av detta. På regeringens uppdrag har Sida utarbetat ett handlingsprogram för hur jämställdhetsfrågor skall integreras i utvecklingssamarbetet.

Av betänkandet framgår att utskottet utgår ifrån att det avsnitt i Sidas halvårsrapport som behandlar jämställdhet mellan kvinnor och män ytterligare kommer att fördjupas i takt med att arbetet med att integrera jämställdhetsaspekter i allt bistånd fortskrider.

Fru talman! Som jag redan har påpekat bör barnens rättigheter uppmärksammas mer än vad som hittills skett. Barnfrågorna har också de senaste åren fått en allt större uppmärksamhet i det internationella utvecklingsarbetet. Vi har i utskottet erfarit att Regeringskansliet skissat på ett mer samlat och systematiskt barnperspektiv i biståndet.

Ett projekt startades av Sida förra året, Barn i det svenska biståndet, där målet är att öka medvetenheten och kompetensen för att på sikt introducera ett tydligare barnperspektiv i det svenska biståndet. Barnperspektivet kommer dessutom att uppmärksammas både i regeringens fattigdomsskrivelse och i demokratiskrivelsen.

Den sexuella exploatering av barn som förekommer på många håll i världen upprör oss alla. Sverige deltar aktivt i uppföljningen av världskongressen mot sexuell exploatering av barn. Bl.a. togs i april i år initiativ till en diskussion kring uppföljningsarbetet mellan representanter för olika FN-organ och andra internationella aktörer.

Barnen är de verkligen stora förlorarna i alla väpnade konflikter. Sverige har varit en stark tillskyndare när det gäller den FN-studie som genomförts under ledning av Garca Machel angående barn i väpnade konflikter. Vi har i utskottet kunna konstatera att regeringen ställer sig bakom de rekommendationer som studien resulterat i.

Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att uppmärksamma tioårsjubileet av barnkonventionens tillkomst. Det skulle t.ex. kunna ske genom en internationell konferens om hur konventionen kan och bör förverkligas i utvecklingssamarbetet.

De uppfattningar som i flera motioner kommer till uttryck när det gäller stärkandet av rättsstaten, respekten för mänskliga rättigheter, demokrati och marknadsekonomi ligger väl i linje med regeringens och utskottets synpunkter, som i olika sammanhang uttalats i både MR- och biståndsbetänkanden. De ligger också i linje med de överväganden som framförts av regeringen om hur detta stöd skall utformas. Utskottet förutsätter därför att de synpunkter på biståndets utformning avseende demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet som ges i motionerna beaktas i det pågående arbetet inom Sida och UD.

I motioner från Moderaterna och Folkpartiet yrkas dels att bistånd inte får ges till statsmakter som systematiskt kränker de mänskliga rättigheterna, dels att bistånd endast får ges via enskilda organisationer i diktaturer. Utskottet anser att bistånd i vissa fall kan användas på ett positivt sätt genom att man i en förtroendefull dialog med länder där det förekommer kränkningar av de mänskliga rättigheterna kan förbättra situationen och påverka utvecklingen.

I praktiken går demokratistöd vanligen via enskilda organisationer men är riktat till både enskilda organisationer och myndigheter i mottagarlandet. Något krav på att biståndet måste gå via enskilda organisationer vill utskottet inte ställa sig bakom.

När det gäller kravet på en årlig rapport från regeringen till riksdagen om tillståndet beträffande de mänskliga rättigheterna i länder som tar emot svenskt bistånd, förutsätter utskottet att det även i framtiden kommer att ges en samlad bild av läget beträffande respekten för de mänskliga rättigheterna och demokrati i mottagarländerna, exempelvis som en bilaga till budgetpropositionen. Jag vidhåller den ståndpunkt som utskot-

tet tidigare intagit och yrkar därmed avslag på reservationen som föreligger.

I en motion från Vänsterpartiet tar man upp problemet med de svåra levnads- och arbetsvillkor som många kvinnliga gästarbetare lever under. Utskottet delar i allt väsentligt motionärens synpunkter och anser att det skulle vara lämpligt att särskilt uppmärksamma kvinnliga gästarbetares situation under FN:s kvinnokommissions möte våren 1998, då våld mot kvinnor kommer att vara ett av huvudämnena.

De sociala sektorerna, framför allt utbildning och hälsovård, har alltid intagit en central plats i det svenska utvecklingssamarbetet. I dag går de flesta barn i skolan i de mer utvecklade länderna i Asien, Latinamerika och Afrika. De som inte har tillgång till undervisning är de fattiga flickorna. Det svenska samarbetet bör därför inriktas på att utveckla det existerande skolväsendet, så att det når alla barn, och på att höja kvaliteten i undervisningen. Det blir då också ett led i jämställdhetsarbetet.

För att förstärka fattigdomsinriktningen i biståndet när det gäller både skolan och hälsovården krävs kraftfulla prioriteringar av de grundläggande delarna på bekostnad av storstadsbaserad, högre undervisning och sjukhusvård.

I likhet med regeringen anser utskottet att primärvården bör prioriteras. Här råder stor politisk enighet. När det gäller utbildningen av barnmorskor kan både Angolamodellen och andra modeller vara aktuella. Jag yrkar avslag på reservationen som föreligger.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på de reservationer som föreligger på de områden som jag har berört.

Anf. 77 INGER KOCH (m) replik:

Fru talman! Det som Agneta Brendt sade om vikten av utveckling mot demokrati och respekt för mänskliga rättigheter var positivt. Vi ser fram emot de utlovade skrivelserna, som kommer att belysa denna fråga. Men avgörande för vårt vidare agerande är faktiskt att vi vet hur det ser ut i våra samarbetsländer när det gäller demokrati och ökad respekt för mänskliga rättigheter.

Vi väntar fortfarande på en utförlig rapport. Det har vi hittills inte fått. Den redovisning som hittills lämnats har varit helt otillfredsställande i detta hänseende. Den borgerliga regeringen gjorde ett första försök. Den andra gången var rapporten något bättre, men sedan försvann de uppgifterna ur de rapporter som kommit.

Vi väntar fortfarande på denna utförliga rapport, Agneta Brendt. Riksdagen har icke fått någon sådan.

Anf. 78 AGNETA BRENDT (s) replik:

Fru talman! Vi vet att det kommer en rapport som skall föreläggas riksdagen.

Anf. 79 INGER KOCH (m) replik:

Fru talman! Då ser vi fram mot det också. Vi kommer att återkomma med denna reservation ända till dess vi är nöjda med den rapportering regeringen ger oss.

Fru talman! Det betänkande som vi nu diskuterar är mycket omfattande. Det finns motioner med ungefär 150 olika yrkanden. De flesta av yrkandena är inte nya. Eftersom vi diskuterar bistandsfrågor vid olika tillfällen under ett riksdagsår är det många frågor som återkommer i detta betänkande. Dit hör kravet på en parlamentarisk biståndspolitisk utredning, som återfinns i reservation 1. Jag står givetvis bakom reservation 1, liksom övriga reservationer där vi moderater finns med.

En fråga som vi har uppmärksammat i utskottet är den låga andelen upphandlingar från svenska företag inom FN-organen. I januari förra året genomförde utskottet en preliminär studie med syfte att belysa möjligheterna för Sverige och svenska företag att öka sin handel av de multilaterala organens upphandling.

Samtidigt är det viktigt att betona betydelsen av ett obundet bistånd. Det är givetvis självklart att vi skall följa internationella upphandlingsregler på området. Vi blev uppmärksammade på problemet vid ett studiebesök i Köpenhamn, där vi besökte Unicefs och UNDP:s stora lager. Vi kunde där konstatera att man köper betydligt mer från t.ex. Danmark än från Sverige.

I betänkandet hänvisas till rapporten 1995:2 från Utrikesdepartementets projekt- och utredningsgrupp – PUG – och arbetet med att följa ärendet inom UD.

En annan och senare rapport i samma ärende – PUG 1996:3 – visar att allt inte är väl beställt. Jag har i en motion som behandlas i betänkandet påpekat att den svenska marknadsandelen inom området upphandling av varor och tjänster från FN:s olika organ har minskat kraftigt – från 3,5 % till under 1 % under några år. Den totala upphandlingen är på ca 30 miljarder kronor.

Att den svenska marknadsandelen har minskat kan bero på att det är svårt för ett litet företag, t.ex., att ge sig in på den stora internationella FN-marknaden. Det har också varit litet så och så med betalningen. Det är en hel del företag som inte har fått betalt i tid. Det går att klara för stora företag, men för ett litet företag som inte har så god likviditet kan det vara omöjligt att genomföra en sådan affär.

I den rapport som jag hänvisar till nämns också som skäl till att svenska företag nu säljer mindre till FN att Sverige dragit ned på sin projektbevakning, särskilt ute på fältet. I rapporten säger man t.o.m. att Sverige torde ligga nära botten när det gäller att satsa på projektbevakning i jämförelse med andra länder. Följande fråga ställs: "Inte skall väl Sverige sätta ribban lägre än övriga nordiska länder om man också betänker de nationellt prioriterade målen för tillväxt och sysselsättning?"

Det sägs i rapporten att de olika FN-organen borde samarbeta mer på detta område, men man eftersträvar också ett större nationellt samarbete. De organisationer och politiska organ man tänker på är Utrikesdepartementet, Närings- och handelsdepartementet, Exportrådet, Sida och Försvaret. Rent allmänt sägs i rapporten att motsvarande samarbete fungerar bättre i våra nordiska grannländer.

Utskottet har på ett positivt sätt behandlat min motion. Man säger t.o.m. att man instämmer i motionärens krav på ökade ansträngningar för att om möjligt öka upphandlingen från svenska företag i FN-organ. Man

förutsätter dessutom att regeringen fortsätter att på olika sätt verka för detta.

Fru talman! Jag har därför för närvarande ingen annan åsikt än utskottet, men jag kommer att noga följa ärendet i fortsättningen.

Anf. 81 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att det ämne som Lars Hjertén tar upp är väldigt viktigt. Sverige är ett aktivt biståndsgivarland i jämförelse med andra länder. Det är litet anmärkningsvärt att svenska företags förmåga att ta vara på det som biståndet ger inte alls står i proportion till det bistånd vi ger.

Här talar vi såvitt jag förstår inte om bundet bistånd, som jag hoppas att varken Lars Hjertén eller jag vill ha, utan om det obundna biståndet. Den fria marknaden skall få råda, så att biståndet blir så effektivt som möjligt. Det är inte bra att svenska företag inte håller sig framme på denna marknad.

Det finns två sidor av detta mynt. För det första är det uppenbart att de svenska företagen är dåliga på att ta vara på det som FN bjuder och det som biståndet bjuder. Man är så inriktad på annan internationell verksamhet. Det är väldigt viktigt att vi uppmärksammar dem på detta tillsammans. Biståndet är också en viktig marknad. Företagen gör också en biståndsinsats. För det andra är det viktigt att de svenska statsmyndigheterna uppmärksammar företagen på detta, dels i den fältverksamhet som Hjertén tar upp, dels centralt inom Regeringskansliet. Såvitt jag förstår pågår nu ett arbete för att frågorna skall uppmärksammas inom Regeringskansliet. Det är mycket viktigt.

Anf. 82 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Jag tackar Berndt Ekholm för det kraftfulla stödet för min motion – ett stöd som också utskottet har givit. Jag tror precis som Berndt Ekholm att det är en väldigt viktig fråga.

De små företag som det ofta är fråga om har inte kontakter för och möjligheter att handla på en stor internationell marknad. De behöver stöd bl.a. genom projektbevakning. Den bevakningen har inte varit särskilt framgångsrik. Det visar resultaten. Det finns i dag en betydligt mindre andel svenska företag inom denna verksamhet än för några år sedan.

Jag skall följa utvecklingen mycket noggrant i framtiden.

Anf. 83 LENNART FRIDÉN (m):

Fru talman! Jag borde naturligtvis vara nöjd och sitta still när utskottet i sitt betänkande skriver följande om den motion, U203, som Bertil Persson och jag har skrivit: ”Utskottet delar många av de synpunkter som lämnats i motionen och förutsätter att dessa, eller liknande överväganden, kommer att ligga till grund för det fortsatta samarbetet med Mongoliet”. Man anser att motionen därmed är besvarad. Man hänvisar också till att besök från svensk sida – från Sida och UD – skall ske under våren i Mongoliet.

Några ord är ändå på sin plats, inte minst mot bakgrund av Berndt Ekholms och K-G Biörsmarks meningsutbyte tidigare när det gällde vilka krav man kan ställa på demokratiseringsprocessen i ett land.

Mongoliet är ett till ytan stort men ändå litet land, klämt mellan stora grannar – det ena en diktatur och det andra ett land ännu famlande efter demokratin med framsteg och brister. När vi som de första skandinaviska politikerna kom på besök efter maktövertagandet och de första fria valen slogs vi av hur moget man uppträdde. Jag anser att vi kan peka på Mongoliet som ett föredöme när det gäller länder med nyvunnen frihet.

Efter tre kvarts sekel av kommunistiskt förtryck lyckades det för Demokratiska unionen, dvs. moderaterna och socialdemokraterna i Mongoliet, att tillsammans efter fria val för snart ett år sedan fredligt ta över och bilda en majoritetsregering. Bara maktöverföringen visar på en otroligt snabb och stor politisk mognad.

Där finns en fri press. Man har konkurrerande TV-kanaler, och det är en öppen och fri debatt. Men man märker också själv att man skulle behöva litet stöd i utvecklingen av detta.

Det har bildats någonting som kallas Demokratiinstitutet. Där samarbetar fackföreningar, alla politiska partier utom just det gamla kommunistpartiet, företagarföreningar och en del andra organisationer som har uppstått. Man har i detta sitt arbete stöd av tyska Konrad Adenauer Stiftung. Man talade om för oss att man också är väldigt medveten om att Sverige är ett av de länder som har den mest utvecklade folkrörelsestrukturen. Man skulle vilja lära sig av oss, för man visste att de folkliga organisationerna är så oerhört väsentliga för demokratins utveckling.

Man vill inte bli omhändertagen, vilket man konstaterade flera gånger med hänvisning till exempel som finns ute i världen. Vi från i-världen, inte minst från Sverige, har ibland tagit över. Man vill ha stöd vad gäller att skaffa kunskande. Man vill kunna utveckla infrastruktur och bygga upp småindustrier och verkstäder ute på landsbygden. Man vill som sagt ha hjälp med att bygga vidare på demokratin.

Detta är ett väldigt fint exempel på hur man kan arbeta. Det visar också att man trots både ekonomiska och andra bekymmer verkligen kan satsa på demokratin parallellt med den materiella utvecklingen. Det är därför jag inte tycker att de slantar vi hittills har givit till utvecklingen av Mongoliet – de senaste åren mellan 2,5 och 10 miljoner kronor – är speciellt mycket att yvas över. Jag kommer självfallet att med stort intresse följa både Sidas och UD:s arbete med frågan, och självfallet också Mongoliets egna strävanden. Ett uttryck för att man är väldigt intresserad av oss, förutom att man stödde oss när det gällde medlemskapet i FN:s säkerhetsråd, är också att man i sitt parlament, Stora Hural, har bildat ett mongoliskt-svenskt parlamentarikersällskap. Det gjorde man innan några svenskar ännu hade varit där. Man hoppas att man också skall få samarbeta med det svenska parlamentet när det gäller utvecklingen av demokratin och därmed också av landet i sin helhet.

Det finns ett stort antal punkter där man egentligen bara har önskat litet extra hjälp med kunskande, som jag nämnde. Förmodligen finns det i landet otroliga tillgångar av naturgas, olja och sådant som man i dag är helt beroende av den stora grannen nordväst om sig för att kunna få ta del av. Om vi kan hjälpa Mongoliet med att förbättra både sin ekonomi och sin demokrati tycker jag att det är en lovvärd insats från Sveriges sida. Jag kommer, som sagt, att följa hur dessa frågor sköts. Trots den positiva behandlingen i utskottet kan jag nästan förutskicka att vi, om det inte går åt det håll som vi motionärer hoppas, säkert kommer tillbaka.

Anf. 84 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Jag har i samband med ett besök i Peking för inte alltför längesedan också blivit uppmärksammas på frågan om utvecklingen i Mongoliet. Jag fick då klart för mig att den svenska regeringen på något sätt – och på ort och ställe – närmare skulle sätta sig in i situationen i Mongoliet. Jag förutsätter att UD:s och Sidas resa verkligen blir av. Det är ju den information som vi har fått i utskottet.

Över huvud taget tycker jag att det är bra att vi intresserar oss mer för Asien. Jag välkomnar att regeringen ämnar lämna en djupare redovisning av våra relationer till Asien. Jag tror att vi har mycket att lära av Asien. Delar av Asien har haft en betydligt snabbare utveckling än Afrika. Det är viktigt att lära av den. Jag tror också att den utveckling som vi kan se i Mongoliet rymmer något positivt. Vi skall inte heller glömma Mongoliets geografiskt intressanta läge; Mongoliet är granne till Kina. Vi har tidigare här i debatten hört talas om kontakter som riksdagsmän har haft med Nordkorea och andra länder. Oavsett om det råkar vara demokratier eller diktaturer tror jag att ett ökat intresse för Asien är positivt. Jag tänker då inte minst på Mongoliet.

Anf. 85 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Fru talman! Jag får tacka Berndt Ekholm för de orden. Jag kan bara konstatera att man, om man skall satsa på att vidareutveckla sina förbindelser med länder, bör göra det med Mongoliet. Mongoliet har faktiskt uppvisat en stabilitet av en helt annan karaktär än andra länder som har varit på tapeten i debatten.

Anf. 86 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Pierre Schori berörde i en tidigare replik den moderna fredsforskningens kanske viktigaste enskilda tes, nämligen att demokratier inte går i krig med varandra. Han hävdade att detta inte håller, eftersom USA på sin tid medverkade till att störta en vald regim i Guatemala. Detta var inte huvudskälet till att jag har begärt ordet. Men jag vill passa på att kommentera även detta. Det är nämligen ett uppenbart fall av missförstånd av denna grundläggande tes eller iakttagelse. Och det är värt att föra det till protokollet.

Denna tes säger helt enkelt att demokratier hittills inte har gått i krig med varandra. Den säger inte att demokratier alltid beter sig moraliskt klanderfritt gentemot andra stater eller att demokratier inte inlåter sig på sådant som de inte borde göra. Det är viktigt att få detta sagt. Det är oerhört viktigt att iaktta just detta samband mellan en demokratisk kultur i inrikespolitiken i olika länder och förmågan att förstå att konflikter utåt också lämpligen löses med demokratins metod, alltså med kompromisser, samtal och öppen samexistens. Man skall vara försiktig med att tala om absoluta lagar i sådana här sammanhang. Men det är ju ett oerhört starkt samband, och det kullkastas inte av att demokratier i olika sammanhang har gjort allt möjligt som de inte borde göra. Demokratier går inte i krig med varandra. Så har i alla fall inte skett hittills.

Det som föranledde mig att begära ordet var några formuleringar av Eva Zetterberg i ett replikskifte med Karl-Göran Biörsmark tidigare un-

der dagen om Kuba. De var så anmärkningsvärda att det är viktigt att de bemöts ytterligare utöver vad som kunde ske i det replikskiftet.

Eva Zetterberg sade att hon inte ser Kuba som en fullfjädrad demokrati; jag skrev upp orden. Något senare sade hon att Kuba inte är en flerpartidemokrati, underförstått: det finns andra sorters demokratier än de som har flera partier som människorna kan välja mellan. Det finns alltså andra sorters demokratier än sådana där människor fritt kan välja mellan olika partier och därmed ta ställning till vilka politiska krafter som bör styra det land där de bor.

Dessutom sade Eva Zetterberg att det inte bara finns demokrati och diktatur att välja mellan utan att det finns flera steg däremellan. Det skulle möjligen vara begripligt om det var i ett sammanhang där man resonerade om demokratiers funktionsförmåga under olika betingelser. Det finns demokratier som fungerar mycket dåligt. Det finns demokratier som fungerar bra. Det finns demokratier med mycket korruption. Det finns allt möjligt sådant. Man kan föra ett resonemang om betingelserna för att en demokrati skall kunna bli stabil och väl fungerande. Men om möjligheten att välja fritt mellan olika politiska alternativ saknas finns inte demokrati. I Kuba finns det inte. Därför är detta resonemang som Eva Zetterberg för i denna kammare uppseendeväckande.

Jag har föreställt mig att det finns en strävan inom Vänsterpartiet mot att komma bort från den typ av resonemang i sådana här frågor som var så vanliga i partiets äldre historia. Men här kommer precis den typ av argumentering som vi har hört förut upp igen.

Demokrati betyder enligt alla normala definitioner att folket i ett land styr landet genom att delta i fria val med allmän rösträtt och politisk frihet. Man skall alltså ha möjlighet att välja mellan olika politiska alternativ. Därmed kan man rösta bort regeringen om den är dålig. Och man kan kritisera regeringen genom en fri press och en fri debatt på olika nivåer i samhället. Detta kan man inte göra i Kuba. Därför finns det inget som helst underlag för att föra något resonemang om att Kuba skulle vara något slags mellanläge eller något annat. Kuba är en diktatur – punkt. Det är på det sättet.

Om ett parti i Sveriges riksdag medger en tolkning av demokratibegreppet som innefattar det som alla vi andra med normalt språkbruk kallar för diktatur bör det påtalas i talarstolen. Det har jag nu gjort.

Anf. 87 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Det replikskifte som jag hade med K-G Biörsmark gällde om man kan jämställa förtrycket i Kina med de övergrepp som sker i Kuba. Jag och Vänsterpartiet hävdar att det finns en väsentlig skillnad. I Kina ägnar man sig åt systematiska övergrepp. Det finns varken flerpartisystem eller möjlighet att uttrycka opposition. Dessutom förtrycks stora grupper av människor. Man har en syn på kvinnor som lägre stående människor. Det yttrar sig exempelvis i riktade aborter. Man aborterar kvinnofoster etc. Jag tänker på situationen på barnhemmen, men jag skall inte gå in närmare på denna.

Jag menar att det solklart är en diktatur i Kina. Övergreppen är många och inbegriper också politiska avrättningar osv.

När det gäller Kuba har vi från Vänsterpartiet gått fram med en hård kritik. Vi anser inte att Kuba är en diktatur men inte heller att det är en

fullfjädrad demokrati. Jag använde kanske inte ett bra ord. Det finns stora brister när det gäller det demokratiska styrelsesättet i Kuba, bl.a. när det gäller flerpartisystem och behandlingen av oppositionella. Vi har med kraft gått ut och kritiserat Kuba i dessa avseenden.

Men jag hävdar att demokratibegreppet inte bara måste diskuteras till dess form. Det finns nämligen flera länder i världen med flerpartisystem som definitivt bara har en demokrati till formen.

I andra länder som diskuterats nyligen, t.ex. Peru, förtrycks människor för sina åsikters skull och kastas i fängelse utan att få rättslig prövning. Vi har andra länder som har genomgått en utveckling – t.ex. Chile, som är på väg mot en fullständig demokrati men ännu inte har uppnått det. Det finns alltså flera lägen däremellan, anser jag.

Anf. 88 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Precis detta formuleringssätt kommer jag ihåg från den gången för en del år sedan då det Moskvatrogna kommunistpartiet i Portugal försökte undvika att landet skulle få en normal västeuropeisk demokrati och i stället göra det till en kommunistisk diktatur. Då använde man exakt den här sortens argumentering. Detta kommenterades av den dåvarande socialistledaren i Portugal, Mário Soares, som senare blev president – i fria val, Eva Zetterberg – med att demokrati är demokrati. Punkt. *La démocratie c'est la démocratie*. Det finns inget mer att säga. Antingen finns det fria val, flerpartisystem och fri press eller också finns det inte. Det kan inte finnas något mellanläge.

Att ha synpunkter på aborter, barnhem och politiska avrättningar är alldeles förträffligt i och för sig. Men det som allra mest uppenbart förenar Kuba och Kina när det gäller styrelseskicket – det kan ju tänkas vara ett och annat som förenar dem också när det gäller barnhem; det skulle inte förvåna mig – är att i båda dessa länder saknas möjligheten för medborgarna att i fria val avsätta dem som styr.

Anf. 89 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Att tala om demokrati eller icke demokrati och däremellan inga mellanlägen, eller om att det finns länder som är mer demokratiskt styrda än andra, tycker jag är att förenkla frågeställningen oerhört. Den här möjligheten till replik tillåter mig inte att gå in på det, men det vore väl värt ytterligare diskussioner.

Vad jag undrar är: Var landar Håkan Holmberg? Vad landar det på för Kubas del? Det här utgick från internationellt utvecklingsbistånd. Min ståndpunkt är att jag vill påverka genom kontakter med Kuba. Det exempel jag gav Karl-Göran Biörsmark var att vi möjliggör för kubanska ekonomistudenter att lära sig marknadsekonomi och att se hur en marknadsekonomi kan fungera i ett demokratiskt samhälle. Det ser jag som ett utmärkt sätt att föra dessa tankegångar vidare. Men det ser uppenbarligen inte Folkpartiet. I stället är det genom isolering av Kuba och enbart genom frivilliga organisationer som man skall kunna åstadkomma en förändring där. Det tycker jag är anmärkningsvärt för att komma från Folkpartiet.

Anf. 90 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Som den som läser protokollet inser, och som den som lyssnade på replikskiftet mellan Karl-Göran Biörsmark och Eva Zetterberg förut mycket tydligt hörde, vill Folkpartiet stödja demokratiseringsarbetet på Kuba genom stöd till enskilda organisationer. Dessa kan göra just det som vi inte kan förvänta oss att regimen i landet kommer att göra, eftersom det då handlar om att den kommer att avsättas – om det blir demokrati blir det ju fria val.

Det finns ju en opposition – liberaler, socialdemokrater, kristdemokrater, kanske rent av någon sorts vänstersocialister i opposition. Men dessa får inte chansen, därför att på Kuba får man inte bilda fria partier och ställa upp i fria val. Det är precis denna oförmåga att inse detta grundläggande förhållande, också hos dagens vänsterparti några år efter Berlinmurens fall, som föranledde min replik. Jag tycker inte att något som Eva Zetterberg har sagt bidrar till att revidera mitt inledande omdöme på något sätt.

Anf. 91 Statsrådet PIERRE SCHORI (s):

Fru talman! Vi har diskuterat i många timmar, och vi kan nog enas om en sak: Sverige har ett bistånd av god internationell kvalitet. Under de tre decennier vi har varit mycket aktiva har detta utvecklats från u-hjälp till projekt, till sammanhang och helhetstänkande. Från traditionellt bistånd går vi nu till utvecklingssamarbete för 2000-talet.

Kärnuppgiften – att hjälpa till så att de fattiga människorna får makt – finns kvar från proposition 100, som Karl-Göran Biörsmark var inne på. Nu handlar det mycket om att bryta biståndsberoendet, om en utveckling som bygger på självtillit och inhemskt sparande och som stärker ländernas och människornas eget ansvarstagande.

Bistånd på 2000-talet handlar också om att hjälpa de fattigaste länderna att bli del av den internationella ekonomin i samspelet mellan handel och integration. Mer än 5 miljarder människor står utanför globaliseringen i dag. Där måste de in för att man skall kunna skapa lyftet ur fattigdom.

Framför allt handlar bistånd på 2000-talet om en demokratiskt hållbar utveckling – som prioriterar de fattiga och inte marginaliserar dem, som värnar miljön och inte nedvärderar den och som lyfter fram kvinnorna och inte diskriminerar dem. Hållbar utveckling skapar jobb som ger tillväxt, inte tillväxt som inte skapar jobb.

Om strategierna för 2000-talets internationella utvecklingssamarbete fullföljs och lyckas, och om världssamfundet också kan skapa finansieringssystem för våra gemensamma uppgifter, då kan den fas som biståndet nu påbörjat också bli dess sista. Vid dess ände finns en värld där biståndet inte längre behövs, men väl samarbete och solidaritet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 5 §.)

Prot. 1996/97:106

21 maj

*internationellt
utvecklingssamarbete*

4 § Verksamheten inom Europarådet

Föredrogs
Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU7
Verksamheten inom Europarådet (skr. 1995/96:193 och 1996/97:140
samt redog. 1996/97:ER1)

Anf. 92 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag hade egentligen inte begärt ordet i denna debatt, eftersom vi i stort sett har varit överens i utrikesutskottet när vi har tittat på agerandet i Europarådet, där kampen för mänskliga rättigheter och demokrati har varit ett framträdande drag. Men sedan visade det sig, när vi fick handlingarna, att ett särskilt yttrande som gäller Turkiet och Europarådets behandling av Turkiets medlemskap i Europarådet inte har kommit med. Därför ser jag mig föranlåten att läsa upp detta särskilda yttrande.

Jag vill också säga att jag tycker att situationen vad det gäller Turkiet ytterligare har spetsats till sedan vi behandlade betänkandet i utrikesutskottet i och med att Turkiet har gjort intrång i norra Irak. Det har kommit rapporter om att tusentals personer har mördats. Naturligtvis har man hävdat att det är PKK-soldater som har mördats, men vi vet också från rapporter att stora delar av den civila befolkningen har drabbats. Det är mycket allvarligt. Från Vänsterpartiets sida fördömer vi starkt den här invasionen från Turkiets sida.

Det särskilda yttrande som skulle ha medföljt ärendet är gemensamt för Miljöpartiet och Vänsterpartiet. Utgångspunkten är att utskottet tar upp frågan om uteslutning eller inte av Turkiet från Europarådet. Vi har kommit fram till att det för närvarande inte finns sådana förutsättningar, men att möjligheten inte bör uteslutas för framtiden. Yttrandet lyder så här:

Det är värdefullt att, så långt det är möjligt, inte utesluta de länder som dåligt följer de gemensamma överenskommelserna. Men om inte rättelse sker, eller ens en positiv utveckling påbörjas, måste en tillfällig suspendering kunna användas.

Turkiet har under ett antal år givit löften man inte har hållit om att efterleva de grundläggande krav som Europarådet har vad gäller mänskliga rättigheter. Tortyr och "försvinnanden" är fortfarande vanligt. Samtidigt är ett oförsonligt förhållningssätt gentemot framför allt den kurdiska befolkningen något fullständigt oacceptabelt. Tusentals byar har bränts ned, jordar förstörts, och människor har hemlösa och jordlösa tvingats på flykt i sitt eget land.

En sak är att fatta beslut om en ny, strängare lagstiftning – en annan sak är att få den att genomsyra samhället och fungera ut i de sista leden av militärer, säkerhetstjänst, poliser och fängvaktare. Nyss har en mer europeiskt anpassad lagstiftning om bl.a. häktningstider antagits av Turkiets parlament, men hur den kommer att praktiseras är fortfarande ovisst. Vad gäller konventionen om de mänskliga rättigheterna och tortyrkonventionen, som Turkiet skrivit under, praktiseras de fortfarande inte.

I ett särskilt meddelande har utrikesministern, tillika vice premiärministern, Tansu Çiller sagt att MR-frågorna skall ha försvunnit från agendan vid årets slut, dvs. Turkiet skall då ha visat omvärlden att man tagit itu med problemen och att lagstiftningen fungerar på alla nivåer.

Liknande löften fick vi som träffade den turkiska ambassadören i riksdagen den 11 april i år bekräftade med enfaset.

Visar det sig att Turkiet ännu en gång inte genomför det man givit löfte om bör en tillfällig suspendering omedelbart genomföras. Avstängning av Turkiet kan bli aktuell om det t.ex. klargörs att Turkiets säkerhetstjänst använder yrkesförbrytare för att genomföra aktioner utomlands mot medborgare från Turkiet eller andra länder. Samma situation kan uppstå om Turkiet, trots ändringar i lagstiftningen och i strid med internationella konventioner som Turkiet har anslutit sig till, fortsätter att begå övergrepp mot mänskliga rättigheter. Detta bör göras för att visa respekt för alla de utsatta människorna i Turkiet, respekt inför de torterade, de mördade och alla de som förlorat sina anhöriga, men också respekt för allmänna demokratiska värden, internationella överenskommelser och de grundläggande mänskliga rättigheterna, som vi sätter högt.

Anf. 93 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Jag har begärt ordet med anledning av ett särskilt yttrande som bifogats det här betänkandet. I yttrandet står en mening som vi faktiskt inte fick majoritet för att få in i betänkandet. I den står "att svenska statens företrädare vid mål i Europadomstolen måste framföra helt korrekta och fullständiga uppgifter".

Man kan fråga sig varför det står så här i det särskilda yttrandet. Det hänger samman med att Europakonventionen om mänskliga rättigheter och fundamentala friheter är hörnstenen i Europas system för att garantera mänskliga rättigheter. Sverige införlivade denna konvention i svensk rätt den 1 januari 1995. Europadomstolen är värnet för att den här konventionen verkligen skall fungera. Vi har som medborgare i Sverige rätt att klaga till denna domstol om vi anser oss ha blivit felaktigt behandlade efter att vi har uttömt våra nationella möjligheter.

I fallet Torgny Gustafsson, som också finns nämnt i den här redogörelsen, har svenska staten framfört felaktiga uppgifter. Dagens Nyheter skriver att det var tack vare regeringens felaktiga uppgifter som staten klarade sig i Europadomstolen, dvs. klarade sig från att bli fälld i målet mot Torgny Gustafsson.

Jag tänker inte här gå in på det målet. Men det man i klartext säger är att svenska staten genom att begå det som vi vanliga människor skulle kalla mened, vilket är straffbart, skulle ha klarat sig från att bli fälld i ett mål om mänskliga rättigheter. Det är naturligtvis en präktig skandal. Det har väckt väldig uppmärksamhet, både i de kretsar som specifikt sysslar med mänskliga rättigheter och i andra länder i allmänhet. Det här öppnar ju en ny möjlighet för stater att kringgå kravet på mänskliga rättigheter. Man kan nämligen föra fram felaktiga eller icke kontrollerade uppgifter, som det heter med en omskrivning, i förhandlingar.

Hittills har man utgått från att stater talar sanning. Man har inte ansett sig behöva ha någon särskild undersökande teknik för att konstatera om en medlemsstat har talat sanning. Man har utgått från att det framförs korrekta, sanningsenliga och fullständiga uppgifter. Det som hänt innebär att Sverige knäsatte en ny princip, att man skall agera med tvivelaktiga metoder i Europadomstolen för att försöka klara sig från att bli fälld.

Det är verkligen något mycket allvarligt, när svenska staten går i bräsch för att undergräva Europakonventionen om mänskliga rättigheter

och fundamentala friheter. Vi diskuterade nyss i biståndsdebatten vikten att värna mänskliga rättigheter och demokrati i utvecklingsländer. Det var många inlägg om detta. Men det här, fru talman, handlar om att värna mänskliga rättigheter och demokrati i Europa och i vårt eget land. Efter många decennier har vi fått bindande försäkringar om att uppnå en hög europeisk standard. Då är det klart att det är något uppseendeväckande, för att formulera saken milt, om den svenska staten går i bräsch för att undergräva det systemet genom att inte komma med helt korrekta och fullständiga uppgifter när man har ett mål inför Europadomstolen.

Anf. 94 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! Jag var inte heller anmäld på talarlistan för det här ärendet. Men som ordförande i ett av den parlamentariska församlingens främsta utskott, *the Committee on Legal Affairs and Human Rights*, utskottet för juridiska frågor och mänskliga rättigheter, tycker jag ändå att jag bör komma med några kommentarer.

Det är ett bra betänkande, som i stort återger det som Europarådet sysslar med. Inte minst tycker jag att det på ett utomordentligt sätt kommer fram vad som sker i den parlamentariska församlingen, som har blivit kraftigt utvidgad efter den allmänna upptagning av medlemsstater som har skett.

Det råder väl inget tvivel om att Europarådet har kommit att få en större betydelse. Det har stor betydelse inte minst för demokratiseringssträvandena i Öst- och Centraleuropa, för möjligheterna att införa mänskliga rättigheter och för att göra det möjligt för dessa länder att ta sin rättmätiga plats i den europeiska kretsen.

Jag skall inte gå in närmare på de olika frågor som är aktuella. Jag vill bara konstatera att *monitoring*, övervakning, har blivit en allt väsentligare uppgift, så väsentlig att den nu har lämnats över till en alldeles särskild kommitté, från att tidigare ha sorterat under det juridiska utskottet, som dock blivit alltför överhopat med arbete. Denna *monitoring*, övervakning, är slutförd av utskottet för juridiska frågor vad gäller Rumänien och Estland. Inte minst i Rumänien har vi kunnat se hur Europarådet har haft ett stort inflytande på den allmänna utvecklingen. Det gäller också de baltiska staterna och andra av de nya medlemsländerna.

Men naturligtvis finns det en rad akuta problem. Ett har redan berörts i dag. Det är Turkiet. Turkiet har varit ett bekymmer och är alltför ett bekymmer. Men man hoppas innerligt att problemet skall kunna lösas. Det finns trots allt också positiva tecken i skyn. Man måste också betänka den svåra ställning som Turkiet i många hänseenden har.

Men det är inte det enda problemet. Bosnien-Hercegovina är ett annat problem som vi ägnar stor uppmärksamhet, för att inte tala om Albanien, där vi trodde att man skulle ha kunnat gå en annan utveckling till mötes än den som verkligen kom att äga rum. Cypern är naturligtvis ett annat problem som kommer att påkalla uppmärksamhet, liksom de nya länder som bankar på dörren för att, utöver de 40 stater som i dag är medlemmar, också komma in. I första hand är det Georgien, Armenien, Azerbajdzjan och Bosnien-Hercegovina.

En reflexion vill jag göra. För mig som svensk och som ordförande i den parlamentariska församlingens juridiska utskott syns det ibland litet grand genant när Sverige inte har ratificerat de konventioner som har

antagits. Det finns motioner om detta som gäller minoritetsspråkskonventionen. Det finns också en motion om konventionen till skydd för de nationella minoriteterna.

Vi har ett annat problem i den nya domstolsorganisation som skall till. Det finns kanske skäl till att Sverige har hållit tillbaka sin ratificering. Men jag hoppas verkligen att det skall bli möjligt för Sverige att mycket snart kunna ratificera.

Allra sist, fru talman: När skall man i det här landet lära sig att skilja mellan Europarådet och Europeiska unionen? Pressen skriver många gånger om vad som sker i Europarådet. Men vi har kunnat se hur rubriken i stället knyter an till EU, Europeiska unionen. Det vore verkligen en nåd att stilla bedja om att den okunnigheten kunde skingras och att vi kunde få litet upplysning också om vad Europarådet går för i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 5 §.)

Prot. 1996/97:106
21 maj

*verksamheten inom
europarådet*

5 § Verksamheten inom OSSE under 1996

*Verksamheten inom
OSSE under 1996*

Föredrogs

Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU9

Verksamheten inom OSSE under 1996 (skr. 1996/97:148)

Anf. 95 URBAN AHLIN (s):

Fru talman! Låt mig få börja med att yrka bifall till hemställan i utrikesutskottets betänkande nr 9 om verksamheten inom OSSE under 1996.

OSSE:s styrka ligger i dess tillämpning av det breda och vidgade säkerhetsbegreppet. Frågor rörande demokratiuppbyggnad och mänskliga rättigheter har kommit att få en allt större säkerhetspolitisk betydelse. Säkerhet skapas inte med militära maktmedel utan byggs underifrån med konfliktförebyggande åtgärder, preventiv diplomati och snabba insatser för att minska uppkomna motsättningar och spänningar och undanröja miljörisker och sociala spänningar. Denna helhetssyn har legat till grund för de verksamheter och den speciella kompetens som OSSE under en följd av år har utvecklat.

Permanent rådet, det beslutsfattande organ som sammanträder varje vecka i Wien, kan i princip behandla alla situationer som på något sätt rör Europas säkerhet. Det kan gälla frågor som sammanhänger med bristande respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer eller frågor med anknytning till ekonomi och miljö. Genom uttalanden kan rådet erinra om de politiskt bindande åtaganden som medlemsländerna gjort och sätta press på parterna att försöka finna en lösning.

Det finns långt fler inomstatliga konflikter än mellanstatliga konflikter i världen i dag. Länders politik gentemot nationella minoriteter har stor betydelse för stabilitet och säkerhet. Genom att på fredlig väg lösa minoritetstvister och främja respekten för internationella normer om de mänskliga rättigheterna, inbegripet rättigheter för personer som tillhör minoriteter, kan dessa konflikter förebyggas. Av denna anledning tillsatte OSSE under 1992 en högkommissarie för frågor som rör nationella minoriteter.

Dennes uppdrag är inte att föra minoriteternas talan utan att fungera som ett konfliktförebyggande instrument för att försöka dämpa motsättningar i frågor som rör nationella minoriteter och som annars skulle riskera att trappas upp till en konflikt. Därutöver har kommissarien till uppgift att varsko permanenta rådet så snart motsättningarna inte kan hanteras med de medel som står till hans förfogande. Minoritetskommissarien har genom ickeprovocerande och mycket effektiva arbetsmetoder på ett förtjänstfullt sätt bidragit till att lösa problem med anknytning till nationella minoriteter.

OSSE gör också sedan 1992 viktiga konfliktförebyggande fältinsatser på ort och ställe för att förhindra att meningsmotsättningar utvecklas till öppna konflikter.

Exempelvis i de baltiska länderna arbetar OSSE med att bidra till att skapa förståelse och främja olika folkgruppers integration.

I Bosnien-Hercegovina är mandatet för OSSE-representationen uppdelat på tre områden: övervakning av allmänna val, rustningskontroll och mänskliga rättigheter.

I Makedonien fungerar OSSE-representationen som brobyggare för att förebygga konflikter mellan de olika befolkningsgrupperna, ett arbete som tillsammans med Unpredeps arbete med stor säkerhet bidragit till att vi sluppit se en utvidgning av den jugoslaviska konflikten.

OSSE finns i dag representerat i elva länder där man arbetar med konfliktförebyggande insatser i fält.

Frågor rörande demokratiuppbyggnad och respekt för de mänskliga rättigheterna har satt sin prägel på OSSE:s verksamhet alltsedan begynnelsen. OSSE:s breda säkerhetsbegrepp utgår från att dessa frågor har en direkt koppling till stabilitet och säkerhet. Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter, ODIHR, i Warszawa fyller en viktig funktion inom detta område.

Under 1996 har ledamöter av Sveriges riksdag kunnat resa ut och delta som valobservatörer i en rad medlemsländer inom OSSE. Jag själv var i Albanien för att övervaka dess nationella val den 26 maj förra året, ett val som präglades av omfattande valfusk. Detta beskrevs i OSSE:s parlamentariska församlings rapport, men beskrevs ännu tydligare i ODIHR:s valövervakningsrapport. ODIHR:s rapport blev hårt kritiserad från en rad konservativa krafter i Europa.

En stor debatt om Albanien ägde rum under parlamentarikerförsamlingens möte här i Stockholm förra sommaren. Parlamentarikerförsamlingen antog ett amerikanskt förslag där man krävde nya val i Albanien inom en snar framtid och under förbättrade villkor. Det är glädjande att parlamentarikerförsamlingen redan för ett år sedan anade vad som var på gång att ske i Albanien. Ledsamt är det däremot att inte alla svenska parlamentariker ställde upp på kravet om nya demokratiska val i Albanien. En moderat avstod, och en annan moderat röstade emot förslaget om nyval. Om beslutet hade kunnat fattas med en överväldigande majoritet hade detta kunnat ge en klar signal till den albanska regimen att omvärlden inte finner sig i att man förtrycker människors rätt till fria val. Men på grund av de konservativas attacker på ODIHR:s valobservation kunde Albaniens regim ta OSSE:s kritik med ro. Jag är övertygad om att många människoliv hade kunnat räddas om det internationella samfundet

Anf. 96 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp):

Fru talman! Miljöpartiet har väckt en motion till den här redogörelsen om OSSE. Vi menar att miljö är säkerhetspolitik. Vi tycker att OSSE är en betydelsefull regional organisation med tydliga preventiva och konfliktförebyggande uppgifter.

I samband med att säkerhetspolitiken behandlades i det gemensamma utrikes- och försvarsutskottet behandlades också Miljöpartiets yrkande om att Sverige bör vara drivande när det gäller den vidgade hotbilden i OSSE-samarbetet, den där också miljön ingår. Utskottet anförde i sitt betänkande, som riksdagen också ställde sig bakom, att Sverige bör vara drivande när det gäller den vidgade hotbilden i OSSE-samarbetet och i OSSE:s ekonomiska forum och framhålla miljöfrågornas betydelse för regionens säkerhetspolitiska utveckling liksom kopplingen mellan den säkerhetspolitiska utvecklingen och ökande ekonomiska och sociala klyftor.

Men i regeringens skrivelse om OSSE saknas en beskrivning av de åtgärder som regeringen har eller borde ha vidtagit med anledning av riksdagsbeslutet. Det är utskottet som i betänkandet redogör för den hantering av miljöinsatser och problem som OSSE har arrangerat och deltagit i. Man skriver där att man varje år har ett ekonomiskt forum i Prag, där miljöfrågorna har en framträdande plats, och man har förutom det en rad miljöseminarier. I år har temat för detta forum varit ekonomiska aspekter på säkerhet, vilket ju inte direkt ger någon anknytning till miljön. Att miljöaspekterna beaktas vid alla generella överväganden, vilket utskottet försvarar sig med, är ingen garanti för vilken omfattning och betydelse miljöfrågorna har i OSSE:s arbete. Att beakta någonting är till intet förpliktigande.

Vi i Miljöpartiet menar alltså att det finns anledning till att vi i Sverige tar fram ett åtgärdsprogram som grund för den miljömässiga ekonomiska utvecklingens betydelse för det säkerhetspolitiska samarbetet i OSSE. Under alla förhållanden är Sverige, precis som man sade i det första betänkandet från det sammansatta utskottet, drivande i dessa frågor. Vi tycker att det är väldigt viktigt att Sveriges arbete för miljön inom OSSE finns med i fortsättningen och att det blir ordentligt redogjort i skrivelsen, som förmodligen kommer nästa år också.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

UU15 Internationellt utvecklingssamarbete

Mom. 1 (parlamentarisk biståndspolitisk utredning)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp, v)

*verksamheten inom
osse under 1996*

Votering:
189 för utskottet
107 för res. 1
53 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 21 c, 1 fp, 1 v, 14 mp, 13 kd
För res. 1: 71 m, 19 fp, 17 v
Frånvarande: 22 s, 9 m, 6 c, 6 fp, 4 v, 4 mp, 2 kd

Mom. 2 (översyn av de biståndspolitiska målen)

1. utskottet
2. res. 2 (fp, v)
Votering:
259 för utskottet
39 för res. 2
51 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 139 s, 72 m, 21 c, 14 mp, 13 kd
För res. 2: 20 fp, 19 v
Frånvarande: 22 s, 8 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 4 mp, 2 kd

Mom. 3 (synpunkter på de biståndspolitiska målen)

1. utskottet
2. res. 4 (fp)
Votering:
214 för utskottet
21 för res. 4
64 avstod
50 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 141 s, 6 m, 21 c, 19 v, 14 mp, 13 kd
För res. 4: 1 m, 20 fp
Avstod: 64 m
Frånvarande: 20 s, 9 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 4 mp, 2 kd
Leif Carlson (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 14 (miljöfrågor i FN-samarbetet)

1. utskottet
2. res. 7 (mp)
Votering:
267 för utskottet
33 för res. 7
49 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 72 m, 21 c, 20 fp, 13 kd

För res. 7: 19 v, 14 mp

Frånvarande: 20 s, 8 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 4 mp, 2 kd

Prot. 1996/97:106

21 maj

Mom. 16 (skyddet av färskvattenresurser och marin miljö)

1. utskottet

2. res. 8 (mp, kd)

Votering:

268 för utskottet

28 för res. 8

1 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 70 m, 21 c, 20 fp, 18 v

För res. 8: 1 m, 14 mp, 13 kd

Avstod: 1 v

Frånvarande: 22 s, 9 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 4 mp, 2 kd

Mom. 24 (nedläggning av OECD)

1. utskottet

2. res. 10 (v)

Votering:

279 för utskottet

19 för res. 10

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 72 m, 21 c, 20 fp, 14 mp, 13 kd

För res. 10: 19 v

Frånvarande: 22 s, 8 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 4 mp, 2 kd

Mom. 33 (landramar, fleråriga samarbetsavtal m.m.)

1. utskottet

2. res. 12 (c)

3. res. 13 (kd)

Förberedande votering:

22 för res. 12

13 för res. 13

265 avstod

49 frånvarande

Kammaren biträdde res. 12.

Huvudvotering:

190 för utskottet

21 för res. 12

87 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 20 fp, 17 v, 14 mp

För res. 12: 21 c

Avstod: 1 s, 71 m, 2 v, 13 kd

Frånvarande: 21 s, 9 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 4 mp, 2 kd

Britt Bohlin (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstätt från att rösta.

Mom. 36 (fristående utvärderingsinstitut)

1. utskottet

2. res. 15 (m, kd)

Votering:

215 för utskottet

85 för res. 15

49 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 21 c, 20 fp, 19 v, 14 mp

För res. 15: 72 m, 13 kd

Frånvarande: 20 s, 8 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 4 mp, 2 kd

Mom. 49 (omklassificering av bistånd till det forna Jugoslavien)

1. utskottet

2. res. 18 (v, mp)

Votering:

265 för utskottet

32 för res. 18

1 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 71 m, 21 c, 20 fp, 13 kd

För res. 18: 19 v, 13 mp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 21 s, 8 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 5 mp, 2 kd

Guðrún Lindvall (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Mom. 52 (redogörelse för mänskliga rättigheter i mottagarländer)

1. utskottet

2. res. 20 (m, c, fp, mp, kd)

Votering:

161 för utskottet

136 för res. 20

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 1 c, 19 v

För res. 20: 69 m, 20 c, 20 fp, 14 mp, 13 kd

Frånvarande: 20 s, 11 m, 6 c, 6 fp, 3 v, 4 mp, 2 kd

UU7 Verksamheten inom Europarådet
Kammaren biföll utskottets hemställan.

UU9 Verksamheten inom OSSE under 1996
Kammaren biföll utskottets hemställan.

6 § En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring

*En allmän och sam-
manhållen arbetslös-
hetsförsäkring*

Föredrogs

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU13

En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring (prop. 1996/97:1,
107 och 150 delvis)

Kammaren biföll utskottets hemställan om att ärendet fick avgöras ef-
ter endast *en* bordläggning.

Anf. 97 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Socialdemokraternas historia om arbetslöshetsförsäk-
ringen är en lång, lång lidandets historia. Bara sedan förra valet och Soci-
aldemokraternas återkomst i regeringsställning har ändringar staplats på
ändringar, felräkningar på felräkningar, missbedömningar på missbedöm-
ningar och undanflykter på undanflykter. Det är nog få riksdagsutskott
som ovanpå allt detta, och dessutom så ofta, känt sig föranlåtna att rätta
regeringen för att de värsta villorna skall kunna undvikas.

Nu är det dags igen. Efter en lång nattlig uppgörelse med Landsorga-
nisationen får riksdagen i nåder ytterligare ett förslag som Centerpartiet,
kuriöst nog, bestämde sig för att in blanco och i efterhand acceptera –
obesett. Det som har hänt säger en del om hur a-kassefrågor och frågor
om ersättning vid arbetslöshet i Sverige numera hanteras. Det sker med
en klackspark, och det sker inte tillsammans med dem i Sveriges riksdag
som möjligen skulle vilja ha en synpunkt med i laget, utan det sker i den
socialdemokratiska landsorganisatoriska familjen.

Moderaterna är djupt kritiska till det sätt på vilket a-kassefrågor be-
handlats under de gångna två och ett halvt åren. Vi är djupt kritiska till att
regeringen inte förmår söka en god, stabil och klok lösning. I stället hop-
par man från tuva till tuva för att till nöds kunna hålla sams med Lands-
organisationen. Kritiken i form är emellertid ringa i förhållande till kriti-
ken i sak. Låt mig peka på tre av de mest kritiska invändningarna som
Moderaterna har mot det förslag som riksdagen nu skall debattera.

Den första kritiska invändningen gäller att a-kasseprivilegiet bibe-
hålls. Vi kommer alltså även framgent, om riksdagsmajoriteten blir den
som det kan antas att det blir, att ha ett a-kassesystem där fackliga organi-
sationer ges en privilegierad ställning och där det självklara, nämligen
allmängiltigheten i försäkringen, alltfört skjuts på framtiden – Socialde-
mokraterna säger nej.

Vår andra huvudkritikpunkt handlar om den obefintliga kopplingen mellan a-kassan och finansieringen av detta samt den lönebildningsprocess som regeringen själv säger sig är av central betydelse för att Sveriges ekonomi skall fungera väl.

Om riksdagsmajoriteten får som den vill skall Sverige också i framtiden ha ett system där löneförhandlare glatt kan förhandla fram en hög arbetslöshet och skicka räkningen för denna till skattebetalarna. Med sådana villkor kommer ingen lönebildning värd namnet att kunna fungera.

Vår tredje huvudinvändning handlar om att den tröstlösa rundgången mellan ersättning från a-kassa och AMS-åtgärder kommer att bibehållas. Regeringen inser visserligen att det här inte är bra. Den säger sig vilja införa vad den kallar för en omställningsförsäkring, men fantastiskt nog måste denna så välutredda fråga funderas på ytterligare någon tid – till ett litet stycke bortom nästkommande val.

Det är av de här skälen som Moderaterna i dag yrkar avslag på hela regeringens förslag till ny a-kassa och begär ett nytt förslag. Det nya förslaget skall enligt vår mening vara en del av en hel politik för fler och riktiga jobb. A-kassan spelar ju inte bara en roll som ersättning till den som oförskyllt råkat ut för arbetslöshet, utan dess regler är också av avgörande betydelse för vår förmåga att bygga ett Sverige där alla människor får möjlighet att komma till sin rätt.

Herr talman! Sverige behöver en total omläggning av politiken för arbete. I åtta punkter har vi moderater formulerat våra krav för att en sådan politik skall få kraft och verklighetsförankring. Låt mig i korthet rekapitulera dessa.

Vi säger för det första att inga nya jobb kan komma till om skatterna på arbete och företagande driver arbete ur landet. Vi kräver lägre skatter för företagande och lägre skatter för arbete – särskilt lägre skatter för de låginkomsttagare som strax innan de slås ut från arbetsmarknaden hamnar i arbetslöshetens bidragsberoende. Av någon för oss outgrundlig anledning skall ju 70–80 % av deras samlade lönekostnader betalas i skatt.

För det andra kräver vi att konkurrensen skall förbättras. Åtskilliga studier genom åren pekar på att konkurrensen inom vissa sektorer i den svenska ekonomin är otillräcklig. Till följd av att konkurrensen är otillräcklig går effektiviteten ned, och jobbskapandet med denna.

För det tredje kräver vi att en kvalitativ kunskapsuppbyggnad ges företräde framför en kortsiktig platspolitik. Riksdagen är sannolikt enig om att det nya samhället kräver mera kunskaper. Men den insikten är inte nog för att föra också de konkreta besluten till en kunskapspolitik som går utöver detta med att bara erbjuda plats på en kurs.

För det fjärde måste arbetsmarknaden och lönebildningen reformeras för att ge utrymme för mera nyskapande och variation. Sverige har en arbetsmarknad som i allt väsentligt alltså är uppbyggd efter regler och förhållanden som hör hemma i det industrisamhälle som nu så sakteliga är på väg att läggas till handlingarna. Sverige behöver en arbetsrätt som premierar entreprenörskap, variation och olikartade lösningar. Vi måste röra oss från det stora och kollektiva till avtal baserade på den enskilde individens egna önskemål.

För det femte behöver krånglet i vårt samhälle minska, ett krångel som inte minst för de små företagen förorsakar betydande bekymmer.

Med jämna mellanrum behöver statliga regler på företagen omprövas; detta för att pröva huruvida regler som en gång funnits fortfarande är giltiga för framtiden.

För det sjätte måste arbetsmarknadspolitiken effektiviseras. För unga människor föreslår vi ett omfattande lärlingsprogram som inskolar dem i den företagsamhetens värld där framtidens jobb måste finnas. Arbetsmarknadsutbildningen måste fokuseras på arbetslivets verkliga krav och önskemål.

För det sjunde måste Sverige fullt ut delta i det ekonomiska och monetära samarbetet i den europeiska unionen. Signalen om att Sverige nu var fullt berett till ett sådant deltagande skulle ge den injektion till nyföretagande och nyinvesteringar som Sverige så väl behöver.

För det åttonde skall statlig och kommunal affärsverksamhet privatiseras. Det är inte till gagn för jobbskapandet om staten och kommunerna bedriver en ineffektiv företagsverksamhet, till förfång för de konkurrensutsatta företag som skulle kunna sättas i kommunernas och statens ställe.

I en politik med dessa åtta ingredienser, herr talman, passar också en reformerad a-kassa in. Men – och det förtjänar att understrykas kraftigt – en politik av det slag som jag nu har diskuterat kräver att den genomförs i sin helhet; det går inte att genomföra den styckevis och delvis.

Tyvärr är facit över regeringspolitiken för arbete mycket dystert. Återigen redovisar arbetsmarknadsmyndigheterna att arbetslösheten i Sverige kommer att förbli hög och att sysselsättningen kommer att förbli låg. Den enda ljusning man kan se förefaller att härröra från att regeringen bortpensionerar en del av arbetskraften från arbetsmarknaden för att därigenom frisera siffrorna. Arbetslösheten förblir trots dessa åtgärder likväl rekordhög. Regeringen förefaller att sätta ett hopp till en konjunkturuppgång runt hörnet, ett hopp som emellertid är fåfängt i den mening som att det visst kan knuffa ned arbetslösheten några tiondelar under kommande år men hjälper föga när de grundläggande problemen i ekonomin är strukturella.

Enligt vår mening borde Socialdemokraterna stoppa det nuvarande a-kasseförslaget i papperskorgen. Man borde återkomma med ett förslag till a-kassa där denna ses tillsammans med ett batteri åtgärder för att säkerställa nyinvesteringar och nya arbeten.

Vi föreslår att en a-kassa införs efter följande principer tillsammans med de förslag som jag nu har diskuterat för ekonomin i övrigt.

För det första skall försäkringen vara i bokstavlig mening allmän. Det saknas skäl att bibehålla fackliga privilegierade a-kassesystem. Den arbetslöshetsförsäkring vi vill ha vill vi se införd i den allmänna försäkring som gäller för övriga inkomstbortfall som den enskilde kan råka ut för.

Den försäkring vi förordar skall för det andra ge god ersättning vid bortfall av arbete. Vi föreslår att ersättningsnivån skall ligga kvar på dagens 75 % men föreslår samtidigt skattelättnader som gör att dessa 75 % för den enskilde är mer värda än de 80 % som den enskilde får med det förslag som riksdagsmajoriteten i dag uppenbarligen kommer att besluta om.

Vi kräver för det tredje att arbetslöshetsförsäkringen skall vara en entydig omställningsförsäkring, som ger varje människa incitament att söka de arbeten som en politik för riktiga jobb i övrigt kan frambringa. Vi föreslår en ersättningstid om 300 dagar men säger att det därutöver är fritt

fram för de fackliga organisationerna och parterna på arbetsmarknaden att i övrigt överenskomma om de kompletteringar som man kan finna nödvändiga och angelägna utifrån de specifika villkor som gäller t.ex. bransch för bransch eller företag för företag.

Vi föreslår för det fjärde att en ny arbetslöshetsförsäkring skall vara så konstruerad att det finns raka rör mellan löneförhandlingarna och finansieringen av a-kassan. Därför föreslår vi att en del av finansieringen av a-kassan skall ske genom egenavgifter, som emellertid skall kompenseras genom att skatten för de enskilda löntagarna sänks. Vid övergången från dagens system till det nya som vi föreslår skall utfallet för den enskilde vara neutralt. Om de löneförhandlingar som den enskilde genom sina organisationer ändå är ansvarig för leder till löneökningar som är oacceptabelt höga sett ur samhällsekonomin synvinkel, är det rimligt att de som har krävt löneökningarna också bär sin del av ansvaret för betalningen.

En försäkring av det här slaget bör införas gradvis och på ett sätt som gör att dess införande står i överensstämmelse med effekterna av den politik för flera riktiga jobb som jag tidigare har skisserat. Jag läser i socialdemokratiska avisor och i socialdemokratiska riksdagsinlägg i landsortspressen att Moderaternas förslag kommer att innebära att många hundratusen människor förefaller bli utförsäkrade i morgon dag om riksdagen skulle besluta i enlighet med vad Moderaterna i dag föreslår. Sådant trams och sådan medveten förvrängning av oppositionens förslag!

Ingen a-kassa kan klara effekterna av en socialdemokratisk massarbetslöshetspolitik. De förslag vi lägger fram lägger vi fram tillsammans med en politik som bevisligen kommer att skapa de nya arbeten som dagens arbetslösa så väl behöver, ty vi har komponerat ett a-kasseförslag som står i överensstämmelse inte med en socialdemokratisk politik utan med vad Sverige behöver när och om vi får en politik för flera riktiga jobb som kan ge arbetslösa nödvändiga arbeten.

Det är detta, herr talman, vi söker mandat för. Det är därför vi i dag yrkar avslag på det ytterligare sammelsurium till a-kasseförändringar som Socialdemokraterna nu för 78:e gången i ordningen föreslår riksdagen att besluta om. Vi måste äntligen i Sveriges riksdag förmå ta ansvar för en politik som i dess helhet återger människor tro på framtiden.

Anf. 98 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Arbetslöshet är nästan alltid en tragedi för den som drabbas. Förutom ett stort socialt avbräck innebär arbetslösheten att ekonomin försämras markant. Därför måste det finnas en bra omställningsförsäkring för dem som råkar ut för oönskad arbetslöshet. En god lösning är att i den generella välfärdspolitiken också ha obligatoriska socialförsäkringar. En rätt utformad sådan generell välfärdspolitik understöder människors oberoende och skapar därför frihet för den enskilde att själv forma sitt liv.

Grunden för de resurser som krävs för en generell välfärdspolitik är ett eget arbete. Arbete är också en förutsättning för att kunna leva ett självständigt liv. Genom att arbeta har den enskilda människan möjlighet att försörja sig själv, skapa och påverka sitt eget liv. Men det egna arbetet medverkar också till det gemensamma och utgör en ekonomisk grund för

att ta ansvar för människors sociala och ekonomiska välfärd. Möjligheten till arbete är den viktigaste förutsättningen.

Sveriges allvarigaste problem är bristen på arbetstillfällen – inte att vi som nation skulle jobba för mycket.

Regeringen har bristande insikter i att det är en näringsvänlig politik som skulle ge sysselsättningsökning. En sådan påbörjades 1993 men har nu vänts i sin motsats. Det senaste året minskade sysselsättningen med ca 66 000 personer enligt SCB. Det är därför förvånande att regeringen inte inser att det behövs åtgärder som skapar jobb genom företagande. Folkpartiets linje är att den främsta försvarslinjen mot arbetslösheten går genom fler och nya jobb. I stället går nu regeringen den motsatta vägen och genomför åtgärder som i allt större utsträckning medverkar till att folk jobbar mindre. I denna politik har a-kassan blivit en mjölkko som skall utnyttjas till snart sagt allting, bara den leder till färre i sysselsättning och därmed färre i arbetslöshetsstatistiken.

Herr talman! I morse blev jag riktigt glad. Stora uppslag i morgontidningar sade: Arbetslösheten på väg ned. Men det glada budskapet var en prognos. Och så sade man att det enda man var säker på var att det var dystert och att den öppna arbetslösheten kommer att öka jämfört med förra året från 8,1 till 8,4 procentenheter. En förutsättning för att den s.k. glada prognosen skulle slå in är att folk som redan har ett arbete lämnar arbetsmarknaden i den takt regeringen har tänkt sig. Det gör att arbetskraften minskar, och det påverkar i sin tur procenträkningen när det gäller arbetslösheten åt rätt håll. Fler skulle få arbeten.

Herr talman! Vi minns att för mindre än tre år sedan utlovade ledande socialdemokrater i denna kammare snabbt sjunkande arbetslöshetstal, som i sin tur skulle vara välgörande för landets ekonomi. Redan nästföljande år, dvs. då 1995, skulle arbetslösheten vara under 5 %

Men efter två och ett halvt år av socialdemokratiskt regerande minskar sysselsättningen och arbetslösheten ökar – detta trots att vi har en hygglig konjunktur. Arbetsmarknaden präglas av stiltje, och hindren för att stimulera företagande och jobb är alltför många.

1993 beslutade man på förslag av den förra regeringen att en allmän obligatorisk försäkring skulle inrättas och att statliga a-kassor skulle finnas som täckte hela landet, och detta trädde i kraft under 1994.

Under hösten samma år skulle yviga socialdemokratiska vallöften infrias. Återställarna kom som på beställning stöttade av Vänsterpartiet. Regelsystemet återställdes i huvudsak till vad som gällde före införandet av den allmänna obligatoriska försäkringen och arbetsvillkoren skärptes.

Den 1 juli 1995 förändrades bl.a. avstängningsreglerna.

I kompletteringspropositionen våren 1995 föreslogs förändringar när det gäller ersättningsnivåer och deltidsbegränsningar. Nivåerna sänktes från 80 till 75 %.

I tillväxtpropositionen hösten 1996 föreslogs att arbetsvillkoren skulle skärpas så att man inte skulle kunna kvalificera sig för arbetslöshetserättning första gången på annat sätt än genom ett reguljärt arbete.

Sysselsättningspropositionen ledde fram till det s.k. 12 juli-beslutet 1996.

Förslag i budgetpropositionen rörande överhoppningsbar tid lades fram.

Utskottets behandling av budgetpropositionen innebar att riksdagen den 12 december 1996 beslöt att ikraftträdandet av det fem månader gamla beslutet – det s.k. 12 juli-beslutet – skulle skjutas upp till den 1 juli 1997.

Vi fick förslag om en allmän och sammanhållen försäkring som bl.a. innebar att 12 juli-beslutet skulle utgå och att det skulle införas andra förändringar i ALF-lagen och KAS-lagen under 1997. Den 1 januari 1998 skall den nya lagen börja gälla.

Det kom nya förslag i vårpropositionen.

Det kom förslag i proposition 1996/97:63 om ändrade regler för sjukpensionerade.

Herr talman! Summa summarum av denna redovisning är att från våren 1995 till dags dato har arbetslöshetsförsäkringen behandlats i tio propositioner på mindre än två år. Tala om kreativitet! Till saken hör att riksdagen vid flera tillfällen har tvingats ändra på regeringens förslag. Detta gäller också dagens betänkande.

Det som är betecknande för regeringens hantering av arbetslöshetsförsäkringen är en exceptionell ryckighet. Besked och kontrabesked har slängts vårdslöst i väg till riksdagen, inte sällan med många ofullkomligheter och motsägelsefulla ställningstaganden. Till detta kommer besked och kontrabesked till den statliga ARBOM-utredningen.

Arbetsmarknadsdepartementet och regeringen har i omgångar satt i gång flera utredningar som arbetar med frågor som rör arbetsmarknadspolitiken. Så här i efterhand råder det inget tvivel om att det var för att söka rådrum när regeringen också hade stor beslutsvånda. Byte av departementsledning torde inte heller ha underlättat det hela.

I den s.k. tillväxtpropositionen betonas att arbetslinjen borde förstärkas. Arbetsvillkoret skulle skärpas och arbetslöshetsförsäkringens roll som omställningsförsäkring markeras än en gång. Man skrev: "Det måste finnas en bortre parentes." ARBOM-utredningen redovisar att detta måste ha avsikten att begränsa rundgången mellan kontant stöd och försörjning via arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som i sin tur samtidigt skulle kvalificera för en ny ersättningsperiod. Intressant är också att även Arbetsmarknadspolitiska kommittén talade om att det måste finnas en bortre parentes: Den framtida försäkringen bör utformas på ett sådant sätt att det innebär "tydliga krav på aktivitet från den försäkrades sida".

Under tiden hade regeringen fått med sig riksdagen på ett förslag om en sänkning av procentsatsen för a-kassenivåerna. Den våldsamma urladdning som Socialdemokraterna stod för, påhejade av LO-ordföranden, om att fördöma den 80-procentiga nivån som den borgerliga regeringen införde ledde inte – vilket de flesta av de 30 000 som stod vid riksdagstrappan vid luciatiden före valåret 1994 hade tänkt sig – till någon förändring. Nu fick den socialdemokratiska regeringen stöd för en av valmakarna förtalad sänkning – stöd, inte bara från den egna riksdagsgruppen utan också från förmenta sparivrare hos både Moderaterna och Centern. Kanske blev detta upptakten till att Centern snällt sedan dess har legat "på rulle" också de gånger regeringskärnan har tagit ut vida svängar.

I juni förra året kom den framtvingade sysselsättningspropositionen. Samma dag kom det en proposition om en ekonomisk politik som skulle halvera den öppna arbetslösheten till år 2000. I sysselsättningspropositionen ingick ett antal förslag till förändringar i anslagen och förändringar

som skulle träda i kraft den 1 januari 1997. Men sedan kom budgetpropositionen under hösten, och vid utgiftsområde 13 under avsnittet *Ekonomisk trygghet vid arbetslöshet* föreslås ett antal förändringar i 12 juli-beslutet. Vissa förändringar i anslagsberäkningen föreslogs också i budgetpropositionen. Bl.a. föreslogs att Arbetsmarknadsfondens skuld på många miljarder skulle avskrivas, varför räntebetalningarna från 1997 inte kommer att belasta anslaget. Ja, herr talman, den kreativa bokföringen är det inget fel på.

Men ARBOM-utredningen fortsatte att arbeta. Man hade inte fått några nya direktiv, utan man hade utgått från de ursprungliga. Men det har också varit nödvändigt att anpassa utredningens arbete till de ständiga ingrepp i arbetslöshetsförsäkringen som skett under de år som utredningen verkat, suckar ARBOM-utredningen tungt i sitt slutbetänkande. Och sedan kommer man med ett intressant inlägg: "Inriktningen att skapa en långsiktig, stabil försäkring ligger fast, liksom målet att arbetslöshetsersättningen skall vara en omställningsförsäkring. Mer eller mindre kortsiktiga förslag inspirerade av den nu mycket höga arbetslösheten har utredningen inte tagit fasta på. Då hade det över huvud taget inte varit möjligt att bli klar inom den utsatta tiden." Så långt ARBOM-utredningen.

Regeringens förslag bygger i huvudsak på nuvarande lagstiftning, vars förarbeten kommer att bli gällande för den nya lagen. En intressant jämförelse kan göras med vad utskottsmajoriteten anför i sitt betänkande vid behandlingen av sysselsättningspropositionen. Där gör finansutskottet bedömningen: "Det kontanta arbetsmarknadsstödet är komplicerat och svårtillgängligt." Man påpekar också att det är samma lagar som har gällt ända sedan 1973. De ursprungliga förarbetena är numera av begränsad betydelse för förståelsen av lagreglerna. Och så säger man, att för att tränga in i regelsystemet måste vägledning hämtas från behandlingen av ett antal propositioner i betänkandena.

Tillämpningen underlättas inte heller av att flera av de förslag till förändringar som genomförs under de senaste åren har förelagts riksdagen i sådana sammanhang att fackutskotten inte varit beredande utskott. Detta leder till att om man skall få vägledning vid tolkningen måste man många gånger söka sig både till arbetsmarknadsutskottets yttrande och till finansutskottets betänkande.

Så klämmer man till med: Från rättstillämpningssynpunkt är detta inte tillfredsställande. Sedan drömmer finansutskottet om nödvändiga regel-förändringar av mera genomgripande slag. Man talar om att avvakta sådana från ARBOM-kommittén. I avvaktan på dessa är dock finansutskottet inte berett att motsätta sig förändringar. Man påtalar ånyo att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna skall syfta till en återgång till den reguljära arbetsmarknaden. Det får under inga omständigheter vara ett sätt att kvalificera sig för ytterligare ersättning. Då hotas arbetslinjen. Arbetslöshetsförsäkringen är och skall vara en omställningsförsäkring, sägs det.

En annan stridsfråga har varit a-kassornas egenavgifter. För egen del minns jag hur dåvarande arbetsmarknadsministern Anna-Greta Leijon vid något uppriktigt tillfälle förde en avgiftshöjning på tal. Det rörde sig om någon enstaka procent av de nästan hundra procentigt statsfinansierade avgifterna. Men det var på 80-talets glada dagar, så det kom snabbt av sig efter en tydlig tillrättavisning från Norra Bantorget.

Sedermera har det vuxit fram en insikt också hos regeringen och den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten om att det är orimligt med så låg andel av egenavgiften att den ändå måste justeras. När vi från utskottet för inte så länge sedan besökte Danmark blev vi varse att svenska a-kasseavgifter kanske låg på en sjundedel av vad en dansk försäkringstagare fick betala. En genomsnittlig a-kasseavgift uppgår till runt 40 kr i månaden här i Sverige. Ännu lägre ligger t.ex. avgifterna för industri-tjänstemän och kommunalarbetare, medan avgifterna för målare och musiker ligger ett stycke högre. Yrkesfiskarnas a-kassa tar ut en årsavgift på 1 200 kr och toppar därmed statistiken.

I två mittenpartimotioner tas för övrigt yrkesfiskarnas a-kassa upp. Lagutskottets ordförande Agne Hansson och folkpartisterna Erling Bager och Sigge Godin föreslår att regelsystemet bör ses över och att Sveriges fiskares arbetslöshetskassa bör vara kvar även efter den 1 januari 1998. Utskottet anser att man behöver se över yrkesfiskarnas ersättningsrätt i syfte att lösa de problem som motionärerna har tagit upp. Det sägs vidare i utskottsutlåtandet att utvidgning av begreppet yrkesfiske bör omfatta viss beredning och försäljning av egen fångst. Genom en sådan utvidgning skulle man underlätta situationen framför allt för fiskare som också bedriver fiske i liten skala. Slutsatsen blir att utskottet ger regeringen detta till känna. Arbetsmarknadsutskottet utgår från att denna översyn bedrivs med största skyndsamhet. Detta är en av de få punkter där det råder total enighet. Det finns anledning för regeringen att återkomma, helst redan i höstens budgetproposition.

Herr talman! Arbetslöshetsförsäkringen har under dessa drygt två socialdemokratiska regeringsår varit placerad i någonting som kan liknas vid en slängunga. Utredningsarbetet har störts och körts över. Olika riksdagsbeslut har ryckt försäkringen fram och åter. Den stabila grund som beslöts 1993 och som gällde under 1994, då det fanns en allmän och obligatorisk a-kassa, revs vårdslöst upp.

De förändringar som den nuvarande regeringen har genomfört har ibland inneburit besvärande omständigheter, inte minst för dem som varit föremål för bistånd från a-kassan. Ersättningsnivåerna har sänkts. Frågan om en bortre parentes har diskuterats och utretts. Beslut har fattats och strax därefter upphävts. Beslut har även fattats om skärpta arbetsvillkor. Men även här har Socialdemokraterna och Centern backat i efterhand.

Jag tror att det är viktigt att a-kassan får en chans att "sätta sig" och komma bort från dessa ständiga ändringar av spelreglerna, vilka slår hårt mot de arbetslösa.

Regeringen säger sig vilja skapa en allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring. Det låter bra. Men det är fortfarande tal om en obligatorisk och allmän försäkring som alla våra andra socialförsäkringar, enligt den modell som rådde under 1994. Det sägs i propositionen att en fristående a-kassa skall skapas med komplement till dem som finns i dag. Men tyvärr vill inte regeringen göra denna nya a-kassa helt fristående. Fortfarande finnas det en koppling till rikstäckande organisationer som företräder anställda och företagare på arbetsmarknaden.

Vi har uppfattningen att en fristående a-kassa måste vara statlig, inte korporativ. Det är närmast absurt att en statligt finansierad försäkring skall vara frivillig och att den till största delen skall skötas av privata organisationer. Folkpartiet föreslår därför att riksdagen beslutar att en

statlig obligatorisk och allmän a-kassa inrättas efter de principer som gällde under året 1994.

Vi välkomnar självfallet den uppmjukning i bestämmelserna om företagares möjligheter att få a-kassa som nu föreslås. En företagare som tillfälligt upphör med sin personliga verksamhet i sin egen rörelse skall nu få möjlighet till a-kasseersättning. Denna förändring kommer säkerligen att leda till att fler blir villiga att starta och driva företag.

Vi välkomnar också att regeringen nu föreslår en återgång till en ersättningsnivå på 80 % – en linje och en nivå som Folkpartiet hållit på i såväl regeringsställning som nu under oppositionstiden. Välkommen upp, regeringen och utskottsmajoriteten, till en mer anständig nivå!

Vi har hållit fast vid 80-procentsnivån och anser att den är den lägsta anständiga gränsen. Vi hävdar ännu mer bestämt att arbetslöshetsförsäkringen måste vara en omställningsförsäkring – inte en livslång försörjningsintäkt.

Egenavgiften måste justeras i avsikt att minska statens utgifter. Det kan vara ett led i att förnya innehållet i en förändrad och förbättrad lönebildning. Dessutom torde det vara en begränsande faktor i den svåra frågan om det s.k. bidragsfusket.

Till sist: Den första och främsta försvarslinjen mot arbetslöshet, som kostar så många onödiga miljarder, är att hävda möjligheten till nya arbetsplatser och nya varaktiga jobb – jobb som ger den enskilde förbättrad livskvalitet och god försörjningsbas. Det ger samhället de resurser som behövs för att välfärdsfrågor i vid mening skall kunna hävdas.

Herr talman! Folkpartiet har medverkat i 7 av de 40 reservationerna till betänkandet. Reservationerna 2, 33 och 37 anser vi att det är särskilt angeläget att få riksdagens stöd för. Därför yrkar jag bifall till desamma.

Anf. 99 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till fyra av den stora mängd reservationer som Vänsterpartiet har fogat till betänkandet, reservationerna 6, 8, 20 och 24.

I sammanfattningen står det lakoniskt på en rad: Vänsterpartiet accepterar den nya arbetslöshetsförsäkringen men är kritiskt på några punkter. Det är väl egentligen ett *understatement*, men det uttrycker något av den sinnesstämning som vi i dag har. Vi har under ett antal år uttryckt mycket hård kritik mot uppemot tio propositioner och betänkanden samt i debatter i den här frågan.

Jag vill påminna Margareta Winberg och Ingvar Johnsson om hur det lät när vi debatterade sysselsättningspropositionen förra sommaren. Det var i debatten om budgetpropositionen som vi diskuterade arbetsvillkoren, beräkningen av ersättning, bortre parenteser osv. Hur skulle man återställa till 80 %? På vilket sätt skulle man sänka underlaget och få ned indexeringen så att det inte skulle kosta någonting och man ändå kunde säga att man hade återställt ett procenttal?

Det har varit bittert för mig som representant för vänstern, och det har varit bittert för mig som gammal fackföreningsman att se det enastående debacle som processen med a-kassan har inneburit. Detta är allvarligt inte bara för några av oss här i riksdagen som tycker att det är oerhört svårt att följa detta, utan det är naturligtvis allra mest allvarligt för de arbetslösa, som hela tiden har haft ett hot över sig. De har lastats för arbetslösheten.

Man har ibland skurit ned för att få incitament. Ibland har man sagt att man har skurit ned för att gynna sysselsättningen. Man har ibland skurit ned för att rädda budgeten. Men de arbetslösa människorna har drabbats, och många av dem har fått springa till socialbidragskön därför att den ersättning i a-kasseförsäkringen som de trodde på inte höll.

Jag har ofta här talat om den roll som a-kassan har. Den spelar stor roll för de arbetande. Den spelar stor roll för att hålla ihop de arbetande med dem som är utslängda från arbetslivet och blivit arbetslösa. Det är en stor solidaritetsfråga och därför egentligen hjärtpunkten i mycket av den fackliga verksamheten. Det är därför vreden och förbittringen har varit så stor inom arbetarrörelsens kärna, inom fackföreningsrörelsen. Och det är därför man överallt inom EU försöker få ned ersättningsnivåerna, försöker att korta ersättningsperioderna, försöker att skärpa arbetsvillkoren och försöker att göra precis allt det som har inträffat i Sverige. Skulle jag bli kvitt a-kassan, skulle jag få ned försäkringen på den nivå som bär upp det som vi använder den till, då skulle jag ha ett dödligt hot mot lönebildningsprocess, mot rättvisa, mot jämställdhet och solidaritet i vårt land.

Göran Persson, för att nu ta till de verkliga kungsorden, har flera gånger under senare tid sagt: Det här gjorde vi inte särskilt bra. Frågan om a-kassan skötte vi inte alls bra.

Jag får väl ta det, men jag hoppas att även Margareta Winberg i dag skall säga: Han hade nog väldigt mycket mer rätt än vad jag insåg eller vågade säga förra året, för ett halvår sedan.

Men Göran Persson har sagt: Detta gjorde vi dåligt. Vi tänkte inte igenom det hela. Konsekvenserna stod inte klara. Vi har tvingats att ändra oss.

Detta är, som jag sade, skälet till att Vänsterpartiet trots allt accepterar detta. Om jag skulle ta upp alla detaljer på tio till tolv punkter, kunde man märka att regeringen har backat hem där Vänsterpartiet har stått konsekvent hela tiden. Men det innebär inte att vi är nöjda, därför att i flera fall har man fått klara finansieringen för att komma ned till 80 % på ett sätt som inte är rimligt.

I vårbudgeten kommer man med 243 miljoner kronor som tas genom att försämra utbildningsbidragen för dem som inte har kommit in i a-kassan. Sedan sänker man nivån i utbildningsbidragen för dem som befinner sig i API och en del andra åtgärdstyper. Det är fråga om invandrare och andra som aldrig har haft chansen att ta sig in i a-kassesystemet. Man låter sedan de allra svagaste i viss mån vara med och betala systemets restaurering. Vi avvisar detta.

Vi har i en mer omfattande reservation, reservation 3, som handlar om inriktning, försökt beskriva det förlopp som faktiskt har varit, hur man har försökt att stänga ute människor från systemet, hur man har sänkt ersättningsnivåer och låtit deltidsarbetslösa kvinnor förlora ersättningsrätten etc., etc. Det har varit en sorglig process, som jag sade. Men genom att regeringen tvingades att sätta sig ned tillsammans med fackföreningsrörelsen har det ändå blivit någonting som kan vara utgångspunkt för en riktig restaurering av arbetslöshetsförsäkringen. Det accepterar vi.

Låt mig bara säga något om Moderaternas modell med 75-procentsnivå, tak på 564 kr, tidsgräns på 300 dagar, ingen som helst återkvalificering och arbetsvillkor på tolv månader. Jag frågar Per Unckel: Hur många har ni kvar sedan? Hur många skall stängas ute? Och hur skall

de klara sig? Ni visar som vanligt en total likgiltighet för dem som verkligen har det svårt på en verkligt tuff arbetsmarknad. Men ni vill ju ha arbetsmarknaden till en riktig marknad. Den som inte klarar sig på marknaden får väl klara sig på något annat sätt.

Låt mig ta upp några punkter. Vi har i reservation 6 tagit upp frågan om den bortre parentes. Men den är ju borta, säger många. Nej, den är kvar, säger egentligen Margareta Winberg och den socialdemokratiska majoriteten. Men vad blir det av den? Ja, om några år skall det komma tillbaka ett utredningsresultat. Vad vi säger är att den bortre parentes inte är rimlig. Det är en formell tidsgräns som man klipper till med. Vi menar att man i stället skall säga att vi har, och alltid har haft, en omställningsförsäkring i Sverige. Vi har ganska korta ersättningsperioder i Sverige – och vi bör ha kvar dem. Men vi har en aktiv arbetsmarknadspolitik, byggd på arbetslinjen, som är avsedd att förstärka möjligheterna för den enskilde som drabbas av arbetslöshet.

Med utbildning, beredskapsjobb och en mängd andra åtgärder, särskilt numera i en individuell handlingsplan, skall människor få hjälp att komma tillbaka. Det är inte så att de skall gå på livstid med a-kassa, Per Unckel. Det tycker ingen. Men det finns ingen anledning att ha en formell tidsgräns. Då har man sagt att det vid en viss tidsgräns inte längre finns någon mening att hålla på med arbetsmarknadspolitik. Då får man göra något annat. Är det inte socialbidrag och att göra ingenting, så får det vara något annat. Man får utreda det. Varför sätta upp en formell tidsgräns?

Om det inte finns en meningsfullhet skall i första hand politiken lastas för det, inte den enskilde. Skulle det vara meningslöst måste man hitta andra former. I den meningen har vi inget emot att man utreder andra försörjningssystem, andra meningsfulla verksamheter, och ser hur kommunerna kan kopplas in. Det har vi utvecklat i vår motion. Vi säger dock nej till den formella tidsgränsen.

Regeringen är oerhört oklar. Jag kan läsa litet grand i propositionen. Man tycker att en bortre parentes måste till för att inte motverka att de arbetslösa tar tillfälliga arbeten. Vad är det för struntprat? På vilket sätt skulle det motverkas? Syftet med en tidsbegränsad ersättning är, heter det, inte att de långtidsarbetslösa skall få socialbidrag, utan att öka deras möjligheter till reguljärt arbete. Hur går det till? Det är ju fullständig rappakalja!

Jag tror att det här har kommit till genom att man har klippt från en mängd olika dokument från flera års oklar diskussion i Regeringskansliet – eller mellan utskottsmajoriteten och Regeringskansliet, som jag förstår att det ibland har handlat om. Målsättningen är att ingen person skall bli utförsäkrad, men för dem som ändå blir det skall man utreda osv. Det är en oerhört oklar text, som egentligen slutar med ett utredningsuppdrag – kanske för att rädda ansiktet för den som är tvungen att vika när det gäller det formella kravet på en bortre parentes. Eller också gäller det bara att vinna tid och hoppas att det har blivit bättre tider när utredningsresultatet kommer tillbaka.

Vänsterpartiet argumenterar i reservation 6 kring arbetslöshetsproblemet strukturella orsaker och motiveringarna för att inte införa en bortre parentes men ändå se på vad problemet gäller. Det handlar om möjligheten till återkvalifikation och på vilket sätt den skall fungera.

Prot. 1996/97:106
21 maj

En allmän och sam-
samhällelig arbetslös-
hetsförsäkringsförsäkrin
g

Reservation 8 handlar om att restaurera systemet. Vi föreslår en nivå på 85 % år 1999, och vi har i vårbudgeten också finansierat den reformen. Som svar säger utskottet: Ja, men det går väl inte att komma så långt. Då måste man ju ändra reglerna så till den milda grad att nästan inget blir kvar av försäkringen. Förutsättningen är alltså att man inte *kan* återställa a-kassan. Skall man återställa den på någon bit, så måste den försämrats på en annan. Varför är det på det sättet?

Det är inte statsfinansiella skäl som åberopas, utan det är en princip. Dagpenningbeloppen, taken, kan inte höjas, grundbeloppen kan inte höjas och procentnivån kan inte höjas. Vi vill tillbaka till 90 %. Första steget är en nivå på 85 % 1999. Jag skulle mycket gärna vilja ha svar från de socialdemokratiska representanterna på hur de ser på denna fråga.

När det gäller arbetsvillkoren, har vi varit kritiska till de förändringar som har genomförts, men vi har accepterat förändringen på det ordinarie arbetsvillkoret – åtminstone tills vidare. Vi har föreslagit ett generösare, alternativt, kvalifikationsvillkor. Skälet är att många som får alltmer atypiska arbetsvillkor kan ha svårt att klara detta, men de kan ändå ha en god förankring på arbetsmarknaden. Vi har också sagt: Låt oss titta på effekterna av de successiva skärpningar som har genomförts i fråga om arbetsvillkoret! Låt oss komma tillbaka och få en utvärdering och se om det är så att vi nu stöter ut stora ungdomsgrupper och invandrargrupper så att vi får en segregation mellan dem som är med i ett system, något som ändå innebär en tänkbar trygghet, och dem som inte alls finns med i detta. Inte ens det utvärderingsuppdraget har man bifallit i utskottet. Jag skulle vilja höra hur man från utskottsmajoriteten ser på det här och hur Margareta Winberg ser på det.

Reservation 24 handlar om deltidslösheten. Där gick ju regeringen först fram och stoppade möjligheten till ersättningsrätt efter en period. Sedan sade man att man skall utreda vad som skall göras med alla dem som inte får något heltidsjobb och som inte heller får fyllnadsstämpla. Då visar det sig att många av dem i dag, 500 per månad – jag talade med Kommunals ledning så sent som i går kväll – går ut i heltidsarbetslöshet i stället för att vara deltidssysselsatta. Det är en originell tillämpning av arbetslinjen, vill jag mena, men den blir logisk för den enskilde som inte klarar sin försörjning.

Nummer ett för att nå rätten till heltidsarbete är arbetsrättsliga metoder. Nummer två är att förmedlingarna på allvar ägnar sig åt de deltidslösa. Det gör man inte i dag. Vi har åberopat Skaraexemplet och andra exempel. Om ni gör detta först, så skall ni se att ni snart får bort det missbruk som kanske kan vara 20–25 %, alltså överutnyttjande av fyllnadsstämplar. Det är möjligt. Men då drabbas inte de enskilda arbetslösa kvinnorna. Jag begriper inte hur regeringen agerar på denna punkt. Vi har även föreslagit att man återställer möjligheten till fyllnadsstämpling enligt tidigare principer, och vi har finansierat detta inom ramen för vårbudgeten.

På ett område kanske jag ändå skall säga att vi fick litet bifall – så där litet grand. Vi hade föreslagit att indexeringen av kompensationen, av ersättningen skulle återställas. Tidigare var det ju så att man gick på industriarbetargenomsnittet en gång om året. Vi kan tänka oss andra indexeringar, har vi sagt. I stället har faktiskt ersättningsarna sjunkit, och sedan legat kvar, sedan 1993. På det sättet blir det ju en allt mindre inkomstre-

laterad försäkring. Alltför inom olika förbundsområden hamnar ovanför taket och får över huvud taget ingen följsamhet.

Nu sade utskottsmajoriteten att det här i alla fall är något som skall utredas. Men man kunde inte tänka sig att återinföra den gamla principen om följsamhet – som jag tycker är självklar i den mån vi skall prata om inkomstrelatering. På sjuksidan och föräldraförsäkringssidan är vi ju bundna till basbeloppsindexering, men här skulle vi vara följsamma mot lönenivån. Då säger politikerna: Ha, det bryr vi oss inte om! Jag förstår inte regeringen. Det kan inte vara statsfinansiella skäl bakom dessa negativa svar på våra propåer.

Låt mig sedan säga att det i lagstiftningen dyker upp en del frågor som är relaterade till en friare användning av a-kassa, frågor som hänger ihop med resursarbeten och avgångsersättning. De senaste två åtgärdsstyperna kommer vi att ta upp när vi diskuterar betänkanden om vårbudgeten. Låt mig bara kort säga att när det gäller frågan om ett flexibelt utnyttjande av a-kassan, tycker vi att det är mycket märkligt att dels ha en omställningsförsäkring som bygger på att man söker jobb, dels ha andra pengar som används till åtgärder. Sedan införs ett slags dragningsrätt från a-kassan som regeringen har för åtgärdsliknande verksamheter, som gör att personen egentligen inte befinner sig i det a-kassetillstånd som a-kassan annars föreskriver.

Om man vill ha projektverksamhet och aktivitet för de arbetslösa – och det vill vi också, eftersom vi delar regeringens uppfattning – måste man se till att det finns möjligheter att föra över pengar från utgiftsområde 13 till utgiftsområde 14, för att vara riksdagsteknisk. Det har vi föreslagit. Se det som en åtgärd, och finansiera det som en åtgärd. Samordna det därmed med de resurser som arbetsmarknadsmyndigheter tilldelar arbetsförmedlingsnämnderna ändå. Det får inte vara något slags fria lekpengar som regeringen disponerar, och det gäller inte minst ett valår. Det är ju så ni har lagt det, arbetsmarknadsminister Winberg.

Det har varit en dyster process. Det är bra att ni har backat hem i några viktiga frågor, men det finns ett flertal punkter. Trots att jag har en mängd reservationer har jag nöjt mig med fyra yrkanden här i dag för att spara tid i riksdagsbehandlingen. Men lita på mig, Margareta Winberg! Ni kommer att höra av Vänsterpartiet i fortsättningen i denna grundläggande rättvisefråga för fackföreningsrörelsen och för tryggheten för de arbetslösa. Att arbetslösheten ökar har ingenting att göra med hur vårt a-kassasystem är utformat och att det skulle vara för generöst – tvärtom. Det är med trygghet som jag är beredd att kasta mig in i strukturförändringar. Det är med en aktiv politik som man får bukt med arbetslösheten. Och det har tyvärr den konstellation av socialdemokrater och centerpartister som har styrt landet under de senaste åren misslyckats med.

Anf. 100 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Ingen kan betvivla Hans Anderssons engagemang för a-kassan. Men det är synd att hans engagemang tar slut strax innan vi skall skapa de riktiga jobben.

I sitt anförande frågade han mig vad de arbetslösa skulle kunna klara sig på med Moderaternas förslag. Låt mig då rekapitulera vad jag sade från talarstolen för en liten stund sedan. För det första är de förslag som Moderaterna lämnar i fråga om a-kassan avhängiga de förslag om att

skapa nya riktiga jobb som vi har lagt fram i andra sammanhang. Jag berättade om dessa i talarstolen, om Hans Andersson möjligen missade dem.

För det andra är det också avhängigt av att vi också får genomföra de skattesänkningar för enskilda som gör att nivåerna på arbetslöshetsförsäringen inte blir någonting annat för den enskilde i reella pengar än vad Hans Andersson möjligen föreställer sig i sin agitation.

Det är svårt att frigöra sig från intrycket att Hans Anderssons hela referensram med massarbetslöshetens Sverige inte är min. Min referensram är att det går att pressa arbetslösheten och att den a-kassa riksdagen fattar beslut om skall passa in i ett samhälle där det inte är massarbetslösheten utan sysselsättningen som är den stora ledstjärnan.

Hans Anderssons generösa förslag till ersättningsregler skall dessutom ses tillsammans med att Vänsterpartiet förordar en politik som innebär en högre skattebelastning för företagande och enskilda. Summan av denna kardemumma är att jultomten Hans Andersson, alla goda gåvors givare, mer och mer börjar se ut som stora stygga vargen i det ögonblick då han rensar bort det som enskilda människor får betala – samma enskilda människor som Hans Andersson vill tillägna de bidrag han utlovar från talarstolen.

Anf. 101 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag skall börja positivt, Per Unckel. Ibland kan vi dela ett perspektiv. Om vi skall prata om arbetslöshet, skall vi helst prata om sysselsättning. Det brukar vi säga båda två. Sysselsättningen har gått ned dramatiskt. Jag menar att det är katastrofalt för svensk ekonomi och för de människor som har kommit ut i arbetslöshet. För att lösa dessa problem skall vi ha ett starkt näringsliv, men vi skall också ha en stark offentlig sektor. Vi skall ha inriktningen på det Per Unckel kallar för riktiga jobb. Men kom ihåg att de finns både inom den privata sektorn och inom den offentliga sektorn. Skall vi göra detta, skall vi också använda statliga budgetpengar och skatteinstrumentet för att stimulera jobb i olika sektorer, skapa investeringar för en ekologisk omställning, se till att kommunerna får ökade resurser och inte kolossalt mycket mindre resurser.

Jag lade märke till att Per Unckel hellre pratar om sitt program för nya jobb än om a-kassan nu när vi har betänkandet om a-kasseförsäkringen på bordet. Jag noterar drastiska försämringar för de arbetslösa. De som är drabbade av arbetslöshet får skärpta arbetsvillkor, kortare ersättningstider och drabbas av mycket tyngre finansieringsbörda. Just de som löper störst risk att bli arbetslösa får betala mest. Jag har inte så särskilt mycket pengar. Det är nämligen så att vi är mycket tuffare och snålare i vår budgetprocess än vad jag ser att Moderaterna är. Men vi har lösgjort 600 miljoner kronor för de deltidsarbetslösas skull och för att höja dagpenningen något. Det är inte så mycket pengar, men vi har gjort det därför att vi tycker att det är så oändligt viktigt.

Anf. 102 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Hans Andersson må förlåta mig om jag ser a-kassan tillsammans med frågor om hur de riktiga jobben skall komma till. Tragedin för socialdemokratin och tragedin för svensk arbetsmarknadspolitik är att

man har trott att denna kan frigöras från den politik som skall skapa de riktiga jobben. Resultatet ser vi i dag, nämligen en sysselsättningsnivå i den svenska ekonomin som är lägre än någonsin. Jag tror att Sveriges riksdag, också när den diskuterar a-kassan, måste vara beredd att se de samband som gäller mellan a-kassa, arbetsmarknadspolitik och ekonomi.

Gentemot dem som är arbetslösa finns det ingen åtgärd som är mer socialt lämplig än att sätta in alla krafter på att säkerställa att det finns jobb att tillgå för dessa människor. Allting annat är underordnat detta mål. Problemet i dag är att alltför mycket är koncentrerat på andra mål, medan en miljon människor hålls utanför arbetskraften. Vi fokuserar vår politik på att säkerställa att förändringar skall genomföras som gör att i synnerhet människor med låga inkomster och litet lägre produktivitet än andra också skall ha en chans att komma till sin rätt på en vanlig arbetsmarknad. Det går inte att genomföra något som är mer socialt riktigt. Det går inte heller att förorda något som är mer tillväxtfrämjande. Inga a-kasseregler i världen kan förta den prioriteringen, Hans Andersson.

Anf. 103 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag är överens med Per Unckel här. Inga a-kasseregler i världen kommer att klara sysselsättningen. Det är två helt olika frågor. Jag tror att det var det sista jag sade i talarstolen.

Men i massarbetslöshetens Sverige, som vi lever i, kan vi ändå se hur tudelad ekonomin är. Vi försöker upprätthålla en god efterfrågan på arbetsmarknaden inom den offentliga sektorn i kommunerna. Det skulle också i första hand gynna kvinnorna. Vi försöker upprätthålla den effektiva efterfrågan i ekonomin. Det gör att de som har så oerhört litet att de står i socialbidragsköerna får ett större svängrum att konsumera mer och efterfråga mer.

Per Unckel gör egentligen tvärtom. Han drar ned den offentliga efterfrågan. Han försämrar konsumtionsutrymmet för dem som har små inkomster. Då säger han att han sänker skatterna. Men det är ju för alla. Hur skall det gå för statsbudgeten? Vi sänker också skatterna för låginkomsttagare, men vi höjer skatterna – och nu gör det ont i foten – både för Per Unckel som riksdagsman och för högavlönade i övrigt i vårt samhälle. Det är på det sättet ekvationen går ihop för Vänsterpartiet. Omfördelning är en viktig del både i att skapa jobb och i att utjämna konsumtionskraften och få en bättre fart på svensk ekonomi.

Jag är helt överens om att det inte är a-kasseregler som ger upphov till nya jobb. Men det är precis det som väldigt många nyliberaler i Per Unckels anda har trott. Om vi gör a-kassareglerna sämre får vi ned nivåerna. Då går ju också reservationslönerna ned. Då pressar vi lönenivåerna. Ja, det är ett bra sätt att ta död på facket, som jag sade. Det är ett bra sätt att tänja ut klassklyftorna, och det är ju egentligen det ni vill. Det ser jag när jag läser era motioner, och inte minst när jag läser ert manifest för de hoppfulla. Men då kan Per Unckel inte tänka på de arbetslösa.

Anf. 104 BARBRO JOHANSSON (mp):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande om utformningen av den nya a-kassan har i utskottet behandlats under stor tidspress tillsammans med förändringar i vårpropositionen som handlar om a-kassan.

Beslut som rör en så stor del av människorna i vårt land tycker jag skall behandlas med respekt. Att utskottskansliet skall vara tvunget att formligen gå på knäna, och att vi som skall vara ansvariga för beslut som kanske innebär en katastrof för många människor tvingas att ta ställning på så kort tid, är högst otillfredsställande. Arbetsituationen, herr talman, blir ju ohållbar då. Den socialdemokratiska regeringen tvingar tillsammans med Centern fram beslut under press, och resultaten och konsekvenserna av besluten kommer tyvärr att visa sig vara ohållbara längre fram.

Vid behandlingen av motionerna ställde sig utskottet välvilligt till flera av Miljöpartiets krav. Det främsta kravet gällde att vi ställde oss avvisande till propositionens förslag om att statsbidraget till arbetslöshetskassorna endast skulle utbetalas en gång i månaden.

Utbetalning bara en gång i månaden innebär att arbetslösa medlemmar kan komma att vänta i över en månad och studerande upp till tre månader innan man får sina pengar. Kommer man dessutom in i systemet vid fel tid blir väntan lång. För arbetslösa med redan dålig ekonomi kan detta bli förödande.

Arbetsbelastningen på a-kassornas administration skulle med regeringens förslag bli väldigt ojämn, och det skulle krävas att a-kassorna hade en buffert med likvida medel för extra utbetalningar. Att a-kassan gör extra utbetalningar är mycket vanligt. Folk behöver betala sin hyra, och de behöver pengar till mat. Det är glädjande att utskottet nu går på Miljöpartiets linje och att vi därigenom stoppar detta vansinniga förslag.

Men, herr talman, jag kan som representant för ett parti som är mindre än regeringspartiet tycka att man från det stora partiet i anständighetens namn denna enda gång kan erkänna att förslagen har kommit från i detta fall Miljöpartiet, att det i verkligheten är Miljöpartiet som stoppar utbetalning av a-kassa en gång i månaden. Jag tror inte att det skadar att någon gång vara litet ödmjuk i politiken och visa: Visst, vi tyckte detta var ett bra förslag. Men, herr talman, det är trots allt glädjande för alla arbetslösa att förslaget nu stoppas.

Man kan fråga sig, herr talman, vad en försäkring skall vara till för. Tycker Socialdemokraterna och regeringen inte att det viktigaste med en försäkring är att så många som möjligt skall kunna vara med när regeringen nu skärper kraven för inträde?

Visst har man i denna proposition sänkt kraven från i somras, från nio månader till sex månader. Men detta är en skärpning i och med att man ändå höjer kraven från nuvarande fem månader till sex månader i arbetsvillkoret. Det är nu svårare än någonsin att komma in i en arbetslöshetskassa. När a-kassan var lättillgänglig var också arbetslösheten låg. Men när nu arbetslösheten drabbar så många skärps alla krav för att få tillträde. Vill man att människor skall vara försäkrade eller inte? Var är det vettigast att människor finns, i a-kassan, inom socialen eller på gatan?

Kravet på sex månaders arbetad tid är anpassat till storstadsregioner där en arbetsmarknad värd namnet fortfarande existerar – kanske. Invånare i övriga kommuner i Sverige kan svårigen nå upp till detta krav, bl.a. till följd av kommunala och privata inriktningar på turistsektorn, som är begränsad till sommar, jul, sportlov och påsk. Turistsektorn har blivit en käpphäst för alla landsbygdskommuner att ta till som räddare undan den hemska arbetslöshetsnöden. Satsning på turism, sägs det, ger

effekter på annan verksamhet, men bara under säsongen, och denna uppgår definitivt inte till sex månaders arbetstid.

Har regeringen något paraplyseende? Synkronisering på alla nivåer behövs, varför arbetsvillkoret inte får göras tuffare. Eller är det så att regeringen nu eftersträvar samma sorts flyttpolitik som på 1970-talet?

Herr talman! I propositionen skriver man att nya tendenser på arbetsmarknaden gör att tidsbegränsade anställningar har ökat med 100 000 sedan 1990 och att de utgjorde 14 % av alla anställningar 1996. Sedan gör man den i mitt tycke felaktiga analysen att någon markant ökning av tidsbegränsade arbeten således inte har skett under 1990-talet.

För dessa 100 000 kan ett utökat krav på arbete bli katastrofalt. Miljöpartiet föreslår ett arbetsvillkor på fyra månader med minst 70 timmars arbete per månad för att underlätta för grupper med tillfälliga arbeten och nytilträdande ungdomar som får allt svårare att över huvud taget få fotfäste på arbetsmarknaden.

Regeringens syn att endast de som har en fast förankring på arbetsmarknaden skall kunna komma med i a-kassan är ett hån mot alla dem som ställs utanför. Allt större spärrar upprättas mot dem som inte är tillsvidareanställda. Det alternativa arbetsvillkoret i propositionen är otroligt krångligt. Miljöpartiet har föreslagit att preciseringen att det alternativa arbetsvillkoret skall fördela sig på 30-dagarsperioder skall utgå. Detta har utskottet också beslutat. Det gläder mig och alla dem som skall administrera utbetalningarna.

Om administration får kosta hur mycket som helst är det bra med ett system som dessutom ger arbetstillfällen för a-kassehandläggare – ett hett tips till alla arbetslösa att utbilda sig till. Hur skulle ett så krångligt system kunna göras lättfattligt för alla dem som drabbas av systemet?

Att det nu, herr talman, också införs ett särskilt medlemsvillkor som en ytterligare skärpning verkar mycket onödigt och medför ytterligare en komplikation för en smidig, billig och rättvis administration. Detta säger vi i Miljöpartiet nej till.

Utskottet ändrar nu villkoret om arbete i i genomsnitt 17 timmar under fyra veckor till att gälla en period om fem veckor. Detta är inte speciellt generöst och kommer tyvärr inte att underlätta administrationen nämnvärt. Jag undrar vad arbetsgivarna kommer att tycka om att skriva ut arbetsgivarintyg i tid och otid, som kommer att bli fallet.

Människor kommer inte att veta om de är med i a-kassan eller inte. De kommer inte att veta om de verkligen uppfyller medlemsvillkoret eller inte, och de kommer därför att sväva i ovisshet. Exempel är de med jourtjänstgöring eller korta vikariat. De kanske jobbar intensivt i två veckor, är borta i tre veckor och arbetar sedan i två veckor igen. Dessa människor kommer aldrig att komma in i a-kassan. Människor i turistbranschen, guider och översättare är andra exempel. Många är helt naturligt kvinnor, och detta kommer då att bli en utmärkt kvinnofälla. Är detta att driva arbetslinjen?

Syftet sägs i propositionen vara att man skall ha tillräcklig anknytning till arbetsmarknaden. Vad är det? Skall kvinnor och ungdomar hänga utanför arbetsmarknaden?

Detta kan ju, herr talman, innebära att man uppfyller arbetsvillkoret men inte medlemsvillkoret. Syftet att man skall ha tillräcklig anknytning

till arbetsmarknaden i medlemsvillkoret tycker jag uppfylls mer än väl av arbetsvillkoret.

Herr talman! Miljöpartiet har också invändningar mot de oerhört stränga villkoren med karensdagar när det gäller att sluta en anställning utan giltig anledning. Redan vid riksdagens förra behandling fick Miljöpartiet igenom en mildring av karensdagarna från föreslagna 60 dagar till 45 dagar. Utskottet kom då med skrivningar som skulle vara generösa, men det har i verkligheten visat sig att de som slutar sitt arbete behandlas hårdare än andra kategorier.

Människor som av olika anledningar mår mycket dåligt på sin arbetsplats och kanske t.o.m. får läkarintyg om psykisk obalans på grund av förhållanden på arbetsplatsen får inte den behandling som kanske kunde ha förväntats. När man efter stor ångest kanske lämnar sin arbetsplats möts man av beskedet att man har 45 arbetsdagens karenstid vad gäller a-kassan. I den situation man då befinner sig är detta ett hårt slag. Man skall betala hyra, dagis m.m.

När allt faller sönder tar man till drastiska åtgärder och klarar sig inte längre. Miljöpartiet vill mot denna bakgrund att det sker en återgång till 20 dagars karenstid, som också den kan vara nog så svår för dem som befinner sig i de här omständigheterna.

Herr talman! Miljöpartiet tycker att det är bra att utskottet nu går in för andra regler för medlemmar i ekonomiska föreningar och i kooperativa företag, vilka tidigare varit utestängda från a-kassan. Detta är föranlett bl.a. av en motion från Miljöpartiet.

Miljöpartiet säger nej till att åldersgränsen för den förlängda ersättningsperioden om 450 dagar höjs från 55 till 57 år. I propositionen motiveras detta med förekomsten av OTA samt med att långa ersättningsperioder riskerar att förlänga arbetslösheten. Jag undrar då helt stilla om det har blivit lättare för äldre att återinträda på arbetsmarknaden till följd av OTA och förkortade ersättningsperioder. För denna grupp av äldre arbetslösa är argumenteringen lindrigt sagt haltande. Det är ett mycket dåligt underbyggt förslag utan förankring i verkligheten.

Förslaget till "resursarbeten", den s.k. Kalmarmodellen, är inte något lysande förslag. Följdriktigt säger Miljöpartiet nej till detta. Att någon skall bli avskedad från sitt jobb i offentlig sektor för att senare komma tillbaka som resursperson är ingen lyckad lösning. Det sägs att detta inte skall tränga ut andra arbeten, men resurspersonerna kommer helt naturligt då och då att tas in som vikarier med full betalning, och detta om något tränger ut sådana som tidigare har kunnat träda in som vikarier. Det vore väl bättre om alla klutar sattes till för att behålla de berörda på deras ursprungliga platser.

Också den s.k. generationsväxling som regeringen vill införa i vårpropositionen är ganska kortsiktig. Det kan tyckas bra att ersätta en äldre med en yngre på en arbetsplats, men det är inte bra att på detta sätt byta ut en grupp mot en annan på arbetsmarknaden. Äldre arbetskraft kan härvid känna sig tvingad att sluta till förmån för yngre personer och kommer då att betraktas som utanför systemet. Jag tycker att det är en konstlad form av arbetstidsförkortning. Den som dessutom inte fyller år i rätt vecka kommer inte heller att kunna ta chansen, även om vederbörande skulle ha velat göra det.

Det blir därtill de unga som får betala detta utbyte med 624 miljoner kronor. Med tanke på att man tidigare har slopat förtidspensionering på grundval av arbetsmässig bedömning är förslaget inkonsekvent.

Herr talman! Miljöpartiet vill ha en helhetssyn på samordningen av socialförsäkringssystemen. Socialförsäkringarna skall ge en grundläggande försörjning, där så få som möjligt skall utestängas eller ramla mellan stolarna. Miljöpartiet har föreslagit införande av ett s.k. brutet tak med en kortvarig del, en omställningsförsäkring, och en del som skyddar mot långvarigt inkomstbortfall. Lämplig tid för omställningsförsäkringar är två år.

Vi har i motioner i anslutning till vårpropositionen föreslagit att ersättningsnivån skall höjas till 85 % för inkomster upp till ca 12 700 kr och för inkomstdelar däröver till 40 %.

Miljöpartiet föreslår ett vidgat utredningsuppdrag vad gäller den i propositionen aviserade utredningen av den bortre parentes. Vi vill att utredningen skall få i uppdrag att utreda en total sammanslagning av försäkringsskyddet vid långvarig ohälsa och arbetslöshet samt en sammanslagning på kommunal nivå av arbetsförmedlingarna, försäkringskassorna och delar av socialtjänstens verksamheter.

Herr talman! Jag står givetvis bakom alla Miljöpartiets reservationer men yrkar bifall endast till reservationerna 7, 16, 26 och 31 vid betänkandet.

Anf. 105 DAN ERICSSON (kd):

Herr talman! Vi är nu framme vid slutfasen i arbetet med ännu en av regeringens återställare. Spåren från de tidigare förskräcker ju. Jag har läst igenom regeringens egen näringslivsrapport och konstaterat att de positiva kurvor som fanns för arbetsmarknadsutvecklingen, bl.a. för företag, har brutits under den socialdemokratiska regeringens period. Det är en orsak till att vi nu har problem också med a-kassan. Vi har fått en ökad arbetslöshet. Vi har fler öppet arbetslösa än vid samma tidpunkt förra året, och även den totala arbetslösheten har ökat. Vi har fler långtidsarbetslösa än under motsvarande vecka förra året.

Efter regeringen Perssons tillträde har vi på ett år tappat 51 000 platser i sysselsättningen. Enligt AMS-prognosen från i går kommer ytterligare 46 000 personer att tappas sysselsättningsmässigt under 1997. Detta är den verklighet som råder på det område som Socialdemokraterna faktiskt vann valet på 1994. Man lovade att se till att få folk i jobb och att fixa till sysselsättningen. Verkligheten har blivit en annan. Vi har fått en ökad arbetslöshet.

Man frågar sig då om det här har någonting att göra med a-kassan. Jo, visst är det så. Detta är en grundorsak till att man diskuterar hur man skall finna former för finansiering av de skenande kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen. Pengarna räcker ju inte till. Regeringen återkommer gång på gång med begäran om extraanslag i mångmiljardstorlek. Så visst hör arbetsmarknadspolitiken mycket tydligt samman med a-kassefrågan.

Som här redan har sagts, kan konstateras att regeringen har snubblat sig fram genom a-kassefrågan. Jag skall inte rekapitulera detta här, men det har varit till allvarligt men för dem som berörs av a-kassan och dess regelsystem.

Kristdemokraternas linje är att hålla fast vid en obligatorisk allmänförsäkring för alla enligt den modell som infördes under den förra mandatperioden. Det är det rättvisa sättet att bygga upp en arbetslöshetsförsäkring. Jag vill med detta yrka bifall till reservation 2, som berör denna fråga.

Jag vill ge ett exempel på en grupp som nu inte omfattas av arbetslöshetsförsäkringen, som berörs i reservation 28, som jag också yrkar bifall till. Det gäller 8 000 familjehemsföräldrar som i dag saknar rätt till arbetslöshetsförsäkring. Vilken rättvisa ligger i detta? Jag kan presentera ett antal fall där personer som gör en stor arbetsinsats helt plötsligt ställs på bar backe. Det är det som det handlar om. Vad är detta för rättvisa i en arbetslöshetsförsäkring?

Vad skriver då utskottet om vårt krav i detta sammanhang? Man anger oerhört kortfattat som enda motivering för avslag:

”Utskottet är inte berett att i nuläget föreslå någon förändring jämfört med den praxis som gäller i dag.”

Det är inte någon direkt uttömmande argumentation för att man skall utesluta just den här gruppen, på ett antal tusen personer, från rätt till arbetslöshetsförsäkring. Jag skulle vilja fråga Socialdemokraternas representant i utskottet Ingvar Johnsson om han kan ge ett svar på frågan varför man utesluter just denna grupp.

Jag har tagit upp detta bara som ett exempel, herr talman, på en grupp som inte omfattas av arbetslöshetsförsäkringen. Vi vet att det är många fler som nu står utan försäkringsskydd.

Herr talman! Jag vill också något kommentera Per Unckels inlägg. Moderaterna har valt att rakt av yrka avslag på hela propositionen och därmed ställa sig vid sidan om debatten om utformningen av reglerna för en a-kassa. Det är möjligt att man kan välja en sådan väg, men vi har för vår del valt att diskutera innehållet i förslagen, även om vi vill ha en principiellt annan uppläggning av a-kassan. Jag tycker att det är principiellt viktigt att vi diskuterar innehållet i de regeringsförslag som läggs fram. Det kommer att vara svårt att ha Moderaternas förslag som grund för en regeringspolitik i den här frågan.

Sedan var det 80-procentsnivån. Kristdemokraterna har hela tiden hävdat att det var fel att sänka nivån från 80 % till 75 %. Det var något som regeringen genomförde. Detta har drabbat enskilda hårt. De har fått ställa sig i socialbidragskön. Det har drabbat kommunerna hårt. Kostnaderna för socialbidragen har ökat för kommunerna. Det har inneburit att jobb har trängts ut från omsorgen och skolan. Fler människor har ställts i arbetslöshetskön. Det ökar kostnaderna för a-kassan. Sänkningen har lett till en ond spiral. Nu höjs nivån till 80 %. Men den stora skadan har redan skett. Jag beklagar detta. Vi har hela tiden stått för en 80-procentsnivå.

Herr talman! Jag vill ändå återvända till huvudproblemet: arbetslösheten. Vad gör regeringen åt den?

Jag deltog i en debatt för en vecka sedan med Margareta Winbergs företrädare som arbetsmarknadsminister, Anders Sundström. Från oppositionens sida avkrävde vi handling och förslag. Vi fick dessvärre inga förslag. Det framkom att regeringen väntar och hoppas att någonting skall hända, att någonting skall lyfta. Men vi ser den verklighet som råder.

Omfattningen på arbetslösheten ökar. Den permanentas. Vi ser ingen ljusning.

Regeringen har också avvisat ett antal förslag från Kristdemokraternas och de andra partiernas sida. Regeringen vill inte ta till sig. Det finns faktiskt ett batteri med förslag på åtgärder som skulle kunna sättas in snabbt. Då går det att se om det blir någon effekt, om arbetslösheten kan minskas och trycket på a-kassan kan minskas.

Men förra onsdagen gavs ingen som helst signal från regeringens sida att man såg det här som ett problem eller att man ville ta till sig av förslag för att försöka hitta nya vägar.

I dag har vi den nuvarande arbetsmarknadsministern här, Margareta Winberg. Har hon några nya besked att ge i dag? För ett halvår sedan hade vi en arbetsmarknadsdebatt. Det var i början av december 1996. Margareta Winberg sade att vi nu kan se att en skördetid kommer, att vi nu står inför 1997 och att politiken kommer att bära frukt också vad gäller fler arbetstillfällen. Det var för ett halvår sedan. Hur är det i dag? Har Margareta Winberg fått rätt? Det har hon dessvärre inte – tvärtom. Vad skall arbetsmarknadsministern säga i dag? Jag ser med spänning fram emot detta. Det måste ändå finnas någon form av besked, när man ser att det inte blev den skörd man hade räknat med. Hur är argumentationen i dag? Den skörd vi har är på grund av en socialdemokratisk sådd vad gäller närings- och arbetsmarknadspolitik. Skörden är oerhört mager. Den är t.o.m. negativ. Vi har alltså fått en ökad arbetslöshet i stället för att sänka den.

Herr talman! Det är populärt att ställa frågor i talarstolen. Jag skall inte ställa för många frågor. Men jag vill ställa en enda fråga till arbetsmarknadsministern. Den gäller med viss bäring på frågan om a-kassa. Frågan handlar om feriearbeten. Margareta Winberg lovade i samband med presentationen av budgetpropositionen i höstas att alla ungdomar skulle få feriearbeten under sommaren 1997. Får inte ungdomarna feriearbeten, har de i stort sett ingen annan försörjning – eftersom de flesta inte finns med i en a-kassa. Kommer löftet om feriearbeten till ungdomar under sommaren 1997 att uppnås? Har Margareta Winberg en annan uppfattning om läget? På den här punkten vill jag ha ett klart besked. Det är många ungdomar i hela landet som snart står inför denna sommar och vill ha ett besked av ministern. Kommer man att få ett arbete och därmed möjlighet till inkomst och försörjning under sommaren? Eller var det ett förhastat löfte som ministern gav i ett trängt läge?

Anf. 106 INGVAR JOHNSON (s):

Herr talman! Arbetslösheten är vårt lands största problem. Den leder till ökade klyftor mellan människor, till ökade motsättningar och i värsta fall till att människor slås ut, inte bara från arbetslivet utan också socialt.

Det ekonomiska priset är också högt, både för dem som förlorar arbetet och för dem som har sina jobb kvar. Effekten av hög, bestående arbetslöshet blir att allt färre skall försörja allt fler. Den cirkeln måste därför brytas.

Mot den bakgrunden ställde arbetarrörelsen förra året upp målet att den öppna arbetslösheten skall halveras till år 2000. Det är nu det överordnade målet för vårt arbete. Därför satsar vi på utbildning, åtgärder för

bättre företagsklimat, på investeringar i infrastruktur och på ökat lokalt inflytande i arbetsmarknadspolitik.

Därför har vi tagit Sverige ur den akuta ekonomiska krisen och därmed också pressat ned räntor och börjat få fart på tillväxten i ekonomin. Därför stärker vi kommuner och landsting genom att föra ut ytterligare 8 miljarder kronor till vård, omsorg och skola. Alla dessa beslut, och fler därtill, leder till målet om att halvera den öppna arbetslösheten till år 2000.

I dag diskuterar vi a-kassan. Den har också en viktig roll i kampen mot arbetslösheten. Den skall fungera både som språngbräda och som skyddsnät för de individer som förlorar jobbet. Försäkringen skall bidra till ekonomisk trygghet, som gör det möjligt för den arbetslöse att söka sig till nya anställningar och utvecklas i nya riktningar. A-kassans betydelse för omstrukturering av näringsliv och offentlig verksamhet får inte underskattas.

A-kassan skall bidra till trygghet i förändringen. Det är en styrka att ta nya steg. Därför skall det gå att lita på försäkringen. Människor måste känna tillit till a-kassan. Få andra frågor har så tydligt kanaliserat människors oro de senaste åren. Därför är det socialdemokratiska partiets uppgörelse med LO så betydelsefull. En samlad arbetarrörelse står bakom regeringens och utskottsmajoritetens förslag. Därför är överenskommelsen med Centerpartiet här i riksdagen så viktig. Den är en garant för att det beslut som vi fattar i dag kommer att bli uthålligt.

Låt oss erkänna att a-kassan har varit utsatt för alltför många förändringar under 1990-talet. I en tid av extremt hög arbetslöshet är det visserligen naturligt att försäkringen utsätts för påfrestningar. Men nu måste vi samla oss till en långsiktigt stabil och uthållig försäkring.

Ett av de problem som debatten och förändringarna i a-kassan har skapat är att det givits luft åt högljudda krav på dramatiska försämringar i försäkringen. Jag skall återkomma till de västa avarterna.

Skall vi klara att få ned arbetslösheten, krävs mer framtidstro och tydlighet om våra trygghetssystem. Det kommer dagens beslut att bidra till.

Människor kan efter dagens beslut känna att de både bidrar till och får ut något av försäkringen. A-kassan kommer med dagens beslut att både ställa krav på de försäkrade och ge möjligheter för dem som uppfyller villkoren. Reglerna blir tydliga, enkla och varaktiga. Detta är grunderna till det beslut vi skall fatta.

Herr talman! Låt mig gå över på en genomgång av innehållet i utskottsmajoritetens förslag. Det kan sammanfattas i fem punkter.

För det första blir a-kassan allmän och sammanhållen.

Förslaget innebär att vi skapar en allmän och sammanhållen försäkring som administreras av de fackliga a-kassorna. Det betyder att fackens ansvar för de arbetslösa medlemmarna förblir fortsatt stort. Samtidigt införs en kompletterande genomgångskassa för nytillträdande på arbetsmarknaden. Den nya kassan bildas av arbetsmarknadens organisationer. Försäkringen innehåller också en struktur med grundläggning och en tilläggsförsäkring.

För det andra höjs ersättningen för alla försäkrade. Ersättningen från a-kassan höjs från den 29 september i år till 80 % av den tidigare lönen. Från den 29 december höjs den högsta dagpenningen till 580 kr om da-

gen, och grundbeloppet höjs till 240 kr. Det bidrar till ökad trygghet för dem som förlorar arbetet.

Också företagare får förbättrade villkor i försäkringen. Jag tycker att det är notabelt att vi nu genomför förbättringar för företagarna som den moderatledda regeringen tydligen inte var intresserad av. Företagarna skall få möjlighet att göra tillfälligt uppehåll i sina verksamheter utan att det påverkar rätten till ersättning. Ett mer nyanserat synsätt skall också bana väg för familjeföretag där lönsamheten minskat så att inte alla delägare i företaget kan försörja sig på verksamheten. De skrivningar om en samlad bedömning av arbetslöshetsbegreppet som görs skall leda till att det också underlättas för dem som är med i ekonomiska föreningar och kooperativ.

För det tredje tydliggörs arbetslinjen. För att få rätt till ersättning skall den försäkrade ha haft fast förankring på arbetsmarknaden. Arbetsvillkoret blir sex månader med minst 70 arbetade timmar per månad.

För att anpassa försäkringen till en arbetsmarknad med alltmer av timanställningar införs också ett alternativt arbetsvillkor om minst 450 timmar under sex månader där minst 45 av dessa timmar skall vara inarbetade under var och en av de sex månaderna. Medlemsvillkoret förblir oförändrat tolv månader. För studerande underlättas inträdet i försäkringen genom att den som fyllt ett studerandevillkor för grundersättningen kan vinna inträde i a-kassan.

För det fjärde utreds den bortre gränsen. Arbetslöshetsförsäkringen skall vara en omställningsförsäkring. Men en tidsbegränsning av ersättningsrätten får inte leda till att den enskilde går utan försörjning. Regeringen skall nu utreda de oklarheter som är förknippade med en tidsbegränsad ersättning.

För det femte är den nya försäkringen finansierad. Med detta förslag till ny lagstiftning blir a-kassan ekonomiskt stabil. Finansieringsavgiften höjs med ca 22 kr i månaden per medlem fr.o.m. den 1 juli i år. A-kassorna får också rätt att ha olika avgifter för olika grupper av medlemmar. Dessutom skall a-kassan inte betalas ut samtidigt med avgångsvederlag eller vid permittering. Studiemedel och studiebidrag kan reduceras om de utbetalas samtidigt som a-kasseersättning, och möjligheten att få lön för bisyssla tillsammans med kasseersättning begränsas.

I dessa fem punkter – a-kassan blir allmän och sammanhållen, ersättningen höjs, arbetslinjen tydliggörs, den bortre gränsen utreds, och försäkringen är finansierad – samlas en arbetslöshetsförsäkring som går att lita på. Vi får nu en försäkring för trygghet, framtidstro och mod till förändring, en försäkring som kan ge sitt bidrag till att halvera den öppna arbetslösheten.

Regeringen har i vårbudgeten lagt fram förslag om bl.a. friare användning av a-kassa, resursarbete och tillfälligt avgångsvederlag. Det är mycket bra och eftertraktade åtgärder som vi öppnar för genom erforderliga lagförslag i detta betänkande.

Herr talman! Jag kan dock inte lämna denna talarstol utan att först ge uttryck för min förfäran över moderaternas motförslag. Moderaterna vill försämra arbetsvillkoret genom att förlänga det till tolv månader mot regeringens sex månader. Effekterna av en så drastisk skärpning förskräcker. Om moderaternas arbetsvillkor vore i kraft i dag skulle 35 000

personer som i dag har a-kassa inte ha tillträde till försäkringen. Hur skulle de försörja sig? Det lämnar moderaterna inga svar på.

Dessutom föreslår moderaterna den mest brutala bortre gräns som någon i modern tid över huvud taget vågat diskutera. Efter 300 dagars ersättning vill moderaterna införa en stupstock. Sedan skall inga mer pengar betalas ut.

Om moderaternas förslag varit förverkligade i dag skulle drygt 300 000 personer som i dag har a-kassa varit utförsäkrade. Det handlar om 16 500 personer hemma i Älvsborg, 14 500 personer i Norrbotten och 42 000 personer i Skåne. Jag skulle kunna fortsätta län för län. Men låt mig i stället konstatera att moderaterna helt cyniskt avstår från att ge besked om hur dessa människor, dessa drygt 300 000 medborgare, skulle försörja sig i moderaternas Sverige.

Moderaterna hoppas förstås att hotet från den bortre gränsen skall leda till att folk söker jobb mer aktivt. Men att påstå att så många som 300 000 arbetslösa som i moderaternas Sverige löper risk att bli utförsäkrade skall få jobb samtidigt är både orimligt och cyniskt. Jag skulle vilja fråga Per Unckel: Vet moderaterna själva hur drastiskt deras förslag slår mot den enskilde arbetslöse?

För att göra detta tydligt har jag räknat på skillnaderna mellan vårt socialdemokratiska och det moderata förslaget också i strikt ekonomiska termer. För den som tjänar ca 13 000 i månaden och som är arbetslös i tre år är skillnaden sammanlagt över de tre åren 215 000 kr. Med det socialdemokratiska förslaget utbetalas under tre år av arbetslöshet 350 000 kr och 135 000 kr med det moderata förslaget.

Moderaternas a-kassa är därför nästan helt värdelös för den arbetslöse. Den ger nästan ingen trygghet alls. Men moderaterna anser väl att den arbetslöse inte vill arbeta om han får 80 %. Följande hånfulla formulering i er motion skall väl tolkas på det sättet: Höjningen av ersättningsnivån påverkar negativt möjligheterna att få arbete.

Moderaterna föreslår vidare att några särskilda lönenivåer inte skall läggas fast för att definiera arbete som inte behöver accepteras. Då är min fråga: Hur låg lön menar moderaterna att exempelvis den som tjänar 13 000 kr och får ca 10 000 kr i a-kassa skall acceptera? Hälften av a-kasseersättningen, eller vad?

De pengar som moderaterna i sin budgetmotion tar från a-kassan använder de bl.a. till sänkta förmögenhetsskatter. Det visar var moderaterna har sina lojaliteter. Inte är det bland de arbetslösa och dem som har svårt att få ekonomin att gå ihop eller bland dem som är i behov av vård, omsorg och utbildning.

Jag tycker att kammaren har rätt att nu få besked, Per Unckel. Skall dessa drygt 300 000 arbetslösa vända sig till socialkontoret för att få socialbidrag? Det vill jag veta, men framför allt vill de arbetslösa veta det.

Jag vill också veta, och framför allt tror jag att våra kommunalt engagerade vill veta det, varifrån kommunerna i så fall skall ta de pengarna. Ni avvisar de socialdemokratiska förslagen om förstärkning till kommunerna, och dessutom apiterar ni nu denna socialbidragsbomb. Är det vården, omsorgen eller skolan som skall stå tillbaka för att kommunerna skall få råd att betala socialbidrag till dem som ni vill slänga ut ur a-kassan?

Bland dem som nu vill rasera vår a-kassa uppträder Moderaterna som värstingar i en klass för sig. Men Folkpartiet och Kristdemokraterna följer ändå med litet grand på vägen om än inte lika långt, eller i varje fall inte just nu.

Låt mig därför till sist fråga Folkpartiet och Kristdemokraterna hur de ställer sig till det moderata förslaget. Hur skulle arbetslöshetsförsäkringen egentligen se ut i ett borgerligt styrt Sverige? Det duger inte att, som Dan Ericsson, bara mumla något negativt om det moderata förslaget. Eftersom ni inte är eniga i denna fråga blir heller inte ert alternativ särskilt trovärdigt.

Nu har Elver Jonsson och Dan Ericsson chansen att besvara denna viktiga fråga. Skulle Folkpartiet och Kristdemokraterna ställa upp bakom en a-kassa som ställer drygt 300 000 arbetslösa utan ersättning? Skulle ni kunna acceptera ett sådant förslag?

Herr talman! På riksdagens bord ligger nu ett förslag till arbetslöshetsförsäkring, som till skillnad från det moderata förslaget bidrar till trygghet, framtidstro och mod till förändring. Det är en försäkring som är långsiktigt stabil och hållbar, en försäkring som kan ge sitt bidrag till att halvera den öppna arbetslösheten.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 107 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Ingvar Johnsson undrade vad de 300 000 människor han räknade fram med sitt räkneexempel skulle göra med moderat politik. Det finns ett mycket enkelt svar på den frågan: De skulle arbeta. I Ingvar Johnssons föreställning är fortfarande 1 miljon människor utan arbete, och jag förstår varför hans föreställning är just denna. Inga nya jobb kommer nämligen till med den politik som hans regering företräder. Det gör det däremot med de förslag som Moderaterna har presenterat här i riksdagen. Som jag sade tidigare från talarstolen finns det inte den a-kassa i världen som klarar tryggheten med socialdemokratisk politik. Däremot finns det en a-kassa som klarar tryggheten med den politik Moderaterna förordar för fler jobb.

Ingvar Johnsson fortsätter vidare med ett räkneexempel där han säger: Tänk om Moderaternas a-kassa vore i kraft i dag. Hemska tanke! Skulle vi sopa upp efter er politik? Vem kan begära att oppositionen skall ha en a-kassa som sopar upp efter detta, när Socialdemokraterna inte ens klarar det själva, med sin egen a-kassa? Ingvar Johnsson! Vår a-kassa är inte i kraft med socialdemokratisk politik. Vår a-kassa är i kraft med vår politik, och därför blir kraven följaktligen annorlunda. Svaret på frågan vad de 300 000 skall göra är alltså: De skall finnas i arbete i riktiga och fungerande företag.

Ingvar Johnsson fortsatte med räkneexempel på nettoeffekterna av vad som skulle hända om våra regler fortfarande genomfördes med socialdemokratisk politik. Vem i hela friden har sagt att de skulle genomföras med socialdemokratisk politik? Och varför glömde Ingvar Johnsson att räkna med att människor får skattesänkningar med moderat politik – skattesänkningar som dessutom är riktade direkt mot låg- och medelinkomsttagarna. Det är de inkomsttagare som brutalt slås ut från arbetsmarknaden därför att det inte går att betala lönerna. Ingvar Johnsson för

en asocial massarbetslöshetspolitik, som han försöker skylla över med en dålig a-kassa.

Anf. 108 INGVAR JOHNSSON (s) replik:

Herr talman! Om jag utgick ifrån det moderata förslaget med en socialdemokratisk politik kanske det var väldigt snällt. Förra gången Per Unckel hade chansen att regera fick vi nämligen en utveckling med 50 000 konkurser och med så där en halv miljon färre i arbete. Då skulle naturligtvis det moderata förslaget bli ännu mycket sämre.

Per Unckel! Vi socialdemokrater höjer nu a-kasseersättningen till 80 %. För vår del har hela diskussionen om a-kassan handlat om att när vi skulle städa upp efter Bildt och Unckel tvingades vi också spara. Men vi har hela tiden ansett att 75 % är för låg ersättning. Nu när ekonomin är bättre rättar vi till det. Men Moderaterna verkar närmast upprymda över att få rycka bort skyddsnätet för de arbetslösa. Jag vill fråga Per Unckel om han aldrig träffar några arbetslösa. Har han ingen aning om hur de som är arbetslösa har det?

Jag uppmärksammade att Per Unckel i sin inledning sade att vi skall ha en allmän försäkring i bokstavlig mening. Sedan lägger Moderaterna fram ett förslag om en försäkring som inte skulle släppa in 35 000 och som snabbt skulle ställa 300 000 utanför. Jag tycker faktiskt att Per Unckel har humor.

Anf. 109 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Jag är glad om jag lyckats glädja Ingvar Johnsson med så litet. Min avsikt med den typen av argument var inte att glädja honom, utan att försöka få honom att förstå vilka alternativ som står emot varandra i den kommande riksdagsomröstningen.

Ingvar Johnsson! Vilka 300 000 är det som skall utförsäkras med moderat politik? Förslagen är ju uttryckligen villkorade till att de jobb som dessa 300 000 människor skall ha faktiskt finns tillgängliga. Läs motionen, Ingvar Johnsson! Men läs inte bara de delar som är roliga att läsa för agitationens skull. Moderaternas förslag genomförs i takt med att de arbeten tillkommer som Ingvar Johnsson inte förmår skapa med sin politik.

Ingvar Johnsson påpekade också att socialdemokratin nu gör en stor reform genom att återskapa 80-procentsnivån i a-kassan. Många av oss minns när den dåvarande socialdemokratiska oppositionen demonstrerade utanför detta hus och skällde den dåvarande regeringen för allsköns dunkla avsikter därför att den sänkte ersättningsnivån till de 80 % som Ingvar Johnsson nu tycker är skäligen.

Värre ändå är detta, herr talman: Ingvar Johnsson förefaller inte förstå när jag talar om förhållandet mellan bidrag och skatter. Hörde inte Ingvar Johnsson vad jag tidigare påpekade? Jag sade att om Moderaterna får genomföra kombinationen av a-kassa och förändringar av skatterna får den arbetslöse högre ersättning i kronor och ören med en 75-procentig ersättning än med den 80-procentsnivå som Ingvar Johnsson nu slår sig för bröstet för.

Herr talman! Jag förstår att Ingvar Johnsson känner valrörelsen rycka närmare. Jag förstår att han gillar torgen och talarstolen. Men glöm inte

sakligheten på vägen! Det är nämligen människor utan jobb som denna debatt handlar om. Tala i stället om för regeringen genom Margareta Winberg vad som skulle behöva göras för att sätta människor i riktigt arbete! Vidmakthåll inte ett system där människor skall tvingas att gå på bidrag!

Anf. 110 INGVAR JOHNSON (s) replik:

Herr talman! Jag hörde vad Per Unckel sade, men jag tror inte på det han säger. Jag tror inte heller att någon annan tror på att han skulle uppnå de effekter han talar om.

Jag tycker i stället att det står helt klart att Per Unckel inte riktigt har fattat hur rå och grym Moderaternas politik i verkligheten är mot de arbetslösa. Jag höll på att säga att Per Unckel har för vana att inte riktigt se till effekterna av det han skriver i olika sammanhang.

Vad är det han erbjuder exempelvis den 60-åring som regeringen nu vill låta få a-kassa fram till pensioneringen? Jo, det är drygt ett års a-kassa och sedan ett knappt år med Per Unckels nålpengar, som skall delas ut till äldre, och sedan ingenting. Sedan väntar bara socialbidrag. Så tänker Moderaterna visa sin tacksamhet till dem som har slitit och byggt upp det här landet.

Per Unckel var tidigare inne på den dåliga kvaliteten på de förslag som kommer till riksdagen. Jag funderar på om han inte kommer ihåg hur det var när han själv satt i regeringen. Per Unckel kommer händelsevis inte ihåg vad Lagrådet skrev om den regeringens a-kasseförslag? Efter att ha betonat vikten av att det hela skulle vara tydligt och överskådligt skrev Lagrådet att de remitterade förslagen enligt dess mening uppfyller inte detta krav. Per Unckel kanske händelsevis också kommer ihåg att utskottet skickade tillbaka hela förslaget till regeringen.

Nej, Per Unckel, det var inte så att det inte kom många dåliga förslag under Per Unckels regeringstid. Det kom jättemånga dåliga förslag. Men, herr talman, det kanske är så att ödmjukhet inte precis är Per Unckels allra bästa gren.

Anf. 111 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Ingvar Johnsson säger i sitt tal att medlemmarna och de arbetslösa skall känna ekonomisk trygghet och trygghet i försäkringen. De skall också kunna känna tillit till försäkringen.

Jag undrar, som jag också sade i mitt tal, hur möjligheterna är nu när man skärper arbetsvillkoret och inför ett medlemsvillkor. Det alternativa arbetsvillkoret blir ju också oerhört strängt. Hur skall då en arbetslös kunna känna trygghet och tillit inför systemet? Det förstår jag inte.

Ingvar Johnsson sade att medlemsvillkoret skall vara tolv månader. Men varför nämnde han inte att man också skall ha förvärvsarbetat under fyra veckor i 17 timmar per vecka under en period av fem veckor? Är det slopat, eller läser jag fel? Det står ju fortfarande i betänkandet att detta skall gälla som medlemsvillkor. Vad händer om man exempelvis är sjuk under en av dessa veckor? Då klarar man medlemsvillkoret. Men är man sjuk i en vecka och tre dagar klarar man det inte.

Innebär de här mycket strängare reglerna verkligen trygghet? Kan de arbetslösa känna tillit med de här förändringarna?

Anf. 112 INGVAR JOHNSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att villkoren är väl avvägda. Regeringens förslag innebär att alla försäkrade får höjd ersättning vid arbetslöshet. Det är viktigt, i den svåra ekonomiska situation som många befinner sig i.

Miljöpartiets förslag innebär att de som tjänar 15 000 kr i månaden får ungefär en tusenlapp mindre att leva på än med regeringens förslag. Det sade Barbro Johansson ingenting om i sitt inlägg. Hon sade heller ingenting om att den som tjänar 19 000 kr av någon anledning skulle få ett par hundralappar mer. Jag har svårt att förstå Miljöpartiets fördelningsprofil i detta sammanhang.

Utskottsmajoriteten tycker att det är viktigt att de sociala ersättningsystemen utformas så att den enskilde ej faller mellan stolarna, på tal om det som Barbro Johansson tog upp i sin inledning. Men det kräver inte att vi har ett och samma system. Barbro Johansson bortser från att vi måste beakta att försäkringssystemen behandlar olika situationer och att olika syften skall uppnås med våra försäkringssystem.

Anf. 113 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Herr talman! Ingvar Johnsson svarar inte på min fråga om medlemsvillkoret. Är det kvar som det står i betänkandet, att man måste arbeta 17 timmar under fyra veckor? Vad händer med dem som är sjuka mer än en vecka? De kommer alltså inte in.

Vi har sagt att vi vill ha 85 % ersättning upp till en inkomst på 12 700 kr. Därutöver skall ersättningsnivån vara 40 %. I förlängningen vill vi ha en samordning mellan de olika socialförsäkringssystemen och arbetslöshetsförsäkringen. Vi vill ha en höjning av ersättningsnivån. Det har vi också skrivit i vår motion.

Anf. 114 INGVAR JOHNSON (s) replik:

Herr talman! Det är klart att medlemsvillkoret finns kvar som det står i betänkandet. Vi förde en diskussion om att det skulle vara för hårt om möjligheten att erhålla inträde i kassan kunde förskjutas med fyra veckor om man var sjuk en dag. Vi har föreslagit en lindring. Ändå återkommer Barbro Johansson och tar upp ett räkneexempel. Jag tycker att det är väl avvägt nu.

Miljöpartiet föreslår en total sammanslagning av a-kassa, sjukförsäkring och socialbidrag under kommunalt huvudmannaskap. Jag tycker inte att det är så mycket försäkring över Miljöpartiets förslag. Det påminner mest om ett enda stort, centraliserat socialbidrag.

Det brutna taket, som Barbro Johansson talar om, ger dessa effekter för den som tjänar 15 000 kr respektive 19 000 kr. Jag kanske inte är så kunnig i husbyggande, men nog tycker jag att en konstruktion som ger mer vid 19 000 kr och mindre vid 15 000 kr inte påminner så mycket om ett brutet tak utan snarare om ett tak som svankar därför att någon har slagit bort en bärande del inne i huset.

Anf. 115 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Ingvar Johnsson slår fast några svåra men tydliga besked: Arbetslösheten är vårt största problem. Många slås ut. Alltfler skall försörjas av allt färre. Det är Ingvar Johnssons betyg över två och ett halvt års socialdemokratiskt styre.

Ingvar Johnsson frågar ängsligt de två partier som för närvarande behärskar det politiska mittfältet om de kommer att lockas av moderata locktoner. Ingvar Johnsson borde veta, lika väl som någon annan här, att moderaterna, när de är på eget grönbete, ofta har kunnat förena sig med just socialdemokraterna, t.ex. om att sänka ersättningsnivån i a-kassan från 80 % till 75 %. Vem som var mest förtjust kan väl Ingvar Johnsson ge besked om, eftersom ni var sams i den frågan.

Problemet är att Ingvar Johnsson inte är överens med sig själv. Hur är det i den socialdemokratiska riksdagsgruppen när det gäller t.ex. den bortre parentesen? Hur är det med LO, ARBOM-utredningen osv.?

Ingvar Johnsson säger att propositionen leder till att arbetslösheten halveras. Det är en appell som inte står något förstamajtal efter. Men alltfler börjar tvivla på det budskapet. Dagens hurtiga DN-rubrik höll inte särskilt mycket.

Propositionen skall ge tillit. Den skall man kunna lita på. Det enda vi kan lita på är att vi skall få en utredning och att man skall kunna ge besked om två år. Tala om handlingskraft!

Anf. 116 INGVAR JONSSON (s) replik:

Herr talman! Elver Jonsson får vara ursäktad om han inte hör allt jag säger. Jag sade naturligtvis inte att denna proposition leder till att vi halverar arbetslösheten. Jag sade att en bra a-kassa är en viktig del i det arbetet.

Jag står naturligtvis fast vid att om vi inte får ned arbetslösheten snabbt, kommer vi att bli kvar i en situation som vi hamnade i under den förra regeringens tid, som innebär att allt färre får försörja alltfler. Vi måste väl ändå vara överens om att vi kan föra en diskussion om hur viktigt det är.

Elver Jonsson talade om vad Moderaterna kostar på sig när man är på grönbete. När Folkpartiet är på grönbete i opposition kostar man kanske på sig att vara generös i vissa frågor, något som man sedan inte får tillåtelse till av Moderaterna när det blir en borgerlig regering. Vi har ganska många erfarenheter av det, efter två perioder.

Det skulle naturligtvis också vara illa om fyrpartiregeringens a-kassa återinfördes. Men Moderaternas förslag är helt orimligt. Jag vill därför återupprepa min fråga: Kan Folkpartiet tänka sig att sätta sig i en regering ihop med Per Unckel och genomföra något som liknar Moderaternas a-kassa?

Anf. 117 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att vi skall tvista om detta. För Folkpartiets del får gärningarna tala. Den politik vi var med om att driva i den tidigare regeringen skäms jag inte för. Trots den oerhört svåra lågkonjunkturen ledde den till stigande sysselsättning. I dag har vi en sjunkande

sysselsättning, efter två och ett halvt år av socialdemokratiskt styre i en hygglig konjunktur.

Det är spännande att följa den socialdemokratiska retoriken och socialdemokratiska göranden och låtanden. Allt som socialdemokraterna varnar för tillåter man. Trots den tydliga och väl genomarbetade ARBOM-utredningen låter man arbetsmarknaden leva vidare med oklarhet om hur en förordad tidsbegränsad ersättningsrätt skall hanteras. Inte heller tio olika propositioner under drygt två år av socialdemokratiskt styre har kunnat reda ut det.

Arbetslinjen överges i realiteten. Så dystert är det, herr talman. Kampen mot arbetslösheten har blivit en kamp mot arbetskraften.

Anf. 118 INGVAR JOHNSON (s) replik:

Herr talman! Det är nog ingen här i kammaren som har hört att Elver Jonsson nu svarade att han inte kan tänka sig att regera ihop med moderaterna, om deras a-kassa skall genomföras. Jag utgår från att han möjligtvis kan tänka sig det.

Sedan säger Elver Jonsson att man var framgångsrik när det gäller jobben under den borgerliga regeringens tid – 50 000 konkurser och en halv miljon färre jobb! Jag vill återknyta till ytterligare en fråga som visar på Folkpartiets agerande i regeringsställning. När vi socialdemokrater samarbetar med Centern genomför vi också betydelsefulla förbättringar för företagarna när det gäller a-kassan. Varför kom inga sådana förbättringar från den regering som Elver Jonssons parti ingick i? Det hade behövts när det var 50 000 konkurser. Folkpartiet var kanske så upptaget av att försämla för löntagarna att man glömde företagarna. Eller också är ni bäst på att prata om företagsklimat när ni är i opposition.

Anf. 119 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag får nästan gratulera Ingvar Johnsson till att få spegla sig i högerkrafterna. Då kan han känna litet att han tillhör arbetarrörelsen.

Försämringarna gjordes med benäget bistånd från Moderaterna och hand i hand med Centern. Det var inte roligt att se.

Men låt mig nu titta på hur det är när förbättringar kommer till stånd. Väl avvägt, säger Ingvar Johnsson. Det brukar man säga nästan oavsett vad det gäller. Är 80 % väl avvägt? Skall vi ha det? Nu fick jag reda på att 75 % inte var väl avvägt. Det var väl avvägt för ett tag sedan men inte nu. Vi har föreslagit att vi skall återgå till 90-procentsnivån. Och vi har kommit med skarpa förslag om 85 % fr.o.m. 1999. Är det väl avvägt? När utskottet avslår förslaget säger man: Nja, vi kan inte ha en större höjning för närvarande, eftersom det kräver ytterligare förändringar av regelverket. Varför det? Måste varje förbättring av a-kassasystemet – när det gäller nivå, indexering, tak osv. – ske i systemet?

A-kassasystemet gav bort pengar av statsfinansiella skäl. Kan det få tillbaka pengar på ett statsfinansiellt sätt? Eller måste det vara internfinansierat? Eller måste, som det nu är, de som inte tillhör a-kassan bidra till finansieringen med försämrade utbildningsbidrag? Det är en konkret fråga.

Frågan om följsamheten förläggs till en utredning. Vi har föreslagit att följsamheten skall införas. Tycker Ingvar Johnsson att det är en bra idé?

Den bortre parentesen skall utredas. Frågan är vad som skall utredas? Vi har lagt fram en del förslag. Det är meningslöst att utreda en formell gräns. Tycker Ingvar Johnsson att vi har rätt när vi diskuterar omställningsförsäkringens villkor i enlighet med vad vi gör i reservationen? Det gör vi i likhet med LO, TCO, a-kassans samorganisation och med nästan alla arbetslösa.

Prot. 1996/97:106

21 maj

En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring

Anf. 120 INGVAR JOHNSSON (s) replik:

Herr talman! Först vill jag säga till Hans Andersson att den här a-kassareformen bygger på en uppgörelse mellan LO och vårt parti. Den är framarbetad i en konstruktiv dialog. Vänsterpartiet har som framgång lämnat 15 reservationer när det gäller denna reform. På 15 punkter underkänner således Hans Andersson och hans parti det goda förhandlingsresultat som LO har uppnått för sina medlemmar. Det tycker jag är notabelt.

När det gäller den bortre gränsen vill jag säga att Vänsterpartiet ständigt har sökt politiska poänger med att skrämma de arbetslösa. Oavsett vad arbetsmarknadsministern har sagt och oavsett vad som har sagts i riksdagsbeslut om att det inte kommer något slutligt beslut förrän vi har något att erbjuda för tiden efteråt fortsätter Vänsterpartiet att skrämmas.

När vi nu har skjutit frågan på framtiden och den skall utredas undrar Hans Andersson vad det är som skall utredas. Vänsterpartiet fortsätter sin färd i populistfilen och låtsas som om det inte alls fanns några begränsningar. Det är den felande länken i Hans Anderssons resonemang. Han frågar mig om jag inte tycker att det eller det förslaget är bra. Det finns många kända och bra förslag som Hans Andersson och Vänsterpartiet har om det bara fanns hur mycket pengar som helst och om det inte fanns några som helst begränsningar.

Anf. 121 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Ingvar Johnsson! Då kom patentsvaret. Det kom från ett parti som har vänt upp och ned på sig, som har misslyckats med att ha någon konsekvens i den här frågan, som har retat upp hela Sveriges arbetslösa och som har fått fackföreningsrörelsen att rasa.

Ingvar Johnsson säger: väl avvägd. Det finns de som alltid är väl avvägda, vart de än far och med vilken hastighet de än far. Det finns en överenskommelse där Arbetslöshetskassornas samorganisation och fackföreningsrörelsen har varit inblandade i en förhandlingskompromiss som inte uppfyller de rimliga krav som vi länge har drivit. Vi har tagit fasta på detta när vi i motionen endast tar upp ett begränsat antal frågor. Jag tyckte att det var ett lågvattenmärke som Ingvar Johnsson presterade alldeles nyss.

Det har varit en process av utpressning mot LO. Man har faktiskt agerat som en högerregering under en lång tid. Men man plågades av att komma till valrörelsen med de hemska opinionssiffrorna och den konflikt som man hade med fackföreningsrörelsen. Sedan tar man detta till intäkt för att resonliga krav om ersättningsnivåer, följsamhet, deltidsarbetslöshetsregler och ytterligare en mängd frågor som jag har tagit upp här skulle vara populistiska. Om Ingvar Johnsson står för det kommer det inte

att bli lätt i valrörelsen, i alla fall inte om han skall träffa medlemmarna i fackföreningsrörelsen.

Anf. 122 INGVAR JOHNSON (s) replik:

Fru talman! Jag förstår att det var känsligt att påminna om a-kassereformens breda förankring. Det går ju inte längre så lätt att hävda att ni har de stora skarorna bakom er. När vi talar om förhandlingarna med LO tycks ni utgå från att vi socialdemokrater inte skulle vilja ha några förbättringar nu när ekonomin tillåter det utan att vi har tvingats till det. Det är också märkligt. Jag tror nog att de allra flesta tycker att uppgörelsen mellan vårt parti och LO är väl avvägd. Den kommer också att innebära en ökad trygghet.

Hans Andersson kanske blir arg över det jag nu säger. Man skulle kunna uttrycka det litet bildligt. När vi tvingades spara och många var så arga kunde Hans Andersson framträda i debatten som en kraftfull solist med kör och orkester. Nu när vi har reformerat a-kassan och gjort upp med LO handlar det litet mer om att sjunga solo a cappella.

Anf. 123 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag ställde en fråga till Ingvar Johnsson tidigare: Varför vill socialdemokraterna diskriminera grupper, så att de inte har någon arbetslöshetsförsäkring? Varför vill man detta?

Jag frågade vad ni menade med formuleringen att man, vad gäller just familjehemsföräldrar, inte vill frångå den praxis som gäller. Det fanns ingen motivering. Vad skall jag ge för besked till familjehemsföräldrar som gör både en stor arbetsinsats och en stor samhällsinsats? Varför skall inte de ha rätt till en arbetslöshetsförsäkring?

Jag valde ut en liten grupp för att ge exempel. Jag fick inget som helst svar av Ingvar Johnsson. I stället ställer Ingvar Johnsson frågan: Hur ställer sig kristdemokraterna till moderaternas förslag? Det måste ju, precis som Elver Jonsson var inne på, vara bättre att fråga varför Socialdemokraterna gjorde upp med Moderaterna och Centern om sänkningen av ersättningsnivån i arbetslöshetsförsäkringen till 75 %. Det är ju den intressanta frågan.

Kommer ni efter valet 1998 återigen att tillsammans med moderaterna sänka ersättningen till 75 %? Det var ju ingen som före valet 1994 direkt trodde att en röst på socialdemokraterna var en röst på 75 % i ersättningsnivåer. På tal om detta med att bli trodd undrar jag varför man skall tro på er nu, om ni nu säger något annat. I denna fråga har ju ert förtroende fullständigt raserats. Det är förbrukat.

Kommer ni tillsammans med moderaterna att återigen sänka ersättningsnivån efter valet 1998? Det är frågan, Ingvar Johnsson! Jag mumlade inte. Jag sade att jag har svårt att se att moderaternas förslag kan bli regeringspolitik. Jag utgick från att moderaterna inte kan samla en egen majoritet. Då tänkte jag inte på, fru talman, att man kanske skall genomföra den här sänkningen tillsammans med socialdemokraterna. Då är det ju fullt möjligt.

Anf. 124 INGVAR JOHNSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall börja med att svara på frågan om familjehemmen. Vi anklagas för att ha svarat så kort.

Vi genomför en rad förbättringar för företagen. Då passar kristdemokraterna på att muta in ytterligare en grupp som borde ha kommit med. Någonstans finns det gränser. Jag vill påpeka att kd står ensamt i den här frågan.

Dan Ericsson frågar vad vi har för skäl. Den frågan kanske skall ställas till arbetsmarknadsministern. Det kan hända att arbetsmarknadsministern har haft samma skäl att inte ta med denna grupp som den borgerliga regeringen hade när den tidigare reformerade a-kassan.

Det finns några frågor som ändå är intressanta att diskutera med kristdemokraterna. Jag tänker på att Dan Ericsson i inledningen så hårt angrep att vi socialdemokrater tycker att det är så självklart att bygga vidare på en a-kassa som bärs upp av de fackliga organisationerna. Dan Ericsson! De fackliga organisationerna har faktiskt varit med och tagit ansvar för sina arbetslösa medlemmar i ett århundrade. Sambandet mellan a-kassan och facket har också inneburit ett starkt fackligt engagemang när det gäller utvecklingen av kassorna. Jag skulle vilja fråga Dan Ericsson: Varför har facken inte längre kd:s förtroende att fortsätta med den uppgift som de har skött så väl?

Anf. 125 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är ett något märkligt svar från en person som företräder en utskottsmajoritet. I utskottsbetänkandet skriver man att man inte vill göra någon förändring vad gäller familjehemsföräldrarna, utan man hänvisar till praxis. Det finns ingen som helst argumentation, inga som helst motiv till varför man skall ställa dessa tusentals familjehemsföräldrar utan arbetslöshetsförsäkring. Man kunde ändå tro att en som representerar en utskottsmajoritet skulle kunna argumentera för sin sak.

Att vi sedan står ensamma i denna fråga behöver inte innebära att vi har fel. Det kan ju faktiskt vara så att vi har rätt och att vi behöver samla en majoritet kring det här förslaget. Detta är en utsatt grupp på arbetsmarknaden som gör en väldigt strong insats men inte får någon som helst erkänsla från samhällets sida. Faktiskt kan man från dag till annan ställas på bar backe. Det tycker jag inte att man skall vifta undan på det sätt som Ingvar Johnsson gjorde.

Fru talman! Ingvar Johnsson nämnde att de fackliga organisationerna tar ansvar. Vi motsätter oss inte detta. Problemet med a-kassan i dag är ju att det är staten som får skjuta till miljard efter miljard. Regeringen återkommer ständigt hit för att försöka skjuta till ytterligare miljarder på grund av att ni för en politik som innebär att vi har en väldigt hög arbetslöshet – och en *ökande* arbetslöshet. Det är ju det som är huvudproblemet, Ingvar Johnsson.

Sedan fick jag inget svar på frågan: Kommer ni efter valet 1998 att återigen sänka ersättningsnivåerna till 75 % ihop med Moderaterna – precis som ni gjorde efter förra valet?

Anf. 126 INGVAR JOHNSON (s) replik:

Fru talman! Jag är förvånad över att Dan Ericsson så starkt utgår från att Socialdemokraterna skall sitta kvar efter valet. Det skall vi ju göra. Men jag tror nog att centersamarbetet då har möjligheter att fortsätta och att det inte blir aktuellt att diskutera med Moderaterna. Framför allt blir det självklart inte aktuellt att åter sänka a-kassan. På den punkten kan jag ge ett klart svar.

Men Dan Ericsson fortsatte att mumla. Han använde formuleringen: Det blir svårt att se att detta skulle kunna ligga till grund för en regeringsförhandling. Men han sade inte att man inte kan tänka sig att sitta i en sådan regering.

Jag vill sedan litet grand nansera det här med att vi har skrivit ett kort svar på motionen. Det är klart att vi kunde ha lagt till ytterligare någon mening, för jag tror att de andra partierna också har tyckt så, om att vi inte kan ta ställning till en motion där man inte vet någonting om konsekvenserna. Det skulle vi kanske ha gjort, om det nu hade lugnat Dan Ericsson. Men han får väl som sagt återkomma med motionen.

Sedan tycker jag att det finns anledning att påminna Dan Ericsson om en sak som han tog upp i sitt inledningsanförande. Han talade då om hur bra det hade varit under den borgerliga tiden och hur vi sedan hade ändrat i a-kassan. Jag tror att man kan säga så här: När kd vandrade ut från Rosenbad lämnade man efter sig en mycket dåligt reformerad a-kassa. Vi kommer att lämna denna mandatperiod med en mycket bra a-kassa som kommer att vara hållbar framöver. Då kommer det inte att behövas så mycket ändringar i framtiden.

Anf. 127 ELVING ANDERSSON (c):

Fru talman! Det är inte helt lätt att komma in i debatten i ett sådant här sent skede när de flesta sakfrågorna har diskuterats i olika omgångar, men jag skall ändå göra några kommentarer.

Jag skulle inledningsvis vilja göra ett par kommentarer kring vad dels Per Unckel, dels Elver Jonsson sade i sina inledningsanföranden beträffande Centerns sätt att arbeta.

Per Unckel sade i sitt anförande att Centern bestämde sig in blanko och i efterhand för att godkänna regeringens a-kasseförslag. Jag vet inte var Per Unckel har fått den här historieskrivningen från, om det är något som han har drömt eller om det är något som han har fantiserat ihop i vaket tillstånd. Jag kan bara konstatera att det är helt fel, och det kan bekräftas på olika sätt. För att använda Per Unckels eget uttryckssätt vill jag säga att det Per Unckel sade var trams.

När det sedan gäller Elver Jonsson beskrev han Centern och Centerns arbete som att vi lägger oss platt för regeringen och regeringens förslag. Jag får sätta samma epiteta på Elver Jonssons uttalande som jag gjorde på Per Unckels, nämligen: trams, Elver Jonsson!

Som jag ser det finns det två olika sätt att bedriva politiskt arbete på. Det ena är att man även som litet oppositionsparti försöker ta ansvar, hitta breda politiska lösningar och vara med och påverka politikens utformning. Den andra modellen är att ställa sig offside utan möjlighet att vara med och påverka och i stället ägna sina krafter åt att skriva reservationer till utskottsbetänkandena. Jag föredrar för min del det första sättet att

arbeta. Jag tycker att det är mer gagnarikt. Elver Jonsson föredrar tydligen det andra sättet.

Fru talman! Som alla tidigare talare i den här debatten har påpekat har arbetslöshetsförsäkringen och regelverket kring denna varit föremål för en mängd olika politiska beslut och förändringar under senare år. Det har handlat om förändrade ersättningsnivåer, det har handlat om förändrade regler för försäkringens omfattning, det har varit återställare och det har varit återställare av återställare.

Det här är naturligtvis inte bra. Framför allt är det utifrån den enskilde försäkringstagarens utgångspunkt väldigt olyckligt, eftersom det har skapats en situation där det blivit väldigt svårt att överblicka vad som egentligen gäller. Vilken trygghet har man som enskild arbetstagare när arbetslöshet uppträder osv.? Om ett sådant här trygghetssystem inte är överblickbart och förutsebart för den enskilde minskar naturligtvis dess legitimitet.

Det här är bakgrunden till att riksdagen före jul tog ett initiativ om att skjuta upp ikraftträdandet av de regelförändringar som redan tidigare hade beslutats. Vi visste ju redan då att frågan skulle återkomma senare, dvs. under våren 1997, och det var bättre att försöka ta ett samlat grepp och klara ut regelverk, ersättningsnivåer och finansieringsfrågor i ett samlat paket.

Jag tycker att det var ett klokt beslut när riksdagen före jul sköt upp ikraftträdandet. Nu är vi där, och nu tar vi ett samlat grepp kring de olika frågorna kring a-kasssystemet. Förhoppningsvis får vi nu också till stånd ett beslut som innebär att vi slipper de ständigt återkommande ingreppen och förändringarna i a-kasssystemet. Det är därför bra att Centern och Socialdemokraterna har kunnat komma överens om det nu liggande förslaget. Det borgar för en stabil politisk majoritet bakom detta.

När det gäller ersättningsnivån återställs den nu till 80 % – en nivå som när den infördes av fyrpartiregeringen klassades som ett raserande av den allmänna välfärdspolitiken av den dåvarande socialdemokratiska oppositionen. Nu beskrivs 80-procentsnivån i stället som en väl avvägd nivå. Så olika kan man alltså beskriva och tolka samma ersättning beroende på om man befinner sig i opposition eller i regeringsställning.

För Centerns del har det i det här arbetet varit viktigt att få till stånd en allmän arbetslöshetsförsäkring med ett stort inslag av grundtrygghet. Det här är en gammal centerståndpunkt som nu är på väg att förverkligas. Jag roade mig häromdagen med att forska litet i historien kring det här och hittade då en statlig utredning från 1963 som heter SOU 1963:40 och som utredde a-kassan och a-kasssystemet. Centern representerades i den här utredningen av en riksdagsman som heter Thorbjörn Fälldin. Han skriver i sin reservation på det här sättet: Den effektivaste lösningen skulle vara en allmän arbetslöshetsförsäkring, utformad som en allmän grundförsäkring. Härutöver borde det finnas en frivillig påbyggnadsförsäkring.

Det finns alltså stora likheter mellan de tankegångar som utvecklades av Thorbjörn Fälldin redan 1963 och det förslag som nu ligger på riksdagens bord.

Andra viktiga principer för Centern har varit att försäkringen skall vara en omställningsförsäkring för alla som har en fast förankring på arbetsmarknaden och att medlemsavgifterna skall svara för en väsentligt

större del av finansieringen. Jag tycker att vi har fått gehör för de här utgångspunkterna på ett tillfredsställande sätt.

En annan viktig fråga som vi nu också löser är att det tillskapas en fristående a-kassa. Det är viktigt att det i ett sådant här system finns ett alternativ till de fackföreningsanknutna kassorna. Vi valde under den förra mandatperioden en modell med en statlig a-kassa för att fylla den här funktionen. Nu blir det i stället en fristående kassa som knyts till parterna på arbetsmarknaden. För Centerns del har det aldrig varit något självändamål att det just skulle vara en statlig kassa. Det viktiga för oss har varit att det finns ett alternativ för dem som av olika skäl inte passar in i systemet eller som av olika skäl inte anser sig vilja vara med i de fackanknutna a-kassorna.

Företagarnas möjlighet att få vettigt socialt skydd vid arbetslöshet är en annan fråga som har diskuterats och utretts i många år utan att man har hittat någon vettig lösning. Men även den frågan får nu en lösning på ett bra sätt genom att det införs ett s.k. vilandebegrepp i regelverket. Det innebär till skillnad från de nuvarande reglerna att företag inte behöver ha avyttrats eller försatts i konkurs för att en företagare skall erhålla a-kassa.

Dessutom ger förslaget en stimulans till nyföretagande genom att den som satsar på att starta ett eget företag kan få sin a-kassa beräknad på den inkomst man hade innan man blev företagare, om det inom ett år visar sig att den affärsidé som man har byggt upp sitt företagande kring inte håller måttet eller om det av andra skäl inte går att driva företaget. Det här ger ett socialt skyddsnät som jag är övertygad om kommer att innebära att väsentligt många fler människor kommer att våga pröva på att starta eget företag.

I riksdagsbehandlingen har Centern och Socialdemokraterna, som bildar majoritet, på några punkter förändrat och förtydligat regeringens proposition. Det har redovisats tidigare här i debatten. Jag vill bara peka på en av de här punkterna i förbigående. Den rör diskussionen kring fiskarnas a-kassa och deras möjlighet att uppbära a-kasseersättning.

Fiskarnas a-kassa har ju en mycket speciell konstruktion, som innebär att man kan uppbära ersättning vid en mängd andra tillfällen än just arbetslöshet, t.ex. när fängstkvoter är slut eller väderförhållandena gör att man inte kan fiska. Dock har det visat sig att man inte kan få a-kassa just vid normal arbetslöshet. Jag och utskottsmajoriteten tycker att det är ett ganska rimligt krav att så kan ske. Vi gör ett tillkännagivande till regeringen och förutsätter dessutom att regeringen agerar snabbt för att lösa den här frågan.

Fru talman! Det finns en sak som jag gärna vill kommentera, som jag inte är helt tillfreds med när det gäller det här resultatet. Det är att vi inte har nått ända fram när det gäller den s.k. bortre parentesen. Det var en av Centerns ambitioner att vi skulle göra det. Men det finns en mängd problem och omständigheter som behöver utredas vidare och därför skjuts regelverket kring detta framåt i tiden.

Det jag däremot tycker är bra är att det mycket tydligt och klart slås fast i propositionen och även i utskottsbetänkandet att det skall vara en tidsbegränsad omställningsförsäkring, att det alltså skall finnas en s.k. bortre parentes. Nu har vi lagt den grunden. Vi får tillsammans gå vidare och se hur vi löser detaljregelverket kring det.

Avslutningsvis, fru talman, fattar vi nu beslut om en ny allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring. Det är ett bra förslag, som det finns bred politisk majoritet bakom. Det innebär, som jag sade i början av mitt anförande, att vi nu får klara regelverk som kommer att stå sig över tiden, tack vare den politiska majoritet som finns. Förhoppningsvis slipper vi de senaste årens hattande fram och tillbaka med olika förslag, ersättningsnivåer och annat när det gäller a-kassan.

Jag yrkar, fru talman, bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 128 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jag beklagar om jag av oriktiga skäl har bibringats uppfattningen att det vi just nu diskuterar är en uppgörelse mellan Socialdemokraterna och LO. Skälet till att denna missuppfattning, som det uppenbarligen är, har spritt sig är möjligen att Ingvar Johnsson just beskrev det som en sådan. Den minnesgode kommer också ihåg hur det var den morgon när uppgörelsen presenterades. Arbetsmarknadsministern och Wanja Lundby-Wedin från LO uppträdde gemensamt på en presskonferens och meddelade vad som hade uppnåtts under nattens timmar. Strax därefter meddelade Olof Johansson att han stödde uppgörelsen.

Det gläder mig emellertid om Elving Andersson har rätt, och Centern spelar en mer epokgörande roll för att påverka vad dessa båda kontrahenter har kommit överens om. Möjligen skulle det vara till glädje för kamraren att i så fall få någon upplysning om vad det var som Socialdemokraterna och LO tvangs att backa på inför Centerns påtryckningar.

Anf. 129 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Det är beklagligt om Per Unckel följer med så erbarmligt illa i den allmänna debatten och informationen i medierna att han inte vet vad som sker på ett sådant här centralt politiskt område, som han specialbevakar i riksdagen.

Detta var en process mellan Centern och regeringen. Vi förde en mängd olika diskussioner. Parallellt med det arbetade regeringen med att förankra sina tankegångar tillsammans med LO. Det vet inte jag hur det gick till. Det får andra svara på. Men vi var mycket aktivt involverade i den processen från Centerns sida. Det är inget som har hemlighållits. Det har redovisats på olika sätt.

Jag kan lova Per Unckel att om inte Centern hade deltagit i processen hade det här förslaget sett helt annorlunda ut. Men som vanligt är det i en förhandlingssituation mellan två parter ett tagande och ett givande. Därför finns det ingen anledning att i efterhand kommentera detaljer, vem som har tagit och vem som har givit i olika delar. Det här är ett resultat som vi har åstadkommit gemensamt, som vi står för och som jag dessutom tycker är bra. Men jag tror att Per Unckel i alla fall har så pass god politisk insikt att han på egen hand kan räkna ut ungefär hur ett sådant här förslag kanske hade kommit att se ut om inte Centern hade varit involverad i processen.

Anf. 130 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Jag försöker och jag försöker att komma underfund med vad det är som Centern har påverkat så mycket. Jag kommer inte riktigt fram. Elving Andersson påpekade tidigare att det han var med om förra gången det begav sig i regeringen, nämligen att man skulle ha en allmän och obligatorisk försäkring med en statlig kassa, plötsligt hade reducerats till, ja, jag vet inte hur orden föll, men ingen principfråga i varje fall.

Övriga förslag hämtade regeringen och LO i huvudsak från den s.k. ARBOM-utredningen. Där hittar jag heller ingen riktig ledning för att se vilken den epokgörande insatsen från Centerns sida är.

Det är ingen oartighet att jag frågar, därför att jag tror att det är viktigt att det klarläggs. Det borde ligga också i Centerns intresse att visa hur den påverkan på regeringspolitiken faktiskt ser ut som Centern under de gångna 2 ½ åren anser sig ha utövat bl.a. på det här området. En och annan av oss misstänker, det skall gärna medges, att inverkan på regeringspolitiken inte är så enormt stor.

Får jag också, fru talman, innan jag glömmer det, yrka bifall till reservation nr 1 till detta betänkande, så att det blir en votering om detta. Däri finns nämligen de goda principerna för en ny a-kassa.

Anf. 131 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag levde i den villfarelsen att Per Unckel följde vad som skedde på det här området som han har specialbevakning på i riksdagen genom sin position i arbetsmarknadsutskottet. Men om så inte är fallet skall jag gärna vid något tillfälle överlämna dokumentation i form av partimotioner, ställningstaganden, referat från riksdagsdebatter m.m. som sträcker sig några år bakåt i tiden och fram till nu för att markera vilka positioner Centern har haft, vilka positioner Socialdemokraterna har haft osv. så får väl Per Unckel utifrån detta material dra sina egna slutsatser. Jag trodde faktiskt att Per Unckel följde med så pass att det skulle vara onödigt, men det visar sig att jag överskattade Per Unckels insatser på det här området.

Anf. 132 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tror att Elving Andersson missförstod mig och kände sig anklagad – därav den retoriska frågan om inte ett litet oppositionsparti skall kunna delta i uppgörelser. Jo visst! Vi från Folkpartiet tycker att det är alldeles okej. I sakfrågor skall man göra upp om man är överens. Problemet har väl varit det som har kunnat iaktas, nämligen att Centern är på väg att överge ett och annat som var dess ideal under inte minst den förre arbetsmarknadsministern Börje Hörnlunds tid som departementschef.

Sedan klagar Elving Andersson över vad återställarna har ställt till med. Ja, några av de tio propositioner jag talade om i mitt anförande har ju faktiskt Centerpartiet varit med och stött.

Elving Andersson vill också rättfärdiga Centerns ställningstagande för att skjuta upp den bortre parentesen med hänvisning till att det finns en del problem. Vad är det för fel på ARBOM-utredningens förslag? Det skulle vara intressant att få det beskedet. Den avgörande punkten är ju att Centern tillsammans med Socialdemokraterna svarar: Vi behöver utreda.

Beslut om det här skall fattas bortom nästa val. Det tycker jag är en av de riktigt svaga punkterna.

Prot. 1996/97:106
21 maj

Anf. 133 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Det vore ju bra om jag hade missuppfattat Elver Jonsson. Jag tror dessvärre inte att jag gjorde det, men jag skall inte fortsätta den diskussionen.

Jag sade i mitt anförande att frågan om den bortre parentesen var en av de bitar där jag beklagar att vi inte nådde fram. Min och Centerns ambition var att vi skulle klara den delen också, men det var alltså inte möjligt, och med det får man låta sig nöja tills vidare. Så enkelt är det.

Elver Jonsson säger också att vi har medverkat till återställare och ändringar fram och tillbaka. Ja, visst har vi det, men det har ju inte gjort det bättre att vi har haft en blockpolitik som har gjort att man har ändrat fram och tillbaka och bara skapat förvirring, oklarheter och annat. Det är ett av skälen till att vi nu från Centerns sida har valt att på vissa områden etablera ett blocköverskridande samarbete. Återställarpolitik fram och tillbaka mellan mandatperioderna är olyckligt på en mängd områden. Det gäller i stället att skapa breda politiska lösningar så att aktörerna på marknaden, enskilda människor osv. vet vad det är för system som gäller, vad det finns för regelverk och annat och att systemen är hållbara över tiden. Det är det ansvaret vi har tagit, Elver Jonsson. Jag beklagar att inte Elver Jonsson försöker ta samma ansvar.

Anf. 134 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag vill inte hålla Elving Andersson räkning för att Elving Andersson när det gäller den bortre parentesen säger: Vi ville, men vi kunde inte.

Tidigare sade Elving Andersson att 80 % eller 75 % var olika sätt att beskriva denna fråga eftersom man talar litet olika om man är i regering eller opposition. Jaså, kära Centervänner. För Folkpartiets del har vi hållit på 80 %, för vi tycker att det är en anständig nivå både ur samhällsekonomisk och ur den enskildes synvinkel.

Sedan är det ingen hemlighet att vi ser litet olika på detta, även om vi ofta lever nära varandra i dessa båda goda mittenpartier. Vi står för inkomstbortfallsprincipen medan Centerpartiet har ett grundtrygghetstema som det möjligen är litet oklart för mig vad det gäller. Där tycker vi alltså olika.

När det gäller att överskrida blockgränser och skapa klarheter är det väl bara att konstatera att det på en avgörande punkt inte hjälpte med detta överskridande eftersom oklarheten kvarstår.

Anf. 135 ELVING ANDERSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vet inte riktigt vad det är Elver Jonsson tycker är oklart när det gäller grundtrygghetsfrågorna. Jag vet inte om frågan gällde rent allmänt eller om den gällde just det här sammanhanget.

I det här sammanhanget tycker jag att det finns mycket tydliga inslag av grundtrygghet i detta med en grundnivå i försäkringen som utgår lika till alla och därutöver en frivillig inkomstbortfallsförsäkring. Det tycker

*en allmän och
sammanhållen
arbetslöshetsförsäkrin
g*

jag är en bra princip, och som jag sade är det en princip som Centern stod för redan på 1960-talet i de här diskussionerna.

Sedan vill jag dessutom för Elver Jonsson poängtera att vi nu faktiskt äntligen också har lyckats lösa frågan om företagarnas arbetslöshetsersättning på ett som jag tycker bra sätt. Det är bara att beklaga att vi inte lyckades göra det under den förra mandatperioden, men det var ju faktiskt Elver Jonsson och hans parti som var en av orsakerna till att vi inte kom fram till en lösning i det läget. Men nu har vi klarat av den biten också.

I en uppgörelse är det naturligtvis så här: En del tycker jag är väldigt bra och annat tycker jag är mindre bra. Det här är ett område som jag tycker är oerhört bra. Som jag har redovisat tidigare tycker jag att det här med den bortre parentesen är mindre bra, men så fungerar ett politiskt samarbete. Man får ge och ta, och sedan står man för de överenskommelser som har gjorts. Det gör vi från Centerpartiets sida.

Anf. 136 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Detta är en viktig dag. På riksdagens bord ligger ett förslag som har en mycket bred politisk och facklig förankring. Det är en framgång, eftersom det handlar om ett komplicerat, kontroversiellt och omdiskuterat förslag i en svår fråga. Det är också sant som har sagts här tidigare att detta har hanterats under årens lopp och under en mycket svår tid.

Jag delar gärna Hans Anderssons uppfattning att frågan om a-kassan är en hjärtefråga för arbetarrörelsen. Det är särskilt viktigt att säga det i dessa tider då den här frågan, liksom en hel del andra frågor som är viktiga för stora grupper i vårt samhälle, attackeras så hårt som i dag. Vi har sett det här i dag av Per Unckel. Vi ser det på andra håll i det svenska samhället av borgerliga ekonomer och av borgerliga politiker av olika kulörer, men också ute i Europa i olika sammanhang där man öppet pläderar för lägre nivåer i ersättningssystemen med medföljande lägre lönenivåer naturligtvis, med begränsad tillgänglighet till systemen, med kortare tider osv. Det är klart att a-kassan är en hjärtefråga för arbetarrörelsen i det perspektivet.

Därför är det bra och roligt att vi nu har fått till det förslag som ligger här på bordet, och vi har den fackliga rörelsen bakom oss. Här i riksdagen stöds förslaget, vilket har omtalats, av Centerpartiet och vad jag kan förstå till stora delar av Vänsterpartiet. Jag vill gärna bekräfta det Elving Andersson sade förut: Det handlar inte om att Centerpartiet i efterhand har stött någonting, utan Centerpartiet var i hög grad delaktigt i utformandet av detta tillsammans med Landsorganisationen.

Det finns alltså en glädjande stor uppslutning kring en arbetslöshetsförsäkring som innebär trygghet och stabilitet. Men det finns de, och det har vi också hört här i dag, som säger nej till trygghet och stabilitet. Och det finns en gemensam linje från tre partier, Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna, som handlar om att förstatliga a-kassan, att som de säger göra den allmän. De vill beröva de fackliga organisationerna deras inflytande över det försäkringssystem som organisationerna själva har byggt upp, som de har den största kunskapen om och som berör deras medlemmar mest av alla. Det senare gäller särskilt i en tid av massarbetslöshet.

Detta berövande av makt och inflytande är begripligt, rent ideologiskt. I synnerhet Moderaterna står för en antifacklig linje, har alltid gjort det, gör det fortfarande och kommer sannolikt att göra det i framtiden. De reservationer som finns och de uttalanden som har gjorts här i dag visar detta alltför tydligt.

I flera av motionerna, och i synnerhet Moderaternas motioner, kritiserar förslaget koppling till de traditionella fackliga arbetslöshetskassorna. Moderaterna talar nedlåtande om ”fackligt privilegium”.

Jag skulle vilja fråga Per Unckel, som uttalar detta om ”fackligt privilegium”: Vad är det för fel med att lägga fram förslag som är förankrade hos Sveriges löntagare? Om det är något som kännetecknar Moderaternas förslag är det ju det motsatta, dvs. brist på förankring. Smalare bas får man leta efter. Moderaterna har inte ens i alla frågor Kristdemokraterna och Folkpartiet bakom sig.

För regeringen är arbetslöshetsförsäkringen viktig för att ta Sverige ur massarbetslösheten, kanske inte i sak men för den enskilde. Försäkringen har betydelse både för den enskilde och för samhället. För den enskilde betyder det trygghet och stabilitet i tider av stora förändringar för den enskilde. Trygga individer vågar mer. Trygga individer vågar satsa, vågar utbilda sig och vågar starta eget i betydligt större utsträckning än de som inte äger denna trygghet. Trygga individer behåller i ökad utsträckning sitt självförtroende, drabbas inte av maktlöshet och blir inte passiviserade.

Mot detta skall vi ställa det som Per Unckel i dag har uttalat och som finns i Moderaternas förslag, nämligen en situation där man skuldbelägger de arbetslösa. Av alla Per Unckels inlägg i dag framgår det väldigt tydligt att det är de arbetslösa eget fel att de är arbetslösa. Bara incitamenten – som är ett väldigt fint ord – ökar för de arbetslösa tar de nog jobben. På ett mera brutalt sätt kan man säga: Bara man piskar dem litet till tar de nog jobben – de är ju i grunden lata och vill inte arbeta. Det är kontentan av det Per Unckel har sagt i dag. Jag delar inte den människosynen.

Fru talman! Vårt förslag har refererats, och det innebär:

- att KAS och den nuvarande arbetslöshetsförsäkringen ersätts med en allmän och sammanhållen försäkring
- att vi höjer ersättningen från 75 till 80 % av tidigare inkomst
- att vi höjer taket i dagpenningen till 580 kr
- att vi höjer grundbeloppet till 240 kr per dag
- att vi förbättrar för företagarna; förslag som är mycket välkomna för denna grupp – detta med särskild adress till Per Unckel
- att vi stärker arbets- och kompetenslinjen
- att vi markerar a-kassans karaktär av omställningsförsäkring
- att förslaget är finansierat, sist men inte minst.

Detta är innehållet i sak. Men lika viktigt som att se de olika delarna är att se den ideologiska grunden för förslaget. Detta är för regeringen ett tydligt politiskt vägval. Jag är väldigt glad att kunna säga det här och att kunna spegla det så tydligt mot Moderaterna. Det här är en del i vår politik där vi avvisar låga nivåer och därmed låga löner. Vi säger nej till ett system som förespråkar ökade klyftor och en segregerad arbetsmarknad. Vi går ifrån det, och vi försöker att återigen komma till ett samhälle där klyftorna minskar.

Jag sade att det finns de som på allvar tror att den höga arbetslösheten beror på att människor inte vill arbeta. Med denna moderata ideologi är det naturligt att förespråka en lägre ersättning under en kortare tid, samtidigt som det skall vara förenat med stora svårigheter att kvalificera sig för a-kassan.

Men mot dessa nyliberala lösningar står den svenska arbetsmarknadspolitik, som bygger på trygghet, arbete och kompetens. Det är via starka och trygga individer som vi skall få en flexibel arbetsmarknad. Ordet flexibilitet är ju så populärt i olika kretsar, både i Sverige och i andra EU-länder, men vi har tack och lov olika definitioner på ordet.

Vi menar att människor som råkar ut för arbetslöshet bäst kan stärkas genom utbildning och genom en skäligen ekonomisk trygghet under den tid som omställningen till ett nytt jobb pågår.

Fru talman! Samtidigt är det viktigt att arbetslöshetsförsäkringen är ett slags omställningsförsäkring och inte en permanent försörjning. A-kassan kan inte och skall inte vara ett slags mer eller mindre garanterad livsinkomst eller ett permanent stöd från skattebetalarna till de arbetsgivare som inte drar sig för att utnyttja systemet.

Därför är det nödvändigt att tidsbegränsa arbetslöshetsförsäkringen. Under den tiden skall aktiva insatser och särskilda resurser rusta den enskilde för framtida jobb. Målet är naturligtvis att de arbetslösa i god tid skall få en sådan kompetens att de kan ta ett ledigt jobb den dagen det finns. Avsikten från regeringens sida har aldrig varit att tvinga någon till socialbidrag. I stället vill vi skapa ett system som ökar den långtidsarbetslöses möjligheter att få ett jobb.

Men det finns också ett antal problem som är förknippade med en begränsad ersättningsperiod. Det har talats mycket om det i dag. Vad händer innan utförsäkringstiden går ut? Vilka åtgärder skall sättas in före utförsäkringstiden, och vilka skall sättas in efteråt? Vem skall ha ansvaret? Om vi inte på allvar vågar analysera och ta i den frågan löper vi risken att en stor grupp långtidsarbetslösa får allt svårare att hävda sig i konkurrensen om de lediga jobb som finns. Så är det i många EU-länder i dag. Tittar man ut över framför allt södra EU ser man hur den grupp människor som inte riktigt platsar på arbetsmarknaden växer och därmed mer eller mindre marginaliseras. Så skall vi inte ha det i Sverige, och det är därför som vi nu ordentligt skall utreda den här frågan.

I de här länderna – lyckligtvis ännu inte i Sverige – är otrygghet, ohälsa och fattigdom resultat av detta tillstånd av att inte platsa på arbetsmarknaden. Man marginaliseras mer eller mindre. Därför måste vi bygga något bra för den gruppen.

Jag tycker inte att det är ett dugg konstigt att vi har tagit en återställare, eller hur man nu skall beskriva det, i den här frågan. Jag tycker inte att det är ett dugg konstigt att man, när man märker att man inte har något bra svar, inte har en lösning på ett oerhört stort problem, tar litet tid på sig för att hitta det svaret.

Detta är någonting nytt både för Sverige och för övriga EU-länder. Ingenstans har man analyserat det här, och ingenstans har man det bra svaret. Per Unckel har sitt svar och andra har sitt svar, men de duger inte för regeringen. Därför säger vi att det krävs en rejäl analys och en parlamentarisk förankring. Framtidens olika arbetsmarknader är en angelägenhet för många, och därför skall vi utreda vilka åtgärder som kan göras

inför och efter en utförsäkring innan en tidsgräns införs i arbetslöshetsförsäkringen.

Fru talman! Många människor frågar med rätta i dag: Går det inte att använda de pengar som arbetslösheten kostar på ett bättre sätt? Det finns ju så många behov i samhället. Tänk vad mycket man skulle kunna göra och hur många som skulle kunna få jobb med de 33 miljarder som a-kassan kostar.

Den frågan får jag ofta, och jag har också själv ställt den.

Men det är inte riktigt så enkelt att man kan använda a-kassan hit och dit eller hur som helst. Det är en försäkring, och pengarna tillhör de arbetslösa. Samtidigt måste vi vara lyhörda och i samarbete med alla parter kunna pröva nya möjligheter. Det måste vi våga.

Därför ber vi riksdagen att öppna för en friare användning. Vi gör det i form av resursarbeten i enlighet med den s.k. Kalmarmodellen. Vi gör det därför att det ökar chanserna till reguljärt arbete, för att behålla kompetensen hos de arbetslösa och därför att vi tror på utvecklingen inom den gemensamma sektorn.

Detta är också ett sätt att överbrygga den tid som är mellan nu och den dag då de ytterligare miljarder som vi kommer att satsa på vård, omsorg och skola ger resultat i fler anställningar.

Till detta säger Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Miljöpartiet nej. Jag undrar varför. Ser ni inte behoven? Värnar ni inte om jobben? Förstår ni inte vikten av att arbetslösa behåller sin kompetens på det här sättet?

Vi tycker också att det skall vara möjligt att använda a-kassepengarna på ett aktivare och friare sätt i särskilda projekt. Det är ett mycket brett och mycket klart uttalat önskemål från många kommuner och från lokala företrädare. Jag tror att snart sagt alla kommuner i Sverige har sin ansökan eller sin förfrågan inom detta. Vi tar fasta på dessa önskemål. Men jag undrar vad ni är rädda för. Var finns kreativiteten hos nej-sägarna i Sveriges riksdag? Vad är det för fel på att utveckla lokala initiativ? Varför vågar ni inte tillmötesgå kommunernas önskan? Varför vågar ni inte satsa på de arbetslösa på det här viset?

(forts.)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att återstående ärenden på dagens föredragningslista samt nu pågående ärende fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenum onsdagen den 28 maj.

6 § (forts.) En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring (forts. AU13)

Anf. 137 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Arbetsmarknadsministern insinuerade att de som tycker annorlunda än hon i a-kassefrågan lägger skulden på de arbetslösa och

säger att arbetslösheten är deras fel. Ingenting kunde vara en tokigare problembeskrivning.

Vi lägger skulden på regeringen. Det är inte de arbetslösas fel att det förs en felaktig företagspolitik. Det är inte de arbetslösas fel att det inte skapas nya riktiga arbeten i den konkurrensutsatta sektorn av Sverige. Det är regeringens fel att förutsättningarna för tillväxt och arbete i Sverige är för dåliga.

Margareta Winberg sade att a-kassan är regeringens hjärtefråga. Vi har förstått det. Det vore emellertid bättre om regeringens främsta hjärtefråga var jobben. Det är socialt, ekonomiskt och på alla sätt mer tilltalande att människor får arbeta och känna arbetets, dynamikens och växtens glädje än att de tvingas att leva på bidrag.

Margareta Winberg säger att de som inte tycker som hon dessutom säger nej till tryggheten. Ingenting kunde vara mer felaktigt igen. Tryggheten ligger inte i bidragssystemet. Tryggheten ligger i växten och i att veta att även om arbetslösheten drabbar mig finns det ett annat jobb jag kan söka mig till. Under den tid som man går under omställning skall ersättningen vara god. Som Margareta Winberg vet förordar Moderaterna en ersättningsnivå som inklusive våra skattesänkningar överstiger regeringens nivå.

I fråga om omställningstidens längd förordar vi ett system där den allmänna försäkringen får kompletteras med det som de avtalsslutande parterna kan komma överens om under den tid de själva tycker är rimlig.

Margareta Winberg säger att vi vill beröva de fackliga organisationerna inflytande över sina kassor. Margareta Winberg glömmer möjligen att kassorna betalas av skattebetalarna och därför skall bestämmas över av dem som står för fiolerna.

Anf. 138 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Per Unckel försöker nu, precis som han har gjort tidigare i dag, att föra över debatten på någonting annat än vad dagens debatt egentligen handlar om. Det är klart att vi båda kan beklaga att man inte har en sammanhållen debatt, men nu är det så att detta betänkande handlar om a-kassan. Då gör Per Unckel konststycket att försöka säga att skulden för arbetslösheten är regeringens. Då skulle jag vilja fråga om det var den borgerliga regeringens fel att det försvann 500 000 jobb under den tiden. I konsekvensens namn måste det ju vara så, Per Unckel.

Ikke desto mindre är det, oavsett var skulden ligger, de arbetslösa som skall betala den. Därmed förskjuter man skulden på de arbetslösa genom att inte ge dem en höjning av a-kassan, genom att begränsa tiden och genom att tala om incitament för att ta ett arbete, för det gör ju Per Unckel. Om man har en kortare period av ersättning ökar incitamenten för att ta ett arbete.

Per Unckel pratade om ett förslag i sitt huvudanförande, nämligen en punkt om att det skall vara raka rör mellan löneförhandlingarna och a-kassan. Vad är det, om inte att skuldbelägga dem som har hög arbetslöshet? Det är de som skall betala detta. Då ställer jag frågan: Är det enbart lönenivåerna som skapar arbetslöshet, Per Unckel? Det påstod ju Per Unckel också tidigare. Har inte efterfrågan någon betydelse? Har inte konjunkturen någon betydelse, eller utbildningsnivån?

Om en byggnadsarbetare skulle betala i förhållande till sin arbetslöshet, skulle den byggnadsarbetaren då lättare få ett arbete? Det måste ju bli så med Per Unckels logik med raka rör mellan löneförhandlingar och a-kassa.

Anf. 139 PER UNCKEL (m) replik:

Fru talman! Margareta Winberg frågar mig om det är någonting annat än lönenivån som påverkar arbetslöshetsnivån. Ja, skatten. Vid sidan om lönen, är det kanske det allra viktigaste av allt. Om Margareta Winberg hörde mitt huvudanförande skulle hon ha vetat att en enkel uträkning säger att låginkomsttagare strax innan de slås ut i arbetslöshet och blir beroende av a-kassan betalar 80 % av sina samlade lönekostnader i skatt. Det är orimligt. Det skapar arbetslöshet. Det skapar utslagning. Det skapar påfrestning på a-kassan.

Margareta Winberg beklagar att jag diskuterar jobben. Jag förstår det eftersom hon sitter i en regering som har ansvaret för den lägsta sysselsättningsnivån i Sverige i mannaminne. Vi reformerade inte Sverige tillräckligt fort när vi regerade. Det håller jag gärna med om. Men vi var på rätt väg. Sysselsättningen ökade och arbetslösheten minskade när ni tog över. Nu har det dessvärre vänt igen.

Kopplingen mellan arbetslösheten och a-kassan är mycket enkel, Margareta Winberg. En a-kassa som är felkonstruerad och skapar dåliga system för lönebildningen medverkar till att arbetslösheten blir onödigt hög. Det påpekar alla ekonomer i Sverige, inte bara borgerliga ekonomer utan också de som står Margareta Winberg nära. Det går inte att ha en a-kassa där den som löneförhandlar inte behöver ta ansvaret för arbetslöshetens kostnader utan kan skicka dessa kostnader vidare till någon annan. Det är därför vi säger att man skall göra en koppling mellan löneförhandlingarna och a-kassans finansiering. Därmed skulle man bidra till att få en lönebildning i landet som är värd namnet. Regeringen har ju själv utnämnt lönebildningen till en avgörande fråga, men kapitulerar så fort lönebildningsfrågorna blir konkreta.

Fru talman! Det är erbarmligt med en regering som inte inser var nyckeln till de riktiga jobben egentligen finns.

Anf. 140 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Så fick vi då ytterligare ett visdomsord. Det var inte bara lönerna som var för höga utan även skatterna. Låt mig då fråga Per Unckel: Vad gjorde ni under de tre år ni regerade om inte sänkte skatterna? Vad har ni för förslag nu om inte att sänka skatterna? Vad hände under de tre år som ni regerade och sänkte skatterna?

Inte gick arbetslösheten ned. Tvärtom var det då vi tappade 500 000 jobb. Det var då vi fick en massarbetslöshet i det här landet som vi inte har haft sedan 30-talet. Det var resultatet av ert recept att sänka skatterna, och nu kommer ni tillbaka med precis samma recept: Ta bort förmögenhetsskatten, sänk kapitalskatten, slopa värnskatten redan 1998 och sänk skatten på pensionssparande. Nu vill nu tydligen också sänka skatterna för låg- och mellaninkomsttagarna.

Tror ni själva på detta? Hur kan ni göra det med det resultat som vi har sett?

Sedan vill jag att Per Unckel svarar på frågan mer konkret. Jag tror att det är mycket viktigt för alla arbetslösa att få veta detta. Moderaterna är ett stort parti i Sverige, åtminstone enligt opinionsundersökningarna. Ni kan komma att ha betydelse i svensk politik om olyckan är framme. Då tror jag att de arbetslösa är intresserade av att veta vad som händer efter de 300 dagarna. Vilket system skall man vara i? Vilken nivå skall man få på ersättningen, och var skall den ersättningen komma ifrån? Är det från kommunerna i form av socialbidrag, eller var kommer pengarna ifrån?

Jag tror att det vore bra om Per Unckel kunde klara ut det här och nu.

Sedan var det den andra frågan. Skulle byggnadsarbetarnas arbetslöshet bli lägre om det fanns rakare rör mellan lönebildning, arbetslöshet och a-kassa? Svara bara ja eller nej på den frågan, Per Unckel.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 18.00 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

6 § (forts.) En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring (forts. AU13)

Anf. 141 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Jag förstod av Margareta Winbergs anförande att vi i grunden är överens om en hel del viktiga frågor när det gäller a-kassan. Jag skall inte ta upp vad som har varit. Jag tolkar situationen som att regeringen nu faktiskt har gått in på ett annat spår än det man tidigare befann sig på.

Jag skulle vilja resa några frågor som bekymrar mig.

Det gäller för det första frågan om finansieringen i förhållande till utgiftstaket. Förra året lade regering och riksdag till 14 miljarder kronor. I år, bara några månader efter det att budgetpropositionen antogs av riksdagen, var det ungefär 5 miljarder kronor. Vänsterpartiet har ansett att ett område som är så extremt konjunkturberoende och som dessutom är regelstyrt inte borde vara ett av de områden som har tak. Hur ser Margareta Winberg på det här? Som läget nu är, är det ju faktiskt fråga om en viljeyttring från regering och riksdag om det blir några pengar eller inte, och blir det inga pengar blir det riktigt illa för de arbetslösa.

Min andra fråga handlar om de deltidsarbetslösa. Jag ställde frågan i mitt huvudanförande från talarstolen, och jag vet att Margareta Winberg väl känner frågan. Vi har förordat att man skall ha fyllnadsstämpling tills man hittar en kombination av åtgärder som löser problemet. Nu har man inte valt det men vill snabbtreda frågan. Kan Margareta Winberg säga

något mer i den frågan? Det oroar oss väldigt mycket att många blir heltidsarbetslösa i stället för deltidssysselsatta.

Slutligen har jag en fråga om arbetsvillkoren. De har skärpts. Vi har använt arbetsvillkor som är något liberalare. Vi kan acceptera de ordinarie villkoren men har sagt att man i en situation med mycket kortare anställningar och lösare förhållningssätt på arbetsmarknaden borde göra en snabb kartläggning av effekten av hårdare arbetsvillkor, så att vi inte får en segregation mellan dem som är försäkrade och alla de ungdomar, invandrare och inte minst kvinnor som på grund av arbetsmarknadens struktur råkar illa ut i det systemet.

Anf. 142 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Jag skall svara på frågorna. En av dem är något besvärlig, nämligen den första om utgiftstaket, eftersom vi inte har fört den diskussionen. Jag antar att Hans Andersson här syftar på utgiftsområde 13. Detta är en följd av det beslut som har fattats här i riksdagen om att det skall finnas ett tak på varje utgiftsområde, något som naturligtvis ställer till problem, eftersom detta är konjunktürkänsligt och känsligt för arbetslöshetens nivå. Både vi själva och nu senast AMS har gjort prognoser som visar på att man under de närmaste åren, fram till år 2000, inte behöver befara det som Hans Andersson tar upp. Vår ambition och vårt mål är ju att den öppna arbetslösheten skall minska till 4 %, och därmed faller ju litet grand av problemet, i varje fall i sak, även om man givetvis kan fortsätta att diskutera frågan rent principiellt. Jag har alltså inget svar. Vi har inte funderat på att göra om systemet, utan svaret blir att de pengar som fattas får hämtas ur den reserv som finns utanför det här systemet, dvs. utanför utgiftsområdena.

Jag är medveten om att det Hans Andersson tar upp om deltidsarbetslösheten är ett problem. För oss har det varit problem av flera slag. Dels är det naturligtvis en kostnad. Vänsterpartiet har de pengarna – 600 miljoner – vi har dem inte. Dels finns det ett annat problem. Det förekom att både arbetsgivare och arbetstagare utnyttjade det gamla systemet. Det tycker inte jag är bra. Det finns emellertid väldigt få metoder att använda för att tvinga arbetsgivare till fler heltider, vilket ändå är målet. Den nya arbetsrätten är en sådan metod.

Anf. 143 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Vi är i och för sig, som jag sade från talarstolen, medvetna om att fyllnadsstämpling är ett problem, men det bör inte lösas på det sätt som är gjort, nämligen med ett alexanderhugg. Det innebär att man först berövar människor möjligheten att fyllnadsstämpla och sedan utreder vilka konsekvenser det skall få för den enskilde. I många fall vet vi att resultatet är att människor har blivit heltidsarbetslösa. Vi har lagt fram en del förslag, och jag hoppas att regeringen skall ta fasta på dem.

Vi har motsatt oss den flexibla lösningen av a-kassan och har i stället velat föra över pengar från område 13 till 14, så att man skall kunna ha aktivare åtgärder, samordnade av arbetsmarknadsmyndigheterna. Samtidigt har vi skjutit till en del otraditionella medel till arbetsförmedlingsnämnderna. Varför använder sig regeringen av den teknik man har använt, nämligen att göra undantag i a-kassan och att låta regeringen själv

fatta de här besluten? Man skulle i stället kunna lösgöra medel som läggs över till område 14, se det som en åtgärd och se till att arbetsförmedlingsnämnderna lokalt, efter prövning centralt, får del av dessa medel.

Slutligen skulle jag gärna vilja ha ett klarläggande när det handlar om nivåfrågan. Elving Andersson var väldigt tydlig med att säga att vi befinner oss på den nivå där vi skall vara och att vi skall stanna där. Det hör hemma i den centerpartistiska grundtrygghetsmodellen, men jag kan inte drömma om att Margareta Winberg med sin ideologi och ställning skulle omfatta grundtrygghetsmodellen. Hur ser Margareta Winberg på kompensationsnivåfrågan? Vi har lagt fram förslag till 1999, och vi har en finansiering för det förslaget. Jag hoppas att vi kan ta en konstruktiv diskussion om den frågan.

Anf. 144 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Jag börjar med den sista frågan. Frågan om grundtrygghet tycker jag har mindre att göra med nivåer, när vi nu har hamnat på 80 %. Det har mer att göra med nivån på taket, som jag naturligtvis hade önskat hade kunnat lyftas ännu mer. Bara det faktum att principen är bruten, att vi kan höja taket, ser jag ändå som ett visst framsteg, särskilt gentemot vår samarbetspartner Centern, som tidigare har motsatt sig det. Nu har ju utskottet också uttalat att den utredning som skall tillsättas skall titta närmare på både golv och tak, och så skall det naturligtvis bli. Jag har absolut ingenting emot det. Det är också ett sätt att markera att a-kassan, likväl som andra system, inte skall bli grundtrygghetssystem. Jag är emot grundtrygghet av ideologiska skäl.

Sedan återigen frågan om de deltidsarbetslösa. Inom ramen för arbetsrätten finns ett inslag som stimulerar mot deltidsarbetslösheten. Dessutom har vi skrivit att den utredning som skall tillsättas med förtur skall behandla de deltidsarbetslösas situation. Jag kan för dagen inte se hur den lösningen skall se ut, men i avvaktan på den lösningen har vi sagt, som Hans Andersson också nämnde i sitt anförande, att arbetsförmedlingarna skall ta ett större ansvar för de deltidsarbetslösa och i större utsträckning – tidigare har det nämligen skett i en oerhört liten utsträckning – ge dem någon form av deltidsåtgärd. Det kan också handla om att de skall kunna stämpla upp mer än i dag.

Som jag sade tidigare finns det väldigt många kommuner som har goda projekt, och de beskriver också detta på ett väldigt bra sätt. Kruket är att de säger att hindret är att den som är arbetslös inget får göra. Det är det vi vill öppna för, med hjälp av 500 miljoner i år och 1 miljard nästa år. Det handlar om att byta passivitet mot aktivitet.

Anf. 145 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Låt mig först ta upp det som Margareta Winberg var inne på sist. Hon frågade mig tidigare varför vi inte tillmötesgår kommunernas önskan. Är då inte Margareta Winberg påläst om motioner och vad som står i betänkandet? Det är nämligen precis det vi gör – vi tillmötesgår kommunernas önskan att i och med en aktivare användning av arbetslöshetsersättningen själva få bestämma hur de friare resurserna skall få användas. På den punkten har vi alltså precis tillmötesgått kommunerna.

Vad gäller resursarbeten frågar ministern: Värnar ni inte om jobben? Det är ju precis det vi gör. Risken med resursarbetena är att de slår ut ordinarie arbetstillfällen i kommuner och landsting. På den punkten är det fem partier som är överens om att detta faktiskt är ett hot mot den kommunala och den landstingskommunala sektorn och sysselsättningen där.

Jag tog, fru talman, i mitt anförande upp Winbergs uttryck för ett halvår sedan om att vi stod inför en skördetid. Det har varit en rätt mager skörd. Har inte ministern någon kommentar till detta? Förra sommaren sade ministern: Vänta och se tills förslagen har fått verka. Nu har de fått verka. Arbetslösheten är högre i dag än för ett år sedan. Har inte ministern någon kommentar till utvecklingen på arbetsmarknaden? Det är ju det som avgör hur mycket a-kassan kostar.

Jag har också en fråga om feriearbeten. Blir det nu så att alla ungdomar får feriearbete, Margareta Winberg?

Ministern talar om att avsikten aldrig har varit att arbetslösa skall behöva socialbidrag. Men, fru talman, det var ju en medveten politik när ni sänkte nivån i a-kassan från 80 % till 75 % tillsammans med Centern och Moderaterna. Det var en medveten politik. Ni visste att detta skulle driva människor till socialbidragsköerna, vilket skulle drabba kommunernas ekonomi och därmed också sysselsättningen i kommunerna. Kom inte och slå i oss någonting annat! Ni visste att ni förde människor till socialbidragsköerna.

Anf. 146 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Det är så, Dan Ericsson, att den friare användningen av a-kassan är ett sätt att stimulera den lokala verksamheten och att ta vara på det engagemang som vi vet finns i kommunerna. Det engagemanget är oerhört stort.

Sedan förstod jag inte alls resonemanget om resursarbeten. Det här gäller under en övergångsperiod, tills de 4 miljarderna i år och de 8 miljarderna nästa år får verkan i form av att människor kommer in och får stanna kvar i vård, omsorg och utbildning. Det finns ingen som helst risk för att det slår ut de vanliga jobben. Detta bygger på en flerpartssamverkan där facket har vetorätt när det gäller grundbemanningen. Detta har vi för övrigt gjort upp i gott samråd med Kommunal. Det är Kommunals idé i Kalmar som ligger till grund för detta. Så den oron delar jag inte.

Däremot förstår jag inte varför inte Dan Ericsson och kristdemokraterna kan gå med på att i den situation som är stärka vården, omsorgen och utbildningen, höja kvaliteten och därmed också ge de arbetslösa en chans att pröva på att vara i ett jobb som så när nästan är lika med ett vanligt reguljärt arbete. Dessutom får de när det blir tillfälliga vikariat tillfälle att ta de vikariaten i stället för att man ringer in kusiner och mostrar och allt vad det är, sådana som kanske redan har ett jobb men råkar vara lediga den dagen. Det begriper jag inte.

Dan Ericsson talar också om socialbidrag. Får jag bara ställa en fråga om er bortre gräns efter tre år. Om vi har räknat rätt slår den ut 230 000 personer. Vad är det för efterskydd där? Hur hög är den nivån och vad betyder det för socialbidragen?

Anf. 147 DAN ERICSSON (kd) replik:

Fru talman! Här häpnar man! Ministern har inte läst betänkandet. Hon vet inte vad partierna har för positioner i olika frågor. Läs betänkandet, Margareta Winberg! Läs motionerna! Vad gäller den bortre parentesen står vi faktiskt på regeringens sida. Jag ser fram emot att sitta i den utredning som Margareta Winberg har antytt skall komma i den frågan. Men det är meningslöst att föra en debatt om arbetsmarknadsministern inte ens har läst sakförslagen som vi debatterar.

Ministern säger också att man stärker kommuner och landsting, att man stärker vård och landsting. Ja – efter det att man våldsamt har dragit ned på resursmöjligheterna för kommuner och landsting! Vi har haft en kraftfull avgång av personal på den sidan och det fortsätter, precis som Hans Andersson var inne på här tidigare.

Från vår sida har vi konsekvent lagt fram budgetförslag som har stärkt kommuner och landsting under ett antal år. Också i år lägger vi fram förslag som innebär mer pengar till kommuner och landsting än vad regeringen föreslår.

Sedan använde ministern en litet farlig formulering vad gäller resursarbeten: nästan lika med reguljärt arbete. Är det så att den här typen av insatser skall kunna ersätta reguljärt arbete? Vari finns skillnaden nu? Nu kommer ju kommuner och landsting efter den här debatten att se att det här är en fantastisk möjlighet. Man kan få mycket mer personal för mycket mindre pengar. Det tycker jag att ministern nu öppnade för. Det är högst oroande.

Jag hade också en fråga till Ingvar Johnsson som jag inte fick något svar på. Jag frågade varför facket, varför regeringen inte vill tillerkänna familjehemsföräldrar rätt till ersättning. Är det rättvisa att låta ett antal tusen familjehemsföräldrar stå utan rätt till arbetslöshetsförsäkring?

Anf. 148 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Det är kanske min tur att bli häpen när Dan Ericsson påstår att vi skulle vara orsaken till att massor av människor sägs upp i den offentliga sektorn. I själva verket var det under 1991–1994 som de stora uppsägningarna skedde. Det var då tiotusentals människor, framför allt kvinnor, tvingades ut från den offentliga sektorn. Statistiken går att läsa, Dan Ericsson, och den säger detta.

Så den bortre gränsen. Jag har visst läst motionen. Men det är väldigt luddigt uttryckt. Det var därför jag frågade: Är det tre år som gäller? Vad är det för efterskydd ni skall ha? Det kunde vi inte riktigt förstå när vi skulle analysera förslaget. Därav min fråga.

Dan Ericsson tar också upp frågan om familjehem. Jag vill säga att i och med att vi har öppnat för företagandet och a-kassan på ett sätt som ni aldrig orkade göra, blir det också enklare för de familjehem som är företag. Låt mig också säga att för de familjehem som är uppdragstagare – så är det ju normalt – kommer det nu att utvecklas en praxis. Låt oss då se hur den praxisen nu och framöver kommer att utvecklas. Sedan kan vi eventuellt återkomma i just den frågan.

Anf. 149 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Arbetsmarknadsministern nämnde Miljöpartiet från talarstolen när det gällde resursarbeten. Jag vill fråga henne om det är rätt att en modell som Kalmarmodellen, som Dan Ericsson också sade, så uppenbart tränger undan riktiga jobb – för det gör den verkligen.

Är det rätt, arbetsmarknadsministern, att man blir avstängd från a-kassan om man tackar nej till ett sådant resursjobb? Är det rätt, Margareta Winberg, att en resursperson inte får rätt till betald semester? Är det rätt, Margareta Winberg, att resurspersonen inte får någon semester eftersom man går in som vikarie för ordinarie anställda? Är det rätt, arbetsmarknadsministern, att resurspersonerna får reseförbud, eftersom de klassas som arbetslösa och måste stå till arbetsmarknadens förfogande?

Och är det då rätt att dessa resurspersoner blir ett konstant b-lag eftersom de går in med låg ersättning, eftersom de får väldigt låg ersättning för sitt arbete? Är det då verkligen rätt att tränga undan riktiga arbeten på det här sättet?

Jag vill också fråga arbetsmarknadsministern hur en socialdemokratisk regering kan vara nöjd med att fler ställs utan försäkringsskydd när nivåhöjningen i a-kassan finansieras på det här sättet, genom en skärpning av arbetsvillkoret? Jag vill också fråga hur man kan föreslå ett medlemsvillkor som skärper inträdet till a-kassan och som innebär en kvinnofälla.

Anf. 150 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Ibland blir man litet ledsen över tonen hos vissa debattörer. Det gäller inte bara Miljöpartiet utan också andra. Man ser alltid hot, alltid det som är dåligt och negativt. Man har inte den fantasi och kreativitet som läget faktiskt kräver. Det går inte att lösa de problem vi har i dag med gamla metoder. Det krävs mycket nytt.

Resursarbete är en sådan ny sak, som dessutom kommer från fackföreningsrörelsen själv. Det är inte låg ersättning. De som är i resursarbete får 90 % av lönen, för 90 % arbete. Tanken är ju att under 10 % av tiden skall de antingen utbilda sig eller stå till arbetsmarknadens förfogande. Dessutom är tanken att när de går in i ordinarie jobb får de vanlig avtalsmässig lön. De får OB-tillägg, beroende på vilken tid på dygnet de arbetar.

Det är bra för de arbetslösa. Försök att se den möjligheten. Försök också att se att det är bra för verksamheten i ett läge när vi väntar på de nya pengarna, de 4 miljarderna i höst och de 8 miljarderna nästa år. I den situationen kan de arbetslösa göra en enastående insats för vården, omsorgen, utbildningen eller var de nu skall vara.

I semesterfrågan vill jag säga att detta är att betrakta som en åtgärd. Den skall vara i sex månader, i undantagsfall i nio månader. I reglerna härför ingår självklart inte semester.

När det sedan gäller nivåhöjningen och skärpningen vill jag säga att jag genom min diskussion förra sommaren, inte enbart om skärpningar i regelsystemet utan också om en avgiftsökning, bidrog till att a-kassans ersättningsnivå kunde höjas.

Prot. 1996/97:106

21 maj

*en allmän och
sammanhållen
arbetslöshetsförsäkrin
g*

Anf. 151 BARBRO JOHANSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker att Miljöpartiet hör till de partier som verkligen har kommit med förslag. Jag inledde mitt anförande i dag med att säga att det var Miljöpartiets insats som stoppade förslaget om att statsbidraget skall betalas ut bara en gång per månad. Detta var Miljöpartiets förtjänst, men för detta har vi absolut inte fått någon erkänsla. Jag tycker att man från regeringens sida någon gång kan erkänna att ett annat parti i riksdagen har kommit med ett bra förslag som man har tagit upp som sitt eget. Så har för övrigt varit fallet också i andra frågor, t.ex. i frågan om friår. Som arbetsmarknadsministern väl vet har vi lagt fram många förslag.

Jag tycker att man i stället för att sätta in resurspersoner bör behålla dem i deras ordinarie arbeten. Vi vänder oss mot att man först sparkar offentliganställda personer och sedan sätter in dem som resurspersoner. Det är helt oförståeligt.

Jag vill vidare ta upp arbetsvillkoret, som nu har blivit mycket strängare. Jag fick från arbetsmarknadsministerns kollega Ingvar Johnsson inte något svar på min fråga om skärpningen av medlemsvillkoret till 17 timmars arbete. Han gjorde sig faktiskt lustig på min bekostnad när jag inte hade tillfälle att svara. Sådant tycker jag faktiskt inte är roligt.

Vad händer med de människor som genom detta ställs utanför systemet?

Anf. 152 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Jag vill gärna kommentera miljöpartisternas kreativitet. Jag tycker att ni har haft väldigt mycket idéer och varit oerhört kreativa, på gott och ont. Ibland har det varit positivt, ibland har det varit alltför fantasifullt och kostat alltför mycket pengar.

Jag kan mot den bakgrunden inte förstå varför ni inte kan acceptera vårt förslag till åtgärd, en åtgärd som är förankrad hos facket. De arbetslösa kommer att få nytta av den, liksom framför allt de sjuka, barnen i skolan, barnen på dagis osv. Jag skall inte föreskriva var detta skall ske, utan detta skall bestämmas lokalt i samarbete med de fackliga organisationerna. Detta är också en garanti för att ordinarie jobb inte trängs undan.

Tanken är ju den att man skall vara överens om en grundbemanning. Resursarbetarna tillkommer utöver denna som kvalitetshöjare, med betydligt högre ersättning än vad man har som arbetslös. Dessutom får de första chansen till de korta vikariat som alltid uppstår i en sådan här verksamhet. I försöket i Kalmar har man till ungefär 50 % varit anställd på ordinarie jobb och i övrigt varit i den s.k. Kalmarmodellen. Resurspersonen har satts in i stället för någon som har ett jobb men som händelsevis råkat vara ledig dagen i fråga.

Jag tycker att det är mycket viktigare att den som är arbetslös får en sådan här chans och därmed får vara kvar i arbetslivet. Detta är bra för den arbetslöse men också för verksamheten, för de sjuka, för barnen och för de gamla.

Anf. 153 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag har varit kritisk mot hanteringen av a-kassefrågan och sagt att jag är bekymrad över att vi trots god konjunktur har en ökande massarbetslöshet. Nu kommer inte den hårdaste domen från oppositionen, utan den står att läsa i regeringspropositionen, där det noteras att över 350 000 är öppet arbetslösa, att andelen långtidsarbetslösa har fördubblats och numera utgör mer än en tredjedel av alla arbetslösa samt att kostnaderna för arbetslösheten stiger och t.o.m. accelererar.

Antalet långtidsinskrivna vid arbetsförmedlingarna, dvs. sådana som varit inskrivna längre tid än två år, var vid det senaste årsskiftet över 200 000. Det är på senare tid framför allt de mycket långa inskrivningstiderna vid arbetsförmedlingarna som har blivit betydligt fler. Denna mörka bild tecknar ju regeringen själv.

Vi skall hålla arbetsmarknadsministern räkning för att hon pläderar för att man inte får skapa inlåsnings effekter, dvs. motverka att arbetslösa skall kunna ta tillfälliga arbeten. Regeringen säger också att det är viktigt att en tidsbegränsning i ersättningsrätten införs, men sedan får man plötsligt kalla fötter. Enligt propositionen har man raggat upp en forskare som påstår att den låga arbetskraftsefterfrågan beror på slumpen och viss mån på bostadsorten.

Jag skulle vilja fråga arbetsmarknadsministern vilken slump som gjort att man har gjort denna besynnerliga upptäckt, som lett till att man tillsätter en utredning i frågan. Det skulle vara värdefullt att få ett besked om detta.

Anf. 154 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Jag förstod inte det sista som Elver Jonsson talade om. Vi fick inte kalla fötter på det viset. Däremot upptäckte vi att vi inte hade något bra svar på en väldigt viktig fråga som de arbetslösa ställde, nämligen vad som händer efter utförsäkringen. Elver Jonsson har kanske ett svar – kanske inte ett bra svar men ändå ett svar. Jag har inte kunnat finna något sådant. Det vore alltså intressant att höra vilket som är Elver Jonssons och Folkpartiets svar på frågan vad som händer efter två år.

Med den kunskap som Elver Jonsson nu uppenbarligen besitter om hur många som är långtidsarbetslösa, dvs. som varit arbetslösa i två år, vet han också att de drabbas av den folkpartistiska gränsen. Det är 245 000 personer som skulle åka ut den 1 januari 1998. Var hamnar de? På vilken nivå skall de befinna sig, och i vilket system skall de vara?

Jag vill också ta upp en fråga som inte varit uppe här i dag: Varför tycker Folkpartiet inte att arbetsförmedlingarna skall få mer personal? Har Elver Jonsson aldrig besökt en arbetsförmedling och sett hur man där har det? Har han aldrig hört att de är på gränsen till utbrändhet? Är inte det ett motiv för att ge arbetsförmedlingarna litet mer pengar till personal? Har Elver Jonsson heller aldrig tagit del av de studier som säger att ett av de säkraste sätten att få ut människor i arbete är att det finns gott om personal som sysslar med detta?

Anf. 155 ELVER JONSSON (fp) replik:

Fru talman! Margareta Winbergs inlägg visar att hon å ena sidan pläderar för en tidsbegränsning och en bortre parentes, å andra sidan känner

en ängslan för att behöva stå för detta. På den punkten är vi i samma situation – någonting måste träda in efter en sådan parentes.

Margareta Winberg frågar vilket svar jag har i denna situation. Jag svarar: Varför inte fullfölja ARBOM-utredningen? Jag skulle vilja fråga hur det kommer sig att regeringen inte är beredd att fullfölja denna, som jag tycker, seriösa och fina utredning.

Jag skulle när det gäller den forskare som påstår att slumpen spelar in kunna hänvisa till ett citat ur propositionen, som Margareta Winberg ju själv har skrivit. Jag skall ta fram sidan efter debatten, så att vi kan reda ut den saken.

Varför vill då jag inte ha flera arbetsförmedlare? Jag tycker, fru talman, att vår viktigaste uppgift faktiskt är att se till att vi får fler jobb. Enligt Folkpartiets uppläggning är det den främsta försvarslinjen. Jag tror inte att vi klarar detta med sofistikerade arbetsmarknadspolitiska metoder, med modeller från Växjö och från Kalmar som siktar till att man skall arbeta allt mindre och enligt vilka allt färre skall försörja alltfler.

Den paradox som vi har att leva med är att arbetslöshet inte beror på arbetsbrist. Den beror på andra brister: brister i lönsamhet, brist på pengar i offentliga kassor och brister i vår förmåga att organisera arbetslivet. Det är de bristerna som vi i första hand skall komma till rätta med. Då visar det sig att arbetsförmedlingarna kan klara sig med mindre personal, eftersom människor kommer i arbete. Detta är den viktigaste insats som vi behöver göra. Det sägs också av regeringen, och jag önskar att regeringen skulle ha ork och mod att fullfölja en sådan linje utan att snegla så mycket åt sidorna.

Anf. 156 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Så fick vi då svaret att det skall vara en kraftigt sänkt ersättning efter utförsäkringen. Efter två år skall man få grundbeloppet. Det är tydligen en lämplig nivå.

Jag delar inte den uppfattningen. Det är ett synsätt på de arbetslösa som innebär att om ersättningen sänks, så tar de nog jobben. Men om man nu har uppfattningen att ersättningen kan sänkas, varför sänks inte a-kassan rejält? Varför gör man inte som i vissa länder där det inte finns någon a-kassa? Då skulle väl de arbetslösa ta jobben. Det skulle alltså vara de jobb som alltid finns i ett samhälle, men som på en marknad värderas med utgångspunkt i t.ex. om det finns en nivå på a-kassan eller inte.

Jag delar inte den människosynen. Jag trodde inte att liberalerna i Sverige skulle ha den människosynen, dvs. att det är de arbetslösas fel att de är arbetslösa.

Frågan om arbetslösheten är mycket mer komplex än så, Elver Jonsen. Det är många faktorer som samverkar. Lägg inte skulden på de arbetslösa. Det är nog många som är sjuka, och det är nog många som tar livet av sig därför att de känner att det är deras fel att de är arbetslösa. Vi skall inte bidra till att den skuldbördan ökar.

Anf. 157 HANS KARLSSON (s):

Fru talman! Det är kanske så att det mesta som kan sägas om a-kassan, arbetslöshetsförsäkringen och arbetsmarknaden har sagts under

denna långa eftermiddag. Men jag skall ändå fresta talmannens och kammarens tålmod med att stryka under en del saker och peka på några andra.

Jag tycker att jag måste göra detta därför att det är oerhört glädjande att vi nu kan höja ersättningen till 80 %. Det är oerhört viktigt för arbetslösa, som på det sättet får en förbättrad ekonomi. Men det har också en betydelse i kommunernas ekonomi, som har fått en ökad belastning på socialbudgetarna under den tid vi har varit tvingade att ha en lägre ersättning.

Jag tycker också att det finns anledning att något peka på varför vi kan ta steget. Vi kan göra det därför att vi har en ekonomisk förbättring i landet. Det beror på att vi har fört en politik som har städat undan det jättelika budgetunderskott som etablerades under den borgerliga regeringen. Vi har fått ekonomin på fötter. Nu kan vi se mycket tydliga prognoser från många olika håll som visar på att arbetslösheten kommer att vända nedåt. Då kan vi med glädje säga att rättvisan ökar i samhället. Arbetslösheten minskar, och de som ändå tvingas vara arbetslösa får en bättre ekonomisk situation.

Men det finns också anledning att säga att det är oerhört viktigt med en arbetslöshetsförsäkring som är uthållig, som klarar olika skeden och olika situationer på arbetsmarknaden. Fasta spelregler som står sig över tiden innebär trygghet för den enskilde och trygghet för samhället i en mängd olika avseenden.

A-kassans roll är för de flesta inkomsttryggheten, dvs. att få pengar när man inte har ett jobb. Det är naturligtvis en viktig del i uppgifterna för a-kassan. Det finns andra uppgifter, men inte alltid lika tydligt framlyfta. A-kassan har en viktig roll när det gäller maktbalansen i arbetslivet. En dålig a-kassa som det är svårt att bli medlem i och som ger en låg ersättning, ställer löntagarna i en strykklasse. Därför är det viktigt att ha en bra a-kassa och att det finns rimliga villkor för att bli medlem i den och att den ger en bra ersättning vid arbetslöshet.

Men det finns också ytterligare en viktig del att peka på. Det handlar om att stödja utveckling, omstruktureringar, människors möjligheter att stiga av från jobbet, byta jobb eller påbörja en utbildning. Försäkringen skall ha en sådan karaktär, att man kan göra detta och känna sig trygg.

Jag har noterat att man från moderat håll har sagt ett tydligt nej till dessa positiva delar i a-kassan. Jag ser inte att det finns någon moderat längre i kammaren. Men det är kanske någon som lyssnar på internradion. Jag funderade i min bänk över varför ingen från moderat sida talade om löntagarklimat. Däremot talar man ofta om företagarklimat. Det måste väl även för moderater vara viktigt att det är ett bra klimat också för löntagare, inte enbart för företag och företagare. Men moderaterna säger nej till höjd ersättning. De säger nej till trygghet i form av att inte behöva utförsäkras efter 300 dagar. De säger nej till att ge de arbetslösa en bättre ekonomisk situation.

Att Moderaterna är ett löntagarfientligt parti är väl kanske inte så överraskande för mig. Men jag tycker att det som har framkommit i dag riktar på ett särskilt tydligt sätt udden mot de löntagare som har låga löner, dålig arbetsmiljö och har litet inflytande på jobbet. Jag tycker att det är skrämmande, och jag hoppas verkligen att svenska folket får upp ögonen för den situationen.

Prot. 1996/97:106
21 maj

*en allmän och
sammanhållen
arbetslöshetsförsäkrin
g*

Vi kan konstatera att den höga arbetslösheten och den relativt låga ersättningen har inneburit att det har blivit tystare på svenska arbetsplatser. Jag upplever att Moderaterna vill etablera denna tystnad som ett naturligt tillstånd. För dem som funderar över om jag överdriver a-kassans roll för löntagarna och löntagarnas möjligheter att hävda sina intressen, vill jag rekommendera att i kväll slå på TV 2 kl. 20.00 och tittar på Ådalen 31. Det är en utomordentlig skildring av vad som händer i ett samhälle där löntagarna är rättslösa, saknar lagstiftningsskydd, saknar bra kollektivavtal och saknar arbetslöshetsförsäkring.

Anf. 158 CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! När man hoppar in i en debatt om ett område som man normalt inte brukar arbeta med, tänker man kanske litet extra på arbetssituationen för dem som dagligen arbetar med dessa frågor. Jag tänkte här i min bänk att de på departementet och i utskottet som arbetar med dessa frågor har en egentligen otroligt otacksam arbetsuppgift. Det är ju så svårt att lyckas med det här området.

Nu sitter säkert Margareta Winberg och tänker att det är en tacksam uppgift, eftersom det finns en chans att göra något. Men jag tycker att det är beundransvärt att man orkar hålla modet uppe i dessa situationer.

Jag har läst utskottsbetänkandet. Jag vill säga till arbetsmarknadsutskottet att det är roligt att läsa ett betänkande som är så trevligt skrivet. Folk som läser statliga skrifter brukar tycka att det är tråkig text. Men det är faktiskt inte denna text.

Jag har begärt ordet därför att jag har väckt två motioner som har behandlats i det här betänkandet. Båda motionerna innehåller idéer som jag har fått från folk utanför riksdagen. Den första motionen gällde ett förslag att en arbetslös som startar ett företag skall ha möjlighet att kvalificera sig för arbetslöshetsersättning. Det visade sig att den motionen var helt onödig. Det hela var klart. Det fanns t.o.m. med i propositionen. Det skriver utskottet ganska kärleksfullt. Därför har jag förståelse för att utskottet yrkar avslag på motionen.

Jag fick ett brev från en person i Värnamobygden, som är den del av Sverige som har lägst arbetslöshet. Det brevet låg till grund för en motion med ett förslag om att i stället för att en arbetslöshet skall vara individuell skall den kunna delas av personer på den arbetsplats. Förslaget innebär att arbetslösheten skall knytas till arbetsplatsen och fördelas på samtliga arbetstagare där. Ordet arbetslöshet kan i denna variant ersättas med flexibel arbetskraftsresurs, står det i brevet som jag fick från en s.k. väljare. Det är ett relevant uttryck för en situation där tillgången på arbetskraft är större än tillgången på arbete.

Modellen innebär att en arbetsgivare stimuleras att öka antalet anställda under förutsättning att den därvid eventuellt uppkomna egentliga arbetstidsbristen på arbetsplatsen fördelas mellan samtliga anställda i företaget eller på viss enhet i företaget. Mannen som skrev detta till mig har t.o.m. gjort en beräkning av vad detta skulle innebära.

Han skriver: Om var och en i en personalstyrka på nio personer arbetar 40 timmar per vecka blir summan 360 timmar. Det kan vi alla hålla med om. I detta exempel är 360 timmar per vecka den på arbetsplatsen tillgängliga arbetstiden. Ökas personalstyrkan med en person till tio personer, vilka delar på den tillgängliga arbetstiden, blir veckoarbetstiden

för var och en 36 timmar. För de 40 timmar för vilka arbetstid saknas på arbetsplatsen skall arbetslöshetsersättning utbetalas, enligt detta förslag.

Den teoretiska arbetstiden per person är i detta exempel fortfarande 40 timmar per vecka. Men arbetsgivaren har här en flexibel arbetskraftsresurs som kan utnyttjas. Modellen innebär en väsentlig minskning av antalet personer som blir utan arbete. I betänkandet skriver man att detta strider mot den praxis som finns. Det inser också jag. Men om man skall kunna minska arbetslösheten till hälften av nuvarande nivå måste radikala åtgärder vidtas och ett nytänkande ske.

Det yrkande om avslag som den här motionen drabbas av är mycket generöst. Utskottet anför skäl både för och emot förslaget i min motion. Det viktiga för mig är att ärendet aktualiseras för dem som arbetar med dessa frågor. Sedan får man se vad som händer.

Nu räknar jag med att skriva ett litet brev till arbetsmarknadsministern, eftersom hon inte kan komma ihåg allt som sägs här. Därefter får de personer som arbetar med dessa frågor på departementet fundera över om förslaget är rimligt.

Utskottet hänvisar också till ett domsutslag som kommer så småningom. Därför kan jag med förtjusning yrka bifall till det avslag på mina motioner som betänkandets hemställan utgör. Jag vill ändå använda den här tiden till att säga dessa saker, mycket för att ge den person rättvisa som tog sig tid för att skriva till en gräsrotsriksdagsman från Jönköpings län.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 maj)

7 § Ändring i RFK:s instruktion

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU21
Ändring i RFK:s instruktion

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 28 maj)

8 § Vissa grundlagsfrågor

Föredrogs
Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU26
Vissa grundlagsfrågor

Anf. 159 BIRGER HAGÅRD (m):

Fru talman! För Moderata samlingspartiet har de konstitutionella frågorna alltid varit av stor betydelse. Det är grundlagens uppgift att garantera det svenska statsskicket och att ge medborgarna frihet och oberoende gentemot den politiska makten. Moderaterna har av tradition sett som en

Prot. 1996/97:106
21 maj

*en allmän och
sammanhållen
arbetslöshetsförsäkring*

g

Vissa grundlagsfrågor

av sina främsta uppgifter att skydda och stärka demokratin, rättsstaten och författningen.

När författningsreformerna genomfördes i början av 70-talet kom det att riktas en bitvis stark kritik mot den nya regeringsformen. Vi har genom åren arbetat för förbättringar. Vi har också kunnat notera successiva framgångar. Vi fick ett fri- och rättighetskapitel i regeringsformens 2 kap. Sedan 1980 har vi lagprövningsrätten inskriven. Vi har fått förlängda mandatperioder, och vi har också uppnått ett ökat inslag av personval.

Sedan den 1 januari 1995 är Europakonventionen med skydd för de mänskliga fri- och rättigheterna införlivad med svensk rätt. Samtidigt med detta fick vi också en bättre precisering av Europakonventionens egendomsskydd. Vi fick ett grundlagsskydd för rätten till ersättning vid rådighetsinskränkningar som avser mark och byggnader, och vi har fått ett grundlagsskydd för närings- och yrkesfrihet.

Allt detta är exempel på vad vi kallar för viktiga steg i riktning mot en förstärkt demokrati och en förstärkt konstitution. Men detta innebär inte att vi skulle leva i den bästa av världar för tillfället eller just nu när det gäller vår författning. Det är mycket som återstår.

Vi har en klart otillräcklig maktindelning i vårt konstitutionella system. De enskilda medborgarnas rättssäkerhet har ofta setts som ett intresse som är underordnat intresset hos en tillfällig parlamentarisk majoritet. Den rimliga balansen mellan majoritetens och minoritetens legitima intressen är inte alltid för handen.

För att rätta till en del av de brister som finns har vi väckt en partimotion, som är den främsta anledningen till att detta betänkande över huvud taget föreligger. Rubriken på betänkandet lyder: *Vissa grundlagsfrågor*. Jag skulle i och för sig inte kunna tänka mig en tråkigare rubrik på ett betänkande. Det är någonting helt annat än vår rubrik på vår motion som är: Konstitutionella förändringar för en vital demokrati. Det är vad det är fråga om, och det är nog en bättre lydelse.

Vi anger elva områden där förbättringar enligt vår mening bör ske. I åtta av betänkandets nio reservationer följer vi upp våra krav, i ett par fall stödda av Miljöpartiet och i något av Folkpartiet. Men var finns de andra partierna? Tycker de, och tycker speciellt Socialdemokraterna, att vi lever i den bästa av grundlagsvärldar?

Låt mig göra en hastig genomgång av våra reformkrav. Först och främst finns ett klart behov av att rätta till och skydda minoriteten när det gäller inskränkningar av de medborgerliga fri- och rättigheterna. Naturligtvis kan det finnas ett behov av att kunna göra sådana inskränkningar. Det skall jag utan vidare medge. Men i regeringsformen finns det inte en tillräcklig balans mellan majoritetens långtgående rättigheter och minoritetens rättmätiga krav på hänsyn, vilket borde vara en av demokratins främsta utgångspunkter. Genom ett enkelt majoritetsbeslut kan inskränkningar ske i våra fri- och rättigheter.

Vi vill ha ett förstärkt minoritetsskydd vid lagstiftning som innebär att vi får begränsningar av de medborgerliga fri- och rättigheterna. Enligt vår mening bör beslut om såväl begränsningar i äganderätten, närings- och yrkesfriheten som inskränkningar i de politiska fri- och rättigheterna – dvs. yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten och föreningsfriheten – beslutas av riksdagen med en kvalificerad majoritet. Sedan kan vi alltid diskutera hur den kvalificerade majo-

riteten bör se ut i sammanhanget – om det exempelvis skall vara två tredjedels majoritet, tre fjärdedels majoritet eller vad vi nu vill konstruera.

När det gäller vår grundlagstiftning krävs för att en ändring skall kunna ske två likalydande beslut med riksdagsval emellan. Det är dessutom stadgat att ett förslag inte får läggas fram senare än nio månader före valet. Men det finns en möjlighet till undantag, nämligen om fem sjättedels majoritet i konstitutionsutskottet ändå anser att man bör kunna lägga fram ett förslag.

Varför har vi över huvud taget niomånadersregeln? Självfallet därför att vi vill ha en omsorgsfull beredning, möjligheter till remissbehandling av förslag och möjlighet till eftertanke. En snabbbehandling är något som lagstiftaren, eller våra grundlagsfäder, kunde tänka sig endast när nästan alla var överens, dvs. i rätt okontroversiella frågor.

I det nuvarande systemet kan minoriteten inte hindra några förslag. Däremot kan en minoritet tvinga fram att ett förslag till grundlagsändring får vila över två val. Vi har ett exempel, det beryktade barnpornografifallet i juni 1994. Lagrådet hade avrått. Vi moderater hade sagt nej i konstitutionsutskottet, vi fick också med oss Folkpartiet och kunde på det sättet förhindra att ett förslag lades fram som det annars bara hade behövts ett val emellan för att bli verklighet av. Vad vi då upplevde var partitaktik av sämsta märke från Socialdemokraternas sida. Det är också betecknande att det här förslaget, som alltså nu skulle bli grundlag från den 1 januari 1999 om det skulle tas fram på nytt, inte för frågan framåt ett endaste dugg. Jag tror inte att det är många som i dag skulle vilja stå bakom det över huvud taget.

Mot bakgrund av de här erfarenheterna vill vi moderater få till stånd ett förbud för konstitutionsutskottet att över huvud taget lägga fram förslag om grundlagsändringar om en sjättedel av dess ledamöter är emot det.

En annan fråga gäller initiativrätten för de andra utskotten. Det är något som har varit existerande sedan 1971. Också där har man räknat med att det skulle vara näst intill en absolut enighet, och gälla okontroversiella förslag. I dag finns det inget som helst minoritetsskydd när det gäller initiativmöjligheterna. Också detta har missbrukats. Vi har ett exempel från den senaste tiden: Den s.k. partnerskapslagen som drevs igenom med en majoritet av 8 mot 7 i lagutskottet våren 1994. Vi kan jämföra med KU, som ungefär samtidigt hade den här barnpornografihistorien, och där minoriteten lyckades förhindra att en olycka skedde omedelbart. Utskottsinitiativen bör enligt Moderaternas mening också fordra fem sjättedels majoritet på samma sätt som sker i undantagsfall i KU.

En annan fråga gäller den enskilda äganderätten, som bör stärkas. Vi säger att den enskilda äganderätten måste vara orubblig. Inskränkningar får ske endast i klart angivna fall och med full ersättning till dem som drabbas. Också här är det naturligtvis de senaste årens erfarenheter som i stor utsträckning vägleder oss. Vi har sett ett missbruk från socialdemokratins sida. Vi har fått se en närmast konfiskatorisk politik.

Jag kan ange några exempel: Fallet med de fria handredskapen, då ungefär 100 000 människor inte fick den ersättning de var berättigade till. Den s.k. engångsskatten på försäkringssparande, som många upplevde som en stöld på ca 15 miljarder kronor är ett annat exempel. I plan- och bygglagen finns det också exempel på bestämmelser som ter sig konfiska-

toriska. Det handlar också om förmögenhetsskatten, och skatt på icke realiserat värde när det gäller exempelvis aktier. Fastighetsskatten som tungt drabbar så många människor i vårt land nu är också ett exempel. Det är en skatt på vad som för den normala människan ofta är ett lånat kapital. Först lånar man och betalar ränta och sedan betalar man skatt på de lånade pengarna! Detta är något som inte är acceptabelt.

Många andra frågor borde också bli föremål för förändringar. Beskattningsmaktens gränser borde ses över. Vi ser nu i stället hur man planerar införandet av en ny generalklausul på skattens område, värre än den som fanns tidigare.

Den negativa föreningsfriheten, rätten att kunna stå utanför, är också något som vi behöver titta närmare på. Där har vi det kända fallet Torgny Gustafsson, som togs upp här i kammaren tidigare i dag. Det är nu föremål för KU:s granskning, och kommer inte med i det här betänkandet utan senare.

Uppenbarhetsrekvisitet torde ha spelat ut sin roll, och borde också utmönstras.

Lagrådet borde rimligtvis höras också när det gäller grundlagsändringar. Det sker nu bara i tryckfrihetsfallen.

Vi har också frågan om en författningsdomstol. Vi moderater säger inte att vi är för eller emot en författningsdomstol, men frågan bör bli föremål för en utredning. Mycket har nämligen ändrats under senare tid i det här landet.

Vi har också tagit upp domstolarnas och domarnas konstitutionella ställning. Vi vill definitivt utmönstra det s.k. kallelsesystemet för att ytterligare stärka domstolarnas och domarnas ställning.

Sedan har vi det välkända: färre riksdagsledamöter, skilda valdagar och att se till att den kommunala självstyrelsen verkligen kan fungera.

Allt det här är enligt Moderaternas mening högst rimliga reformkrav. Här ser man också en skiljelinje mellan Moderaternas tänkande och det kollektivistiska socialdemokratiska tänkandet, som oftast går i de gamla hjulspåren. Men jag tror att också Socialdemokraterna kommer att tvingas in i ett nytt tänkande. Det senaste exemplet är kanske nu när man slår fast Riksbankens självständighet.

De här problemen borde enligt vårt förmenande kunna lösas. Jag nöjer mig, fru talman, med att yrka bifall till reservation 1 för att på det sättet vinna åtminstone någon tid, även om det kanske inte finns så mycket tid att vinna vid denna sena tidpunkt.

Anf. 160 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Birger Hagård talade varmt för sina partimotioner. Det kan hända att jag lyckas bättre med att spara tid, eftersom jag inte har så många motioner att försvara.

Det här kan tyckas vara litet udda. Vi har nyss lyssnat till en diskussion om massarbetslösheten. Det finns många stora, globala och avgörande frågor som diskuteras runt omkring oss – och så sitter vi här, några små grå män och kvinnor i konstitutionsutskottet, och diskuterar författningsfrågor. Vi pratar om författningsdomstol och uppenbarhetsrekvisit, som väl inte särskilt många i det här landet vet vad det är för något, skulle jag tro.

Men också dessa till synes mindre angelägna och akuta frågor har en plats att diskuteras på – här i kammaren. Jag tycker alltså att det är riktigt.

Frågan om en författningsdomstol är en fråga som kommer upp litet då och då i debatten här i Sverige. Delvis beror det på de ofta positiva erfarenheter som man har i andra länder av att ha en författningsdomstol. Det är ett system som naturligtvis både har för- och nackdelar. Risken är att det blir andra små grå män som bestämmer saker och ting i stället för politikerna. Men jag tror ändå inte att den risken är överhängande. Jag tror att en författningsdomstol har ett verkligt gott syfte just i att den skulle ge en ryggrad i det politiska systemet. Den skulle skapa litet mer av en tröghet i förändringarna, som skulle mana till eftertanke så att det inte skulle bli så lätt att förändra också själva kärnan i det politiska systemet.

Erfarenheterna av EU-medlemskapet talar i den riktningen. Parlament är ofta konservativa, även här i Sverige. Men en majoritet kan skapas plötsligt, som snabbt genomför stora förändringar som kan vara tveksamma i förhållande till grundlagen.

Grundlagens ställning i Sverige är diskutabel. Det är vi politiker som själva tolkar grundlagen. Flera av de regler vi har satt upp för grundlagen gör att dess ställning som överordnad kan ifrågasättas. Det är synd, för det finns ett behov av en stark grundlag, som starkt värnar minoriteter och rättigheter, som manar till eftertanke och skapar en tröghet som kan behövas när opinionsvindarna svänger snabbt.

En fråga som är aktuell är EMU och grundlagen. I dagarna förs en diskussion om ifall man måste ändra grundlagen. Detta är ett uppenbart exempel på en fråga där en författningsdomstol kunde ha en viktig funktion. En författningsdomstol skulle, ur ett vidare EU-perspektiv, kunna hävda Sveriges ställning bättre inom EU-medlemskapets ramar. Personligen tror jag inte att det är säkert att vi hade blivit EU-medlemmar, om vi hade haft en författningsdomstol. Då hade medvetenheten om grundlagen varit starkare. Det är dock någonting som aldrig kommer att kunna bevisas.

Miljöpartiet har stött moderaternas motion i fråga om uppenbarhetsrekvisitet, som Birger Hagård talade om. Det handlar just om grundlagens företräde, möjligheten att överpröva grundlagen om riksdag eller regeringen beslutar om förordningar eller regler som inte står i överensstämmelse med grundlagen. Det finns något som heter uppenbarhetsrekvisitet. Trots att en lag strider mot grundlagen är det inte självklart att man skall följa grundlagen. Många gånger kommer man att använda sig av den mer detaljerade lagen. Grundlagen får vika på grund av uppenbarhetsrekvisitet. Det skall vara uppenbara brott mot grundlagen för att man skall följa den i stället. Det är en mycket knepig ordning, som också har skapat problem för Sverige internationellt. Europadomstolen i Strasbourg har valt att inte tillämpa den regeln. Det bör mana till eftertanke och talar för att vi bör ändra denna ordning.

Just nu förändras de svenska rättstraditionerna. En tung del av den svenska rättsapparaten har varit förarbetena. Deras vikt och betydelse i rättspraxis minskar kraftigt i och med EU-medlemskapet men också genom annan internationalisering. Till följd av internationaliseringen får vi en positiv förändring av den svenska rättsapparaten. Svenska traditioner är inte alltid världsbäst. Det är jag den förste att erkänna. När man ser

andra traditioner som är starkare och bättre hävdar en fungerande rättsordning, skall man ta till sig dem.

En förändring som innebär att Lagrådet bör höras vid alla grundlagsändringar vore också bra. Det skulle innebära att vi fick en extra noggrann prövning vid grundlagsändringar. Därmed skulle grundlagen bli tyngre och starkare än i dag.

En sista fråga som Miljöpartiet har följt upp med en reservation tas upp i en av våra egna motioner. Vi menar att Utrikesnämnden bör förändras så att alla partier som är representerade i riksdagen, som har fått över 4 % av rösterna, skall få en ordinarie plats i Utrikesnämnden. Det är egentligen ett självklart demokratiskt krav.

Tidigare har flera av partierna i riksdagen inte över huvud taget varit representerade i Utrikesnämnden. Det har varit ett demokratiskt problem. I och med denna mandatperiod har det blivit en viss förbättring. Några har fått suppleantplats, bl.a. Miljöpartiet. Det har inneburit en förbättring. Samtidigt blir det en ganska ohållbar situation. Det pågår en diskussion inom ett politiskt tillsatt organ. Då måste några partier hålla tyst och kan först efteråt uttrycka sig till den församlade världspresen, som eventuellt finns utanför. Det blir en mycket märklig politisk dialog. Det leder inte till någon positiv utveckling av de demokratiska principerna eller av samarbetet i parlamentet.

Jag vill yrka bifall till reservationerna 5 och 9.

Anf. 161 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Vi skall nu debattera ett antal grundlagsfrågor.

Ett genomgående drag i de flesta reservationerna är att de på ett eller annat sätt beskär riksdagens makt och möjlighet att agera. Riksdagen är inte vilket organ som helst utan den första statsmakten, de valda ombuden för Sveriges folk.

Jag vill yrka avslag på samtliga reservationer.

Att stärka minoritetsskyddet vid beslut som innebär begränsningar av medborgerliga fri- och rättigheter kan kanske låta bestickande. Analyserar man saken närmare, att vissa lagar skall antas med enkel majoritet och vissa med kvalificerad, inser man lätt de praktiska tolkningssvårigheter som infinner sig. Hur ligger det egentligen till med det aktuella lagförslaget knytning till fri- och rättighetskatalogen? I riksdagen skulle lätt procedurtvister uppstå. Den svenska riksdagen är i motsats till många andra parlament förskonad från tidsödande tvister om formsaker genom ett klart och enkelt regelsystem. Man slipper på så sätt en oönskad osäkerhet hos svenska folket om riksdagen agerat korrekt. Man slipper att domstolarna kommer i konflikt med riksdagen, om tolkningssvårigheter uppstår. Man undgår att rättsväsendet till en del politiseras.

Tilläggas kan att möjligheten att över huvud taget stifta fri- och rättighetsbegränsande lagar inskränktes i 1976 års grundlagsreform. Diskrimineringsförbudet måste alltid beaktas. Om minst tio ledamöter så påfordrar kan ett dylikt beslut skjutas upp i tolv månader från det att utskottsbetänkandet anmälts till kammaren.

Det som Birger Hagård så panegyriskt kallar en förbättring är, enligt socialdemokraternas uppfattning, utan tvekan en försämring, om moderaternas krav på kvalificerad majoritet skulle vinna gehör.

För att ändra i grundlagen krävs att två riksdagar med val emellan fattar likalydande beslut. Ett ärende skall också läggas fram nio månader före nästkommande val.

Konstitutionsutskottet har möjlighet att medge undantag från niomånadersregeln, om fem sjättedelar av utskottets ledamöter så beslutar. Denna regel vill Moderaterna, Folkpartiet och Miljöpartiet slopa. Majoriteten anser att den skall vara kvar, eftersom den ger riksdagen en möjlighet att agera om den bedömer att så krävs. Möjligheten är dock starkt begränsad. Denna fem sjättedels majoritet utgör en garant för att missbruk knappast kan komma i fråga.

KU:s majoritet insåg våren 1994 fara i dröjsmål när inget förslag om innehavskriminalisering av barnpornografi i tid lades fram för riksdagen. Vi visste att denna fråga krävde en grundlagsändring, något som alltid drar ut på tiden. Men inte ens vid detta tillfälle uppnåddes fem sjättedels majoritet vid omröstningen i KU. Således kunde riksdagen inte lägga fram ett förslag med grundlagsstatus.

Det förslag som riksdagen röstade igenom fick karaktär av vilande grundlag när det antogs på nytt av en ny riksdagsmajoritet efter valet. Om det här förslaget kan man säga att det förbjöd innehav av utgivet barnpornografimaterial, men det rubbade på intet sätt den för vår demokrati så värdefulla konstruktionen av tryck- och yttrandefrihetslagarna. Censurförbudet och meddelarfriheten var kvar.

En kommitté har nu penetrerat frågan på nytt. Jag är litet jävig, men jag anser att man har lagt fram ett elegant förslag. Det kommer även åt innehav av icke utgivet material utan att hämma den seriösa opinionsbildningen och forskningen. Det är det s.k. stencilförslaget.

Ingen proposition har lagts fram på riksdagens bord, men justitieministerns upprepade uttalanden om att yttrandet om barnpornografi på något sätt skall utdefinieras ur grundlagen bekymrar åtminstone mig. Hur detta skall gå ihop med meddelarfrihet, fri forskning och opinionsbildning för att man skall kunna hålla barnpornografifrågan aktuell återstår att se.

Initiativrätten, dvs. förslagsrätten för ett utskott rörande dess eget ansvarsområde, bör finnas kvar. Den är kringgärdad med så många restriktioner att de farhågor som moderaterna lägger fram i sin reservation framstår som grundlösa. Denna rätt skall begagnas med varsamhet, och den normala gången bör naturligtvis vara att ett ärende väcks via antingen en proposition eller en motion. Politisk enighet bör eftersträvas för att initiativrätten skall komma i fråga.

Om jag skall gå in på den sakfråga som Birger Hagård berörde vill jag säga att jag anser att det var bra att partnerskapslagen kom till stånd. Det hade tassats runt denna fråga alldeles för mycket. Ingen ville egentligen ta i den förrän lagutskottet tog ett eget initiativ.

En författningsdomstols vara eller inte vara är ett annat kärt tvis-teämne där positionerna är grundmurade. Majoriteten avvisar förslaget om att saken skall utredas. Man har uttryckt att det finns tungt vägande skäl att avstå från en propå om att författningsdomstolen skall utredas. Vi anser att det i Sverige skall vara klara rågångar mellan den politiska lagstiftande makten och den dömande. En författningsdomstol skulle bli en sorts

överprövningsinstans över riksdagen, där en blandad politisk-juridisk bedömning skulle äga rum.

Det är nog riktigt – som moderater, folkpartister, miljöpartister och diverse utomstående experter påpekar – att EU-domstolen och EG-rätten inte tar hänsyn till uppenbarhetsrekvisitet i den svenska lagprövningsrätten om intressekollision uppstår mellan EG-rätt och svensk rätt. Men också de inhemska rättsnormerna kan komma i kollision med varandra. Uppenbarhetsrekvisitet är behövligt när ägarätten har införts i fri- och rättighetskatalogen.

Ägarätten och riksdagens möjlighet att stifta miljölagar kan komma i konflikt med varandra. Med nuvarande ordning kan t.ex. miljöåtgärder – som i de flesta fall är av den karaktären att de har betydande allmänintresse – beslutas av riksdagen om det inte uppenbart strider mot det privata ägarintresset. Att Birger Hagård anser att ägarätten skall vara orubblig är inte så mycket att förvånas över, men Miljöpartiet borde kanske tänka över just den här konsekvensen när man vill avskaffa uppenbarhetsrekvisitet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till hemställan i KU:s betänkande.

Anf. 162 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Jag är positivt överraskad över de, trots allt, rätt milda tongångar som kommer från Catarina Rönnungs sida. Jag är samtidigt litet förvånad över att hon säger att positionerna är så grundmurade. Jag förstår inte riktigt varför det skulle behöva vara så. Man borde kunna sätta sig ned och resonera om dessa ändå rätt uppenbara brister.

När det gäller de här olika fallen – utskottens initiativrätt och möjligheten att skjuta upp förslag – kan väl inte heller socialdemokraterna vara odelat positiva till de exempel som vi har bakom oss.

Barnpornografihistorien var inte någon vacker sak. Det var en rent partitaktisk och populistisk bedömning som gjordes av den socialdemokratiska majoriteten i utskottet. Det var inte heller vackert när man drev igenom partnerskapslagstiftningen. Det var just sådant som inte skulle få inträffa. Det finns ytterligare ett exempel. Hösten 1994 försökte man från socialdemokratisk sida, alldeles innan auktionsförfarandet beträffande radiolicenser skulle äga rum, stoppa detta. Sådant undergräver demokratin. Jag skulle vilja ha en större flexibilitet från socialdemokraternas sida, inte minst när det gäller frågan om författningsdomstolen. Jag har själv ingalunda tidigare varit någon absolut anhängare av en sådan ordning och är det inte heller nu. Men den bör provas. Det är mycket som vi borde pröva och analysera innan vi kommer fram till beslut om förändringar.

Anf. 163 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Fru talman! Egentligen håller riksdagen på med det i den här debatten. Vi prövar olika ståndpunkter mot varandra. Vi intar ofta skilda ståndpunkter, men när det gäller så viktiga frågor som grundlagsfrågor kommer så småningom en ordentlig kommitté till stånd som sätter sig ned och ger och tar. Det är alltså inte bara moderaterna som lägger fram alla underbara förslag, som Birger Hagård vill göra gällande. Det är ett givande och tagande där samtliga demokratiska partier ingår. Man försöker

nå fram till en konsensus därför att det är så viktigt att våra grundlagar vilar på en fast grund.

Men vi har ju trots allt en del käpphästar kvar. Det är viktigt – det påpekade också Birger Hagård – att grundlagsfrågor bereds, att det tar tid och att man kommer fram till enade beslut. Det är kanske den lagom makliga takt som behövs om vi skall förändra någonting i vår konstitution.

Talet om vad som är ren och skär populism från socialdemokraternas sida får stå för Birger Hagård. När det gäller det konkreta exemplet med partnerskapslagen anser jag att den faktiskt har fört mycket gott med sig, när den äntligen kom till stånd. Men det var en besvärlig politisk fråga som man alltså hukade för från regeringens sida. Man hukade också till viss del för den i riksdagen.

Anf. 164 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Fru talman! Även om nu Catarina Rönning tyckte att det var ett bra beslut måste hon väl ändå medge att det här kanske var ett litet felaktigt sätt att driva fram frågan på.

I övrigt vill jag bara konstatera att vi inte absolut och kategoriskt har sagt att det skall vara på det ena eller det andra sättet. Vi vill ha en diskussion och en analys när det gäller de olika områden vi har plockat fram som varande väsentliga. Det är naturligtvis viktigt att vi sätter oss ned och resonerar och försöker komma fram till största möjliga enighet för att lösa problemet. Men någon måste ju komma med idéerna och förslagen till ett agerande, och det är det vi har gjort. Från Socialdemokraternas sida har vi bara sett en absolut idéfattigdom.

Det kan väl inte vara så att Socialdemokraterna är ett rent reaktionärt parti som tycker att allt som skedde i det forna är det bästa och att så bör det förbli för all framtid.

Anf. 165 CATARINA RÖNNUNG (s) replik:

Fru talman! Naturligtvis är det bra att moderaterna lägger fram sina förslag. Sedan måste en riksdagsmajoritet få avgöra om de verkligen innebär förbättringar eller om de innebär försämringar. Det är ju inte säkert att vi sväljer Birger Hagårds omdöme om alla de moderata förslagen. Men det här är ett första försök att debattera grundlagsfrågor, och naturligtvis är det viktigt att frågorna hålls vid liv.

Anf. 166 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Catarina Rönning kom med ett intressant erkännande här. Hon sade att miljöfrågorna kan komma i konflikt med äganderätten. Det där är ju någonting som vi har diskuterat ganska nyligen, och jag måste ställa ett par frågor till Catarina Rönning utifrån det:

Varför har ni genomfört en förändring som stärker äganderätten när ni samtidigt vet att den kan komma i konflikt med miljöfrågorna?

Varför säger ni nej till Miljöpartiets förslag om att ändra äganderätten så att den inte skall komma i konflikt med miljöfrågorna?

Anf. 167 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Vi har ett uppenbarhetsrekvisit som vi håller på. Det betyder ganska mycket när man gör en bedömning av vad som skall räknas som en äganderätt som inte får rubbas och andra förslag, t.ex. miljöförslag.

Om Peter Eriksson inte har velat att äganderätten skall grundlagsfästas gör han ju inte saken bättre genom att nu propsa på att även uppenbarhetsrekvisitet skall tas bort. Då kan man faktiskt komma i svårigheter som Miljöpartiet av mycket starka politiska skäl har stor anledning att opponera emot.

Anf. 168 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Intrycket kan inte bli annat än att det här uppenbarhetsrekvisitet finns till därför att vi har så dåliga socialdemokratiska politiker. Ni lägger fram förslag som ni sedan inte kan stå för och som innebär en massa försämringar, bl.a. att miljöbeslut blir sämre och att vi på en lång rad områden får en sämre politik i samhället. Men då har vi instiftat en genomsmart ordning som innebär att grundlagsfrågorna inte har någon större betydelse eftersom man ändå måste tolka det här på ett annat sätt, och grundlagen hamnar då i skymundan och skall inte tillämpas. Det är väl den rimliga tolkningen.

Anf. 169 CATARINA RÖNNUNG (s):

Fru talman! Då förstår jag inte att Peter Eriksson har hamnat på samma reservation som Moderaterna i det här fallet. Om han nu anser att vi har så usla socialdemokratiska politiker som har hamnat så fel gör han ju med sin reservation i sak ytterligare en försämring, nämligen om uppenbarhetsrekvisitet skulle tas bort. Är inte det att lägga lök på laxen? Är inte det att motarbeta de rent politiska intressen som också Miljöpartiet driver? Ni har ju miljön på entreprenad.

Anf. 170 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Catarina Rönnung! Man kan inte se ett förslag så här helt isolerat från den övriga politiken. Vi har ju, som jag sade alldeles nyss, lagt fram förslag om att ändra i grundlagen så att äganderätten inte skall komma i konflikt med t.ex. miljöfrågorna. Om man tar politiken i sin helhet är det nog ganska lätt att förstå. Men nu har jag också förstått att det här uppenbarhetsrekvisitet är ett slags fallskärm för Socialdemokraterna, som genomför saker som man innerst inne inte tror på.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 maj.)

Föredrags

Jordbruksutskottets betänkande 1996/97:JoU17

Skogsbruk

Skogsbruk

Anf. 171 OLA SUNDELL (m):

Fru talman! Kvällen är sen, men vi kör hårt här på jordbrukssidan – in i det sista.

Vi yrkar bifall till reservation nr 2 om nya avgifter i skogsbruket.

Skogen och skogsindustrin är ryggraden i svensk ekonomi. År 1995 sålde svensk skogsindustri skogsprodukter till ett värde av 95 miljarder kronor. Nettoexportvärdet, importen av insatsvaror och råvaror frånräknad, var 78 miljarder.

Men skog är inte bara massa, tidningspapper, finpapper och sågade trävaror. För många människor är närheten till skogen också en möjlighet till svamplockning, bärplockning, jakt och naturupplevelse. Rekreativsvärdet är svårt att uppskatta i reda pengar, men det har stor betydelse för det enskilda hushållet eller individen. I synnerhet för landsbygdens människor är biinkomster från de här områdena av betydelse för den egna ekonomin.

Regionalpolitiskt spelar skogen en oerhört viktig roll för Sverige. Skog finns från Skåne i söder till Lappland i norr, och i anslutning till råvaran byggs sågverket, spånskivefabriken eller pappersindustrin. Det är en blandning av småskalighet och stordrift som gör det möjligt för skogsägaren att sälja sitt virke. Det som händer på marknaden ute i Europa har därvidlag stor betydelse direkt ut till den enskilde skogsägaren.

Allt det här är möjligt just tack vare den efterfrågan som finns på skogsprodukter. Tack vare kundens behov av tidningspapper, förpackningar, finpapper och allt annat skapas ett värde på den svenska skogen.

Fru talman! Det är av utomordentlig betydelse för både naturupplevelsen, bärplockaren, den enskilde skogsägaren och kunden ute i Europa att den svenska skogen sköts på ett bra sätt. Industrin behöver flis och ved, värmeverket behöver värmeffis och sågverket behöver sågtimmer. Vi människor behöver också en skog att vistas i som vi trivs och känner trygghet i.

Det behövs både produktionstänkande och miljötänkande för att den här ekvationen skall gå ihop. Volymmässigt är vi inte bekymrade. Tillväxten i den svenska skogen överstiger vida vad vi plockar ut, och den här reserven är naturligtvis bra att ha inför framtiden. Beträffande biologisk mångfald upplever många däremot en viss ångslan för huruvida det går att kombinera produktionsmål och miljömål.

Vi moderater hävdar att det är fullt möjligt. Något har nämligen hänt i det svenska skogsbruket och den svenska skogen. Borta är schablonerna; bortan är plantänkandet om hur alla skall sköta sin skogsmark. Mångfalden har definitivt ersatt detaljregleringen, och det utan att vi tummar på återbesogningskrav och god och hög virkesproduktion.

Över 20 % av den skogbeväxade arealen i Sverige är i dag undantagen från skogsbruk. Det är reservatsbildningar och detaljhänsyn. Man lämnar kantzoner, bäckraviner och impediment. Allt detta tillsammans utgör drygt 20 % av den skogbeväxade arealen, som i dag är undantagen från

aktivt skogsbruk. Detta applåderar alla. Biologisk mångfald är en viktig fråga att försvara och trygga.

Jag tycker också att det är viktigt att påpeka att den här utvecklingen kostar pengar. Volymförluster, försvårade avverkningar, m.m. motsvarar i dag en kostnad på 25–30 kr per avverkad kubikmeter. Det är en kostnad som i dag betalas av skogsägaren, oavsett om det är skogsbolaget, en enskild skogsägare eller något annat.

Men på marknaden får man inte mer betalt för pappersrullen eller brädpaketet för att vi lämnar kantzoner och bäckraviner vid avverkningen. Det är intresset för och kunskapen om den biologiska mångfalden som är avgörande för hur vi kommer att lyckas.

Fru talman! Nya avgifter och pålagor på skogsbruket kommer inte att förbättra miljötänkandet. Rimliga energipriser är också en förutsättning för skogsindustrins konkurrenskraft. Ökade energikostnader innebär automatiskt minskade möjligheter att betala rimlig ersättning till skogsägaren för massaveden och sågtimret. Som exempel vill jag visa på att en fördubbling av elpriset vid pappersbruket Ortviken i Sundsvall motsvaras av en prissänkning på massaveden med 280 kr per kubikmeter. I dag får skogsägaren i Norrlands inland 220 kr för motsvarande kubikmeter. En sådan här prishöjning på elenergi gör i sig den här massaveden helt värdelös. Om vederbörande skulle sälja den här massaveden skulle han behöva skicka med några tiotusent för att industrin skulle ha möjlighet att ta emot virket.

Veden är dyr i Sverige. Lönekostnaderna är höga. Rimliga elpriser är som jag ser det ett måste för bevarad konkurrenskraft.

Ökade kostnader på transporter är också allvarligt ur konkurrenssynpunkt. Sverige är nämligen ett transportberoende land. Det får vi helt enkelt acceptera. Kraftigt höjda transportkostnader kommer att innebära en ”utflaggning” av svenskt skogsbruk. Importerad ved kommer att ersätta inhemsk ved i allt större utsträckning. Och transporterna kommer att ske på annat håll i världen med lastbil och båt. Jag tror inte att det kan vara avsikten att diskriminera det svenska skogsbruket och flytta transportarbetet utanför landets gränser. Miljöpåverkan blir större samtidigt som värdet på våra svenska skogar minskar.

Energipriser på rimliga nivåer och transportkostnader som i vart fall inte ökar mer än i våra konkurrentländer minskar den totala miljöbelastningen och säkerställer konkurrenskraft för både svensk skogsindustri och det svenska skogsbruket.

Anf. 172 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Vi behandlar nu ett betänkande som är fullt av motioner som har med skog att göra. Det är inte alls så konstigt att det är på det sättet, eftersom skogen är en oerhört stor tillgång för Sverige. Den är, som föregående talare sade, mycket viktig för oss. Man skulle kunna säga att skogen är Sveriges guld eller Sveriges olja, om man nu vill jämföra oss med normmännen. Den ger oss inte bara pengar, utan en förfärlig massa andra värden. Vi har alltså ett netto från de skogsprodukter vi säljer till och köper från utlandet på, som det sades, 78 miljarder kronor. Det är jättemycket pengar. Det är ingen annan näringsgren i vårt land som tillnärmelsevis kan mäta sig med detta.

Skogen skulle kunna få, och kommer alldeles säkert att få, en ännu större betydelse i vår försörjning genom den omställning av energipolitiken som ligger framför oss. Att försörja oss med mer skogsbaserad värme än elbaserad värme ger oss fördelar. Att ersätta olja med ved är också en mycket stor fördel, både ekonomiskt och miljömässigt. Det ökar inte våra exportintäkter, men det minskar våra kostnader för import av olja och andra energiprodukter. Det finns alltså en fortsatt stor möjlighet att utnyttja skogen så att vi får en bättre ekonomi i Sverige.

Vi skulle också kunna förädla våra produkter betydligt mer. Det måste ge betydligt mer pengar att sälja färdiga produkter som möbler och andra förädlade produkter av olika slag än att sälja plank. Det är fullt möjligt att göra det. Det skulle ge oss mer pengar, och det skulle också ge oss ganska många jobb.

Skogen är alltså en ryggrad i den svenska ekonomin. Men skogen är så mycket mer. Den är en vederkvickelse för alla som tar sig tid att ge sig ut och gå där och titta på allt som finns, på all den biologiska mångfald som det pratas så mycket om och på alla de varianter av skog som finns.

Vi fick en ny skogsvårdslag för inte så länge sedan, som gav ett betydligt större ansvar till den enskilde brukaren, ett ansvar som de brukare som finns i vårt land mycket väl lever upp till. Man tar sitt ansvar för naturvård och för biologisk mångfald på många olika sätt. Det är det som är viktigt – att man gör det på många olika sätt. Det är också en viss typ av mångfald. Det ger också en försäkran om att olika typer av skog kommer att finnas kvar. Jag anser att det är mycket väsentligt att vi har fått den här förändringen, så att människor känner att de har en frihet och även en tillåtelse att göra sådant som är litet annorlunda därför att de tror att det är riktigt.

Skog är ju en långsiktig produktion. Det som vi gör i dag får effekter om 50, 60, 70, 80 eller 100 år, beroende på var i landet vi bor. Det gör att det är mycket svårt och t.o.m. farligt att direkt lägga fast att det är detta som är det enda rätta. Det vet vi väldigt litet om.

Jag tror dessutom inte att det är säkert att de här hänsynen, den här mångfalden, är en kostnad för det svenska jordbruket. En större variation i skogen, med olika typer av trädslag, med barrträd och lövträd, gör att den biologiska processen i vår skogsmark fungerar betydligt bättre och därmed också tillväxten. Det är inte bara en kostnad att ta hänsyn till naturen och naturens krav på hur vi skall hantera den. Det här har många skogsägare upptäckt långt innan skogsvårdslagen ändrades. Det var väldigt många av skogsägarna som även då bedrev ett skogsbruk som kanske inte till punkt och pricka följde den lagstiftning som vi då hade, men dagens lagstiftning är klart överlägsen det som stadgades i den gamla lagstiftningen.

Det har kommit in en del nya moment i naturvård. Vi har inte bara naturreservat, nationalparker och ålägganden. Vi har t.ex. naturvårdsavtal, som är ett frivilligt avtal mellan de skogliga myndigheterna, naturvårdsmyndigheterna och den enskilde brukaren. Bekymret med dessa är att man inte vet om de är juridiskt bindande vid ägarskifte. Det är en fråga som vi har haft uppe i riksdagen vid ett antal tillfällen. Centerpartiet var pådrivande när de här avtalen kom till. Vi har också varit det för att försöka göra dem sådana att de blir säkra för framtiden, så att man kan ingå de här avtalen och lita på att det finns en kontinuitet i det hela. Vi tog upp

den frågan förra året. Det har inte blivit något av det. Regeringen har lagt frågan på hyllan och väntar med att göra något åt den. Det är synd. Vi har i en reservation försökt mana på regeringen. Vi hoppas att regeringen gör någonting.

När människor själva kommer på att de skall göra någonting för att få det bättre i naturen eller över huvud taget, gör de det betydligt gladare och villigare. Då blir det också bättre.

Den skogsvårdsplan som jag har prisat har också sina nackdelar. Den blev inte riktigt bra i allt. Därför har vi i en reservation tagit upp ransoneringsregeln, som togs bort på fastigheter under 100 ha. Vi kräver en förändring av nuvarande system.

Det har gjorts en utredning. Det var Skogsstyrelsen som gjorde den översynen. Man skulle med förtur ta fram förslag på just denna punkt. Det har man också gjort. Sedan har regeringen inte gjort någonting åt det. Man väntar på den totala översynen av skogsvårdsplanen, vilket jag tycker är synd. De som inte köper en fastighet för att bruka och sköta, utan för att göra pengar på den, skövlar skogen. Det är inte bra. Det ger skogsbruket ett dåligt anseende, och det åstadkommer skador i naturen. På det sättet kan ingen långsiktig politik bedrivas. Därför är det viktigt att göra någonting.

Det får också en annan konsekvens. Priserna på fastigheter blir högre. Den som köper en fastighet enbart för att hugga ned skogen kan ju betala ett betydligt högre pris än den som har tänkt sköta fastigheten och leva på den under en längre tid. Det gör det svårare för dem som skall starta som skogsbrukare och jordbrukare, när de skall köpa en fastighet. Därför har vi i en reservation begärt att regeringen skall göra något åt det nu. Jag yrkar bifall till reservation 7.

Fru talman! Det finns mängder av saker i detta betänkande som det skulle vara värt att prata om. Jag har begränsat mig. Skogspolitiken kommer vi säkert att återkomma till i många olika sammanhang. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan, med undantag för de punkter som gäller de reservationer jag har talat om.

Anf. 173 MAGGI MIKAELSSON (v):

Fru talman! Detta med skog är något alldeles speciellt. Särskilt på våren känner man att skogen betyder något speciellt för oss människor. Så är det vare sig man går i en blommande bokskog i Skåne eller på en tallhed i Norrland. Det är också speciellt med svensk skog, eftersom den har sitt eget tempo. Den har ett mycket långsamt kretslopp, om man har dagens hektiska samhällstempo som måttstock. 500 år är inte särskilt gammalt för en skog som får växa och utvecklas naturligt. Det tillåter man inte i ett modernt skogsbruk. Där avverkar man långt tidigare. Skogen får inte bli mer än ungefär 100 år.

I ett historiskt perspektiv kan vi i Sverige vara stolta över att vi har en gammal skogsvårdsplanstiftning. Tidigt krävde vi i lag att man skulle vara skyldig att återplantera när man hade avverkat skog. Det är det som ligger till grund för vårt ekonomiska välstånd. Skogen har bidragit till att skapa det ekonomiska välståndet i Sverige. Det är viktigt att komma ihåg.

Skogen är vår allra viktigaste förnybara resurs. Den ger inte bara råvara till virke, papper, kartong och sågade trävaror, som både Ola Sundell och Lennart Brunander har sagt. Den ger också textilier. Cellulosafi-

bern är unik. Vi kan ha stor användning av den. Den lever i ett kretslopp, och vi kan återbruka och återanvända den. Det här är viktigt att komma ihåg.

Vi kan tacka den skogsvårdslagstiftning vi har haft och har för att vi har det tillstånd i skogen som vi har i dag. Tyvärr har vi inte lika stolta traditioner när det gäller att bevara skogens naturvärden. Där har det varit mycket okunskap, alltför strikt produktionstänkande och snäva ekonomiska vinstintressen som har lett till att det under åren har gjorts många misstag. Vi har tappat bort stora biologiska värden. Det finns t.ex. väldigt små rester av riktigt gammal skog kvar i Sverige.

Det här är saker som vi i Vänsterpartiet har uppmärksammat genom åren i ett antal riksdagsmotioner. Det har handlat om att skaffa fram mer pengar till att köpa in och bevara värdefulla skogsmarker. Det har varit åtgärder mot rotsnurr, som är en liten men ändå stor fråga. Det kommer i framtiden att visa sig att de berörda skogsägarna förlorar miljoner, på grund av förlorade år och förlorad skogstillväxt. Vi har också tagit upp dels statens ansvar för de egna skogarna, dels ägaransvaret i Assi Domän, där staten är majoritetsägare. Vi delar den kritik som Riksdagens revisorer har framfört om hur bolagiseringen och skyddet av värdefull skogsmark har hanterats i det sammanhanget. Vi hoppas att Miljövårdsberedningen tar tag i det på ett bra sätt när den nu har fått i uppdrag att också se över skyddet av produktiv skogsmark.

Den skogsvårdslagstiftning som infördes för några år sedan var bra, på så sätt att det infördes ett miljömål och att det fanns en ganska bred enighet om att göra det. Det var ett miljömål som skulle vara jämförbart med produktionsmålet.

Den andra stora förändringen i skogsvårdslagen var att den enskilde skogsägaren gavs mycket större frihet, bl.a. för hur man skulle röja, gallra, återbeskoga osv.

Fastän det inte har gått särskilt många år sedan den nya lagen trädde i kraft har det kommit en hel del oroande signaler om konsekvenserna av den nya lagen. Det gäller bl.a. avstyckning och skövling, som Lennart Brunander var inne på. Det handlar också om bristande röjningsinsatser, olämpliga återbeskningsmetoder osv. Därför har vi i Vänsterpartiet krävt att utvärderingen av skogsvårdslagen skall tidigareläggas. Det kanske trots allt var så att avregleringen gick litet för långt. Skogsägarna kanske inte var riktigt mogna för alltihop.

Det hade gått ganska lång tid sedan vi skrev motionen när den kom upp till behandling, och den tidpunkt då den ordinarie utvärderingen skall ske kommer allt närmare. Vi har därför valt att inte reservera oss den här gången. Utvärderingen skall ske i början av 1998.

Däremot har vi reserverat oss tillsammans med Centerpartiet och Miljöpartiet mot avverkningsreglerna, som är en av de saker som tidigare lades i utvärderingen. Lennart Brunander har ganska väl redovisat motiven för det.

Vi har också en reservation tillsammans med Folkpartiet till förmån för ett yrkande om en översyn av allmänningsslagen. Det är också viktigt, eftersom det är en gammal och något föråldrad lagstiftning.

När det gäller miljömålet och skogsvårdslagen tycker jag att det går åt rätt håll. Det finns en ökande kunskap och ett växande intresse bland skogsägare och bland dem som jobbar med skogsfrågor för skogens na-

turvärden. Men när man ser att hoten är stora tycker man inte att det går fort nog. Det tar för lång tid, och vi har krävt skärpningar i skogsvårdslagen för att få ett riktigt skydd mot unika biotoper. Det finns inte i dag.

Jag skulle vilja ta upp ett oroande inslag i den debatt om skogen och skogens värden som har dykt upp på sista tiden. Det är när miljökraven börjar ses som ett konkurrenshinder. Det sker inte bara när det gäller skogsvårdslagen utan också i andra sammanhang. I dagens skogsvårdslagstiftning är det klart utsagt att miljöhänsynen skall tas på hela skogsmarken. Men i debatten i dag förs det av och till fram att vi skall göra på ett annat sätt, dvs. att vi skall sätta av en del för miljöåtgärder och bruka den andra delen på ett mycket mera effektivt och intensivt sätt.

Jag skulle vilja ta det här tillfället i akt att verkligen ta avstånd från den sortens uppfattning. Utgångspunkten måste vara att vi har ett skogsbruk som så litet som möjligt stör naturens egna produktionsförutsättningar och produktionsmöjligheter och att vi skall ta naturvårdshänsyn och miljöhänsyn på hela skogsarealen. Det kommer ändå att krävas att vi gör ordentliga avsättningar av mark för fri utveckling.

Den här frågan är så pass viktig, och jag har stött på den så många gånger, att det skulle vara intressant att från Socialdemokraterna få en försäkran om att de inte är beredda att ändra på den här delen utan att det också i fortsättningen skall gälla en strikt miljöhänsyn på all skogsmark. Det skulle också vara intressant att höra både från Moderaterna och från Centern hur de ser på frågan. Jag tror inte att jag behöver vara orolig för Miljöpartiets del.

Anf. 174 LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Maggi Mikaelsson skall visst få höra vad vi i Centern tycker. Det är väsentligt, precis som Maggi Mikaelsson sade, att den som äger mark och äger skog har ett ansvar för hela arealen och skall ta de hänsyn som det är rimligt att ta. Den nya skogsvårdslagen ger ju möjligheterna att göra det på ett rimligt sätt.

Samtidigt är det viktigt att konstatera att när det gäller större ingrepp och större ansvarstagande, avsättning av mark till naturreservat och även viss typ av biotopskydd, är det samhällets sak att gå in med pengar och ersätta för det intrång som sker. Då får man det riktiga gemensamma ansvarstagandet. Det är viktigt att göra klart det i det här sammanhanget.

Nu räcker inte de pengar som avsätts till att köpa in mark, men det kanske också är viktigt att i det sammanhanget tala om att de pengarna har ökat ganska kraftigt under senare år. I slutet på 80-talet hade vi en avsättning på inte mer än 40 miljoner om året till att köpa mark. Sedan har det undan för undan stegrats, så att vi från 1993–1994 och framåt är uppe i en avsättning på 180–190 miljoner per år. Jag är helt på det klara med att det inte räcker, men det är ändå en väsentlig ökning av det ansvar som samhället har för sin del. Genom inventeringar har vi nu kommit på att det är ganska stora marker som vi vill ha, och det tar några år. Om vi vill göra det får vi avsätta ännu mer pengar för köp.

Anf. 175 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Fru talman! Jag tackar för det svaret, Lennart Brunander. Det är bra att få klarlagt att också Centern anser att man skall ta miljöhänsyn på hela skogsmarken.

Det är självfallet alltid en diskussionsfråga vad som är rimliga hänsyn. Det är också Vänsterpartiets mening, som Lennart Brunander känner till, att samhället har ett gemensamt ansvar för att avsätta mark för fri utveckling. Men frågan om hur stort ansvar den enskilde skogsägaren skall ta kan man nog aldrig få ett säkert svar på, utan det kommer alltid att vara en diskussion. Det har att göra med hur tillståndet är i naturen men också med något slags allmän miljömedvetenhet i samhället. Det är en stor förmån att få äga mark, men det innebär också ett stort ansvar. Det måste vara så att den som är skogsägare är beredd att ta sin del av ansvaret. Jag tror säkert att man kan ha olika uppfattning om hur stor den delen skall vara, men det viktiga är att hålla den diskussionen levande.

Anf. 176 OLA SUNDELL (m) replik:

Fru talman! Det kom en förfrågan om vår syn på miljömålen. Vi har i dag en skogsvårdslag som tar ansvar dels för produktionen, dels för miljömålen, som vi tidigare har påpekat. Genom alla utvärderingar från Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och andra har det påvisats att dessa miljöhänsyn på ett mycket bra sätt har slagit igenom i skogsbruket. Det är alltså den faktiska utvärderingen. Sedan ser man själv med blotta ögat att den här revolutionen har genomsyrat både det enskilda skogsbruket och storskogsbruket.

Det är i detta sammanhang väsentligt att det går att ganska väl kvantifiera vad miljöhänsynen kostar. Det bör alltid påpekas. Miljöministern har i något sammanhang påpekat att skogen skall betala reservat och annat. Då har man hävdats att den enskilde skogsbrukaren inte skall behöva betala medan bolagen, som har större enheter, skall betala avsättningen. Vi tycker att det är felaktigt. Alla skall behandlas lika i det fallet.

Självfallet skall all skogsmark omfattas av miljöhänsyn. Det är skrivet så i skogsvårdslagen. Men det är ett faktum att olika fastigheter har olika värdefulla miljöområden. I det hänseendet tycker jag att en fastighet som har ett visst område med värdefull biologisk mark naturligtvis är viktigare än en ren granskogsproduktion någonstans i södra Sverige. Därvidlag kan man aldrig jämföra enheter rakt av.

Anf. 177 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Fru talman! Jag håller med Ola Sundell om att det går åt rätt håll med miljöhänsynen. Men det går för sakta, som jag sade i mitt anförande, och det sker fortfarande en hel del stora misstag.

Jag är inte så säker som Ola Sundell på att man kan kvantifiera kostnaden exakt för att ta miljöhänsyn, eftersom det finns en massa faktorer som vi inte vet hur de påverkar och vilken effekt de har på lång tid.

Det känns i alla fall skönt att höra att det verkar bli en rejält stor majoritet för att inte ändra den delen av skogsvårdslagen. Vi kan därmed slippa motioner om att det skall tas mindre miljöhänsyn på vissa delar när vi får utvärderingen.

Vi kanske skall avskaffa granskogsplantagerna helt och hållet, därför att de innebär inte ett bra skogsbruk. Våldigt mycket av miljöhänsynen handlar om att återställa efter gamla synder, att se till att skapa en skog som har bra miljövärden. Det tar lång tid att göra det, men det måste vi ägna oss åt hela tiden för att återskapa efter det som vi har ställt till med tidigare.

Anf. 178 OLA SUNDELL (m) replik:

Fru talman! De siffror som jag nämnde i mitt anförande har jag inte hittat på själv. Det är bara att gå runt till de olika skogsbolagen och räkna fram summan, som i dag motsvarar 25–30 kr per kubikmeter, som jag nämnde tidigare. Det är ungefär terrängtransportkostnaden för virke i dag.

Skogsvårdslagen ger ju frihet för den enskilde. Det är bra, därför att just den friheten skapar den mångfald som är bra. Den kanske inte bara är bra från produktionssynpunkt. Vissa har kvalitetskriterier för sitt skogsbruk, och andra kanske har kvantitetskriterier. I diskussionen om mångfald och miljöfrågor kan vi konstatera att den här friheten i sig skapar en biologisk mångfald, som är utomordentligt önskvärd och positiv för det allmänna miljötänkandet.

Anf. 179 MAGGI MIKAELSSON (v) replik:

Fru talman! Men om friheten leder till att det inte blir någon gammal skog kvar har man missat någonting. Det är därför som det är viktigt att ha en stark och bra lagstiftning i botten, som kan garantera och skydda de delar som det är viktigt att skydda.

Sedan handlar det också om att man på varje skogskifte och på varje del av sin mark skall ta den naturvårdshänsyn som krävs utifrån markens givna produktionsförutsättningar.

Jag ser att Ola Sundell gärna vill ha en replik till, men jag är osäker på om det går. Vi får ta den debatten någon annan gång. Eftersom jag vet att Ola Sundell kan de här frågorna, hoppas jag att han också är beredd att verka för att miljöfrågorna skall få ett stort och starkt stöd i skogsvårdslagstiftningen och i de enskilda skogsbrukarnas sätt att sköta skogen.

Anf. 180 GUDRUN LINDVALL (mp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att skogen är Sveriges gröna guld. Det har också påpekats här tidigare. Skogen ger oss värme, papper och trä. Jag är övertygad om att skogen kommer att få en allt större betydelse i framtiden, även om den redan har en stor betydelse i dag.

Vi som bor i södra och mellersta Sverige kan dock redan i dag se en stor förändring. En stor del av den förändringen beror på den förurning vi har. Skogen mår inte riktigt bra längre. Artsammansättningen i skogen ändras. Det är inte lika lätt att hitta svamp. Det är inte lika lätt att hitta bär. Många granar ser dåliga ut. De ruttnar, och de blöder. Många hävdar också att älgjukan har att göra med den här förurningen. I många skogsmarker är pH så lågt som under 4. Det kommer naturligtvis att få betydelse för skogarna i framtiden.

70 % av Sverige är beklätt med skog. Det är en hög siffra. Man kunde tänka sig att Sverige skulle vara en av de nationer som verkligen hade sett till att skydda mycket av skogen. Men så är det tyvärr inte alls. 3,3 % av den produktiva skogsmarken är skyddad i form av reservat eller annat. Det är endast 0,6 % av skogen nedanför skogsodlingsgränsen som är skyddad. Det är naturligtvis väldigt litet. Vi i Miljöpartiet anser att vi gott skulle ha råd att ha betydligt större del skyddad. Den internationella naturvårdsunionen anser att Sverige borde ha råd med 10 %. Vi i Miljöpartiet anser att vi borde kunna skydda 5 % på kort sikt, och på längre sikt 10 %. I våra budgetförslag har vi därför alltid avsatt ungefär 500 miljoner mer än regeringen för att kunna komma upp till det här målet. Vi anser att det är viktigt just därför att vi är en stor skogsnation och har någonting att värna.

Varför skall vi då värna skogen? Här finns en stor del av den biologiska mångfald som är unik för det norra barrskogsbältet. 1 700 av de arter som finns i Sverige är hotade just på grund av mänskligt skogsbruk. Därför menar vi att det är dags för ett moratorium för avverkning av urskog. Det är ju framför allt i gamla urskogar som de här arterna finns. 20 % av mossorna är uppförda på hotlistan och finns t.ex. i dessa skogar. Det är 223 arter. 10 % av lavarna, dvs. 216 arter, är rödlistade. De är också helt beroende av gammal urskog. Det är dags att se till att många biotoper som i dag saknar skydd får ett skydd. Det gäller de gammelskogar som Naturvårdsverket har fört upp på sina listor över sådana som man skulle vilja göra naturreservat av.

Det gäller också fjällnära skogar. Där avverkas det fortfarande trots att man är osäker på hur tillväxten kommer att bli i framtiden och trots att många av dessa skogar just är hänglavsskogar som definitivt är unika och borde sparas. Det finns också många nyckelbiotoper som skulle behöva sparas och som inte har något skydd i dag.

Jag är övertygad om att den här debatten kommer att återkomma varje gång vi diskuterar budgeten. Detta handlar ju om på vilket sätt vi vill använda våra pengar och vad vi vill prioritera.

Miljöpartiet anser att den fjällnära skogen nedanför den gamla skogsodlingsgränsen bör skyddas. Vi har tagit upp detta i en reservation. Det är en gammal fråga som var uppe redan i 1988 års valrörelse. Då sade faktiskt alla partier att man var intresserad av att skapa en naturvårdsgräns för att se till att den fjällnära skog som är just hänglavsskog och som i dag inte har skydd, skulle få skydd. Tyvärr har ingenting hänt. Vi i Miljöpartiet finner tyvärr anledning att återkomma i den här frågan. Det kommer vi att göra därför att vi anser att vi också har ett internationellt ansvar att se till att den här typen av biotoper blir skyddade.

Mycket av betänkandet handlar om en stor motion som vi i Miljöpartiet har skrivit. Det beror på att vi har fått en skogsmästare på vårt kansli som är mycket kunnig och mycket engagerad i frågorna. Vi har tagit upp en mängd frågor som säkert kommer att återkomma fler gånger.

En fråga har faktiskt blivit aktuell de senaste veckorna. Många geologer skyller den katastrof med översvämningar som man har haft i Värmland bl.a. på skogsbruket. De menar att det inte går att avverka skogen på det sätt som har skett på många ställen där sluttningarna är stora. Förr bands vattnet i skogen. Men om skogen inte finns längre, och om man dessutom har dikat, finns det ingenting som kan hålla vattnet utan det

forsar ned i älvar och orsakar översvämningar. Många av de översvämningsskatastrofer vi har i dag beror på mänsklig verksamhet.

Här handlar det om kalavverkning, och den skulle vi vilja ta bort. Vi anser att större områden än 1–5 hektar inte skall kalavverkas. Dessutom bör man ta hänsyn till hur naturen ser ut där man vill avverka. Man skall inte kalavverka på ett sätt som skapar dessa problem där vattnet inte kan stanna kvar.

Vi vill ha ett förbud mot stubbrytning. Vi vill inte ha några dispenser för hyggesplöjning. Vi anser att kemiska bekämpningsmedel på sikt skall försvinna ur skogen. Det går att bekämpa barkborrar på andra sätt. Det finns all anledning att se till att skogen som biotop inte förgiftas.

Vi är också mycket kritiska till den diskussion som förs nu om kvävegödsling. Vi anser att försiktighetsprincipen skall råda där. Även här handlar det naturligtvis också om en koppling till försurningen. Detta utvecklas i reservation nr 1. Jag vill yrka bifall till den.

Vi har också tagit upp skyddsdikningen och markavvattningen, som är ett stort problem. Många av de unika arter som finns i skogen är knutna till våtmarker. Det kan gälla vanliga våtmarker och det vi kallar för sumpskogar. Detta är biotoper som försvinner när man markavvattnar, vare sig man gör det med skogsdikning eller med skyddsdikning. Vattnet i skogen är viktigt för den biologiska mångfalden. Den tillståndsplikt som finns vid skogsdikning har inte fått effekten att skogsdikningen har blivit mindre förekommande. Här ges tillstånd utan några undantag. Här borde man skärpa bestämmelserna. Vi skulle också gärna se att även skyddsdikning var tillståndspliktig.

Vi har också tagit upp en mängd andra frågor, t.ex. den fråga som Ragnhild Pohanka brukar diskutera, nämligen rotsnurr. Precis som Maggi Mikaelsson har påpekat finns det ett stort framtida problem inbyggt här. Detta är en fråga som behandlas förenklat, och vi har ett långt särskilt yttrande om detta. Jag är övertygad om att vi har anledning att återkomma till detta. Precis som Maggi Mikaelsson har sagt kommer stora värden att stå på spel här. Om problemet inte löses på ett riktigt sätt så att man kan få ersättningar för detta, kommer det att ha stor betydelse i framtiden.

I motionen har vi också uppmärksammat att det finns områden av en viss storlek som inte har något skydd. Det gäller dem som är 5–20 hektar. Skogsstyrelsen brukar säga att man kan lägga ett biotopskydd på områden upp till 5 hektar. När Naturvårdsverket vill göra naturreservat säger verket att det skall vara minst 20 hektar. Detta innebär att det inte finns några skyddsformer för områden som är 5–20 hektar. Det är mycket olyckligt. Det måste ses över så att man kan hitta ett sätt att skydda även den här storleken på markområden, som kan vara mycket värdefulla biologiskt.

Vi har också en reservation som handlar om föryngringsavverkningen. När reglerna ändrades 1994 skulle man ta bort gränsen för hur gammal skogen skulle vara för att man skulle få avverka den. Då sänktes åldern med 25 %. Det har visat sig att detta har fått stor betydelse i skogen, och framför allt för den biologiska mångfalden. Många arter är knutna till äldre skog. För Norrbottensskogen har detta inneburit att den skog som avverkas i dag är 80–90 år. Tidigare var den 100–120 år. Här nere i Svealand avverkas i dag skog som är 60–70 år. Här var åldern tidigare 80–90 år. Detta innebär alltså att den biologiska åldern i skogen sjunker.

Det innebär också att många biotoper som innehåller många arter aldrig kommer till. Detta måste ses över så att vi återigen får en högre ålder innan man får avverka. Därmed gynnas också den biologiska mångfalden.

Detta är några av de frågor som finns i de reservationer vi har. Jag ställer mig naturligtvis bakom samtliga reservationer, och också reservation 7 som Lennart Brunander har yrkat bifall till och som är gemensam för oss. Jag vill också yrka bifall till reservation 1, 8 och 11.

Anf. 181 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Det är kanske synd att kammaren skall diskutera en så stor och intressant fråga som skogspolitiken i en så sen timma. Fler borde få möjlighet att delta och lyssna.

Att det betänkande vi diskuterar innehåller skogsfrågor kan ingen tvivla på. Att det finns ett stort intresse för dessa frågor i Sveriges riksdag avspeglar de 53 motionsyrkanden som finns till grund för betänkandet. Vi kan också konstatera att det finns tolv reservationer och fyra särskilda yttranden. Att man inom partierna inte till punkt och pricka följer sina reservationer visar väl att det finns en mycket stor samsyn i utskottet över partigränserna när det gäller skogen och skogens skötsel.

Den skogspolitik som riksdagen fattade beslut om 1993 och som trädde i kraft den 1 januari 1994 innebär rätt stora förändringar i skogsvårdslagen. Bl.a. fick portalparagrafen både ett produktionsmål och ett miljömål, och dessa mål skall vara jämställda och väga lika tungt. Stora delar av kvällens inlägg har ju handlat om just de här frågorna, miljö-vårdshänsynen och den förändring som i övrigt finns i skogsvårdslagen. De förändringarna kan väl ses som att en större frihet gavs åt den enskilde markägaren, som själv fick ansvaret för skötseln av sin skog. Detta gäller exempelvis återbeskogning, röjning, skogsbilvägar, ändring i ransoneringsparagrafen, vilket jag återkommer till, samt en oerhört kraftig förändring i fråga om enskildas ansvar för miljöhänsyn och hänsynen till den biologiska mångfalden.

Den här samsynen kom till uttryck i bl.a. Maggi Mikaelssons inlägg, Brunanders inlägg och inlägget av Ola Sundell. Dessa inlägg visade på att man har tagit det nya ansvaret på väldigt stort allvar inom det svenska skogsbruket, inom både det privata skogsbruket och storskogsbruket.

Maggi Mikaelsson ställde en direkt fråga, och jag vill då svara att den vakne måste erkänna att vi har gått ett stort steg, att miljön har fått en skjuts framåt. Alla avsättningsmodeller tillhopa gör att vi har ett betydligt bättre skydd för den biologiska mångfalden. Vi har ett skydd genom naturvårdsavtal för skogsmark, genom naturreservat och parker. Även impedimenten har fått ett nytt intresse. De skogliga impedimenten, både de tekniska impedimenten och våtimpedimenten, är precis som skogen i övrigt barnkammare för en biologisk mångfald. Där finns många arter. Jag återkommer till detta, eftersom det finns en reservation i frågan.

Precis som Maggi Mikaelsson säger gick ombildningen av Domänverket till Assi Domän väl hastigt, och frågan om Assi Domäns naturreservat fick därför kanske inte den hantering som den borde ha fått. Riksdagens revisorer har ju överlämnat till Miljövårdsberedningen att ytterligare se över detta, för många av de här reservaten hade faktiskt ett oerhört stort bevarandevärde. Miljövårdsberedningen återkommer i sommar med sitt betänkande i frågan.

Den nya skogspolitiken skall enligt riksdagsbeslutet följas upp av Skogsstyrelsen, och i frågor som rör miljön skall även Naturvårdsverket vara inblandat. Där har man börjat komma med sina delrapporter. En samlad redovisning skall göras i början av 1998 till regeringen, och enligt uppgift kommer regeringen att redovisa resultatet för riksdagen. I det läget kommer vi naturligtvis att få ännu en chans att fördjupa oss ordentligt i de här frågorna. Vi kommer att få en chans att titta på om skogsvårdslagen har tjänat sitt syfte till fullo eller om det finns anledning att ändra på delar av skogsvårdslagen.

Herr talman! Då motionsyrkandena i stort rör frågor om skogsbruk och miljöhänsyn som fortfarande är under bearbetning yrkar utskottsmajoriteten avslag på samtliga motionsyrkanden och bifall till utskottets hemställan.

Utifrån de delrapporter som Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket har gjort kan vi, precis som jag tidigare var inne på, konstatera att miljöhänsynen har ökat markant i både det privata skogsbruket och storskogsbruket.

Däremot finns det naturligtvis andra orostecken, och dem skall vi väl inte hålla inne med. T.ex. har återbeskogningen och röjningsarealerna förändrats ordentligt. Det finns tecken på att återbeskogningen inte sker till fullo, men här kan det naturligtvis vara fråga om ett informationsproblem. Vi får ju 15 000 nya skogsägare varje år, och informationen måste hela tiden hållas levande. Vad gäller röjningsarealerna kan man naturligtvis se med oro på att de har minskat ordentligt.

I det sammanhanget måste jag ta upp Ola Sundells oro och hans resonemang, som kanske var ett inlägg i energipolitiken. Jag tror för min del, Ola Sundell, att den nya energipolitiken och omställningen av det svenska samhället till ett ekologiskt hållbart samhälle, där bioenergin kommer att få ett större värde, kommer att öka incitamenten för en tidigare gallring och för en bättre båtnad i ungskogarna. Då kan naturligtvis nedgången i röjning ersättas av att man kommer in i bestånden tidigare.

Vi får lov att avvakta i den här frågan, eftersom det ännu har gått en väldigt kort tid och vi behöver mer tid för att kunna bilda oss en klar ståndpunkt i frågan och för att eventuellt diskutera en ändring av lagstiftningen.

Herr talman! Trots att vi får orsak att återkomma till en debatt i samband med utvärderingen av de här frågorna vill jag något kommentera reservationerna.

Först till Miljöpartiets reservationer, som alla rör miljöhänsyn vid skogsskötsel. När man hör Miljöpartiets språkrör i dessa frågor får man en stark känsla av att de stora framsteg som skett under de här åren över huvud taget inte har uppmärksamrats inom Miljöpartiet. Att skogsbruksmetoder har lagts om och att helt andra hänsyn nu tas avspeglar sig inte alls i Miljöpartiets motioner. Jag tycker att det är synd. Grupper av träd och enskilda träd lämnas. Vi har vid olika besök hos enskilda skogsägare själva kunnat konstatera att vi har fått ett helt annat skogsbruk. Miljöhänsyn skall tas över hela skogsmarken, vilket också påpekas i skogsvårdslagen, men detta verkar ha gått Miljöpartiet helt förbi.

I den moderata reservationen nr 2 tar man upp frågan om nya avgifter i skogsbruket, men jag tycker att man där skjuter litet över målet, ef-

tersom frågan inte är aktuell. Jag förstår att det kanske finns ett behov av att få balans i debatten mellan produktionsmål och miljömål.

Vad gäller skogens betydelse skiljer sig inte utskottsmajoritetens synsätt från reservanternas. Det finns därför heller inte något behov av att diskutera frågan eller att göra något särskilt uttalande. Skogen är av stor betydelse, och den kommer att vara det i framtiden, precis som skogen alltid har varit av stor betydelse för Sveriges utveckling.

Reservation nr 10 är litet svår att förstå. För första gången sedan jag kom till Sveriges riksdag har nu de skogliga impedimenten fått en betydelse och kommit upp högre på den politiska dagordningen. Skogsstyrelsen har gett SLU i uppdrag att bedöma impedimentens betydelse för den biologiska mångfalden. De utvärderingar som Skogsstyrelsen redan har gjort visar att de tekniska impedimenten har en stor betydelse och att de så att säga måste läggas till de områden som vi anser har betydelse för den biologiska mångfalden. Då måste vi också börja räkna in dem i siffror och inte försöka mörka och komma med helt andra siffror. Jag har inte någon annan uppfattning, och jag hoppas att frågan rör sig i rätt riktning. Därmed kräver vi vid det här tillfället inte heller i den frågan något särskilt riksdagsuttalande.

I motion nr 5 belyser reservanterna sin oro över den oklarhet som råder när det gäller naturvårdsavtalen. Frågan är om de skall vara bindande i samband med ägarbyten. Det finns faktiskt fog för oro eftersom frågan aldrig har fått någon rättslig prövning vid ägarbyten. I dag vet vi inte om avtalen håller juridiskt. Därför kommer miljöbalksutredningen att ta upp frågan under det fortsatta arbetet med en följdslagstiftning i sitt betänkande. I och med att frågan har fått en sådan uppmärksamhet avstyrks reservationen.

Avverkningsreglerna i skogsvårdslagstiftningen har under senare år fått stor uppmärksamhet i vissa lokala och regionala områden. De har lett till oseriösa och spekulativa fastighetsköp som rättmätigt påpekas i reservation 7, som några partier står bakom.

Den förändring av skogsvårdslagens ransoneringsparagraf, som innebär att kalavverkning i princip kan ske över hela fastigheten om den är mindre än 100 ha, har lett till en stor öppning i jordförvärvslagstiftningen. Detta är inte bra. I de fall där vi kan konstatera att detta har skett, har det gått precis som Lennart Brunander var inne på. Markpriserna har trissats upp och man har också fått in helt oseriösa människor. Detta har egentligen inte lett till landsbygdens utveckling utan faktiskt till landsbygdens avveckling.

Regeringen begärde att få in uppgifter, inte från Skogsstyrelsen utan från Jordbruksverket. Det skedde under 1995. Då hade det gått väldigt kort tid sedan man gjorde en förändring. Uppgifterna gick ut på remiss. Remissinstanserna tyckte att det var ett så lågt antal fastigheter som hade blivit föremål för oseriösa köp att man inte förespråkade någon ändring i jordförvärvslagen eller i skogsvårdslagen.

Av ca 800 fastigheter – för ungefär 275 av dem användes förvärvslagstiftningen – utgjordes endast 10–12 stycken av oseriösa köp. Men i den kommande utvärderingen fortsätter man att följa frågan ordentligt. Jag och även utskottet räknar med att regeringen noga följer frågan och kommer med en slutredovisning i samband med den totala översynen. Då är det nödvändigt att man vidtar åtgärder om det här får en fortsättning.

Av den anledningen tycker vi att det inte nu finns anledning att gå in och göra ett uttalande om en förändring, eftersom utvärderingen och redovisningen ligger så nära i tiden.

Herr talman! Sammanfattningsvis måste jag konstatera att det har gått relativt kort tid sedan lagen ändrades. För att man skall få en helhetsbild av ett eventuellt behov av en ändring i lagstiftningen bör den totala utvärderingen inväntas. Trots att utskottsmajoriteten hade en viss förståelse för den otålighet som uttrycks i motionerna anser vi att man bör återkomma till frågan då vi har ett bättre underlag för en debatt i kammaren.

Med detta vill jag, herr talman, yrka avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 182 OLA SUNDELL (m):

Herr talman! Jag är något förvånad över att Leif Marklund i sitt resonemang tar så pass lätt på kostnaden för energin när det gäller skogsindustrin. För att tillverka papper åtgår det i dag väldigt mycket energi. Det innebär ju i förlängningen att om man höjer energipriset på olika sätt – antingen genom att man drar in elkraft från marknaden eller genom att man lägger på produktionskrafter – så återfaller detta naturligtvis på förmågan att betala ett hyggligt pris för virket.

Jag skall ta ett litet exempel. Föredlingsvärdet på 1 miljon kubikmeter när det gäller uppvärmning motsvarar 300 miljoner kronor. Tillverkar man LVC-papper av motsvarande volym virke har man ett föredlingsvärde på 2 miljarder kronor. Det är på grund av den här skillnaden som jag här vill hävda att det är oerhört betydelsefullt att industrin har ett energipris som är någorlunda rimligt. Annars kommer inte industrierna att ha möjlighet att köpa svenskt virke i framtiden.

Återbesknogningskravet finns kvar. Avverkar vi timmer och massaved är det i dag krav på att det inom ett visst antal år skall finnas ett godtagbart återbesknogningsresultat.

Jag vill också fråga Leif Marklund. Det gäller skogsvårdsavgiften, miljövårdsavgiften eller vad avgiften kommer att kallas. Är den avförd från den politiska dagordningen för alltid eller, åtminstone för avsevärd tid framöver?

Anf. 183 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! När det gäller energin tycker jag faktiskt att Ola Sundell kommer med hypotetiska inlägg. Det är ingenting som talar för att ett skräckscenario med ökade energikostnader kommer att uppstå. En avveckling av kärnkraften, som det hänvisas till, är ett måste. Det finns ingen väg ut. Vi måste naturligtvis få ett hållbart samhälle där vi nyttjar den energi som kan vara återvinnbar och som finns inom Sveriges gränser.

Jag ser för min del en utveckling av skogsbruket. Pappersindustrin är en elintensiv industri. 12–14 % av den totala produktionskostnaden är kostnader för el. Den industrin måste naturligtvis uppmärksammas ordentligt. Den kan inte bära ökade kostnader. Men det är endast om det uppstår energibrist i Sverige som prisskruven åker upp. Det måste vi undvika. Vi måste ha tillgång till bra och billig el även i framtiden. Det är möjligt om vi börjar en successiv omställning i det svenska samhället.

När det gäller återbeskogningskravet håller jag med Ola Sundell. Det är naturligtvis precis som förr när det gäller återbeskogningskravet. Men tyvärr kan vi i den utvärdering som är gjord när det gäller återbeskogningen konstatera att det finns några hakar som måste redovisas. Man har anmälningsskyldighet för återbeskogningen. Det sköts rätt bra. Men återanmälningsskyldigheten innebär i princip att man bara behöver tala om hur man skall återbeskoga. Tyvärr har man i alltför stor utsträckning använt den billigaste metoden. Man har återbeskogat med fröträd. Detta är inte tillfredsställande på vissa marker. Det måste vi naturligtvis uppmärksamma i framtiden.

Anf. 184 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag har inte begärt replik för att argumentera så mycket mot Leif Marklund. Precis som han själv konstaterade i början har de olika partierna likartad uppfattning om skogen. Det är inte så konstigt eftersom den betyder så mycket för oss. Vi måste sköta skogen på ett bra sätt. Jag måste säga att det är ganska skönt att höra Leif Marklund säga att det inte är aktuellt med några nya avgifter på skogen. Det står dessutom i betänkandet att det är så.

Jag kan också hålla med Leif Marklund om att den reservation som tar upp denna fråga är något av en överlappsgärning. Man skall ju inte ropa på vargen när han inte finns där, för då kan han snart komma – och det är litet dumt.

När det gäller Domäns reservat och den mark som har stort naturvärde gav jordbruksutskottet i sitt yttrande till näringsutskottet en uppmaning om att näringsutskottet skulle vara litet försiktigare på den punkten, bromsa upp händelseförloppet en aning och säkra avsättningen av markerna.

Nu blev riksdagsbeslutet till slut inte det som jordbruksutskottet ville. Näringsutskottet trodde att Assi Domän kommer att ta ansvar som bolag. Jag är inte alldeles övertygad om att man har gjort det fullt ut på det sätt som vi ville att man skulle göra. Jag kan väl här beklaga att jordbruksutskottets uppfattning inte fick genomslag.

När det gäller återbeskogningen vill jag säga att man nog inte alltför mycket skall klaga på markägarna. Det har givits information i olika riktningar. Det har lämnats en icke obetydlig information om att självföryngring är det allra bästa sättet. Jag tror dock att vi framöver kommer att se att detta sköts bättre. De som har provat på självföryngring i de områden där sådan inte fungerar kommer att få betydligt större kostnader än vad som blivit fallet om de hade gjort rätt från början.

Anf. 185 LEIF MARKLUND (s):

Herr talman! Jag vill till Lennart Brunander säga att rapporten är litet oroväckande när det gäller återbeskogning. Man har försökt med återbeskogning på marker där det inte är lämpligt med fröträd. Man har också mycket starkt minskat arealerna för markberedning, trots att denna underlättar naturlig föryngring genom frösättning.

Det har också dröjt alltför länge mellan avverkning och plantering. Det finns stora ytor som man ännu inte har åtgärdat. Detta är enligt min

mening små oroselement i samband med tillämpningen av den nya skogsvårdslagstiftningen.

Totalt sett har förändringarna i skogsvårdslagen varit gynnsamma. Även om jag tycker att pendeln, som Maggi Mikaelsson sagt, slagit över litet väl långt, är jag den förste att ge både storskogsbruket och privat-skogsbruket en eloge för att man där har tagit ett större ansvar än vad vi socialdemokrater trodde när skogsvårdslagen ändrades.

Den utvärdering som skall göras kommer naturligtvis att ge oss anledning att debattera den här frågan än en gång. Vi kommer då kanske att ha ett betydligt säkrare underlag för var vi egentligen står i den här frågan.

Anf. 186 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag konstaterar att vi har ganska lika syn på dessa frågor. Vad gäller att skogsägare har tagit sitt ansvar vill jag bara säga: Om man ger människor ansvar, tar de också sitt ansvar. Det tycker de också är roligt.

Låt mig ge ett litet exempel. På Öland finns den s.k. Mittlandsskogen. En man från länsstyrelsen kom dit ut och talade om för skogsägarna att det i den skogen inte skulle huggas någonting, eftersom den är så viktig. Det gjorde att alla blev förargade.

Jag pratade senare med en av skogsägarna, och han sade då: Tänk om tjänstemannen i stället hade kommit ut och talat om för oss vilken fantastisk resurs vi har, hur bra vi har skött den under alla år, så att den har blivit så bra som den är och att vi har ett gemensamt ansvar för att behålla den!

Då hade varenda gubbe vuxit 10 cm. Alla hade gått hem nöjda och belåtna, och resultatet hade blivit bra. I stället skapade man motstånd genom att säga att de inte fick göra någonting.

Det är alltså viktigt med samarbete mellan myndigheter och markägare – att ge ansvar och att tro på människor.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 28 maj.)

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1996/97:111 Rättsligt skydd för databaser, m.m.

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 21 maj

1996/97:544 av *Ola Ström* (fp) till näringsministern

Klimatet för tillverkningsindustrin

1996/97:545 av *Sten Tolgfors* (m) till näringsministern

Villkoren för Ericssons mobiltelefonstillverkning

1996/97:546 av *Sigge Godin* (fp) till statsrådet Pierre Schori

Utlänningslagens portalparagraf

1996/97:547 av *Mikael Odenberg* (m) till näringsministern

Koldioxidskatten

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 27 maj.

12 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att följande skriftliga svar på frågor inkommit

den 21 maj

1996/97:502 av *Carina Hägg* (s) till näringsministern

Retroaktivitet i patentprocessen

1996/97:504 av *Ola Karlsson* (m) till statsrådet Thomas Östros

Energibeskattningen

1996/97:506 av *Per Lager* (mp) till näringsministern

Stöd till vindkraft

1996/97:510 av *Elizabeth Nyström* (m) till miljöministern

Forskningsstation vid Gullmarsfjorden

1996/97:511 av *Karin Pilsäter* (fp) till statsrådet Thomas Östros

Reklamskatt på efternamn

1996/97:512 av *Hanna Zetterberg* (v) till justitieministern

Vätgas

1996/97:514 av *Agne Hansson* (c) till statsrådet Thomas Östros

ROT-avdrag för vissa markarbeten

1996/97:516 av *Laila Bjurling* (s) till kommunikationsministern

Prishöjning för tågresenärer

1996/97:517 av *Chatrine Pålsson* (kd) till miljöministern

Kyrkfjärden i Påskallavik

1996/97:519 av *Lennart Fremling* (fp) till näringsministern

Miljökonsekvensbeskrivning för avvecklingen av kärnkraften

1996/97:520 av *Lennart Fremling* (fp) till miljöministern

Utsläpp från danska anläggningar

1996/97:523 av *Jan Backman* (m) till arbetsmarknadsministern

Strejkrätten

1996/97:524 av *Marie Engström* (v) till försvarsministern
Översvämningarna i Värmland
1996/97:525 av *Eva Goës* (mp) till miljöministern
Flygtransporter av radioaktiva ämnen
1996/97:527 av *Barbro Westerholm* (fp) till utbildningsministern
Definieringen av homosexualitet i vissa kursavsnitt
1996/97:528 av *Sten Tolgfors* (m) till arbetsmarknadsministern
Den aktiva arbetsmarknadspolitiken effektivitet
1996/97:529 av *Sten Tolgfors* (m) till näringsministern
Näringsklimatet
1996/97:530 av *Sten Tolgfors* (m) till näringsministern
De nationella företagsstödens effekter
1996/97:533 av *Carina Hägg* (s) till socialministern
Könsstämpning och barnavårdscentralernas roll
1996/97:535 av *Margareta E Nordenvall* (m) till utbildningsministern
Svenskt deltagande i internationell forskning
1996/97:536 av *Owe Hellberg* (v) till försvarsministern
Bevarande av helikopterverksamheten i Söderhamn
1996/97:538 av *Rose-Marie Frebran* (kd) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Utredning om sjuklöneperioden

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 27 maj.

13 § Kammaren åtskildes kl. 21.34.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 29
(delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 55 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. voteringen kl. 14.40,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 120 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. 9 § anf. 179 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL CARPELAN

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Svar på interpellation 1996/97:320 om åtgärder mot ras-	
ism och främlingsfientlighet.....	1
Anf. 1 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	1
Anf. 2 ANDRE VICE TALMANNEN.....	4
Anf. 3 HANS ANDERSSON (v).....	4
Anf. 4 ANDRE VICE TALMANNEN.....	5
Anf. 5 JUAN FONSECA (s).....	5
Anf. 6 MARIANNE ANDERSSON (c).....	6
Anf. 7 LENNART ROHDIN (fp).....	7
Anf. 8 YVONNE RUWAIDA (mp).....	9
Anf. 9 ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	10
Anf. 10 ANDERS YGEMAN (s).....	11
Anf. 11 PER UNCKEL (m).....	11
Anf. 12 STEN ANDERSSON (m).....	12
Anf. 13 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	13
Anf. 14 HANS ANDERSSON (v).....	14
Anf. 15 MARIANNE ANDERSSON (c).....	15
Anf. 16 ROSE-MARIE FREBRAN (kd).....	16
Anf. 17 LENNART ROHDIN (fp).....	16
Anf. 18 JUAN FONSECA (s).....	17
Anf. 19 YVONNE RUWAIDA (mp).....	18
Anf. 20 ANDERS YGEMAN (s).....	18
Anf. 21 PER UNCKEL (m).....	19
Anf. 22 STEN ANDERSSON (m).....	19
Anf. 23 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	20
Anf. 24 ANDRE VICE TALMANNEN.....	21
Anf. 25 HANS ANDERSSON (v).....	21
Anf. 26 Statsrådet PIERRE SCHORI (s).....	22
Meddelande om samlad votering.....	22
3 § Internationellt utvecklingssamarbete.....	23
Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU15.....	23
Anf. 27 BERTIL PERSSON (m).....	23
Anf. 28 INGBRITT IRHAMMAR (c).....	26
Anf. 29 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp).....	29
Anf. 30 EVA ZETTERBERG (v).....	32
Anf. 31 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	36
Anf. 32 EVA ZETTERBERG (v) replik.....	36
Anf. 33 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik.....	37
Anf. 34 EVA ZETTERBERG (v) replik.....	37
Anf. 35 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp).....	38
Anf. 36 INGRID NÄSLUND (kd).....	41
Anf. 37 BERNDT EKHOLM (s).....	45
Anf. 38 INGRID NÄSLUND (kd) replik.....	49
Anf. 39 BERNDT EKHOLM (s) replik.....	50
Anf. 40 INGRID NÄSLUND (kd) replik.....	50

Anf. 41	BERNDT EKHOLM (s) replik	50
Anf. 42	BERTIL PERSSON (m) replik	50
Anf. 43	BERNDT EKHOLM (s) replik	51
Anf. 44	BERTIL PERSSON (m) replik	51
Anf. 45	BERNDT EKHOLM (s) replik	52
Anf. 46	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	52
Anf. 47	BERNDT EKHOLM (s) replik	53
Anf. 48	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	53
Anf. 49	BERNDT EKHOLM (s) replik	54
Anf. 50	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik	54
Anf. 51	BERNDT EKHOLM (s) replik	54
Anf. 52	BODIL FRANCKE OHLSSON (mp) replik	55
Anf. 53	BERNDT EKHOLM (s) replik	55
Anf. 54	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	55
Anf. 55	BERTIL PERSSON (m) replik	59
Anf. 56	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	59
Anf. 57	BERTIL PERSSON (m) replik	59
Anf. 58	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	60
Anf. 59	EVA ZETTERBERG (v) replik	60
Anf. 60	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	60
Anf. 61	EVA ZETTERBERG (v) replik	61
Anf. 62	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	61
Anf. 63	INGBRITT IRHAMMAR (c) replik	62
Anf. 64	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	62
Anf. 65	INGBRITT IRHAMMAR (c) replik	63
Anf. 66	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	63
Anf. 67	INGRID NÄSLUND (kd) replik	63
Anf. 68	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	64
Anf. 69	INGRID NÄSLUND (kd) replik	64
Anf. 70	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	64
Anf. 71	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	65
Anf. 72	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	65
Anf. 73	KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik	66
Anf. 74	Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	66
Anf. 75	INGER KOCH (m)	66
Anf. 76	AGNETA BRENDT (s)	68
Anf. 77	INGER KOCH (m) replik	70
Anf. 78	AGNETA BRENDT (s) replik	70
Anf. 79	INGER KOCH (m) replik	70
Anf. 80	LARS HJERTÉN (m)	71
Anf. 81	BERNDT EKHOLM (s) replik	72
Anf. 82	LARS HJERTÉN (m) replik	72
Anf. 83	LENNART FRIDÉN (m)	72
Anf. 84	BERNDT EKHOLM (s) replik	74
Anf. 85	LENNART FRIDÉN (m) replik	74
Anf. 86	HÅKAN HOLMBERG (fp)	74
Anf. 87	EVA ZETTERBERG (v)	75
Anf. 88	HÅKAN HOLMBERG (fp)	76
Anf. 89	EVA ZETTERBERG (v)	76

Anf. 90 HÅKAN HOLMBERG (fp)	77	Prot. 1996/97:106
Anf. 91 Statsrådet PIERRE SCHORI (s)	77	21 maj
(Beslut fattades efter 5 §.)	77	
4 § Verksamheten inom Europarådet	78	
Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU7	78	
Anf. 92 EVA ZETTERBERG (v)	78	
Anf. 93 GÖRAN LENNMARKER (m)	79	
Anf. 94 BIRGER HAGÅRD (m)	80	
(Beslut fattades efter 5 §.)	81	
5 § Verksamheten inom OSSE under 1996	81	
Utrikesutskottets betänkande 1996/97:UU9	81	
Anf. 95 URBAN AHLIN (s)	81	
Anf. 96 BODIL FRANCKE OHLSSON (mp)	83	
Beslut	83	
UU15 Internationellt utvecklingssamarbete	83	
UU7 Verksamheten inom Europarådet	87	
UU9 Verksamheten inom OSSE under 1996	87	
6 § En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsäkring	87	
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1996/97:AU13	87	
Anf. 97 PER UNCKEL (m)	87	
Anf. 98 ELVER JONSSON (fp)	90	
Anf. 99 HANS ANDERSSON (v)	95	
Anf. 100 PER UNCKEL (m) replik	99	
Anf. 101 HANS ANDERSSON (v) replik	100	
Anf. 102 PER UNCKEL (m) replik	100	
Anf. 103 HANS ANDERSSON (v) replik	101	
Anf. 104 BARBRO JOHANSSON (mp)	101	
Anf. 105 DAN ERICSSON (kd)	105	
Anf. 106 INGVAR JOHNSSON (s)	107	
Anf. 107 PER UNCKEL (m) replik	111	
Anf. 108 INGVAR JOHNSSON (s) replik	112	
Anf. 109 PER UNCKEL (m) replik	112	
Anf. 110 INGVAR JOHNSSON (s) replik	113	
Anf. 111 BARBRO JOHANSSON (mp) replik	113	
Anf. 112 INGVAR JOHNSSON (s) replik	114	
Anf. 113 BARBRO JOHANSSON (mp) replik	114	
Anf. 114 INGVAR JOHNSSON (s) replik	114	
Anf. 115 ELVER JONSSON (fp) replik	115	
Anf. 116 INGVAR JOHNSSON (s) replik	115	
Anf. 117 ELVER JONSSON (fp) replik	115	
Anf. 118 INGVAR JOHNSSON (s) replik	116	
Anf. 119 HANS ANDERSSON (v) replik	116	
Anf. 120 INGVAR JOHNSSON (s) replik	117	
Anf. 121 HANS ANDERSSON (v) replik	117	
Anf. 122 INGVAR JOHNSSON (s) replik	118	
Anf. 123 DAN ERICSSON (kd) replik	118	
Anf. 124 INGVAR JOHNSSON (s) replik	119	
Anf. 125 DAN ERICSSON (kd) replik	119	

Anf. 126	INGVAR JOHNSON (s) replik	120
Anf. 127	ELVING ANDERSSON (c)	120
Anf. 128	PER UNCKEL (m) replik	123
Anf. 129	ELVING ANDERSSON (c) replik	123
Anf. 130	PER UNCKEL (m) replik	124
Anf. 131	ELVING ANDERSSON (c) replik	124
Anf. 132	ELVER JONSSON (fp) replik	124
Anf. 133	ELVING ANDERSSON (c) replik	125
Anf. 134	ELVER JONSSON (fp) replik	125
Anf. 135	ELVING ANDERSSON (c) replik	125
Anf. 136	Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s)	126
	(forts.)	129
	Beslut om uppskjuten votering	129
6 § (forts.) En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsä-	ring (forts. AU13)	129
Anf. 137	PER UNCKEL (m) replik	129
Anf. 138	Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s)	130
Anf. 139	PER UNCKEL (m) replik	131
Anf. 140	Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s)	131
	(forts.)	132
	Ajournering	132
	Återupptagna förhandlingar	132
6 § (forts.) En allmän och sammanhållen arbetslöshetsförsä-	ring (forts. AU13)	132
Anf. 141	HANS ANDERSSON (v) replik	132
Anf. 142	Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s)	133
Anf. 143	HANS ANDERSSON (v) replik	133
Anf. 144	Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s)	134
Anf. 145	DAN ERICSSON (kd) replik	134
Anf. 146	Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s)	135
Anf. 147	DAN ERICSSON (kd) replik	136
Anf. 148	Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s)	136
Anf. 149	BARBRO JOHANSSON (mp) replik	137
Anf. 150	Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s)	137
Anf. 151	BARBRO JOHANSSON (mp) replik	138
Anf. 152	Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s)	138
Anf. 153	ELVER JONSSON (fp) replik	139
Anf. 154	Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s)	139

Anf. 155 ELVER JONSSON (fp) replik	139	Prot. 1996/97:106
Anf. 156 Arbetsmarknadsminister MARGARETA WINBERG (s)	140	21 maj
Anf. 157 HANS KARLSSON (s)	140	
Anf. 158 CARL-JOHAN WILSON (fp)	142	
(Beslut skulle fattas den 28 maj)	143	
7 § Ändring i RFK:s instruktion.....	143	
Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU21	143	
(Beslut skulle fattas den 28 maj)	143	
8 § Vissa grundlagsfrågor	143	
Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU26.....	143	
Anf. 159 BIRGER HAGÅRD (m).....	143	
Anf. 160 PETER ERIKSSON (mp).....	146	
Anf. 161 CATARINA RÖNNUNG (s)	148	
Anf. 162 BIRGER HAGÅRD (m) replik	150	
Anf. 163 CATARINA RÖNNUNG (s) replik	150	
Anf. 164 BIRGER HAGÅRD (m) replik	151	
Anf. 165 CATARINA RÖNNUNG (s) replik	151	
Anf. 166 PETER ERIKSSON (mp).....	151	
Anf. 167 CATARINA RÖNNUNG (s)	152	
Anf. 168 PETER ERIKSSON (mp).....	152	
Anf. 169 CATARINA RÖNNUNG (s)	152	
Anf. 170 PETER ERIKSSON (mp).....	152	
(Beslut skulle fattas den 28 maj.)	152	
9 § Skogsbruk.....	153	
Jordbruksutskottets betänkande 1996/97:JoU17	153	
Anf. 171 OLA SUNDELL (m)	153	
Anf. 172 LENNART BRUNANDER (c)	154	
Anf. 173 MAGGI MIKAELSSON (v)	156	
Anf. 174 LENNART BRUNANDER (c) replik	158	
Anf. 175 MAGGI MIKAELSSON (v) replik	159	
Anf. 176 OLA SUNDELL (m) replik.....	159	
Anf. 177 MAGGI MIKAELSSON (v) replik	159	
Anf. 178 OLA SUNDELL (m) replik.....	160	
Anf. 179 MAGGI MIKAELSSON (v) replik	160	
Anf. 180 GUDRUN LINDVALL (mp)	160	
Anf. 181 LEIF MARKLUND (s)	163	
Anf. 182 OLA SUNDELL (m)	166	
Anf. 183 LEIF MARKLUND (s)	166	
Anf. 184 LENNART BRUNANDER (c)	167	
Anf. 185 LEIF MARKLUND (s)	167	
Anf. 186 LENNART BRUNANDER (c)	168	
(Beslut skulle fattas den 28 maj.)	168	
10 § Bordläggning.....	168	
11 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	169	
12 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	169	
13 § Kammaren åtskildes kl. 21.34.....	170	

Gotab, Stockholm 1997